

Edle og Mandhafte Morten Kofoed, Stads Capit i Svanike som
døde den og hans første Hustrue Dydædle Matrone
Elisabeth Augusta Müller, som døde d. 2. July 1691. Saa og hans
anden Hustrue Dydædle Matrone Anna Catharina Krisch som døde
den 31te July 1705. have samptlig herunder Hvile Stæd for deres
Legemer, men deres Sæle have Hvile i Himmelten.

En anden Liig-Steen, er meget gammel og sønderstagen, hvorpaa findes en Deel Bildhugger Arbeide, men intet er derpaa at fiende, enten Skrift eller Aarstal; Den sidste som derunder er blevet begravet, er Lieutenant Jacob Kofoed, som døde den 17. Aug. 1732.

Endnu en Liig. Steen af lige Bestkaffenhed som nysommele,
hverunder er begravet Herman Rosed.

Paa en Steen findes denne Skrifft:

Herunder hviler i HÆRREN, ærlig Qvinde, salig Catharina Jochums-datter, som er Barn / fød i Colberg af ærlig ægte Forældre; Faderen ved Navn Jochum Brandt Moderen ved Navn Catharina Jochum Brandts, som døde Ao. 1653. d. 1. Marty Gud give hende &c. &c.

Paa Kirke - Bindverne ere endeele Vaabener eller Bo - merker
og Navne malede i Ruderne , hos hvilke alle staer det Aarstall 1594.

De Navne som endnu hist og her paa Ruderne kan læses ere
disse :

~~Madtz Knap~~; Pawel Simen, Peter Westen, Sander Grigge, Rödtkert, Kamer, Jochim Dreyer - - - Skiaæg, Pavel Buske; Clawes Meideborg, Hans Weltval, Asmus Kollebarc.

२३८०

Bed hvert Navn staer, som sagt, et Bo-merke, og det for-
ommeeste Aarstal 1594.

Paa den største Klokke læses efterfølgende:

Der Bonning FRIDERICH den Fierde Kronen bar
Og Waldamarus Reetz paa Landet Amtmand var
Blev jeg af Konstners Haand, omgiort paa nye med Sliid
Ved Ancher Mullers Hielp, Landsdommer samme Tiid.
Præst Hans Dominici, Bye Foged Anders Fyhn
De gav ogsaa hertil, med alle dem i Byen

Anno MDCCCI. d. 16. Juny

Fecit Daniel Henrich Grædener, Arndt Torkuhl
Anders Pedersen. R. K.

Paa den anden Klokke er denne Skrift:

Der jeg og Syster min, snart havde stumme Mund
Og derfor ey med Lyst til Kirken lutté kunde
Guds Børn efter der Pligt gav af Formue frie
Til at omstøbe os, det heele Borgerie
Biskop var Bornemand, der Provsten Morsing vilde
At vi skuld støbes om, for ey at lyde ilde
Værge for Kirken var da samme Tiid Hans Dich
Som og sin Omsorg bar, før dette kom i Skit.

Anno MDCCI. d. 16. Juny Fecit Daniel Henrich Grædener
Arendt Torkuhl

Die Spanische seiden Hospital allein d' siegen sind
no' vergang.

Meroe.

Havnet af Nærøe mene nogle skal være det samme som Øest-Søe, siden den ligger tæt ved en stor først Søe, som er Stadens Indbyggere til temmelig Nutte og Fordeel, i sær formedelst den Overflodighed af Giedder, som i Februarii Maaned fanges i dens Udelb imod Havet; I gengle Dage fandt man blant og bær Nærøe Nogly vilde deriverer. Morsund ar Nør-Søen. Denne ringe af 28 Jan: 1682, læg 246 mnd Nørre, omvæl Paas: Første op. Gamle Ristet Køn Nør. Nogen faren deriverer Morsund ip Nør-Søen. 1: Punkt neden Køn Vor. Aarlig af dat tydigh Ord. Nør-Søen, af fælles 4 Angor og dat Tydigh Ord. Nør-Søen neden Køn, af Aarsag at val konse faren bør dækket af den næste Gamm, thi den faren og føngt dans Gamm allmøgning i en voldning af Bauder Landet, konge land Rytter og faren kan al forbi helnu faren vi aarlig dækket af en spøk Ristet Køn Gamm umfying af Vor. Gamm, plural. Nør-Søe. Denne omvalde græsstræde Vor lærne bide i syd. Denne omvalde Vor, som er omvalde mange bort. Omvalde bliv nu allers gennemfor over den lange omvalde græsstræde Vor, som er omvalde græsstræde minder omvalde sag ved Hoved, for den Lærd land fægt landet mod Kongsmose Kløft omtrent i Østlige Tidens, men ved Restetius neden gennem Kongsmose, fægt i sin ældste Meto om Borck: børneplæn ut mod Kongsmose og Græsstræde land, omtrent Kong Christ. Hæ Tidens.

TAB. XXII. Paa TAB. XXII. har jeg forestillet Byen i Grund-Tegning, og paa
eg XXIII. TAB. XXIII. i Prospekt, og seer man af denne sidste Afteaning

TAB. XXIII. i Prospekt, og seer man af denne sidste Aftegning, hvor forunderlig og selsom Naturen har dannet de Klipper som ligge omkring ved Seens og Byens Havn, da de ret ligge som Skifte- eller Lav-væs, en paa en anden, disse Klipper er det, hvorom jeg tilforne har talet, at Stenene af Naturen have en besynderlig Farve, nemlig rodstribet, og Striberne saa nette og accurate, at Stenene virkelig seer ud, som det Maas Fej, der fares hid fra Ostindien kaldet Sincano.

Nævne alle Lyring med Røftolken Nørøe er ellers bekient af det skionne Øll, som der bruges, og som i ingen Tilfælde viger det Røftolker-Øll; Det brygges ei heller nogensteds, paa Landet saa god som her. *Men om Røftolke m. ikke
kan godt Øll i Ronne at fara, kan dog lig jo da Røftolgen betimmer
paa landt bryggen fra Ronne til Hvidovre, et af Kirkelønnes Mølle, so
Buen fører Enden af en Baads Hage i sit Baaben, saale sind den
des som paa forommette TAB. XXII. er at see. I et Document af ^{Lund ur.}
1451. nævnes *Nis Jonson* Borgemester i Nørøe.*

Den har sine Privilegier af Erke-Biskop Peder i Lund dat.
Aar 1346., hvilket jeg u-agte deres Bitloftighed, her vil indfore:

Hvilken man ther kigber Jord i Helsingborg ass annær man tha skall Jord skødes hiemme ······ tha Scall the Scoting ······
Bonde at købe och vill ey holde ksb Sich bøthe Sex øræ for Festing eller
vylie met tylthe ······ oc dricker ao Litkøb och ······
the holde ksb Sich tha schall han bøthe III. march. Soer Bonde vether
Bonde och flytter uppo hanum ······ III. march eller tylther
edh. Skill man om Gard eller om Hus eller ······ veter værie vppo
hassuer Sath met tolff achtel Bønder. Tagher man ass gard vthen
······· march eller værie Seg met tylther edh. Bryder man
Hus eller ······ ass Bonde Jord bøthe III. march eller skære seg met
tolff Bønder. Ingen man mo gissue bort bys Jord: vithes ther met ath
han hassuer gissuet eller Solt bys Jord bort, dyll han ath han hassuer ey
Solt eller gissuet vylie met III. tylther eller bøthe XL. march. Hvilken
man brytter bys fred vthen by Saa langt som bys march ganger vorther
han taget vether bøthe XL. march Byen. vyll han værie Seg met III.
tylther Sao er thet och i By. Bryther nogen man i Gard eller ao gade
ehuor som thet er i Byen bøthe XL. march eller værie Seg met III. tylther
om han vorther ey greben vether.

Om bymen taghe nogen vdæss man tha Scall han till tings føre
eller til mode væth mædes dag och domme ossuer hannum effther hans
gerning tha Scall then dom stande thee ma ingen effther kære. Tagher
Bonde Syn tiwff tha mao han ey met mynde bynde hannum aed met
oring mooe och hassue Selssuer vold till ath holde Syn tiwff till væth
tings dag om han vill, eller føre till gelkære, tha hassue gelkær tiwff ath
holde for Poste penninge och Tule penninge. Tagher Bonde tiwff
hiemme ath Syn och skipper hannum tiwff och kommer ey met hannum
till ting bøthe Ronningen XL. march oc Byen XL. march. Sigher
Bonde ath tiwff slapp ey met hans vith eller velie tha Scall han værie
Seg met III. tylther eller bøthe XL. march.

Then man tiwff tagher hen Scall lade tiwff till ting lede och haffue
twege manne vitne ther till at han er fuld hans tiwff oc all ath tha
kaoster han haffuer ao Syn bagh tha Scall han stande tingmanne Dom
huilken Dom the vele mannum gissuer; Ganger tiwff ass ting vdømder
tha Scall all Byen gelde III. march Ronningen.

Vordher tiwff hwdstrugen och herberges han Sithen ass nogher
man tha bøthe han III. march, huo som tiwff herberger eller vylie met
tylther edh. Om Bonde vither annen oc Siger Svo thw esth myn tiwff
ao Sao manger Kaoster som iag haffuer taft tha Scall han verie Seg
met thre tylther eller bøthe Bonden XL. march och löse Seg vether Rons
ning Som han gyder. Vordher Bonden tiwff forgøre hoffuet Loth Syn
och ey mere. Hyttes tiwffuet vde i Hus fruens vold verie seg med thre
tylther at het var ey henis vith eller velie oc ey radt. Vordher hun vster
ath eden holde uppe fulle Both sæsom man. Sither Bonde ao ting oc
keller annen Bonde tiwff bøthe hannum tre march.

Vill han at han kellede ey tiwff tha scall alle fyre ting bencke skare
hannum for then Sag at han kellede ey tiwff sao er och om threll eller
agnebagh. Keiler Bonde annen threll eller tiwff eller agnebagh vthen
ting bøthe march eller vylie met tylther edh. Vither Bonde annen oc
sigher sao thw est myn vedertrechthis tiwff thw haffuer myne kaoste hieme
ath then vill han vylie met tilther edh. Galler han bøthe. Tetter er om
køb ath ingen mao købe hest ey kø ey ope, och ey scbeth klæde oc ey fayt
Svær oc ey skeft øre, och ey hors, och ey vngt sae vthen vitne. Om
nogher køber vitne løst møste køb siitt och wriugh till. Vorther noger
vithes ath han køpte vitneløst værie seg med tylther edh eller bøthe
thre march. Alle andre køb ther man køber om Dags lyws ath rætt
torg køb, værie met twege manne vitne oc tylthe edh. Vither man
annen om forkøb bøthe two øræ eller værie segh met tredie manz edh,
sao och man feste køb och vill ey holde.

Thette er rætt om Qvinne-feege. Hvilkun man ther vill festhe
seg konæ eller mœ til Husfrue tha scall han hennæ met Prest vitne oc
andre gothe vitne och Qvinne festæ sao scall hand och Guld feste segh
Hus

Hus frue till halff boo affleett och Vaffleett. Om man eller konce haffuer Børn tha the sammen komme tha scall giftes til halff Howeth loth vether Swend Barn Guld ther festes met, dør han tha scall hun Guld haffue; Dør hun tha scall Bondens rætte Arfssuinger nytte feste guld; Dør Fader eller Moder och cere Børn effter tha taghe the Arff Sen two Lodher och Soster treding; Guld gange aff Boo vskifft, och saa sielles gift, dør Father eller Moder och er ey Børn till, gange siellegift aff hin dødes Loth och geld aff begges theris Lødt. Dør Father eller Moder och cere Børn effther tage Børn federne och mørderne sao vdi Jord som i annet Bolse. Om Fader er død och er Mother effther tha scall Hus frue være i sine gangklaede ther skifftes ey the beste, och ey the verste. Er guld till tha scall hun haffue øræs guld er mynne taghe mynne end mere mao hron ey taghe. Om Vapn cere tilltaghe them Børn hans.

Man ma ey giffue en Arfsvingh mere ænd annen met rett Log. Gissuer Father mere ænd en annen tha scall ther tilføres effther Fathers Død och ieffue rætt till Skiftæs eller haffue huer som sanghet haffuer man eller kone mao ey mere giffue ænd halff sin Hoffuet loth fram Arfsvinge syne. Dør Father og Mother och er Brother till tha scall hand være Børne værinde nest: Er ey Brother till tha scall være Fathers Brodhers værie nest: Er ey Father Brodher till, tha scall mother Brodher være Børne værie nest: Er huerken till tha scall næste Frende være væriender. Dør man eller kone oc er ey Børn til, eller Barne Barn, eller Barne Barne Barn tha scall withæ taghe Arff och ther hether gang Arff, man scall sao meghet taghe som konce och konce som modher.

Thette er kospæde ræth, atv ingen man mao stessne annen vthen By, meen han scall soghe hannum aa Byting och ey aa Rønnings ting, och ey aa Landzing. Nessin scall ey kospæd gange isfornessin scall gange threne tylther. Hvilken man ther vorder stessned til Ting och kan ey gelde two øræ en tymæ och annen tymæ two øræ och tredie tymæ, Kommer han ey tha bøthe thre march eller vyllie met tylther edh. Vorther hand mere stessnder och Kommer ey bøthe sex march oc vorther hand mere stessnder och kan ey bøthe Bonden IX. march och Ronningen thre march,

sithen

sithen scall soges hans fred som annær vdædis manz, om han vill ey till
thett stande. Embizman mao ey soghe Bonde ao ting om høst Hellige
och ey om Julie Helge och ey om Faste Helgur och ey om Paaske Helgur
och ey om Laerhins Helgur, och ey maethen Bonnings Geld tages.

Embizman mao ey soghe for Handløs vode ey for nødz Horn ey for
Swince tand och ey om nogen stær seg aff anners knyff ey for Heste
Hoff eller Heste tand eller om nogen stær seg af annen manz Sward
eller for annen theslige Handløss vode, ma ey Embizman esfher soghe.
Bither Hest man eller slar met Goth, eller nød stanger met Horn tha
scall Bonde bøthe two øre for slig vode.

Dør man aff slig vode, tha scall Bonden ther sæ egher bøthe
III March for then Døde och mere hassuer hand ey at bøthe for sit læ.
Saar man Saar aff hannum tha scall ther fore bøthe two march for
huert Saar alt til fem øre och sithen scall ey meere bøthe for Saar,
men Saar scall sees och synnes om man vorher lyher tha scall man
bøthe lytte som gode men cycles rætt være. Vorher Saar sao hugget
ath been tages aff tha bøthe for huert Been ther vdi mynlig klinger
øre penning alt til fem øre bøthe och flere been scall man ey ather bø
the tha scall wre lytte och esfher lyde tha schall sao som lyde er still
bøthe. Vorher man dræpen aff annen tha scall han ather bøthe met
XXX march penninge och ossuer Bod met tretyge march och two march
met thy ath man var vserher aff dage taghen. Eller om han vill ey
bøthe ossuer bother tha scall hand og gissue for ossuer lod met trenne
alther Thylther.

Vorher nogle man vither for Mandrab och drab ey tha scall han
verie seg med trenne tyler. Ligger man ao morde och ganger ingen
vether thed man drab tha scall esfher gange Vand, sithen mao vithes
Vanesagh hvem man vill tha man scall bøthe anner ather, tha scall
bøthes vdi thre Salæ i første Salæ skal vither tage om hand (o: manus)
vorher huggen aff med tha scall bøthes for hand halff manz bøther och
for trenne halff manz both och foræ bothe henders fulle manz bøther.
Sao er och om fætherne then samme rætt. Sao er och om næse
fuld

fuld manz bod; Sao er och om manz ambuth vdi Broghen then
samme værth.

Om nogher man gangher i anners Gard met vsyrnd met sex
folke vapn och gör Bonde thelig vrætt i syn eghen Gard thet hethor
Herrwercke ther fore scall man bøthe XL. March. Vill han thelige gers
ninger værie seg met threnne tylther. Ganger Bonde vdi annen manz
Gard och bywother hannum ther vsyrnd thet hether Gard gange ther
fore scall man bøthe thre march eller vylle med thylther edh.

Tagher Bonde ass hannum Klæde eller Sword eller annen ting
huad som thet er, bøthe thre march for Raan eller verge segh met tyls
ther edh.

Tagher Bonde annen Datther eller Frenke och wordher greben
vether tha hassuer Bonden vold ath sætte hannum vdi syæther och
holde hannum till vætte och lade komme till gode men och sighe them
ass thellige gerninger som er giorth. Vill han tha festæ segh then Ro
ne til Hwesfrue tha mao hand hassue god nathe end vill hand ey
fæste och ingen heither gøre tha hassuer Bonden vold at gifte hanneim
litter ao hans Lemmer.

Vorther han ey greben vether oc gangher tha vether tha scall hand
bøthe hennæ fyce march til bod. Vill hand verge seg med tylther edh.

Om man gangher i anners manz Gard oc vicher hennum vrætt
i syn eghen Gard eller Hwos verther Bonde hans ossuer man och gör
noghen gerning pao then man och er ther gode mans vitne till ath
sao er giort hassue ther for sitt eghet huad som hand fanger vdi the
gange. Vorther han huggen bøthe ey en penning fore. Vorther
hand drepen bøthe ey en Penning fore.

Hverken Bonning eller Biscop eller annen man om nogher efter
kærer. Ther till scall hand vætte domme gange och hans Kropp vhen
Kirche Gaard ath ligge.

Oc eſter ſao giort aþ han verther ſao vgilder lagder tha herer
 for hannum inghen man at faste. Om man vordher i Hor Seng ta-
 ghen oc vorther ther drebæn oc aff Dage taghen tha ſcall Dynæ oc ble-
 till Ting føres, oc haſſue rætte Domme till ſligh gerninger oc han haſſ-
 uer for giort ſich Liiff for ſine gerninger, oc ſao ſcall han vthen Bir-
 che Gard ligge och for hannum hører hverken aþ bøthe eller Faste.
 Er ther ſao aþ manen ſlipper vnde ther ſlig gerning haſſuer giort och
 vithe hand ſiſhen tha ſcall han værie Seg met threnne tylther eller bø-
 the Bonden XL. march. Om Bonde ganger vdi annen manz Gard
 ther ſom thawerne Hus er ther gøres ey Gardgang om han gør ther
 nogen vformd vthen tha mao Bonden vithe hannum huad han vill ænd
 gargang mao thet ey hede. Om Bondens fæ ganger vdi annen Gard
 och vorther ther drebet for then ſkade thet ther gør tha ſcall Bonden
 kalle ſyne Granne till och lade them ſee then ſkade huor meghen han
 er och lade vrde ſæth huor goth thet var och lade ſighe Bonden till
 thet ao. Vill han ſiſhen taghe ſiſh fæ hiem till Segh och ieffne ſkaden
 begge vegne ſao aþ jeſſit er tha er thet vell giort. Vill han ey ſao
 tha haſſue hind Bonde fæ ther drab och legge frem ſao mange pens-
 ninge ſom ſæth vorth vrth fore och ther till Logh at thet var ey bæ-
 dre och ſiſhen Kalde pao hannum for ſiſh ſkade ſang. Tenne Bercke
 Logh her ſtander ſcressuen vnde ech ſtæthicæ Vii Peder met Gudz nathe
 Lunde Erche Biscopp och Swerigis Høſſding vore kare hymen i Nere
 vdi Borndholm och ther met aþ theris torg ſcall være vppo Torsdagen
 her eſter ſom the ſelfſue haſſue ombedet och till vitnesbyrd, tha er vort
 Indſegle tillhengt for thette Breſſ ther giffuet var i Lund eſſcher vor
 Herris fødelse thwſende vinther thry Hwndreth vinther Syretiuge vins-
 ther, och pao thet Siertæ Aar en Dagh nest eſſher Sancti Ni-
 colai Dagh.

Andre Byens Privilegia fra de Tider, indbefattes under
 følgende:

Mao ingen Kopman ſom icke er Borger her vdi Nere ſelge Oll
 vdi Bandetall huerken innen Hufſſ eller vthen.

Mao

Mao ingen Ropman fremeth sellie met Skeppe eller Alm.

Mao ingen were paa sin egen Raost lenger end Høst merket er hwo lenger holder sin eghen Raost gør fulde Rezell met Borgerne under forn. Næxes Privilegiers Salzmaal som the indeholde.

Bidere folger Commandanten Mogens Gise og Lands-Dommer Peder Hansens Meglings-Brev angaaende en Trette imellem Nærøe Borgere, og næste Lands-Bye, om Grendse-Skiel etc. af 1578. saaledes lydende:

Wy Effterschessne Mogens Gøye til Galminderup, Høffuidzman paa Hammershus och Bornholm, Peder Hansen til Simmelde Gaard Landz/ Dommer; Giøre for alle witterligt med dette wort obne Bress, at essterdi for os tit och osse er kommen Rierre og Blagemaal aff Næxe Byemend, om nogen Trette och Wœenighed, som dennem och deris Naboer Michel Anderssen och Peder Svendsen och de som boer y Langedebye imellem var, om deris fellidz Odmarcs Jord fiskedrette i Næxe Myre ochsaa om nogen Lycker, som de vdj Langed Bye indlagt haffuer saa er wij kommen der paa Grunden Anno m d lxx viij dend viij. Daug July med de xv. Mænd, som nogen Tid tilforn haffuer giort Marcheschiel imellem forn. begge Parter och granschet och seet Leiligheden, om huis de dennem paa begge Sider haffde at beklage, saa hafuer wij dennem med begge Parternis Besigering och Samtoche vdj saa Maader som effterfolger emellem forhandset och forligt, at huis dend tørsue Skørdt land vere belangende som Bønderne beklaget at Næxe Boe paa deris fellidz Odmarcs Jord til Wpligt her til staarit haffde dennem til Schade paa Gresgang til deris Queg, derom haffue wij det saa for gott anseet, at ingen af dennem huerchen Næxe Boe, eller Bønder y Langede Bye schall haffue Magt at schiere der noget Tørsue, vdj fulde femb Aar her effter, andet end schall vere beggis deris Fædrifft och naar de v. Aar ere vde, schall der til tagis trey Mænd y Næxe, och trey Mænd af Bonden de schulle da udviise begge Parterne huor de schulle schicere Tørsue efftersom Marchen land taale, och dennem selff paa baade Sider er gaunfligt, saa at det land gaae skiel-

ligen til paa begge Sider, och ingen her ester at fordinste sig till, at pante huer anden paa forn. Grund, som her till var skeed, huilchen som haffuer den anden noget at schylde, den shall talle sig til Rette med Lov och Ret; Item huiss de locker som Michel Andersen och de andre Bønder haffuer indlagt er ansgrendis, at dersom de samme Locher ville beholde, da schall de giøre och ved Magt holde en goed Broe och en wel ferdig Wey saa at mand vden Behindring kand der fremkomme, dersom de i Nexe, eller nogen anden Fanger nogen bewiflig Skade paa deris Oweg, eller andet for Bønderniss Forsommelisse Skyld da schall de wds Langede Bye dennem deris Skade igien oprette och betalle; Derimod schulle de i Nexe giøre och ved fulde Magt holde en goed ferdig Broe offuer Gallie Becken, saa at mand kand Winter och Sommer, der vel offuer komme saa frombt de iche wille staa derfor til Rette. Item huad deris Fische Wand belanger i Nexe Myre Schal de Nexe Boe her ester beholde till Nexe Bye indtil Fox/Swemmingen Østen forre, och schall de y Langede Bye intet fische eller drage Østen for Fox/Swemmingen, men i forn. Foxis Swemmingen maa begge Parter drage till fellidz, och siden Westen vd for deris Gaarde, saa langt som Fische wandet tilrecher Bønderne at beholde for deris egit. Siden Westen vd for deris Gaarde, saa langt som Fische Wandet tilrecher; Dette Forschressne haffuer wi paa begge Parternis Gaußn och Veste vdi Mindelighed forhandlit, och dersom de paa enten Sider hereffter ey saa nøyes wille, maa de ydermere lade esche paa Oldinger, och der høs forbuerfue Kongl. Mayz. Bress till Rides mend som dennem videre ester Loven kand giøre ret Marcheschiel, och at Schielnet imellum til Widnisbyrd at saa i Sandhed er som forschressuit staar, haffuer wi hengt vore Indsegle her neden fore. Datum Nexe ut supra.

Og endelig Falck Giöes Overdragelse. Brev paa en Ager til Nexe. Bye, af 1590. saaledes:

Jeg Falck Giöe til Skiersöe Høvidzmand paa Hammershus och Boringholm, findiz och witterlig giør for alle med dette mit obne Bress, at haffue paa Kongl. Mayett. min Allernaadigste Herris weigne vndt och bewilget de Nxebow paa Boringholm, ic Stöche Vdmarchs Jord, at indlegge till Nexe

Nexe Bye, huilken Jord strecher sig fra it Wand kaldiſſ Soeſ Woemming, ~~allom~~ ~~led~~ ~~renning~~ ~~hun~~
 liggendis Nordiſt i en Myre, kaldiſſ Nexe Myre och siden aff forn. Soeſ ~~hal~~ ~~hal~~ ~~fri~~ ~~Rente~~ ~~Renning~~
 wemming op til en Thwe, som Peder Swendtz udi Boelscher Sogn,
 Laffue Hanssen och Jens Kragh ibd. med sambt Peder Hallandtz fahr aff Nexoë ~~allor~~ ~~dan~~ ~~Brana~~ ~~Krogh~~.
 hugit Merche udi, ochsaa fra samme Thwe, ret op til den Nordeſte led
 Stolpe, I Laffue Hanssen I Boelsche Sogn hans Gade led, och den
 Platz frem til Jens Kragist nye Lycke, wdj Boelschier Soegen, saa Jens ~~x all~~ ~~Kroghis~~, ~~Brana~~ ~~Inn~~.
 Krags nye lycke Gierde er rett Marchestiellet imellem hannem och Byen, ~~x all~~ ~~Budejker Sogn~~.
 huilche forſchr. Jord ieg paa hochbemelte Kongl. Mayz. min allernaat
 digste Herris weigne er forn. Nexe Bow deris fri Himmel och Tilstand
 for alle der kand eller vill paatale; Til ydermeere Widnisbiurd trøcher
 ieg mit Signet neden for dette mit obne Bress og med min egen Haands
 schrift confirmeret och bekrefstiget. Gissuit paa Hammershus d. 27. Daug
 Marty Aar MDXC.

Fælik Gjøde
Egny hører

Nørøe-Byes Kirke, har jeg paa TAB. XXIV. i Opſtalt fore TAB. XXIV.
 stillet; Den var saare lidet og uanseelig baade i Henseende til Byg-
 ningens ſelv, ſaa og fornemmelig i Henseende til dens Ornamenter og
 indvortes Zirater, men den blev Aar 1730. herlig renoveret og for- ~~for~~ ~~tilhuk~~ ~~aff~~ ~~igim~~ ~~Aa 176.~~ ~~tuin~~
 bedret, i det Kirkens hele Muur paa fire Alen blev forhøjet, og ellers ~~unge blomme~~ ~~gavet~~ ~~op~~ ~~en~~ ~~luk~~ ~~for~~
 indvortes forhøjet med Pulpiturer og nye Malning; Tiden naar ~~in~~ ~~kom~~ ~~auf~~ ~~ung~~ ~~blomme~~
 dette ~~hede~~, og ellers andre derved foreſaldne Omſtendigheder, sees ~~og~~ ~~myr~~ ~~huler~~ ~~huller~~ ~~hul~~ ~~hulgit~~ ~~in~~ ~~et~~
 af næst staende Rum, ſom paa Pulpiturerne ere at læſe:

For Byens Efterkommere
 Det tegnes her til Mindelſe
 Hvor denne Kirke bleven er
 Forbedret meget her og der
 Haldſerdige var Bielkerne
 Og man for Skade gruede
 Selv Borgerſtabet Brøſten ſaae
 Men vidste ingen Raad at ſaae
 Dog HErren ſelv opvagte Raad
 En Mand med Forſkud Hielp og Daad

Nest Borgernes Arbeyd og Sliid
 Forstakced Redning samme Tid,
 I CHRISTIAN den Siettes Tid
 Arbeyderne man kaldte hid,
 Lands Øvrighed var Hr. Niels West
 Hans Ancker Probst og Kofod Præst
 Bye Foged Jacob Lorentzen
 Men Kirkens Værge saasom den
 Der heele Verket giordte klar
 Captainen Ole Sonne var
 Først bleve rund om Muurene
 Giort fire Allen høyere
 De vinduer for sinaae da sit
 Forandring og en bedre Skil
 Saa disse stionne Lægttere
 Med Lost af nye samt Bielkerne
 I Choret og paa hver en Stæd
 Paa Altar og dets Tavle med,
 Saa hele Taget oven paa
 Steen, Balk, Søm, Lægter ligesaa
 Sidst Maler Verket op og need
 Gud være Lov i Evighed.
 O Gud dit Ord lad læres her
 O! Gud vi høre een og hver.

Dette Arbeyde blev Ao. MDCCXXX. begyndt, og sidst i Året
 MDCCXXXI. fuldendt.

Kirkens Altere er meget zirlig, og findes derpaa Hsi. Salig
 Kong CHRISTIAN den Siettes og Dronning SOPHIAE MAGDA-
 LENÆ høie Navne i Chiffre; Det er ellers med adskillige Bibelske
 Historier og Sprog prydet, og findes et Sted derpaa denne
 Inscription:

1735. Oluf Sonne og Kirsten Matthijs-Datter, haver forærer denne
 Taule, uden nogens Gaver,

Git.

Gitter. Verket omkring Alster. Foden, er af den gamle Kirke
conserveret, og er af gammeldags zirlig og net Billedhugger. Arbeide,
i hvis middelste Deel, læses disse to Navne, Jochim Rock, Else-
beth Tesmers, med Årstaal 1639.

Alterets Kalk er af Sølv, indvendig forgylt; Paa Kanten af
Foden staar:

164 : blev denne Kalk, gjort til Nexöe Kirke paa Bornholm.

Paa Alterets Biin-Kande, som er af Solv, sees et Vaaben, og oven over disse Bogstaver: A. B. A. M. V. G. som skal betyde Andr. Bugenhagen og Anna Margareta von Gutzow.

Paa en Ottekantet Solv-Buddike ved Alsteret findes disse
Bogstaver oven paa Laaget: C. A. V. F. G. v. E. 1749., soni er
Charlotta Amalia v. Fischer, geb. von Ecksteyn.

Neden for Ulteret ligger en Liig-Steen, med denne Vagtskrift:

Her hviler Anders Hansen Borgemester sine Been, indtil Gud vil
hannem opreise igjen.

Ao. 1592. den 18de April.

Prædike-Stolen er prydet med smukt Bildhugger-Arbeide og Malsning, hvorved adskillige Bibelske Sprog ere anførte.

Funten er paa lige Maade som Prædike-Stolen, prydet med Malning og Bibelske Sprog.

Kirkens Loft er med Malning forsynet; Midt derpaa forestilles Christi hele Lidelses Historie; Paa høire Side Evangelisterne og Apostlerne, og paa venstre, de i Skriften ommeldte hellige Kvinder.

Fin=

Findes og et indlukket Pulpitur, som hører den Sonneße
Familie til, hvilc Navne ses derpaa en Chiffre forgylde; Og der
neden under disse Ord:

Vi ovenstrevne, som her Stoel og Sæde have
Har Kirkens Maler Verk forceret til en Gave,
For os og Børn og Slegt de Stoele derfor blive,
Dog taalig Riendelse de sidste bør at give.

Paa bemaale Stoel findes de tolv Apostoler afmaaledede, og Christus midt imellem dem; Og desuden sees et Bret derpaa, hvor paa følgende Skrift er at læse:

Anno ooccccccxxxii. (1631) die 21. Decembr. Dn. CHRISTIANO IV. Sereniss. Daniæ &c. Rege; Praefecto Arcis Hammershuusiae, Geneross. Dn. Olivaro Rosencrantzio; Episcopo Dioceseos Lundensis Dn. Doct. Matthia Joan. Medelf.; In Vigilantiss. Praeposito Insulæ ac Ecclesiæ hujus Pastore Dn. Johanne Petracæ Borring.; Digniss. Scholæ Moderator Dn. Erasmo Corvino (Kavn) Haf.; Fideliss. & Tutoribus Templi Dn. Petro Laurentio ac Christophoro Römero Spectatiss., Hoc opus Petrus Saxeus Pictor absolvit.

Der under staar:

1510. blev Nexø afbrændt, trende Gaarde undtagen. *Nexø formodentlig af Lybekern, vide pag: 215.*

x Per St Knuds Dag

Baa

Paa en Liig-Steen findes denne Skrift, som i Form af en
Krukke eller Urne er skreven, saaledes:

vid. Till. 25 og 26.

her er under giemt Vort Legems Askē Krukke
 For ald vor Pragt kand lukke. Saa snart ey bliver
 Den Salig Mand
 Af Agt og Ære-Stand
 B y s k r i v e r
 Matthys Ipsen blev
 IHøste-Maaned da md skrev
 Halv atten hundrede og Tree 1753.
 Her samlet til sit Folck og see
 Hans Alder og hans Leve-Aar
 Mand accurat summeret faar
 Naar Fem og Tyve tu gang talt
 Et Aar tillegges over alt
 Desuden og 5 Maaneder:
 Saa giem du Steen
 Den Sl. Ipsens Been
 Du har dog intet meer
 End hans glasseret Leer
 Og dette skal igien Guds Almagt Ærefuld
 I Naade vække op af dette Stov og Muld.

Paa Kirkens største Klokk findes endel Skrift, med Munk-
e-Bogstaver, men samme er saa ulæselig, at intet deraf kan ud-
forstes.

Paa den mindre Klokke staer disse Ord:

Jeg kalder andre frem, men selv døg ikke komme.

Jeg lader høyere end Piber eller Tegmine;

Thi jeg har saat igjen mit Maal og bedre Blant

End der jeg sprukken var, og skurred mente

Hvo da som høre vil, med Troe og Haab tillige.

Errens Huns og Stæd, hvad hand her ledet

Mage komme slittig her og høre Ordets Lyd.

H. Sonne.

Anno MDCCCI. Rege FRID. IV. Gub. Wald. Beetz : Brap.

Jan. Morsing; Past. Joh. Sonne; Präst Jac. Lorentz.

Daniel Hinrich Grodener. Arendt-Torckbl.

Afiffe: Bne.

Situacionen og Fugle Trænaleffy
som af mere blom under børnefæl
kønne i Hjørne, har og i Øster sig
Næce; Dand liget en f. i mallem
dette blomme Hvor er minst 2. Mille
langt fra byen i minningstidinde
paa mose i landet, f. gaaende største og anseeligste paa Landet; Stadens Vaaben er paa dens
Byen paa et monument. TAB. XXV. Grund - Tegning TAB. XXV. foresillet, og paa TAB. XXVI. sees
mose i mose med en Prospect af Staden. Her holdes Lands - Tinget, hvorudi Lands-
Gmuntligningerne er ni aarvært. Dommeren dommer, og hverfra siden kan appelleres til Heieste Ret.
Aar 1760 d. 16 Maj, nu komminde, som i dagene P. K. Henning Blat, voklen med Ryggen til. Etter da ses Coeynum Matthias Huy og
afblomuler i hundre grund 30. d. 16. aar. Voklen
kom 2. blomme Capit. Guldm. Danmarks Landebok
gaa tilbomnde af 5. blomme. 3. blomme
fens 28. d. 16. d. 16. Henricus entro
2. blomme 5. blomme. Efterp. 23. d. 16. Gregorius, han reiser engang om Aaret, da han ved sin Tilbagekomst lader
driekens 16. blomme. 16. blomme. 17. blomme. 18. blomme. 19. blomme. 20. blomme. 21. blomme. 22. blomme. 23. blomme. 24. blomme. 25. blomme. 26. blomme. 27. blomme. 28. blomme. 29. blomme. 30. blomme. 31. blomme. 32. blomme. 33. blomme. 34. blomme. 35. blomme. 36. blomme. 37. blomme. 38. blomme. 39. blomme. 40. blomme. 41. blomme. 42. blomme. 43. blomme. 44. blomme. 45. blomme. 46. blomme. 47. blomme. 48. blomme. 49. blomme. 50. blomme. 51. blomme. 52. blomme. 53. blomme. 54. blomme. 55. blomme. 56. blomme. 57. blomme. 58. blomme. 59. blomme. 60. blomme. 61. blomme. 62. blomme. 63. blomme. 64. blomme. 65. blomme. 66. blomme. 67. blomme. 68. blomme. 69. blomme. 70. blomme. 71. blomme. 72. blomme. 73. blomme. 74. blomme. 75. blomme. 76. blomme. 77. blomme. 78. blomme. 79. blomme. 80. blomme. 81. blomme. 82. blomme. 83. blomme. 84. blomme. 85. blomme. 86. blomme. 87. blomme. 88. blomme. 89. blomme. 90. blomme. 91. blomme. 92. blomme. 93. blomme. 94. blomme. 95. blomme. 96. blomme. 97. blomme. 98. blomme. 99. blomme. 100. blomme. 101. blomme. 102. blomme. 103. blomme. 104. blomme. 105. blomme. 106. blomme. 107. blomme. 108. blomme. 109. blomme. 110. blomme. 111. blomme. 112. blomme. 113. blomme. 114. blomme. 115. blomme. 116. blomme. 117. blomme. 118. blomme. 119. blomme. 120. blomme. 121. blomme. 122. blomme. 123. blomme. 124. blomme. 125. blomme. 126. blomme. 127. blomme. 128. blomme. 129. blomme. 130. blomme. 131. blomme. 132. blomme. 133. blomme. 134. blomme. 135. blomme. 136. blomme. 137. blomme. 138. blomme. 139. blomme. 140. blomme. 141. blomme. 142. blomme. 143. blomme. 144. blomme. 145. blomme. 146. blomme. 147. blomme. 148. blomme. 149. blomme. 150. blomme. 151. blomme. 152. blomme. 153. blomme. 154. blomme. 155. blomme. 156. blomme. 157. blomme. 158. blomme. 159. blomme. 160. blomme. 161. blomme. 162. blomme. 163. blomme. 164. blomme. 165. blomme. 166. blomme. 167. blomme. 168. blomme. 169. blomme. 170. blomme. 171. blomme. 172. blomme. 173. blomme. 174. blomme. 175. blomme. 176. blomme. 177. blomme. 178. blomme. 179. blomme. 180. blomme. 181. blomme. 182. blomme. 183. blomme. 184. blomme. 185. blomme. 186. blomme. 187. blomme. 188. blomme. 189. blomme. 190. blomme. 191. blomme. 192. blomme. 193. blomme. 194. blomme. 195. blomme. 196. blomme. 197. blomme. 198. blomme. 199. blomme. 200. blomme. 201. blomme. 202. blomme. 203. blomme. 204. blomme. 205. blomme. 206. blomme. 207. blomme. 208. blomme. 209. blomme. 210. blomme. 211. blomme. 212. blomme. 213. blomme. 214. blomme. 215. blomme. 216. blomme. 217. blomme. 218. blomme. 219. blomme. 220. blomme. 221. blomme. 222. blomme. 223. blomme. 224. blomme. 225. blomme. 226. blomme. 227. blomme. 228. blomme. 229. blomme. 230. blomme. 231. blomme. 232. blomme. 233. blomme. 234. blomme. 235. blomme. 236. blomme. 237. blomme. 238. blomme. 239. blomme. 240. blomme. 241. blomme. 242. blomme. 243. blomme. 244. blomme. 245. blomme. 246. blomme. 247. blomme. 248. blomme. 249. blomme. 250. blomme. 251. blomme. 252. blomme. 253. blomme. 254. blomme. 255. blomme. 256. blomme. 257. blomme. 258. blomme. 259. blomme. 260. blomme. 261. blomme. 262. blomme. 263. blomme. 264. blomme. 265. blomme. 266. blomme. 267. blomme. 268. blomme. 269. blomme. 270. blomme. 271. blomme. 272. blomme. 273. blomme. 274. blomme. 275. blomme. 276. blomme. 277. blomme. 278. blomme. 279. blomme. 280. blomme. 281. blomme. 282. blomme. 283. blomme. 284. blomme. 285. blomme. 286. blomme. 287. blomme. 288. blomme. 289. blomme. 290. blomme. 291. blomme. 292. blomme. 293. blomme. 294. blomme. 295. blomme. 296. blomme. 297. blomme. 298. blomme. 299. blomme. 300. blomme. 301. blomme. 302. blomme. 303. blomme. 304. blomme. 305. blomme. 306. blomme. 307. blomme. 308. blomme. 309. blomme. 310. blomme. 311. blomme. 312. blomme. 313. blomme. 314. blomme. 315. blomme. 316. blomme. 317. blomme. 318. blomme. 319. blomme. 320. blomme. 321. blomme. 322. blomme. 323. blomme. 324. blomme. 325. blomme. 326. blomme. 327. blomme. 328. blomme. 329. blomme. 330. blomme. 331. blomme. 332. blomme. 333. blomme. 334. blomme. 335. blomme. 336. blomme. 337. blomme. 338. blomme. 339. blomme. 340. blomme. 341. blomme. 342. blomme. 343. blomme. 344. blomme. 345. blomme. 346. blomme. 347. blomme. 348. blomme. 349. blomme. 350. blomme. 351. blomme. 352. blomme. 353. blomme. 354. blomme. 355. blomme. 356. blomme. 357. blomme. 358. blomme. 359. blomme. 360. blomme. 361. blomme. 362. blomme. 363. blomme. 364. blomme. 365. blomme. 366. blomme. 367. blomme. 368. blomme. 369. blomme. 370. blomme. 371. blomme. 372. blomme. 373. blomme. 374. blomme. 375. blomme. 376. blomme. 377. blomme. 378. blomme. 379. blomme. 380. blomme. 381. blomme. 382. blomme. 383. blomme. 384. blomme. 385. blomme. 386. blomme. 387. blomme. 388. blomme. 389. blomme. 390. blomme. 391. blomme. 392. blomme. 393. blomme. 394. blomme. 395. blomme. 396. blomme. 397. blomme. 398. blomme. 399. blomme. 400. blomme. 401. blomme. 402. blomme. 403. blomme. 404. blomme. 405. blomme. 406. blomme. 407. blomme. 408. blomme. 409. blomme. 410. blomme. 411. blomme. 412. blomme. 413. blomme. 414. blomme. 415. blomme. 416. blomme. 417. blomme. 418. blomme. 419. blomme. 420. blomme. 421. blomme. 422. blomme. 423. blomme. 424. blomme. 425. blomme. 426. blomme. 427. blomme. 428. blomme. 429. blomme. 430. blomme. 431. blomme. 432. blomme. 433. blomme. 434. blomme. 435. blomme. 436. blomme. 437. blomme. 438. blomme. 439. blomme. 440. blomme. 441. blomme. 442. blomme. 443. blomme. 444. blomme. 445. blomme. 446. blomme. 447. blomme. 448. blomme. 449. blomme. 450. blomme. 451. blomme. 452. blomme. 453. blomme. 454. blomme. 455. blomme. 456. blomme. 457. blomme. 458. blomme. 459. blomme. 460. blomme. 461. blomme. 462. blomme. 463. blomme. 464. blomme. 465. blomme. 466. blomme. 467. blomme. 468. blomme. 469. blomme. 470. blomme. 471. blomme. 472. blomme. 473. blomme. 474. blomme. 475. blomme. 476. blomme. 477. blomme. 478. blomme. 479. blomme. 480. blomme. 481. blomme. 482. blomme. 483. blomme. 484. blomme. 485. blomme. 486. blomme. 487. blomme. 488. blomme. 489. blomme. 490. blomme. 491. blomme. 492. blomme. 493. blomme. 494. blomme. 495. blomme. 496. blomme. 497. blomme. 498. blomme. 499. blomme. 500. blomme. 501. blomme. 502. blomme. 503. blomme. 504. blomme. 505. blomme. 506. blomme. 507. blomme. 508. blomme. 509. blomme. 510. blomme. 511. blomme. 512. blomme. 513. blomme. 514. blomme. 515. blomme. 516. blomme. 517. blomme. 518. blomme. 519. blomme. 520. blomme. 521. blomme. 522. blomme. 523. blomme. 524. blomme. 525. blomme. 526. blomme. 527. blomme. 528. blomme. 529. blomme. 530. blomme. 531. blomme. 532. blomme. 533. blomme. 534. blomme. 535. blomme. 536. blomme. 537. blomme. 538. blomme. 539. blomme. 540. blomme. 541. blomme. 542. blomme. 543. blomme. 544. blomme. 545. blomme. 546. blomme. 547. blomme. 548. blomme. 549. blomme. 550. blomme. 551. blomme. 552. blomme. 553. blomme. 554. blomme. 555. blomme. 556. blomme. 557. blomme. 558. blomme. 559. blomme. 560. blomme. 561. blomme. 562. blomme. 563. blomme. 564. blomme. 565. blomme. 566. blomme. 567. blomme. 568. blomme. 569. blomme. 570. blomme. 571. blomme. 572. blomme. 573. blomme. 574. blomme. 575. blomme. 576. blomme. 577. blomme. 578. blomme. 579. blomme. 580. blomme. 581. blomme. 582. blomme. 583. blomme. 584. blomme. 585. blomme. 586. blomme. 587. blomme. 588. blomme. 589. blomme. 590. blomme. 591. blomme. 592. blomme. 593. blomme. 594. blomme. 595. blomme. 596. blomme. 597. blomme. 598. blomme. 599. blomme. 600. blomme. 601. blomme. 602. blomme. 603. blomme. 604. blomme. 605. blomme. 606. blomme. 607. blomme. 608. blomme. 609. blomme. 610. blomme. 611. blomme. 612. blomme. 613. blomme. 614. blomme. 615. blomme. 616. blomme. 617. blomme. 618. blomme. 619. blomme. 620. blomme. 621. blomme. 622. blomme. 623. blomme. 624. blomme. 625. blomme. 626. blomme. 627. blomme. 628. blomme. 629. blomme. 630. blomme. 631. blomme. 632. blomme. 633. blomme. 634. blomme. 635. blomme. 636. blomme. 637. blomme. 638. blomme. 639. blomme. 640. blomme. 641. blomme. 642. blomme. 643. blomme. 644. blomme. 645. blomme. 646. blomme. 647. blomme. 648. blomme. 649. blomme. 650. blomme. 651. blomme. 652. blomme. 653. blomme. 654. blomme. 655. blomme. 656. blomme. 657. blomme. 658. blomme. 659. blomme. 660. blomme. 661. blomme. 662. blomme. 663. blomme. 664. blomme. 665. blomme. 666. blomme. 667. blomme. 668. blomme. 669. blomme. 670. blomme. 671. blomme. 672. blomme. 673. blomme. 674. blomme. 675. blomme. 676. blomme. 677. blomme. 678. blomme. 679. blomme. 680. blomme. 681. blomme. 682. blomme. 683. blomme. 684. blomme. 685. blomme. 686. blomme. 687. blomme. 688. blomme. 689. blomme. 690. blomme. 691. blomme. 692. blomme. 693. blomme. 694. blomme. 695. blomme. 696. blomme. 697. blomme. 698. blomme. 699. blomme. 700. blomme. 701. blomme. 702. blomme. 703. blomme. 704. blomme. 705. blomme. 706. blomme. 707. blomme. 708. blomme. 709. blomme. 710. blomme. 711. blomme. 712. blomme. 713. blomme. 714. blomme. 715. blomme. 716. blomme. 717. blomme. 718. blomme. 719. blomme. 720. blomme. 721. blomme. 722. blomme. 723. blomme. 724. blomme. 725. blomme. 726. blomme. 727. blomme. 728. blomme. 729. blomme. 730. blomme. 731. blomme. 732. blomme. 733. blomme. 734. blomme. 735. blomme. 736. blomme. 737. blomme. 738. blomme. 739. blomme. 740. blomme. 741. blomme. 742. blomme. 743. blomme. 744. blomme. 745. blomme. 746. blomme. 747. blomme. 748. blomme. 749. blomme. 750. blomme. 751. blomme. 752. blomme. 753. blomme. 754. blomme. 755. blomme. 756. blomme. 757. blomme. 758. blomme. 759. blomme. 760. blomme. 761. blomme. 762. blomme. 763. blomme. 764. blomme. 765. blomme. 766. blomme. 767. blomme. 768. blomme. 769. blomme. 770. blomme. 771. blomme. 772. blomme. 773. blomme. 774. blomme. 775. blomme. 776. blomme. 777. blomme. 778. blomme. 779. blomme. 780. blomme. 781. blomme. 782. blomme. 783. blomme. 784. blomme. 785. blomme. 786. blomme. 787. blomme. 788. blomme. 789. blomme. 790. blomme. 791. blomme. 792. blomme. 793. blomme. 794. blomme. 795. blomme. 796. blomme. 797. blomme. 798. blomme. 799. blomme. 800. blomme. 801. blomme. 802. blomme. 803. blomme. 804. blomme. 805. blomme. 806. blomme. 807. blomme. 808. blomme. 809. blomme. 810. blomme. 811. blomme. 812. blomme. 813. blomme. 814. blomme. 815. blomme. 816. blomme. 817. blomme. 818. blomme. 819. blomme. 820. blomme. 821. blomme. 822. blomme. 823. blomme. 824. blomme. 825. blomme. 826. blomme. 827. blomme. 828. blomme. 829. blomme. 830. blomme. 831. blomme. 832. blomme. 833. blomme. 834. blomme. 835. blomme. 836. blomme. 837. blomme. 838. blomme. 839. blomme. 840. blomme. 841. blomme. 842. blomme. 843. blomme. 844. blomme. 845. blomme. 846. blomme. 847. blomme. 848. blomme. 849. blomme. 850. blomme. 851. blomme. 852. blomme. 853. blomme. 854. blomme. 855. blomme. 856. blomme. 857. blomme. 858. blomme. 859. blomme. 860. blomme. 861. blomme. 862. blomme. 863. blomme. 864. blomme. 865. blomme. 866. blomme. 867. blomme. 868. blomme. 869. blomme. 870. blomme. 871. blomme. 872. blomme. 873. blomme. 874. blomme. 875. blomme. 876. blomme. 877. blomme. 878. blomme. 879. blomme. 880. blomme. 881. blomme. 882. blomme. 883. blomme. 884. blomme. 885. blomme. 886. blomme. 887. blomme. 888. blomme. 889. blomme. 890. blomme. 891. blomme. 892. blomme. 893. blomme. 894. blomme. 895. blomme. 896. blomme. 897. blomme. 898. blomme. 899. blomme. 900. blomme. 901. blomme. 902. blomme. 903. blomme. 904. blomme. 905. blomme. 906. blomme. 907. blomme. 908. blomme. 909. blomme. 910. blomme. 911. blomme. 912. blomme. 913. blomme. 914. blomme. 915. blomme. 916. blomme. 917. blomme. 918. blomme. 919. blomme. 920. blomme. 921. blomme. 922. blomme. 923. blomme. 924. blomme. 925. blomme. 926. blomme. 927. blomme. 928. blomme. 929. blomme. 930. blomme. 931. blomme. 932. blomme. 933. blomme. 934. blomme. 935. blomme. 936. blomme. 937. blomme. 938. blomme. 939. blomme. 940. blomme. 941. blomme. 942. blomme. 943. blomme. 944. blomme. 945. blomme. 946. blomme. 947. blomme. 948. blomme. 949. blomme. 950. blomme. 951. blomme. 952. blomme. 953. blomme. 954. blomme. 955. blomme. 956. blomme. 957. blomme. 958. blomme. 959. blomme. 960. blomme. 961. blomme. 962. blomme. 963. blomme. 964. blomme. 965. blomme. 966. blomme. 967. blomme. 968. blomme. 969. blomme. 970. blomme. 971. blomme. 972. blomme. 973. blomme. 974. blomme. 975. blomme. 976. blomme. 977. blomme. 978. blomme. 979. blomme. 980. blomme. 981. blomme. 982. blomme. 983. blomme. 984. blomme. 985. blomme. 986. blomme. 987. blomme. 988. blomme. 989. blomme. 990. blomme. 991. blomme. 992. blomme. 993. blomme. 994. blomme. 995. blomme. 996. blomme. 997. blomme. 998. blomme. 999. blomme. 1000. blomme.

Bjens Kirke er den smukkeste og største Kirke paa Bornholms-Land, og af udvortes Dannelsse bygget som et Modell efter Dom-Kirken i Lund i Skaane, alene med den Førstiel, at Taarnet paa Lunde Dom-Kirke staer med Gavlene imod Øster og Vester; Aakirkes Kirke derimod, har Taarn-Gavlene imod Synder og Nor; Hele Kirken, endog dens Pillere inden udi, og Hvelvingen af Taarnet, er bygget af Bornholinske Marmor-Steen, brudt paa et Sted i samme Sogn, Synden for Kirken, som vi tilforn har meldet om, kaldet Limens Gaard; Som et Modell efter Lunde Dom-Kirke, er den blevet kaldet St. Laurentii Kirke, men ellers har den, fra de første Romersk Catholiske Tider, haaret Navn af St. Johannis Kirke, hvilket den endnu forer; Denne sidste Helgens Billede i Tre udhugget, og over og over stark forgylt, har endnu i dette Seculo i Kirken været at see, men blev efter da værende Sogne-Præstes Hr. Claus Hans Flyngs Anordning, nedgravet i Jorden, da Ao. 1706. et Fartøi var strandet for Aaker-Sogn, som havde en stor Deel Cato. liquer om Borde, og hvilke, da de fra Skibbrudet vare reddede, med stor Andagt sloi paa denne forgylte St. Johannem, for at tilbede ham.

Denne Strandning skede Anno 1706. da et Fartøi, som kom fra Pommern og agtede til Sverige, indehavende omtrent fem hundrede Mand, som udi den da værende Krig imellem Sverige, Polen, og Moskov vare gjorte til Krigs-Fanger, leed Skibbrud imellem Aaker-Sogn og Pederstær-Sogn; Disse fem hundrede Fanger bestode af Polakker, Cosaker og Calmukker, som blevet bevarede af nogle faa Svenske Officerer og Gemene; Officererne fuld Tilledelse at indlogere sig, hvor de best kunde finde Lejlighed, og især opholte sig nogle, blant andre Steder, paa Canicke-Gaarden i Pederstær-Badelser Sogn; Men de Gemene, saer de Fange, maatte, for at forekomme Excesser, i Besynderlighed om Natten, tage til Takke med at logere samlede paa Kirke-Taarnet i Aakirke, og nogle andre Steder;

Men havde dog Frihed, under de Svenskes Opsyn, at gaae om Da-
gen omkring i Byen; Om Foraaret derefter, da denne Hendelse var
bleven Hans Kongl. Majest. til København indberettet, bekom de
Svenske Tilladelse, at føre deres Fangne fra Landet til Sverige,
hvorfra de og blevne afhente; Dog havde nogle faa af de Gemene,
da Transporten skulde skee, skulet sig hist og her paa Landet, indtil de
andre var afseglede; Hvilke tilbage blevne toge Tjeneste hisset og her
hos Indbyggerne; Men omrent tredive Mand af disse, som havde
skulet sig, og som siden igien kom for Lyset, overtalede et par Kib-
mænd i Nørre, at oversøre dem til Danzig, og tillige med gode Løf-
ter om overflodig Betaling, gave dem Anvisning paa adskillige Kib-
mænd i Danzig; Men da de der vare ankomne, og satte i Land,
gjorde de sig alle usynlige i Byen, og da Vedkommende søgte deres
Betaling efter Anvisningerne, befantes, at neden derpaa i Polst
Sprog var skrevet, at saadanne Navne, som Anvisningerne vare
stillede paa, ei befantes i Verden, saa at de gode Kibmænd bleve
bedragne, og saaledes havde transporteret dem til Danzig, uden
Vederlag eller Betaling.

Indbyggerne paa Landet, falde denne Kirke, Capittels Kir-
ken, fordi den i fornum Tider har lagt til det Lundiske Capittel; Til
TAB. XXVII. samme Kirke ligger baade Aker-Sogn og Bye; Paa TAB. XXVII.
har jeg forestillet en Grund-Tegning og en Opstalt deraf.

*Det foran staar langt fra Min... Alsteret med sin Alter-Tavle er zirlig, og med sinukt malet
ane, of man den gaar aldr... innelij spillet i zugne af Bildhugger-Arbeide prydet; Derpaa sees St. Laurentii Billedet
i en Kirke fra 1600, med en Rist i Haanden, og derunder det Aarstal 1600.
Det lærer nu, at den gamle
nord alter-Savnun set op
til Minnen.*

*Lag ved Alteret sees i en vindues Nude indbrændt det Navn
Sveder Kietting. Connexioner, Staats, funde Kiel, nogen mindst ofthold
Kiel, spon sponne Dala at folget Molla. Zell, jaap, maa, sin Tider anno*

Foran for Alteret er en stor Liig-Steen, hvorpaa er mellemste
Sveder Riettings Villedede i Legems Storelse er udhugget med sine
tvende Hustruer, en paa hver Side; Disse hans tvende Hustruer skal
have været Margaretha, død den 13de Aug. 1568., Thalia, død
den 9de Octbr. 1572.

Omkring Stenen er en Rand med Munke-Bogstaver, men
deraf er intet læseligt eller kendetegn, uden de Tali Ao. - - 68. 5. 3. at forstørre 1568 og 1572,

og Ao. - - 72. 9. Octbr. 4. Læs nu nede langs Indvendig Loft. 3. nærmest fra Indvendig Loft til Loft.

I Mandholmen Holm fandt man Liig-Sten hvorpaa Bogstavene, som foran nævnt findes i Steggen
med hul, indhugget i sten: Geweyle Graff. Amonsall findes ic. Rand. Et Liig-Sten fandt man under nedenfor af

Et Skab, som er i Muren i Thorer, forvares en Kruske, hvor- Anden mands del af Skabet
udi besindes endel Been og Ask; Sluttelig er samme Kruske funden Reliquien af Kristus Patron S.
i en eller anden Hedenske Begravelse paa Landet; I samme Skab Johannes.

Over over samme Skab hænger tvende Præsters Skilderier,
det ene forestiller Hr. Rasmus Jensen Middelfart, med Aars-
Tal 1651. Det andet af samme Åar, skal være Hr. Svend Larsen
Bornholms, født 1654. Vide pag. 198.

Atter der oven over sees Kong CHRISTIANI Navn og Farfært
og derunder Willich von Westhofs og Frues Adelige Vaaben: Han var af Familie en Sparre; Han var en Holstener, en stor
Litteratus og Poet, blev 1603. Rector i Herlufsholms Skole; Ao. 1613. blev han nobilitet, og Ao. 1619. bestillet Canonicus i Lund; Hvorfra det formodentlig kommer, at Aakirke Canonicat ham er blevet tillagt, og at hans Navn og Vaaben, her, som ovenmest,
er blevet afmalet, han dode Ao. 1643. Først i Borbor 1577, fandt man i en nogen dagflaans Landb. i Ene
Jochors Allinge Decim. Leo.; idem Alb. Thura idea 1644. Et. Dan. Pag. 106. Sib. Bibliothe. 119. 172. 206. A. B.

Han var gennem Altar, blede fundet som en stor Maabunnen i sin
døde Højman som gennem ordinair Klædning laget arbejde
ind en Skæn og dørstall.
Et Corst forgyldt Epitaphium, hvorpaa afmalet som en stor
Danneloppe med Nasen E.R. D. Pal u. m. Elsabeth Rasmus Sønders. Den 2d. M. R. D. 1646. Den 2d. M. R. D. 1646.
gennel. 3d. År, m. Aarsall 1646. Den 2d. År, m. Aarsall 1646. Den 2d. År, m. Aarsall 1646. Den 2d. År, m. Aarsall 1646.
Den Rasmus-Søns gangt År, m. Aarsall 1646. No. 2d. Epitaphium
omma som en stor Skæn, ved en Mannen m. et forgyldt Figur som en
af Karl m. H.C. Rasmus Petersen Middelfarts År.

Gammel Vaabener sees og paa Opgangen til Præbile-Sto-
len, som han skal have ladet med Malerie udstaffere; Item hans,
paa saa kaldede Patronens Stoel-Dør, men ingensteds Alars-Tal
derved.

Mn. Christoffer Falmer-damaden
af Non. Greffen Iver Christophersen
Falchiot, d. R. Majestil Kand
af Køyn mellemtalnt Liedenant
omn Cavalleriet har fra Kongen paa sin 16. Ann. i 1649. Et pris ved den døde. For giv paa Myregården m. borg
tom. d. 3. Juli 1649. Da var han ved en stor krigsfejde i Danmark. Giv giv fejde i alle landene. Han
med glorie opførte paa den 1. Day. Etatis 66. Memoria nobis. I Maabundet m. m. Regt. og m. dragen
Fællende, og varen i af hælunne nu **Paa den Syndre Kirke-Muur sees Kong CHRISTIANI**
Ennen Ann. m. r. syg m. **Qvinti Chiffre malet, med Symbolo: Pietate & Justitia;** Og der-
under: Johan Diderich von Wetberg, og Sissel Grubbes
Slavne og Adelige Vaabener, med Underskrift: Per Utraque Virtus.

malet 1743,
I Choret er et myt Pulpitur, hvorpaa læses følgende:

Da CHRISTIAN. den Siette var Guds Kirkes Foster/Fader
Og forde Konge/Scepteret mod dem som Dyden hader,

Og Peder Hersleb Bisshop her i Stifter syndig drev

Paa Sandheds Lærdom, hvilket og ved hennem værget blev.

Da Jørgen Kruse Oberst var og havde Mage og Ere

At commandere Landets Folk, som Krigs Gevehr skal bære

Og Johan Urne Amtmand var af Kongens Voerde sat

At byde og besale dem, som give Kongen Skat.

Da Jens Buchhave Landets Probst besøgte Landets Kirker

Hvor Sandheds Ord skal prædikes og Sandheds Ord selv virker,

Og Lauritz Hiort ved dette Sted kundgiorde HErrens Vey,

Men Kirkens Vierge Capt. Dam, og Degen var Fridrich Key.

Da blev forbedret uden til Guds Huus og efter Tykke

Hver Stoel i Kirken Nummer sit, hver Pulpitur sit Smykke.

Gud selv afmale Jesum saa i Hiertets skulste Vraae,

At Hiertets Haab ey mørknes skalnaar Domiens Dag skal staae,

Hva fioleke Polo. Domn finnes mælt orsavy innan til: Cogita te Mortalem fundmæi.
Munni lotisia brevis. Nænni, indutil: In solo verbo dehest Pax et Tranquillitas: Indunt
væð hinnus Ord. Íst boldi: eo sum og ikon at bræðla. Hva Óggaughið þorunni: 1623, 10
Innrunn erinn fno Willichson Westhoff og Jørns. Strøm's ordliga Runbryggi. Hent og bresarum af 3^{de}
vinflu Þjórnun af Þóri Gylfasonet; Þjórlaugur ðe Þórhallsfornum; Þjórlaugur ðe Þórlaugur; Þjórlaugur; FAS
Jørns. Runbry. En longiða Þingunn, Þorsteini, undr grónum Læris- Þrándi ordning, i blæst skift
og 2de longnud. Pegas, týrlandsbærar, i fyrstu ond, Þorsteini mælligð þorun, undr nnn. Hinn
bæt, enn Læris- Þorsteini. Hva til eru af 183 minn oppur Þorsteini, undr nnn.
Innrunn Þingunn, Þau fia formi Þorsteini, forlægð omurtil og 183 minn til Þorsteini, undr nnn
þingunn fia formi til forsteini og undurtil þurðum- roði; Innrunning W. v. W. Anno 1623
Preddike. Stólsens fæm Sider, viser Christi Fodsels Historie,

Prædike. Stolens hem Sider, viet Christi Booseis Historie,
Eldelse, Opstandelse, og den Hellig Aands Sendelse, i meget smukt
Billedhugger-Arbeide, zirlig malet; Paa Prædike-Stolens Bag-
Side findes Kong CHRISTIANI Qvarti Navn med Symbole:
Regna firmat Pietas, og derunder: E Lymbis Tuis Reges egre-
dientur.

I næste Vindve ses i en Ryde brandt St. Johannes med Laurentii mose i Læsø i høst
Aars. Fal 1597. Et færdens landet er den døde Malmesby. Nybygning af den øvre by. Den øvre by gennemføres i 1605. D. 25. Februarie. En ny bygning bæres op til den øvre by. Epistap.

Evert over for Preedike. Stolen haenger en Fane, derhos paa den ene Side en Pallast og Balge, og paa den anden Side en net liden Kaarde og Skede; Men Dgabenet er af Vælde gandstæ. u-
kiendeligt. Uflejet paa Sammenkøbt: Indenrigt - Herr Wolff, Gymn. Kgl. Prof. i
Infanteri. Mannschaften Sædels Dichtner, Hr. Reinig. Thorstz. Gauß und Koenig.
Indst. d. Tugd. d. W. W. Anfangs in dene 70. jaarg. anno.

Funten er vel af almindelig Dannelse, men rar, i Henseende til sin Materie og Alderdom, den er dannet af en haard mørke-brunt Steen, og derpaa ses tvende Love-Hoveder og tvende Slanger, der ligesom i en Val-Knude ere sammenflettede. Derhos er Skrift, som mig er berettet, skal være med Runiske Bogstaver, men rimeligere ere gamle Munkes-Bogstaver, som hidst og her ere saa for-
slidte, at deraf intet heelt Ord kan samesles.

Paa et af Kirkens Pulpiturer findes en Table opfængt, hvorpaa Kong CHRISTIAN den Femtes Ankomst til Landet d. 7. May Ao. 1687. er opstrevet paa samme Maade, som jeg i endel. af de andre Kirker har meddet at være intet.

Beggene eller Murene indvendig i Kirken, ere over alt ligesom
all fresco malede, hvorpaa forestilles adskillige Bibelske Historier, og
derunder endel Skrift med gamle Munke-Bogstaver, men dette er
ved Tidens Længde blevet saa uleseligt, at intet deraf kan fattes
eller forstaaes.

Universitets i Kjøbenhavn den 22. Februar 1782
Vedtatt i bestyrke af universitets Rikstjenestens alle Loger, og ved min egen
dine anmodne, fra det omværdige Kong Christiani Sexti og Kroning Sophia
Magdalena, Dronning Norges i Cappes.

Tens gavn var at minne om sin døde.
Allmenn givelse sommer for guds
sønn og øftest lignende. Matth. 21.
Jesus gav til sine Discipler godt
til formidlagning og rettelse.
Som han for dem indi formen gav
gjørle og minne af all deres kraft.
Matth. 13.

Jesus Discipler med Ellen var
som en noksættig sag god.
Jom gav min døst exempelsetas
at minne gjønnum leirsa. Matth. 13.
Jesus i hoffet minde Ellen
og bror til sin døde sag god.
Guds sag indi guds sag.
Hvo det git Ellen formidla komme
Matth. 26.

Judas i hoffet minde Ellen var
min bestigning og ungdom
sin rigne hær overvad et
dinnunne leid som formet
Matth. 26.

Bornet er med 3 dr. Celler allra Afvalinger, om osse land andar,
som hølsonde og min sykla Minne forsyndt migne bagrommen til at holdt land
fælles i Hesten og Kongens Ligepon. Inde porten blivering brigt for Barnet fra Aar
Dr. Gangen. Vid. Bg. 170. og 204. Denne Kloster danneret Mijas som 2de af Bonni i ungdom
indtil maa 40. År. Et min og Vor An 2de af Jørgen 1610. var det maa i Gibson
Int andet paa land. Denne 2de af Jørgen 1610. af den Tradition allur underrum
gammel Fortseling, hal 184. sommin Bonni. * * * * *
eller Rinnings, min form bogstal Aachistan, hvoreof min nogen som ikke kannet fortæll
medt loring og sinrel, minn dren.

Kirken er indvendig opført af sortagtig Marmor, eller saa fal-
mende sort og bærd. Minne dede Limens Stene, som graves og opbrydes her i Aaker-Sogn;
som i Kristi Villde Patronen, St. Johannes og St. Laurentius; som i gaa nefforan. Af samme Stene findes næsten i alle Kirkerne her paa Landet, deels
Murene, deels Trapene i Taarnene, deels og Gesimserne opsatte;

Men samme ere formedelst ofte indfaldne Reparationer, med Kalk
saaledes blynde beklædede, at de ei uden ved Esterforstning kan komme

Fra J. P. Kleemans Skrifter Rovana : til Syne. *Hans* *ind* *nog* *hans* *Lund* *nr.* *30* *Aar* *1510* *og* *1511* *Alton.*
M. Vorot Kleemann sat *mis* *gud* *hym*, *hans* *bon* *om* *den* *flug* *an* *Lund* *hans* *hank* *ang* *en* *al-*
1651. *hans* *bon* *hans* *fin* *den* *al* *hans*. *hans* *hank* *hans* *nr.* *31* *og* *1512* *ind*

Videre veed jeg ikke om denne Bye, eller dens Kirke at anfore,
men vil her til Liebhabernes Fornoelse til Slutning indrykke:

- 1.) Erke-Biskop Byrges Brev af Aar 1511., hvorved han con-
firmerer alle Privilegier, som af hans Formænd ere givne
Aakirke-Bye.
- 2.) Samme Erke-Biskops Forligelse Brev imellem Aakirke-
Bye og en velhavende Bonde, om Agger og Eng, af Aar 1519.
- 3.) Sammes Privilegier given Aakirke-Bye, efter en sindfalden
Ildebrand.
- 4.) Et Kalds-Brev udstedet af Capitelet i Lund Ao. 1654. til
Hr. Niels Matthisen Lund.

Det første lyder saaledes:

Vi Børge, med Guds Naade Erche-Biscop i Lund, Suerriges Förste,
och Pauens Legatt, gisr vitterligt alle, att vorre Kierre Undersætter
Borgmester och Raad i Aakirke-By, hafuer nu verret for os, med deris
Byes Birk, Privilegier och Statuter, som dennem hafuer verit gifne oss
en vor Forfader Erche-Biscop Peder, och erre siden dennem stadfeste,
oss trende Forfedre Her Peder Lycke, Her Thue och Her Jens Brondstrup,
Erche-Biscopper, beklagende dennem dog storligen att de icke hafue ver-
rit holden ved Macht, men meget forkrentte oss vorre Forfædres Em-
bidgemand, och andre vrangvillige Mænd, bade derforre, att vi ville
dennem och stadfeste, och hielpe att assvende saadan Vlydelse, och Vrang-
vils

villighed, da efferdj at vi kunde merche det att were forfengelige Giers
 ninger, och postelig mode att sette Loug, Ret eller Stattuter vden de
 schiche och til dennem schulle holde ved fuld Macht: Da hafue wi nu aff
 de gode Herres Samtöcke, som med os erre aff Lunde Capitel stadfest oc
 fuldbyrd, och med dette vort aabne Breff stadfeste oc fuldbyrde, alle de
 Maader, Friheder Privilegier Statuter, som vorre Forfædre dennom
 naadelige giffuet vndt och stadfest hafuer, disse effterschreffne Puncter och
 Artikler thilegendes, at huilken Boende, som Grund och Eyendom
 hafuer vdj forn. Naturke Bye, hand schall dennom holde Bygt og Boeset
 med gode Borgere som vore rette Rez eller Macht hafue att oppeholde
 effter gammel Arilds Sedwanne, huor saa icke scheer da haffuer Borges
 mester och Raad Fuldmagt, ind att sette gode Borgere, som fult ville
 giøre, baade os och thil Byes Tyng, och de Borgere som och bruge
 Agger och Eng, som til saadanne Eyendeele ligget haffuer aff cerrilde,
 huor och nogen Eyendeel Byes Jord bort ere solde, eller pantet, siden de
 gamle Privilegier giffne vaare som begyndis huercken Mand som kigber
 Jord vdj Helsingborg, de Jorder och Eyendeele schulle ingen komme vden
 Pendinge, fordj det er imod forn. Privilegier vden saa kand findis, at
 nogen vore Forfædris Bref findes der oppaa, att de haffue det naadelige
 tilatt; Item legger och nogen Jord øde, inden Byes Virck och icke redis
 forre vdi tre samfelde Aar, da haffue Borgemester och Raad fuld Macht
 att sette ind paa de Grunde och Eyendeele dennom de töche, och fuld
 Redz eller giøre ville, ithem schulle de och huer Løfuer Dag vdj Aaret
 holde deris Byes Marchet paa Torsfuet vden saa er, at saa stoer Høytid
 falder paa den Dag, att Gudz Rett ey det kand talle saa och huilken
 Bonde noget hafuer att selge, Fæ, Korn, Smør, Lam, Øste, Egh,
 Kør eller andet holde mitt paa Marcedett att den meenige Mand maa
 och kand den fattige saavelsom dend Rige, vorde des fangeligt for sit
 Sylleste, huor saa icke scheer, bode som Privilegier indenholder och der
 besale Vi Vorre Fogder och Embidgmend, som nu erre eller her effter
 kommer, thil Vort Slott Hammershus de forn. Borgemestre och
 Raad, i forn. Article, och vdj deres Byes Rett och Frihed att giøre
 den tilbørlige Hielp, Styrke og Trost att de blifuer aldelis ved deres
 Macht, forbiudendis alle, i huo de helst erre eller vorde kunde dennom
 her ofuer at hindre eller hindre lade, plaze, eller i nogen Maade, imod

X Moran anno MDXI.

Epi. Sand. Claus. Cnob. f. 1497. Conf. Pag: 218.

deris Privilegier, och dette Vorl Bress att giøre Under Vorlt Hyllest.
Datum Aakirckeby Ao. Dni. MCDXI. nono die Natalis St. Joh. Baptist.

Moran non -

MDXI.

Det Andet er af folgende Indhold:

Vii Byrge med Guds Maade Erche-Biscop i Lund, Suerriges Förste
och Pawens Legathe. Giøre witterligt alle, att i Dag vaar i Rette for
os, Ole Degen, Borgemester i Aakirckeby och ald Mennigheden der
sammestedz paa den ene, och Per Steen, som boer udi den Gaard Jep
Vodde fordumb vdj boede paa den anden Side, om Trette och deele dens
nem imellem wahr, om det Selle som stander imellem samme Gaard, och
dend Beck som schiller Hans Nielhenz Gaardz alle ad, och deris,
och wille forn. Per Steen hafue samme Selle, Grund och Jord til sin
Gaard til Eyendom, men forn. Borgemester och Meenigheden beuise det,
som wi och selfuer saa och beschuede att samme Selle stander udi deris
rette Fædrift, och hafuer altid, lenger end nu nogen Mand kand mindes
weret brugt til Aakircke-Bye wbehindret, och icke till forn. Per Steens
Gaard, och betyde det med saadan Schiell, att samme Per Steens Gaard
Vaar nogle forleden siden flot nermer end 2. Pile Schud af Sønder och i
Nør, fra den Sted som hand pleyede aff Arildztid at stande, til den
Sted, hand nu er bygde, ydermere end hans Eyendelee waar, som
endnu vell kiendes huor Gaarden laa tilforn, det vinde toe gammelle Dans
nemend for os samme Tid, och fordi tildømme wij forn. Aakirckeby Mend
same Selle schouf Marck och Grund at schulle bruge frilige och ubehins
dret, till Fædrifft och bruge her esfter, som de her til Dags brugt och
hafft hafuer baade før och siden forn. Per Steen kom til samme Gaard,
och schall samme Per Steen vdlegge igien den lucke Vesten Søe dend vd
med hans Gaard for Bymenden til Fædrifft, som hun tilforn pleyer at
were, huor hand icke kand, maa Aakircke Bymendz Villie och minde
dertil at hand maa nyde och bruge hinde item disfligeste schall samme Per
Steen legge fra sig igien til den sin Gaard i Aakirckeby den Agger som kals
des Stumpeløcke, som hand rettelige tilhører aff Arilde och icke bruge
hannem lenger til den Gaard hand nu udj boer, som hand nu i nogen
Tid giort hafuer thi forbyde Wi alle wore Fougder och Embedzemand, i
huo de helst ere, her imod denne Wor Dom at giøre i nogen Maade,
datum Aakirckeby paa St. Bartholome Apostels Dag. Aar 1519.

Det

Det Tredie, syder saaledes:

Wii Børge med Guds Maade Erke-Biscop i Lund Sueriges förste
 och Pawens Legat, giøre witterligt alle, at wi for den store schade och
 forderf som Vore tiennere vdi Alakirkeby paa Horingholm nu fanget
 hafuer aff Roff og Ildebrand, hafue Wi gifuet dennem til de to Tøns
 der Smør af de ~~stær~~^{tre} som de aarlige Aars ere os pligtige af deres Bye
 til schat, udi disse neste Siuf Aar tillkommendis paa det de schulle byge och
 bierge sig, samledes hafuer Wi fordraget dennem de trei tønder Smør
 wi udi stor schulle hafft, och vnde och gissue wi alle dennem der ville
 bygge vdi samme Alakirkeby huor dennem thie lest Ræster eller wender,
 at hielpe sig med, och wor Embidzmand paa Hammers Huf schal fors
 wisse dennem, huor och naar de schulle huggje (och under Wi och at
 samme Alakirkebys Indbyggere schulle nyde deres gamle Sedwane med
 Höstedage och Riøbestede æcker, och ikke tage ved nogen ny tyngje eller
 Paaleeg still Wor gaar der udi Byen enten ~~med~~ ~~til~~ ~~enten~~ ~~med~~ ~~til~~ ~~enten~~ ~~med~~ ~~til~~
 andre Wscduan~~g~~ paalege effter denne Daeg.) Item vnde wi dennem
 och saa at de maac selge, och føre Born til Blegninge at Riøbe Tøns
 mer for, at bygge med, mens ikke i andre maade, och hafue Wi besa
 let och Magt gifuet Off Elschel. Ole Degrn, Wor Borgemester der sams
 mestedz at pante dennem, som ikke wil gierde deres Gierde i huem de
 ere, och dennem som ikke holde ferdige deris Gierden eller gamle Sed
 wane, vdi threi schillinge eller en Kr, som brøsten er til. Dette biunde
 Wi strengelig at schulle holdis vbrødeligen: Thi forbiude wi alle sera
 deles wore Fogder och Embidzmand nogen Hindre eller plaz at giøre
 forn. Wore kierre Undersatter paa forn. Priuilegiers fordeele vdi nogen
 maade. Datum Lund &c.

Det af Bis**k**op Byrge brugte Sigill, som mig er til Hæn.
de kommet, haver følgende Anseelse:

Det fierde er saaledes:

Nos Canonici apud Capitulum Lundense residentes nomine Pa-
tronum nuncemur, nondum à Regia Majestate nominati & designa-
ti ex Jurisdictione Capitulari honestum ac literatum virum, Dn.
Nicolaum Matthiæ Ecclesiæ Akirchianæ, qvæ est in Boringholmia,
Pastore Spirituali destitutæ, Parochum designamus seqventibus ad-
strictum conditionibus.

- I. Ut salutiferum Dei verbum sincerâ fidelitate suis Auditoribus proponat atqve explanet, veneranda Sacramentorum Mysteria ad Præscriptum à Christo & Apostolis modum religiose, dispenset, Sacras qvoqve Ceremonias ad Ecclesiasticæ ordinationis instituta ritè observet, ad eamqve se totum confor- met, tum sobriæ, modestæ piæqve vitæ honestate commisso gregi præluceat, ne sinistra morum enormitate evertat qvod dextra doctrinæ gravitate struxerit.
- II. Ut qvatannis futuro Patrono Ecclesiæ, aut ejus Procuratori in eadem Præbenda consuetam Pensionem ad Festum Johannis solvat nobisqve Successoribus nostris, & toti Exedræ

Lun-

Lundensi in cunctis honestarum actionum rebus obsequium
præstet, ac jugiter liberalem grati animi affectum prodat.

III. Ut Sacerdotalem Ecclesiæ habitationem incolat ædesqve non modo à ruinosa deformitate adferat, qvin & decenti structura exornet, ac sartas tectas ad successores suos propaget, sed nec agros, prata, pascua & idgenus alia ad Ecclesiam & Pastoralem villam pertinentia in abusum trahi aut alienari permittat. Si verò prænomiminatus Dnus Nicolaus præter conceptam de se spem, hasce conditiones omnes vel singulas, data opera violarit, ipso facto hanc nostræ Collationis gratiam perdet, atqve concessò heic impressimus rogantes ut qui à Regia Majestate designatus fuerit prædictæ Ecclesiæ Patronus, is hanc nostram vocationem approbet & more solitô, sigillum suum nostro adjungat. Datum Lundis 28. April Anno 1654.

I øvrigt anmerker Resenius, som noget besynderligt, ved de Bornholmske Kibstæder frem for andre i Danmark, ellers usædvanligt, og andensteds ei brugeligt, at vindverne i deres Huse næsten alle vende ind ad til deres Gaarder, saa at sjeldent sees vindver til Gaderne; hvilken Indretning og i forige Tider virkelig har været, og formodentlig i den Hensigt, desto bedre at være forsikret imod Tyve og deslige Skarns Folk; Men nu omstunder indrettes vindverne i Husene ud til Gaderne, ligesom andensteds, og ere ikke saa tilbage af den forstomtalte gammeldags Art.

Da jeg nu har beskrevet Bornholms-Lands Bestæffenhed, saa tydelig, sandfærdig og omstændelig, som jeg har kundet formaæ, og intet anført, uden det, som jeg af troverdige Efterretninger af Landets egne Beboere, og i sær af den berømmede Landets nu værende Amtmand, Hejædle og Velbaarne Hr. Etats-Raad Urne
Aa 3 har

har samlet, som i Sædeleshed har anvendt Flid og Uinage for at forstaffe mig alle de Underretninger, som jeg har kundet forlange, saa at Publicum, om ellers dette Verk skulde finde dets Bisfalde, har lige saa stor Tak derfor at yde Velbemelte Hr. Etats-Raad Urne som mig; Saa vil jeg nu til deres Fornostelse, som i denne Kundskab finder Behag, opregne de Biskoper, som man veed at have forestaet Landet i de Geistlige Ting, siden Souverainiteten; Dernest Provsterne, som siden Reformationen have været paa Landet; Og endelig Presterne, som i hvert Sogn have været bestillede siden Reformationen indtil vore Tider, saavit nemlig, som jeg af Resenii Manuscript om Bornholm, og af andre Efterretninger, har kundet faae Oplysning om; Ingenlunde udgivende, i seer de sidstes Folge og Aars Dieneste for rigtig og utmodsigelig; Men om, og hvor Heil derudi findes, overlader jeg sligt til andre at rette, eg at bringe Seriem i sin tilhørlige Orden.

Efter Erke-Biskop Hans Svane have Efterskrevne været Biskopper i København:

- D. Johann Wandall 1668 død 1675.
- D. Johann Bagger død 1693.
- D. Henrich Bornemann død 1710.
- Hr. Christen Worm 1711. dode Ao. 1737.
- M. Peder Hersleb 1737. dode 1757.
- Hr. Ludvig Harboe, adjungeret med Succession.

Provsterne paa Bornholms Land have (saavit vides) siden Reformationen, været Efterfølgende:

- # 1.) Hans Andersen i År Maria Regn. 1.) Hr. Poul Ipsen i Nye-Larster-Sogn, Åar 1570. faldet, til 1580.
- 2.) Mogens Bancke i Ipster-Sogn 1579. til
- 3.) Ingewar Christensen i Ølster-Sogn 1588. til 1590.
- 4.) Ole Larsen Skaaning i Vester-Maria-Sogn 1592. til 1620.
- 5.) An-

2.) Et af et Document, som findes i Mr. Poul Ipsen i Nye-Larster-Sogn, År 1570. faldet, til 1580.
Hans Andersen i År Maria Regn. 1.) Hr. Poul Ipsen i Nye-Larster-Sogn, År 1570. faldet, til 1580.
2.) Mogens Bancke i Ipster-Sogn 1579. til
3.) Ingewar Christensen i Ølster-Sogn 1588. til 1590.
4.) Ole Larsen Skaaning i Vester-Maria-Sogn 1592. til 1620.
5.) An-

3.) Et af et Document, som findes i Mr. Poul Ipsen i Nye-Larster-Sogn, År 1570. faldet, til 1580.
Hans Andersen i År Maria Regn. 1.) Hr. Poul Ipsen i Nye-Larster-Sogn, År 1570. faldet, til 1580.
2.) Mogens Bancke i Ipster-Sogn 1579. til
3.) Ingewar Christensen i Ølster-Sogn 1588. til 1590.
4.) Ole Larsen Skaaning i Vester-Maria-Sogn 1592. til 1620.
5.) An-

- 6.5.) Anthonius Olsen i Øster-Marie-Sogn 1621.
 7.6.) Jens Pedersen i Bodelster-Sogn 1623. bdn 1654
 8.7.) Jens Larsen Malmoe i Ronne 1654. bdn 1680. *Rudens og Malm pag: 102.*
 9.8.) Mag. Claus Predbiörnsen Langsted i Bodelster-Sogn 1680.
 Andre skriver 1675. bdn 1681. *Bergsboe*
 10.9.) Hans Jensen Sode i Nycker-Sogn 1682. Andre 1687. *1682 vidt fra 1685*
 11.10.) Poul Hansen Ancker i Rytter-Sogn 1687. Andre 1693. *1685 datter af en nederlandske handelsmand ved Rytter*
 12.11.) Jens Sørensen Morsing i Nye-Laurster-Sogn 1697. *1702 vidt fra 1697*
 Andre 1692.
 13.12.) Mag. Henrich Hiorth i Ronne 1702. *fra* til 1717.
 14.13.) Hans Poulsen Ancker i Ronne 1717 *til* 1740.
 15.14.) Peder Rasmussen i Ronne 1740. *til* 1741.
 16.15.) Jens Buchhave i Ronne 1741. *til* 1755. *Klerlufnagle og Thyberg i Thyberg* *1755* *i Skallum*
 17.16.) Jens Tanch i Ronne 1752. *til* 1766. *Klerlufnagle og Thyberg i Thyberg* *1755* *i Skallum*
 + 18) Claus Hennbeck *til* 1766. *fra* Østerf. byn, og introduceret sig *til* 1758 i Ronne. *1758 i Ronne*
 19.) M. Ludv. Hiorth, *fra* Capell. og Rekt. Sch. i Ronne succedanta præst, da Kronst. kom op i Øster-Herred.
 20.) *Pro Andali.*

I. Øster-Herred:

I. Til Øster-Laurster-Sogn og Gudium:

- 1.) Hr. Peder Halland i 23. Aar. *Gårde Brænderi og Grind man Janus sohn* *1600* *vidt fra 1600* *til* 1635.
 2.) ... Hans Randers i 31. Aar. *Præst vidt fra 1633* *til* 1664. *vidt fra 1633*
 3.) ... Hans Fyhnboe i 3. Aar. *Præst vidt fra 1664* *til* 1667. *vidt fra 1664*
 4.) ... Mads Rasmussen Colding i 25. Aar. *Gårde Brænderi og Grind man Janus sohn* *1600* *vidt fra 1600* *til* 1635.
 5.) ... Hans Olufsen i 18. Aar. *Fyn allm. Meldefar vidt fra 1660* *til* 1680. *vidt fra 1660* *til* 1680.
 6.) ... Thomas Michelsen Wiborg i 38. Aar. *Gårde Brænderi og Grind man Janus sohn* *1600* *vidt fra 1600* *til* 1635.
 7.) ... Ole Nielsen Soel, rettere Sonne, faldet 1658. eller 1657. *vidt fra 1657* *til* 1672.
 8.) ... Jørgen Jensen Sode. *vidt fra 1672*, *til* 1700, var 28aars i hukket og bensidder gantue.
 9.) ... Jørgen Ancker. *vidt fra 1672*, *til* 1700, var 28aars i hukket og bensidder gantue.
 10.) ... Ole Tøgsverd. *vidt fra 1672*, *til* 1700, var 28aars i hukket og bensidder gantue.
 11.) Morten Enevoldsen *vidt fra 1672*, *til* 1700, var 28aars i hukket og bensidder gantue.

II. Til

For en Sælen i høje af E.P. Mar. Enke, over 1773. mdr. Reparation, fundes imd' niggars følge, med horn Latek. Inscriptioen
herunder: ANNO MDLXI (væren ligedg. Hans Nelsen og Søer Truedsen di var Fru
Verg. Nels Mansen Late Madsen Kerk Verg. og da var Her Hans Post her. N. Mansen
fandt at have været en til minne, en gr. Catholiken ved bygningen, hvilende Rindens Hjørne, under en gran
sturh. & parte for Kristus Latron. All Satroneff. af Falsterbo, hvori fra Tongr. Maria. Guillemin. gal. form. nu
det forsones fra Frederik. Gammel. til minne om. Sten. Etats, Valde. nærm. Brunnings af minne. Etat.

2. Til Øster = Marker, eller Marie = Sogn.

- genius Orientalis. Vide pag. 58.
af 1448. finnes, at J. Michel
Nielsen havde noget begyndt
Krop. vid. ibid:

13) H. Claus Steenbecke næst. aarhusing
Læge i København, tilhører den
første huseherr i Kongens Hospital
af 18. Aug. 1765. Sædtes ved Præst. Døde
1. Julii 1766. Kort nedenfor
var komme min Læge fra København;
hvor han fand modvælde for Birthe
Larsen ved det Lægeværelse hos sig,
men endte der dog ni gange bort;
dog sin Uopfølgende døde da kom. En kort. 8.) .. Palle Pedersen, andre Balle Berthelsen, død 1715.
og Klemens Berthelsen bygaaet 1715. døde da; 9.) .. Clemen ^{Funcik} Lanci, død 1732. 2. gte br.; forfængning
maren i København, men dog ikke gennemgået
omdøde og fandt sig til at døde i en anden
bygning, men da døde ved døden; 10.) .. Christen Mosfin, død 1744. 3. gte. e. a. bygaaet, engelsk
14. Kj. Ludvig 1707. døde i København. II.) .. Claus Steenbeck, forfængt til København 1758. Sædtes ved Præst. døde
1765. 3. præst. Døde i København, men dog ikke gennemgået, engelsk
II. Wetter, førdum Rosdne-Herred, aarh. aldrn.

1.) Hr. Hans Andersen i Reformationens Tiden. F. 1554. En formand i pleske
som var over dom i Inquisitionen brudt, altså over midten mellem 1561.
2.) .. Morten Emanuel Aar 1592.
3.) .. Anthon Olsen, død 1621. Præst i 12. Aar. Pag. 62. 1. Maan afpræs
som og præst under kongen over
4.) .. Niels Michelsen Ribe i 17. Aar. Maan afpræs over omkring 1600. ^{1638.} ^{1625 vid. p. 59. idem A. 1636 p. 66.}
5.) .. Lars Jensen Weyle i 26. Aar.
6.) .. Lars Christensen Boringholm fældet 1666. Præst i fire
Aar, død 1671.
7.) .. Søren Larsen Boringholm, Præst i 43. og et halvt Aar,
død 1714.
8.) .. Andre Balle Berthelsen, død 1715.
9.) .. Clemen ^{Funcik} Lanci, død 1732. 2. gte br.; forfængning
i København
10.) .. Christen Mosfin, død 1744. 3. gte. e. a. bygaaet, engelsk
11.) .. Hans Christensen Palle, en Københavner, fandt døde i Rosdne-Herred, 1765.
12.) .. Hans Christensen Palle, en Københavner, fandt døde i Rosdne-Herred, 1765, i 1765.

3. præst. Døde i København, men dog ikke gennemgået, engelsk

II. Vester, fordum Røgne-Herred.

- I.) Hr. Schialmo død 1529.
2.) . . Poul Jacobsen død 1560.
3.) . . Jonas Pedersen død 1585. Vid: Pag: 68.
4.) . . Clemens Andersen 1618.
5.) . . Anders Mickelsen 1619; udeladt af Resenio. Vid: pag: 67.
6.) . . Søren Larsen død 1620.
7.) . . Baltzar Thomæsön Malmoe 1638. Pag: 67.
8.) . . Jens Kyffe Sielland, forhen Hører i Lunds Skole,
død 1654. Conf: Pag: 67.
9.) . . Mads Mickelsen Boringholm, forhen Rector i Nædne-
Skole, død 1663. Pag: 67.
10.) . . Jens Søren Morsing, 1702, en Tjørn.
II.) . . Herman Sode. 1751. Som han prædikant, i Kong. Akademi i Øf Skolebogen.
(2.) . . Poul Schor. 1777. Præstegjættet ved Vester Maria Kirke, som
Hans Sørenin Whittle, præstegjættet fra 1760, se aader. Dogn.
13.) = Hans Sørenin Whittle, præstegjættet fra 1760, se aader. Dogn.
14.) . . Eric Christian Røring, lignende m. Hornmann, præstegjættet
fra Kærde først 1760, og igennom fra til Ronne 1765.
(5) = Magist: Ole Andreessen Borreby, fra Leestrand, nu Borreby af h. Gen:
Audit: og Amatoren vid. Christian Andresen fra Borreby, gift med
m. af K. Professor Borrebowy Dottor. Fra Ansgaer, præstegjættet 1773 til Mads
Dogn, som stor og mærkværdig Fal.
6.) Søren Shahler var sin personel Capell i Bodelski Kogn og Næske Fæstning,
med stort opf. Shahler i Øff. Kogn.

2. Til Vester = Marker eller Marie-Sogn:

I. Til Paulster = eller Polster = Sogn.

- 1.) Hr. Hans.
 2.) .. Mads Raffn i 23. Åar, død 1600. *Murøen* ved *Århus* den 15. 7. 1600 som *Louise* til *Groben* int.
 3.) .. Mickel Sørensen Berg. 1602. *1587* *Frederik* *Poul* *Frederik* *Ribe* *Århus* *Århus* *Frederik* *Frederik*
 4.) .. Svend Jensen 16. Åar, død 1617. *Frederik* *Frederik* *Frederik* *Frederik*

- 5.) Hr. Baltzar Jensen, død 1621.
 6.) .. Hans Gregersen Colding, død 1651.
 7.) .. Hans Andersen Raffn. 1654.
 8.) .. Michel Thomæsen Boringholm. 1689.
 9.) .. Matthias Lyster. 1694.
 10.) .. Mads Svane. 1707. *Mads Thrane*
 11.) .. Peder Madsen Katkier. 1732. *i Apelk; en Kallandbygde.*
 12.) .. Thomas Tröyl, forflyttet 1739, *i Tønnesbyen Niskenbiergs Minnekirke i Roskilde.*
 13.) .. Anders Agerbech, forflyttet 1741. *i Clemens Her Sogn, Engholm.*
 14.) .. Hans Jørgen Lund, forflyttet 1753. *i Kastel M. Sogn, Engholm.*
 15.) .. Jørgen Kofoed. *Pederskoft paa Mariager Fjord fra Heden i Hadsund Capellan;*
 2. Til Pederster eller Persker-Sogn.

- 1.) Hr. Hans Hendrichsen, død 1587.
 2.) .. Hans.
 3.) .. Mads Buck, død 1618.
 4.) .. Hans Raunholt. 1639.
 5.) .. Morten Andersen Greve. 1649. *Bog. 96.*
 6.) .. Ole Larsen Boringholm. 1669.
 7.) .. Thomas Jacobsen Tarnovius, faldet 1670. *1683.*
 8.) .. Lars Lycke, faldet 1683. *1685.*
 9.) .. Baltzar Beck, faldet 1685. *1696.*
 10.) .. Ole Sonne, 1696. faldet. *1713. overført til Ruthske Sogn og Hadsund.*
 11.) .. Anthonijs Knabe Gregorius Schandorph, faldet 1718. *1736.*
 12.) .. Jens Buchhage, faldet 1736. *1741. overført til Ronne.*
 13.) .. Hans Grønnegaard, - - - 1741. *Sogn og var Rectorschole i Frederiksholm.*
 14.) .. Michael Tammerup, en ondskam af nordmannen og nogen konge person. *1761.*

IV. Nørre-Herred.

I. Til Øster og Allinge.

- 1.) Hr. Ingvar Christensen døde 1590, var tillige Landsgodst. *Vid. Bog. 107.*
 2.) .. Søren i 24. Åar, man alt fra morn vor 1614.

3.)

- 3.) Hr. Niels Andersen 26. Åar, død 1635. Han døde i 1628/29, vid. supra not., Conf. p. 106.
 4.) • Ole Larsen 18. Åar. Vor 1043.
 5.) • Jens Mortensen 25. Åar, død 1668.
 6.) • Jacob Jensen, falset 1669. Vor 1092. vid. pag. 285.
 7.) • Hans Predbiørnsen Langsted. ~~Var en gammel smiglig mand som førte sig
synderligt og var kendt under navnet~~
 7.8.) • Mag. Søren Schade. Vor 1113.
 8.9.) • Christopher Möller. ~~Cristian Læstads~~ forflyttet 1723 til Norge, fandt et dommeramt.
 9.10.) • Hans Mahler. ~~Vor 10- og 11. Januar 1718-1759~~ i Allergetheden; i sit Valdresbælt.
 Han vor 19. Februar 1690. mbe. billede i Klostret ved Elverum. Vor 1723. Han mistet nogen af hans egne fortid
 10.) ~~En del af hans fortid er ikke kendt.~~ **Til Roe-Sogn.** ~~En del af hans fortid er ikke kendt.~~
 1.) St. Peder 16. Åar.
 2.) • Jens 2. Åar.
 3.) • Søren Larsen 7. Åar.
 4.) • Peder Nielsen Trelleborg 16. Åar. conf. pag. 113.
 5.) • Jens Oluffsen 25. Åar. Conf. p. 113 var en mæn i sognet, alt fra Kalundb. Niels
 6.) • Peder Jensen Lund 4. Åar, død 1654. Alt varetænning til Falset 1650.
 7.) • Rasmus Olsen Wiborg, 15. Åar, affat 1669.
 8.) • Christen Christensen Lind, Norvagus. Vor 1714.
 9.) • Ole Føgsværd. ~~Født 1718. Til Øster Læstads Sogn. En Skoletavlspæn~~
 10.) • Jens Rasmussen Marcker. Vor 1735. Hr. Rasmusson var i Helsingør Sogn og nu i Frederiksberg
 11.) • Friderich Monrad. ~~Født 1757. Til Broddelæstads Sogn. En Bondebon. Børn født no,~~
 12.) • Jens Michael Hiorth vredt 1758. En Indføring af L. Christ. P. Rasmussen & kom.
 3. **Til Clemmenseker Sogn.**

3. Til Clemmensen Sogn.

- 1.) Hr. Jens. 1677
 2.) .. Lars Nielsen 40. Åar. 1617
 3.) .. Lars Michelsen 10. Åar. 1627
 4.) .. Hans Hansen, fra Warde i Jylland, 18. Åar, død 1645.
 5.) .. Haagen Johnsen, fra Rønnebye i Blecking, 20. Åar,
 død 1665. * Pag: 102, ser man Haagen Johnsen, bliver da fortællt hvilket val med denne nogenliden
 6.) .. Ole Jensen Aalborg, død 1704.
 7.) .. Jørgen Sandbye 22. Åar, ~~død 1726~~, en viellundsfører.
 8.) .. Elias Petersen, Normand, 10. Åar, ~~død 1736~~.

- 9.) Hr. Christen Opdal, en Normand, død 1741. *Familiens navn Mikkelsen*
 10.) Anders Agerbech, *Capellan til Christiansø 1450, præst i Michelb*
 11.) Thomas Froom kom til den østlige del af Danmark i 1450, *med en broder til Roskilde*
 febr. 17124. **Til St. Nicolay-Kirke i Ronne.**

14.) Kric Christian Røring forføgt
 sin Nielssøster fra sin egen bue
 15. Februar i Ronne p. West. 1706.
 13. Sonne p. Trinit., og var i Ronne, 3.) .. Peder Christensen 30. Aar.
 dag til kommitte af Thorst. og An. 4.) .. Peder Giönge, alii Petrejus, 29. Aar, i hvis Tid be-
 tegnede fortælede, at Thorst. og An. *havde* nævnte St. Knuds Kirke blev annexeret, som nogle
 mener Aar 1606., død 1610.

- 5.) .. Lars Olussen Bornholm, i 42. Aar, død 1653. *Capellan, nordisk*
 6.) .. Jens Larsen Malmoe, Præst og Provst, *1680, Capellan, nordisk*
 7.) .. Christen Schotving. *Januarie, i 6 døves af den*
 8.) .. Mag. Henrich Hiorth, død 1716. *Capellan, nordisk*
 9.) .. Hans Poulsen Ancker, død 1740. *Bornholm og Ronne af Knudsen,*
 10.) .. Peder Rasmussen. *1741, fra Landst. af Hiorths Prægning*
 11.) .. Jens Buchhaue. *Capellan til St. Nicolay-Kirke i 1752.*
 12.) .. Jens Tanch. *1741, og engang i 1758.*

Se 1741. 7. Sept. *Blaagdand. Enghen residenzmin*
Capellan fra i Ronne af Lauritz Christian
Appach, der fra 1741 var i Kastede Kirke
og da 1741 i Aalborg introduceret i Aal-
borg, 18 Junii 1741, til han 1752
var succedent p. Mag. Mads. Enevoldsen
Hørth, sommert 1741. Rasmussen kom
af Blaagdand. Rector af Katedralen
paa Knudtsbygden i Knudtsbygden.

- I.) Hr. Niels Harboe i 32. Aar.
 2.) .. Troild 5. Aar.
 3.) .. Niels Koster I. Aar.
 4.) .. Morten 24. Aar.
 5.) .. Lars I. Aar.
 6.) .. Mads I. Aar.
 7.) .. Søren, kaldet Blinde, 2. Aar.
 8.) .. Søren Juul 3. Aar.
 9.) .. Hans II. Aar.
 10.) .. Jacob 3. Aar.
 11.) .. Knud Hansen 32. Aar.
 12.) .. Christen Jensen Bierre 29. Aar.

13.)

- 1.) Laurits Christian Appach først allmanna og biskopskone residenzmin Capellan til Ronne og Knudtsbygden
 2.) Mennigheden Aar 1741, hvilket varnt Jørgen fra Tilsted Læsbygden i Tykland, fam. Læsbygden var biskop
 3.) Højt. den 2. Februar 1741 i Aalborg, namlig Appach, Jan. 1741-1755.
- 2.) Marcus Ludvig Hørth, tilligennem Magister Phil. Rector Skole i Ronne, kom da over var forstørre
 3.) H. Mads. Kofoed, sonne af Amelius Kofoed i Knudtsbygden, fraa Jæns Sander Kofoed biskop over Roskilde. Den Resid.
 Capell. Jan. i Ronne, aet. 17. 1. Hørth, som 1742 kom til Roskilde Skole 26 Junii 1766, enten Oberf. Døgnbokt og
 tilliggen succedent p. Knudtsbygden.

- 13.) • • Lars Olufsen I. Aar.
 14.) • • Michel Olufsen 19. Aar.
 15.) • • Jens Hansen Sode, fra Rector i Ronne Skole Praest; Hvar fra Sjaane
 i 22. Aar, død 1654. Men altså nemt kom til Falster År 1634.
 16.) • • Poul Ancher. ^{Hansen} Vor 1697, fra Ronne.
 17.) • • Hans Ancher. Vor 1697, fra Ronne 1717, fra Provost, nu bonn af noskærpræstværd.
 18.) • • Ole Sonne. Vor 1775, fra Falster, og til Sonnesmin i Bocelsthor bog.
 19.) • • Børge Poscholan. Vor 1715, fra Sorø Kjølland, fra Sorø var Poscholan, som den først nævnt
 20.) • • Lars Randers. ^{Larsen} nr. Randers og Larssen person, Larssen skolmester Capellan 1720 i Lem. Sogn.
 Person. Vor 1713 til personel-Capell. Hvid. Hans Andersen Langhorn pris ved var direkt. postmester.
Til Svaniče og St. Ips Sogne. (Conf. Pag. 63. Har bryndes i L. And. Michelsen
 1.) Hr. Hans Olufsen, af en Munk en Lutheraner, og dette
 Steds Praest.
 2.) • • Arnold (alii Arvid) Pedersen, Forfatter af Daniske vid. Tidsl. Grise 1te Tom.
 Psalmer; vid. Mag. Hans Thomasens Psalme-^{all. Thomsens} Psalme. ^{p. 79. id. Dannebrog 1. 5.}
 Bog, hvor han i Fortalen gieres til den første Lutheriske
 Praest her, sc. 1529. var Praest i 16. Aar. ^{Vor 1545.}
 3.) • • Mogens Bancke, som paa Vers med hostgiede Noder ^{1545.}
 lod udgaae alle Evangelierne, i 30. Aar. ^{1545.} in 1545. p. 227 og 185. ^{1545.}
 4.) • • Anthonius, udeladt af Resenio. ^{Vor 1593. 1576.}
 5.) • • Niels Jensen Vendelboe, (alii Niels Hansen Væ) i 14. ^{1576.}
 Aar. ^{1576.} Andre sette til 12 aar, og at sevn døde 1605. 1589
 6.) • • Hans Jørgensen Nestved, (alii Normand) i 21. Aar. ^{1576.} ^{1620.} og Falster gennem
 7.) • • Michel Nielsen Nolleby, i 46. andre 44. Aar, 77. Aar ^{1620.} ^{1620.} ^{1620.} ^{1620.} ^{1620.} ^{1620.} ^{1620.}
 gammel. ^{en form af 3c. Niels Nielsen Falster} ^{Nolleby} ^{Nolleby} ^{Nolleby} ^{Nolleby} ^{Nolleby} ^{Nolleby} ^{Nolleby}
 8.) • • Bendt Johnsen Bornholm, faldet 1666. alii 1671. ^{Vor 1681.} ^{1681.} ^{1681.} ^{1681.} ^{1681.} ^{1681.} ^{1681.}
 9.) • • Hans Larsen Klov, faldet 1681. ^{Vor 1681.} ^{1681.} ^{1681.} ^{1681.} ^{1681.} ^{1681.} ^{1681.}
 10.) • • Hans Dominici, faldet fra Kilstrup i Sjaane 1685. ^{Vor 1685.} ^{1685.} ^{1685.} ^{1685.} ^{1685.} ^{1685.} ^{1685.}
 død 1706; naff. af sinne balemt fyrbudt i 21dom, og i 1685. 1685.
 11.) • • Niels Friderich Hiorth, fra Rector i Nørre og Ronne ^{1706.} ^{1710.} ^{1710.} ^{1710.} ^{1710.} ^{1710.} ^{1710.}
 12.) • • Jacob Nielsen Prahl, faldet hid 1729. død 1752. En præst, ^{1729.} ^{1729.} ^{1729.} ^{1729.} ^{1729.} ^{1729.} ^{1729.}
 13.) • • Christian Valeur. ^{1730.} ^{1730.} ^{1730.} ^{1730.} ^{1730.} ^{1730.} ^{1730.}
 Nogen kontrakte blev kendt, og da man ikke fandt sig mundne datter af Christian
 Valeur.

263

21

Til Nørre og Bolster Sogn.

- 1.) Hr. Ole.
 2.) .. Niels i 2. Aar.
 3.) .. Peder Jensen 27. Aar. *Conf. 12: 99.* Et havde 28 Aar.
 4.) .. Jens Pedersen, fra Probst paa Klosteret i Roskilde,
 Præst her i 34. Aar, samt Probst paa Landet, død 1654. *Et havde 46*
 5.) .. Haagen Berthelsen, død 1666. *Et havde 46.* *Et havde 46.* *Et havde 46.*
 6.) .. Ole Svendsen Lemvig, blev 1671. ved Høieste Rettes
 Dom skilt ved Kalsdæt. *Et havde 46.*
 7.) .. Mag. Claudius Predbiørnsen Langsted, Fyhnboe, Vice-
 Probst paa Den. *Et havde 46.* *Et havde 46.* *Et havde 46.* *Et havde 46.*
 8.) .. Lars Svendsen Acker, *Et havde 46.* *Et havde 46.* *Et havde 46.*
 9.) .. Hans Sonne. *Et havde 46.*
 10.) Mag. Johan Kofoed. *Et havde 46.* *Et havde 46.* *Et havde 46.*
 11.) Hr. Johan Gotfried Dauw, *Et havde 46.* *Et havde 46.* *Et havde 46.* *Et havde 46.*
 12.) Frederic Monrad *Et havde 46.* *Et havde 46.* *Et havde 46.* *Et havde 46.*

Til Aakirke=Bye.

- 1.) Hr. Michel Sort i 40. Åar. ¹⁵⁹⁴
 2.) Niels Thøgersen 44. Åar. ¹⁵⁴⁴
 3.) Mortensen Brynck 20. Åar. ¹⁶²⁸
 4.) Diederich Castensen Colding 14. Åar, død 1638. ¹⁵⁹²
 5.) Rasmus Jensen Medelfart 15. Åar, (maaskee 13.) død 1651.
 6.) Svend Larsen, ^{Borgelund} død 1654.
 7.) Niels Matthison Lund. ^{d. 1676} ~~d. 1676~~
 8.) Svend Nielsen.
 9.) Diederich Svendsen Funch. ^{d. 1676} 1687, d. 3 Martii
 10.) Thue Larsen Lyster. ^{d. 1705.} En sydstr.
 11.) Claus Flying. ^{Clausen} ^{d. 1719.} En Rødekorstofra
 12.) Adolph. And. ^{Axelsen} ^{d. 1727.} En Normann.
 13.) Peder Rasmussen. ^{dog giftet sig. Ronne 1740.} En Søforsning.
 14.) Lars Hjorth ^{1740.} ^{dog giftet sig. 1760.} En person i Capellari i Ronne Søforsning.
 15.) Hans Severin Whittle ^{Hans Selskiorths son i Engelsk Regn.} ^{Til} ^{dog giftet sig. 1760.} En Nielauisker Kogn

Til Christianspe Gvarnisons Kirke, fra 1684. af:

- 1.) Hr. Anders Aalborg, fra Capellan i Rønne, død 1709.
- 2.) :: Clemen Funck, forflyttet 1515 til Øftra, Marie Bogn.
- 3.) :: Bagge Brandt, død 1729.
- 4.) :: Thomas From, fra Capellan i Rønne, hidkaldet 1730, forflyttet til Born: Bognaa Bornk: 1730.
- 5.) :: Andreas Agerbeck, forflyttet fra Clemensk: Bognaa Bornk: fra 1736; tog fra Denition 1738.
Nu begiver jeg mig til Landets Historiske Beskrivelse, som
herpaa følger:

Bornholms Historiske Beskrivelse.

Set allerceldste, som om dette Land er at mælde, er det, som ^{Rig: 1 et 2.} i Begyndelsen derom er anført, at en ved Navn Boer, af hvilken Den skal have sit Navn, har først indfundet sig der, og bebygget det, som tilsform var øde; Tiden, naar sligt skal være skeet, er og der anført; Hvilket jeg overlader til andre at domme om; Det lader ellers rimeligere, at Landet meget sildigere er begyndt at beboes, end der meldet er, og at det, da de Danske smaa Konger eller Reguli'vare blevne afkaffede, og Kongeriget underlagt en eneste Enevolds Herre og Konge, som først menes at have været Kong Frode den Tredie, der levede i Christi Tider, er tilslige med andre Lande og Provindser kommen under det Danske Herredomme; Hvilket menes at have staet fast, indtil efter Kong Sigward den Andens Død, da, eftersom ingen af den Kongel. Stamme var tilbage, Kongeriget atter blev delet imellem smaa Magter eller Regulos, og Bornholm i de Tider, ligeledes bekom da sin egen Forste; Hvilket skal have vedvaret indtil Kong Harald Hyldetands Tider, som et alene Åar Christi 326. igien blev Konge og Enevolds Herre over alle Danske Provindser og Øer, men endog, skal ved sin Død, have efterladt Konge-Riget i samme samlede Stand til hans Efterkommere i Regeringen.

Anno

Kon Bornholme Kalfsum var. Kong. Kong. mindre i dat. 9th sec., komme
Danmark at tas i form: p. 84, 2d. p. 6, 3d. T. p. 182.; Smalke kunde gennem fidej
sænzig tillodtysk.

326. Sem fælles
Jom i dat. 8th
Hoyer i dat. 9th sec.
See.

1060.

Winf. p. 2. Inv. p. 1.

urval

1149

xella Græthe naff. Hriff. pag:
103. og 104. Holb. Hist. f. 1. p. 221.
Hriff. Bjørn Cron. p. 63.

Nat sandfødt mind sands Nod,
Bundm Knud Magneusen.
Holb. l. c. p. 222 og 293.

Jm spiln Kribm. cikke p. 100.
fra Jannu omatt. m. hagen.

Anno Christi 1060., da Kong Svend Estrithsøn regerede over hele Danmark, skal den christelige Religion allerforst være blevet her paa Landet indfort, hvilket Adamus Bremensis i hans Chorographia Scandinaviae bevidner, naar han melder, at paa den Tid alle Danske Per have antaget Christendommen, og islangt dem, i sær nævner Holmen, som ligger ei langt fra Skaane og Gulland, hvilket Navn af Holm, jeg tilforne har sagt, at ermelte Autors i Særdeleshed tillegger dette Land; Han forklarer samme steds, at den Sklaanske Bisop Eginus har omvent disse De Boere fra Afguds-Dyrkelsen til den christelige Religion, og bragt det derhen, at de ved deres Afguders Afbrydelse og Odeleggelse, og ved en sand Anger og Ruelse over deres forige Blindhed, havde annammet Daabens Omrent 100. Åar derefter, nemlig Ao. 1149. har Kong Svend Grætahede, Kong Erich Edmunds Søn, lagt de trende Dele af Landet under den Lundiske Erke-Bisop-Stoel, saa at alene den øvrige fierde Part af Landet, blev Kongen forbeholden, hvilken Gave han gjorde, for at forlige sig med Erke-Bisop Eschild, som han for Mistakes Skyld havde i en Kurv ladet ophidse under Hvelvingen af Lund-Kirke.

Over disse tre Dele af Landet, eller Herreder, antogse sig de Lundiske Bisoper siden et fuldkommen Herredenime, saa at det Lundiske Cleriste, i samme forbemelte Åar indstiftede Begyndelsen af de hellige Åar paa Bornholm, hvilken de kaldede Æram Bornholmianam; Hvilkens Åars-Tid, eller Æram, andre dog henregner til Annum 1199. da man mener at Kong Knud, Valdemari den Førstes Son, har stadfæstet denne Donation, hvormed ikke eng i den nævntede Bisopfæste fandt samme alle tiden Cron.

Kong Svend Grætahedes Successor i Regeringen, Kong Waldamar den Første, maatte, formedelst Regimentet endnu stod paa svage Fodder, bequemme sig til, at stadfæste forommelste hans Antecessors Gave paa Bornholm, uagtet, at han vel saae, at

sam-

Han ud en af forbindelserne var allegetat, hvorfra datteren var borgmester i Helsingør, og allmindeligst, østlændingens oprindelse var en del af den hollandske handelskongregation, som havde et stort antal borgere i Helsingør. Adler Hærne fandt ham ved en af de nærmeste borgene, Lunde Hede, hvorfra han var intet oppe i Bornholm, og var først Adler, og da dog endt slotte i byen. Mest kendt at hvilke døde Hærne i Norge blev borgmester over hertug Christian 3. i 1523. Han var dog også i den danske hæren under Christoffer 3. i 1523. Han var dog også i den danske hæren under Christoffer 3. i 1523.

201

sammen hverken var billig, eller for Riget gavnlig; Dog paa det samme hvertiden var ikke Magt ikke maatte blive for vældig, og i Fremtiden udbrude til en slags Oprør iblandt Indbyggerne, lod han 1158. bygge Hammershus-Slot, som baade skulde være en Beskyttelse mod dette slags Fiender, saa og en Værn imod Søe-Norweges Anfald.

Waldemar den Første's Sonner, Kong Knud den Gjette, og Kong Waldemar den Anden, imodstode ei heller denne Bornholms Gave til de Lundiske Erke-Biskoper, men meget mere stadfæstede den; Da de overlode end og Hammershus-Slot til Bisshopen; Hvilket Foretagende, Udsaldet i Fremtiden visede ikke at have været af de allerbetenkligste; Thi Slottet blev siden for de Bispeelige Rebellede en tryg og sikker Tilflugt; Desvagtet forblev alting uforandret og stille, indtil Erke-Biskop Jacob Erlandsøns Tid, som imod Kongens Willie var blevet Erke-Biskop, og som imod ordentlig Sædvane sagte Stadfestelse paa hans Embede hos Paven og ikke hos Kongen; Da denne hofmodige, stolte og oproriske Mand havde naaet det Skænske Erke-Biskopsdomme, igjentaldede Kong Christopher den af hans Formænd skede Gave, af de trenede Parter af Bornholm, indtog Ao. 1259. Hammershus-Slot, og lod den gode Erke-Biskop, som i adskillige Tilsælde havde viset sig at være Kongens affagde Fiende, fange og kaste i Faengsel. Denne samme Skibne overgik tillige de oproriske Bisshoper af Ribe og Roskilde, men de hevnede sig paa Kongen ved Bisshopen af Aarhus, Arnestati grusomme og affydelige Hjælp og Foretagende, som i Sacramentet gav Kongen Forgift, hvoraf han døde.

De formaede og Jarimaru, Førsten af Rygen, med en Armee at anfalde Danmark, han slog ei alene mere end 10000. Mand ihel i Sjælland, men da han kom til Bornholm, og efter Capitulationen til Hammershus-Slot i sin Magt, omkom han uheldig en Deel af de derudi værende og fangne to hundrede Mand, og tog

Ce

Re-

Conf. Dag. 107.

Majestæt givende sitte af land
Aukore satte i dag 1158. p.
paa 1158. p.
1158. Allmindeligt at Bisshopen
var en af de helligste i landet
Hans Lejlighed var
længe Hammershus
ao. 1158. da han var fast
at den varde under Bisshopen
vendte ind i landet
for at få sine Land
bygge — Mægtig
Ind til Hammershus
paa Blokhusværdet fra
en Tid bygge uval
1158. Vide Rasm
Norwigs Drøvris.
Conf. Z. bygge Bisshopen
D. 25. Jan. 1158. fast
Atler ud form bogt Hæren
kommanderede soldater 1158. Man
allegeto. ingen Andre.

Højre p. 50.

Nesten med sig fangne, paa det han kunde faa Penge for deres Indlosning og Besvrelse.

Højer l.c.

1265.

Denne den Nygiske Førstes Grumhed blev ikke ustraffet; Thi da han igien var kommen tilbage til Skaane, blev han, da han meente at være allertryggest, af en Kvinde med en Kniv ihielstukken; Hans Krigs-Hær blev derover adspredt, og Kong Erich Glipping, som succederede hans Hr. Fader i Regeringen, sik derudover Lust, erobrede Bornholm, og sik endelig Anno 1265., efter nogle Ugers Belæring, Hammershus-Slot igien i sin Magt, hvor han iblant andre sik den oproriske Erke-Biskop Jacobs Broder, Anders Erlandsøn, til Fange.

Historia Danica p. 245 og fundet
Bispe Chron. p. 60.

Erke-Biskopen selv havde imidlertid fundet Lejlighed at undvige af sit Fængsel; Men hvorledes Striden imellem ham og Kongen blev afgjort, ved enhver af Landets almindelige Historier; Her paa dette Sted, er det nok at berette, at Kongen i Forliget Ao. 1271. ^{U. i. H. p. 1271.} ^{ar i. Chron. p. 1271.} ^{Erl. og Glip. p. 1271.} maatte forbinde sig, at tilbage give til Erke-Biskopen den ham tilforne overdragne Deel af Bornholm.

1278 1278.

Herpaa blev Bornholm en tidlang besriet fra de Bispeelige Uroligheder, men derimod sik Landet nye Plager af Søe-Rovere; Thi da i Aaret 1278. og følgende, var Krig imellem Danmark og Norge, indsat sig iblant andre en vis Søe-Rovere, navnlig Alf Erlingsøn, som under den Norske Konges Skyts loenge forurorgede de Danske Øer og Provincer, og iblant dem Bornholm, men blev omsider fangen, og ved Helsingør sik sin fortiente Len, da han ved Bodelens Haand blev aflivet og parteret.

1286 1286.

Efter Kong Erich Glippings Død, som af Stig Pors med andre Tilhængere og Forrædere, mordisk Viis var bleven ihelstagen, kom hans Son Erich Menved igien til Regeringen; I hvilken

ken Herres Tid Bornholm atter begynte at foruroliges; Thi da Erke-Biskop Jens Grand, som var lige saa hovmodig, stolt, og ør-
gierig en Mand, som den forbemelte Erke-Biskop, Jacob Erlan-
sen, og havde bekommet Erke-Biskopdommet imod Kongens Villie,
ved Pavens sig tiltagne Myndighed, blev af Kongen mistænkt, at
have været Medvidere i hans Hr. Faders Mord, lod Kongen Ao. 1294. *Fetns. Atrif. Hist. Dan. Chron. p. 30504.*
bringe denne Erke-Biskop fangen til Søeborg-Slot i Sielland, *Sifra. Capit. p. 64. P. 1295.*
og der holte ham i haart Fængsel; Kongen indtog derpaa Bornholm
og affordrede Hammershuus-Slot, som Bispenes Tilhængere, der
havde Slottet inde, ikke vilde overgive, da Biskopen imidlertid ved
sine Venners Hjælp, med stor Livs-Fare rommede og undkom af sit
Fængsel, og kom selv til Hammershuus-Slot, hvorfra han siden
begav sig til den hellige Fader i Rom, for at besvære sig over Kon-
gen, og den haarde Medfart, der var øvet imod ham; Slutningen
paa alt dette blev en Pavelig Dom, at Kongen skulde give Erke-
Bispen for hans haarde Fængsel og andre ham overgangne Uleilige-
heder, 49000. Mark Solv, og at Bispen for samme Summa,
indtil den blev erlagt, skulde beholde Bornholms-Land til Underpant.

Kongen kærede sig lidet efter denne Pavelige Sentents, og
Erke-Bispen ful hverken den tildomte Penge-Summa eller noget Un-
derpant, men kom tvert imod ingeninde mere til dette Erke-Biskops-
domme, saasom en anden, navnlig Isarnus, blev sat i hans Sted;
Hvorefter Ao. 1303. Sagen endelig saaledes blev afgjort, at Kongen
ikke skulde give Erke-Biskop Grand mere end 10000. Mark Solv;
Men derimod, for at forsone den Synd og Haanhed, der var øvet
imod det hellige Biskopelige Sæde, ved at holde dets værdigste Fader
og Biskop, i saa haart et Fængsel, skulde Kongen overgive til den
Lundiske Erke-Biskops-Stoel, ikke alene Hervidsted-Herred i
Skaane, men endog Ronne-Herred paa Bornholm, saa at Erke-
Biskopen paa denne Maade blev Herre over hele Landet, og den
fierde forbundne Part, som Kongerne var bleven forbeholden, nu

ogsaa gik i Lovet. Kongen indgik disse haarde Vilkor, og udstedde derover sit Aabne-Brev; Dog kom Bisshopen ikke strax i Besiddelse af hele Landet; Thi som en vis Adelsmand Uffo, Ao. 1277. havde med Kongens Tilladelse kiocht forointalte Rønne-Herred af den Rygiske Forste Vislao, og Uffonis Arvinger, som havde det endnu paa denne Tid i Eie, ikke vilde overlade det, forend dem igien blev betalt hvad det havde kostet, saa maatte Kongen til sit Confirmations-Brev, paa denne Landets Cession til Erke-Bisshopen legge denne Artikel, at saafremt Uffonis Arvinger ei godvilligen vilde afaa dette District, da vilde Kongen i dets Sted tillegge Erke-Biskopdommet Wemund-Herred i Skaane.

Da Esger Juul Ao. 1310. var bleven Erke-Bisshop til Lund, forpligtede han sig Aar 1316. til Kong Erich Menved, at han ingeninde vilde sette nogen anden Hoveds-Mand over Bornholms-Land, end den, som Kongen gav sit Minde til og var tilfreds med, hvilken og skulde aflagge sin Trostabs-Ged til Kongen, men da Erke-Bisshopen ikke vilde holde sit Lovste, men tvert imod gik til Sverige, og ophidsede denne Nation og andre Rigets Fiender til Krig imod Kongen, som og Ao. 1318. virkelig paafulgte; Saa sendte Kongen strax efter Bisbens Bortgang, en ved Navn Ludvig Albertsson til Bornholm, som paa Kongens vegne intog Landet, og endelig Aar 1319. efter nogen Tids Beleiring, erobrede Hammershuus Festning; Hvorpaar Boringholuerne ved deres Aabne-Brev af 1319., som herefter folger, overgave Landet til Kong Erich.

Omnibus præsens scriptum cernentibus, omnes & singuli terram Borendeholm inhabitantes, Salutem sempiternam in omnium Salvatore. Universis Christi fidelibus constare volumus, præsentibus & futuris, qvod propter multimodas injurias & graves oppressiones, videlicet depredationes, & direptiones rerum & bonorum, nostrarum per-

personarum captivitates, incarcerationes, & tormentations & qvorundam propinqvorum & amicorum nostrorum expulsiones, a propriis & exultationes, qvorundamqve mutilationes & mortes impias ac crudeles, cæterasqve contumelias & persecutions intolera-biles & injurias, qvibus per Dominum Esgerum Archiepiscopum Lundensem, ejusqve fautores videlicet homines de regno Daciæ legaliter & bannitos & propter ipsorum crima enormia pace pri-vatos & convictos ac ipsorum complices, qvos multis viribus in-dictam terram Borendeholm, numero non paucos, in nostram de-pauperationem & persecutione scelerum adduxerunt, jain annis pluribus passi sumus miserabiliter & affliti. Magnifici Principis & illustris Domini nostri Erici, Dei gratia, Danorum Sclavorumqve, Regis, cujus regni incolæ sumus, auxilium & consilium, urgente nos necessitate ultima, duximus humiliter implorandum, sperantes firmiter per ipsius adjutorium & potentiam, a dictis tribulationibus auxiliante altissimo liberari, præsumentesqve certissime ac ve-hementissime formidantes ac verissime cognoscentes: qvod nisi hoc fecerimus, Prædicta terra Borendeholm, cum castro & suis atten-nentiis universis, a possessione & dominio, Lundensis Ecclesiæ irrevocabiliter alienaretur & hæreditas nostra ad extraneos verte-retur: Nosqve & nostri hæredes redigeremur in perpetuam servi-tutem. Convenientes igitur nos habitatores prædictæ terræ omnes & singuli in unum, de omni nostrorum unanimi consilio & con-sensu, nuncio dicti Domini nostri Regis ad manus ejusdem Regis elevatio ad cœlum manibus per fidem nostram promisimus, & ju-ravimus, qvod dicto Domino Regi, contra omnem hominem fir-miter adhærebimus & fideliter serviemus, qvoadusqve eidem pro omnibus damnis & expensis, qvæ & qvas per se & suos, pro libe-ratione nostra & dictæ terræ ad Lundensis Ecclesiæ recuperationem incurrerit & fecerit, plenarie fuerit satisfactum; in cuius rei Testi-monium, Sigillum communitatis dictæ terræ & Sigilla discretorum virorum Dominorum Johannis Kane militis, Tulonis Mus, &

Cc 3

Pe-

X Mico Kane - guarda. Son i Knud R.D.
Som først klig nu finan, og dauf daude
Inte klar?

Petri Magnussen, militum, presentibus literis duximus apponenda.
Datum Borendeholm, Anno Domini 1319. in 8va. Ascensionis Domini.

Dette skede kort før Kongens Død, som i dette samme År
indfaldt.

1321
Da Kong Erichs Broder, Kong Christopher den Anden, i
kort Tid havde været ved Regeringen, sendte Paven Anno 1321. sin
Legat Bernhardum de Waldano til Danmark, som skulle trænge
Kongen til, i blant andre urimelige Præstelad, ej alene igien at ind-
remme Esgero, som havde været Begyndere og Medhjælpere til saa
mange Ulyksaligheder i Landet, det hele Erke-Biskopdomme, men
end og Ronne-Herred paa Bornholm (som Bisperne allerede til-
forn, efter Kong Erich Menveds Aabue. Brev og Stadfestelse,
havde tildelt sig) og Slottet Hammershus, uden at Kongen
skulde nyde mindste Erstatning for al Skade og Bekostninger, som
i Krigen varre forefaldne, undtagen aleneste, at Ludvig Albertson
skulde nyde de paa Krigen paa Bornholm anvente Bekostninger
igien gotgiort.

1324
Men som disse Freds Vilkør varre alt for haarde og utaaelsige,
der og samme Tid indtraf andre for Kongen fortrydelige og mishan-
gelige Omstændigheder, i blant andre denne, at Esgerus for-
søgte Kongens General, forbemelte Ludvig Albertson, af Kongens i
sin Dieneste, og satte ham som Befalingsmand over Hammershus-
Fæstning; Saa begynte Ao. 1324. Ulyksalighederne igien paa Landet,
da Kong Christopher sendte Peder Wendelbo til Bornholm,
som kort Tid derefter træng Ludvig Albertson, formedelst Hunger
og anden Træng, at overgive Hammershus til Kong Christopher
og hans Son, hvorover dette Brev blev udstedet:

Christoffer og Erich hans Son, med Guds Naade, Danmarks oc
Sclavis Rønge, Herrug udi Estland, ynsker alle som nærværendis Skrif-
fee,

see, Helsen. Vi gjør alle vitterligt, dem som ere eller komme skulle, at imellem os, vore Born, oc alle Anhengere, paa den eene, oc Her Lodvig Albrechtsøn, fordum vor Marst, hans Venner, Forvante, oc Anhengere, sag mange som med hannem paa det Slott Hammeren haffue været Lands flugtige, den stund de vaar i vor Unaade, er forhandelit i saa Maade imellem, som efterfølger.

Først bekjende vi os oc voris Arssvinger, at være Her Lodvig Albrechtsøn oc hans rette Arssvinger skyldig retteligen 9360. Marck Skaanske Penninge, som nu brugelig ere, som skal dennem betalis til esterstressne Tider, nemlig først til vor Frue Ryndelmissé 1000. Marck Skaanske, siden huert Aar 1000. Marck, til samme Tid vor Frue Dag, og saa fremdelis, indtil forstressne Summa blifuer aldelis fuldgjort, dog os fors beholden, at vi maa gifue hannem oc hans Arssvinge udi disse Terminer, for huer Marck Skaanske Penninge, tu Marck Sielandske, eller for halvs femte Marck Skaanske, en Marck Sølff Cölnisk, for huilken Summa Penninge vi oc vo're Arssvinge, sætte Her Lodvig oc hans Arssvinge disse vort Raad, Lauritz Jonesøn fordum vor Drost, Peder Vendelbo, vor Marst, Eskild Kracke, Vffe Nickleson, Eskild Griis, Sti Andersøn, Lauritz Lauritsøn oc Jørgen Tunelsøn Riddere, Johann Kaas, Christiern Kaas, Lauritz Tønnessøn, Niels Joensøn Brælicke, Jens Joensøn Brælicke, Issuer Pedersøn, Joen Nicklesøn, Ranni, Boe Falck, oc Erich Niclesøn til Forlossuere, oc vi forneffnde lossue, at saa skal holdis. Ædermere skal Her Lodvig Albrechtsøn betale andre, til huilke hand er skyldig, estersom vi betale hannem til, og midlertid, inden disse Terminer, skal inden Rettergang anderledis aff hans Gieldener, imod hannem anstilles for forneffnde Gield, paa vor salige Herre Broders vegne, Kong Erichs, som han til talis faare, enten af os eller vo're Dommere. Ædermere skal vi fornøye forneffnde Her Lodvig, oc hans Arssvinger 600. Marck Sølff, som hand siger sig skyldig at være Palle Joensøns Aflsuinge for forneffnde Hammerslot huorudinden vi skal holde hannem fri skadislos. Forstressne Her Lodvig, hans Brødre og Anhang, som ere paa forneffnde Slott Hammeren, skulle strax gaa aff forneffnde Slot, oc antvorde det vor Marst Peder Wendelbo, paa vo're Vegne, de skal nyde alt deris Hassue paa Slottet. Hues Her Lodvig, siden hand haffuer antvordet forstressne Slot oc Land Bor-

ring-

ringholm, for vor Skyld, oc forneffnde Slottis oc Lands Skyld dersore,
kunde komme i noget Vand, skulle vi holde hannem fri.

Alle vo're Høvigmend, Besalingsmend oc Anhengere, som imid
Iertid haffue optagit aff Her Lodvigs Gods oc Rente noget, men han
vaar landfluctig, skulle være fri oc utiltalet dersaare. Alle Sanger paa
baade Sider skulle vere løse. Alt hues Her Anders Pedersøn aff Alnerup
tilforne haffuer handlet med hannem paa vore Vegne, skal stadtigt oc fast
blissue, esster de Bressuis Liudelse, vi derpaa haue gifuit hannem.

Guad andre Bressue Her Anders Pedersøn oc os er imellem gangen,
før den Handel giordis, eller siden, skulde icke forstaes eller udtydes til
denne Handel.

Der skal være under Her Lodvig oc os, oc vores Arfsvinger oc
Anhengere, paa baade Sider ic trygt Venstass, oc vi skal tage dem igien
til vor Maade, og forunde hannem oc hans Anhengere igien alt deris
Gods, oc ville aldrig for den Skyld hindre dem derudi, dog saa at
Beenslæt, som boer paa Her Aage Hassis Gods, skal beholde hans Korn
oc rørendis Gods, og det nyde esster hans Vilie, uden hues hand allerede
haffuer bekommet. Til Vidnesbyrd under vort, Kong Christoffers Ind
segli. Actum Tingstede udi Falster, Aar 1325. anden Dagen efter Bartho
lomei. De Andre haffue til Vidnisbyrd hengd deris Indsegle, derhos.

Samme Aar 1324. døde Erke-Biskop Esgerus, og to Aar
derefter, nemlig Ao. 1326. begynte den bekiente store Urolighed i Dan
mark, da Rigs-Stænderne ved Bispernes Conspiracy og Forræ
derie, blevne bragte derhen, at de opdagde Kong Christopher al
Huldstab og Trostab; I disse forvirrede Tider kom Bornholm atten
under den Lundiske Erke-Biskops Gevalt, som den Gang var Carl
Erichsen, saa at han ei alene i al Tryghed og Sikkerhed besad de
trende Dele af Landet, men endog tragtede ester at faae Rønne
Herred, som den øvrige fierde Part under sit Herredomme, hvilket
han dog paa ingen anden Maade kunde bringe til Vie, end ved at
be.

betale til den forbenede Uffonis Arvinger 1000. Skaanske Mark, for
dets Overladelse, hvorefter han blev Gene. Herre over det ganske Land.

Anno 1332., da der var ingen retmæssig Konge i Danmark,
men Johannes Greve af Holstein spillede Mester, solgte han Skaane,
som han havde bragt under sin Magt, til Kong Magnus Smek af
Sverrig, for 70000. Lode Mark, i hvilket ulovlige Kib Born-
holm fulgte med, under det Skin af et Anhang til Skaane, blev
og den Lundiske Erke-Biskop tilstaaet og overdraget.

Men da Anno. 1359. Erich, Kong Magni Son, udvalgt
Konge efter Faderen, vilde tilegne sig alene Bornholms Land, og
Erke-Biskopen Jacobus Nicolai satte sig derimod, lod han kaste
Erke-Biskopen i Fængsel, som dog igien rommede og slap ud af Ar-
resten, flyede til Bornholm, og endte der sine Dage.

Anno 1360. kom Landet igjen under Kongens af Danmark
Herredomme; thi da foromtalte Kong Magnus Smek saa,
at hans Son i alle Tilfælde blev mere agtet og anset end han, og
derfore frygtede for ham, gjorde han Forbund med Kong Waldemar
den Tredie af Danmark, overlod ham igjen Skaane, og tilsige der-
med Greve Johannis Kibbe-Brev, samt Bornholms-Land, som
dertil havde været fejet.

Anno 1361. overlod Kong Waldemar efter Bornholm til
Erke-Biskopen af Lund, Nicolao, med de Vilkor, at Bispen, + Zealand under
naar Kongen Aer hans Esterkommere, det forlangede, uden Modsi-
gelse skulde udlevere Hammershus-Slot til Kronen, hvilket
Biskopen indgik, og derover udstedede sit Aabne-Brev og Forpligt,
dateret 8de Dec. 1362., saaledes lydende:

Niels af Guds Naade Erke-Bisp til Lund, Sueriges Förste, ynscher alle
som seer eller hører dette Bress, Salighed udi Herren; Vi giør alle vits-

Dd

ter

Hilkamn

Conf. p. 216

terligt som nu lessue elle herefster schall komme, at vi frit haffuer aff vor
kire Herre Ronning Woldemar, Kong i Danmark och Sclavien, bes
kommet Hammers Hus Slaat med den Ge Boringholm, i saa maade
som esterfolger; Først naar vor Herre Ronning begierer Hammers
Slaat, med Boringholm af os igien, da schal vi Niels Erke-Bisshop
och vore Esterkommere fri oplade forneffnde Ronning Woldemar, eller
hans Bud, som fører os hans obne Breff, det igien, foruden ald Mod-
sigelse, med all Krigs Rustning, Skyt, Vaaben och Verie, och med
hvad andet som dertil hører, ligesom Hr. Jacob Splid han det paa
samme vor Ronnings Vegne lessuerede os det.

2. Item naar vi sætter nogen til at forrestaae forneffnde Slot och
Land, da schal den, i huem det blifuer, gissue Ronning Woldemar,
nochsom Forvaring, paa det som foreshressuit staer, saa at samme
Forvaring og Forsichring schall iche udi nogen maade forringe Rons-
gens rettighed. Den, som schall antage samme Slot och Land at fore-
staae, schall ogsaa være saadan en Mand, som Kongen och wi kand
forlade os paa, Rige til Gaußn; Item dersom det scheer, att wi si-
ger os aff med Slotet och Landet, da vil vi det har nest derefter, med
alle dem, som for vor skyld enten vil giøre eller lade, liget vel flittelis-
gen och troligen hielpe til at forneffnde Slaat kand besørgis och for-
stunes med Proviant och Krigs rustning, forneffnde Kong Woldemar
til Gaußn och beste.

3. Item saa længe som vi Niels Erke-Bisp och vore Esterkommes-
re haffue det Slot med Gen vdj vor Haand och Raade, och regiere
dersore, da schall det altid staa forneffnde Ronning Woldemar oben
faare, och for hans gandsche Huus och Stammie; Alt dette, som nu fo-
schressuit staar, loffuer vi med vor Elschelige Capitel aff Lund tryggeli-
gen at schal holdis och bewariss, aff os Niels Erke-Bisp och vore Es-
terkommere, saa her slet ikke nogen Rinke schall gilde, som kand optens-
sis enten udi den Geistlige eller Verdslige Ret, eller som kand paas-
findes, som kand være Ronning Woldemar eller hans Rige til Skade.
Til ydermere vished och bedre forvaring, paa det som foreshressuit staar,
lade vi henge vort Segell her needen under med Lunde Capitels,
och

och med disse esterschrefne Cannickers deres Segl, Boocholdi Decani, Joseph Erckedegens, Jens Nyymings Cantoris, Jacob Jermers, Jens Hendrichsens, Peder Botulps och Niels Knudssens, Gissuit Maria vnd
fangelis Dag, som er den 8. Decembre. Aar 1362.

1362

Birgerus som 1497. blev Erke-Biskop i Lund, skal en ^{Conf. pag: 108.} 1497.
lang have resideret paa Hammershuus, og imidlertid ladet giore ^x ~~saud. nr. 118. vnd. mig.~~
~~Markestiel~~ paa Landet, med et Kors gravet i Jorden. ^x ~~af delingen af tradition for-~~
~~mest qualen 300. yea. Knudsk. 168.~~
~~ni langt fra Giordy i Wyst.~~

1501.
Samme Birgerus har Aar 1501. udgivet en Forordning
til Bornholms-Lands Indbyggeres Esterlevelse, hvilken Hr. Etats-
Raad og Amtmand Urne har behaget at meddele mig, og som
jeg agter vurd her at indrykke, lydende saaledes:

1501.
Wii Byrghe mett Guds Nadhe Erche Biscop i Lund, Swerriges Syr-
ste og Pavens Legatae, helse ether alle wort etiæ Unnersotæ, menighe
almughe, som byghæ og boo paa wort og wor Lunde Dom Kirches
Land Borgenholm, Rierlighe meth Gudh.

Ricere Venner, som ether vell fortencker, ath wor forsadher Erche
Biscop Jens Brodstrop, meth Hæderligh Lundæ Capittels samtychæ haffuer
gissuit Ether och thette ganzæ Land noget merkelighæ articæ og punktæ
force till Landzens nyteæ oc then meenighe mandz forbætringh, og sæt-
te them udi Bress oc Schriffter for Ether, ath I schulle thes ydermeræ
agkæ them oc draghæ them i Hugh oc Nyndess.

Och findha Wii i saadance Bress, ath hand haffer strænghelige
budhet saadanneæ articæ oc punktæ ath holdess, och sætter pine oc
Faldzmaal vedh, oc nu then stundh Wi haffve sogt ether vor ricere Al-
mughe her uppa Landhet, haffue fundhet stoor Bryst og merkeligh
Fordærss, ath saadanneæ articæ ichæ holdne æræ, och kunne mærkæ
och besyndhæ saadanneæ punktæ och articæ aldelis tarffwelighæ at væræ
for Landzens Leylighedh og bestandh. Thesligest oc thet Bress tarwei-
ligt att væræ, som Friimænd oc Bondher her paa Landet haffve veders-
taget

*Om Leyt
Aug. Thorbjørn*

tager oc sigr indbyrdes velkoreth meth, som lydher: Ath hwo som agher, ridher eller gangher udhi noger Mandz hexgnedhæ, Skov, hugger, skær, eller brydher Lææs meer eller myndræ, om dagh, eller Natt, som Skov schadhæ være kand, oc blifver ther offuer Kynt strax ved færshæ gerningher, schal bædhe Herschabet XL. march oc gielde Sagwolderen schaden igeen, oc mystæ hæss han haffuer met at faræ.

OC keer og swaa ath nogher Mandh eller hanss Hion gør, som foreschaffuet staar, om Natt udi mørch og mæl oc ey vill tilstandhæ, blifvæ ther Tyvss fore, og gielde therforæ, som for annen tyvss Sagh.

Lundetom Jep Split a Hvilhet Bress I haffvæ bedet Jep Split wor Landz Dommere og wore Sandhemændh beseglae, som læst bleff nu sidst Wij ware paa Landtinget, og all almughen tha paa ny eendregteliige oc indbyrdes thett samtykke, oc vedertogh och Wij thet thaam samtykke, og stadsfæstædhæ, som Wij och nu aff the Hedherlighæ Herrers aff Lundæ Capittel oc Kirchens godhæ Mendz raad her nu mett Oss æræ, samtycke och stadfæste vedh alle synæ ordh oc articlae, som thet inneholdher. Och fredtaghæ Wij alle vore Kirchens oc Slottens Skoghæ her paa Landet i Fredh oc Seghn at være unner samme pincæ oc Faldzmaal som form. Ethers vedhertægtes og Vilkorhes Bress inneholdher. Och aff samme Hedherlighæ og godhæ Mendz Raad, samtycke och fuldbyrdh strængelighæ biudhæ oc vilce ath the articlae och punktæ, som Ether foresettes des i Vor Sorfadhers Bress, Och Wij och nu lodhæ Kyndhæ fore Ether paa Landtinget, grangissweliche agktes och holdess vedher saadanne Pincæ oc Faldzmaal, som Bressuennæ inneholdhæ. I Then førstæ articæ er om Slottens Skoghæ, som holdes schal, som forstessuet staar.

Jep Split

2) Item ther næst velle Wij ath ingen schal haffvæ Gedher herpaa Landet, ey friiman eller anner, hwo han hælst ær, hvor the findess esfther thenne dagh her paa Landet, tha liwæ wij them ugildhæ, oc gissve Wij wor Embizman paa Slotter fuldmagkt them ath annamæ, ehwæm the tilhører. 3) Item forbiudhæ Wij under Liv og Godz noz ghen samblingh eller hemmeligt Modhæ at gioræ, i Skov eller Mark eller nogre andre hemmelighæ Stædher, haffuer nogher noghen Skylningh

ningh eller tilstall til then annen, ther schal tales til Sogne / stessne el-
ler til Herritzing eller till Landzing, och ther standhæ hwer andre
till rætte, escher Loghen, hwoes ey kan astales till myndhæ. Item
biundhæ Vij Ether allæ, oc ville, ath I væræ vor Embizman paa
Hammershws hørighe oc lydighæ, oc udgissuer Ether Skatt, som I aff
rætte pligtighe ere til tesse esftherschessne tidher: Smor innen Sancti
Laurentii Dag; Penninghæ innen Marie myllæ nativitatis; Geet, fææ
Øren, Gaar, Rør, Laam, Gæsh og Høns innen Helienna mæssæ;
Born innen Sancti Andree Dagh; Fedhæ S. win, eller Glæsh innen Juul.
Hwar saa icke scheer, hethæ til wor Embizman tree Mark, och haffue
han sidhen Magkt at ladhe giæste saa længhe ther udkommer. *Executionis Mænstr.*
Sendher och ath ther kommer trættæ, eller delæ emellom foghethen
hanss tænere oc ether selfsue wor kære almughæ eller Ether Son, som
ey kan astales indbyrdess ether emellom, eller oc astales till myndhæ
eller rætt, om saa stor Sagh wordhæ, tha schulæ saadanne Saghæ
indforsis for oss oc wort Lundæ Capittel, och schall then ther vedhers-
res Logh og Rætt udhen all ydermære kost og tæringh, dierffuis nogher
ther emodh at giore, tha ville vii rætte ther offuer, som bør at rættes
over then syn rætte Herres Budh, sidher overhørigh. Item forbindhæ
Vij noghen at giore Voldzwærtæ, Hærwærtæ, Hunsfredh eller gards-
gangh, Raan eller Tagh, Slagh eller Bordagh paa then annen, righ
eller fattigh, som Vij haffue hert oc forfæret, at meenlighæ schært er
her till, bodhæ i wore Rispædher oc annerstedz, hwo saadenc giore
her escher schulæ Vij ladhe rætte over, som Loghen oc Handfæstnin-
ger innæholdæ. Schært ther och i Rispædher, tha bædhæ, som Bier-
cken innæholder. Item haffue Vij och forfæret, ath manghe ass ether
haffue lagdth undher sigh schattæ godz, somme tuu, somme try, oc
skattæ dogh ikke meræ en for een Gardh, oc ey giore flere redzler,
wort Slott til stor schadhe oc forderffue, haffue Vij ther befalet wor
Embizman uth at spørce og grandshæ, oc ther at schichæ udi syn
ærildæ uthgiffit, hwoo ther bær dyll uppaa, eller ickæ vill fuldhæ redzlar
giore, schal wor Embizman haffue fuldmagkt at sætte then i sodan-
ne Eyedelæ, som fuldhe redhæ giore vill, hwoo oc bær Dyll paa saas-
danne haffue forbrunt the egedelæ. Item forbirdhæ Vij oc nogher
ath scællice eller forpanthæ lymme Jordh, som ligge til cherris Gardhæ,

Conf. No 15.

D d 3

hvar

4. Linkenævnen Sonja ej
Lægge

Skætta - Terming

5. Brætta - Tugur

6. Hol - Jørnæske

7. Klætta - god aftæ
Jønnæske

Conf. N. 256.

8. Afly - Al. Lægge
Ja Jænna Jænna for
bydro

hwar saa scheet ør her til the kisbe och losse igeen undhet theres faldzmaal.

Stib. Thury

9.

Item forbindhae Wij oc alle Bondher oc Vortnedhae noget at fattere sich vedh Skib/Dragh vatt eller Dagh, når thet kommandis wordher, foren vor Embizman eller fogeth them tilsigher, at the bære oc ræddæ schullæ, dogh for mueligh bæræ Løn, findes noghen, som undrycker noget Dragh, saa gott som halff March udhen vor Embizmandz eller Hogen Myndhae, haffue han fuldmagkt, at rætte ther over, som owerseen Tyv, unhen han fuldhae Hemmel haffuer aff rætte Eyere. Item scheer ochsaa ath noget Friimæn taghe sigh Bondhae Døtthre til Hwæ Fruer, tha schullæ the giore Wor Embizman oc foget thet Aethwath, ath han registrerar the Bondhae Godz i Slogbogh, ath the ikke faldhae i Frieredh, hwooo ther findes owerhorig udi, schal ichæ vidhæ syn ryghen Brødhæ.

*Swindbyne 10.
Wynsund. J. 10.*

11.

Item haffue Wij och forfareth ath woræ Vildh, som Vij nu haffue lagcht fredh uppaa i noghen Swindh her paa Landet, cere nær odhæs lagdhæ aff uvanne fuldhe Hundhe, vilæ Wij, ath inghen Bondhae schal haffue her effther merec een twaa Hundhae, cere the saa store at the tunne noget Hindher giore wore Diwr, Hindh, Raæ eller Haræ, tha lemmæ them paa then eence Fodh, hwar saadanne findess her effther, Bondhae tree March, hwooo i Raesswæ Jagt vill wrece, ham redhæ sigh paa Raesswæ reefer och sinæ Hundhae, som ther til tienne. Och her mett biudhæ Vij Ether alleæ oc hwer scerdeles tejhe fornt. Articlaæ, Pungitæ og Breff u-brødhelighæ, at holdhæ; Dicerfues och nogher her emodh at giøræ, vilæ Wij hordelighæ oc strængelighæ ladhæ rætte ther offuer i alleæ Nodhæ, som tilber ower them, theres rætte Herres Breff oc Budh sidhæ owerhørigheæ.

*Leysig manu no 12.
Broti vlo gruuf Sjeld
ne Rødhæ fæder
Rødhæling ni galde*

7.

Item wille Wij oc, ath inghen Bondhae shall kisbe, eller pantæ noghen the Eyedelæ, som ligge til wore frie Bierk eller Bisopstædher, oc at ingen Bisopstædhae Mand eller the i friit Bierck Boo, kisbe eller pantæ nogen Eyedel aff wore Bondher, som til therris Gardhæ ligge, men hwooo kisbe vill, kisbe helce Gaardhæ, eller halffwæ oc taghe Schødhe til Tinghæ effter Loghen, og redhæ ther foræ, til wortt Slott, som

som tilbør; Hvar saa icke scheert ør her till, ther kisbæ oc losse igien
rette Eyere, eller then kiøpt og pantet haffuer, redhæ fuldhæ redhæ
ther foræ, eller myste sitt Kiøb, eller Pant, hvadth thet ør. Item villæ
Wii øy ath noghen Friuuman schal panite eller kisbæ nogen the Eyedæ,
som ligge til wore Bondhæ Gardhæ, eller til wore frii Bierck, men
hvar thet scheet ør her til, oc haffue icke logligt Skiodhæ, thet haffue
ingen Magkt. Item schullæ wore Bondher og Almughe sagha til wore
Kiøpstæder Rotnæ, Aakirkeby, oc Nexoe paa theres rechte Torgdagh,
som ørildhæ sedwance væreth haffuer, oc ther openbaræ kisbæ og selghæ.

Och ey schal noghen Kiøpmann Magkt haffue at giere Landhæ
Kiøp, blifuer noghen fundhen ther vedh, haffue forbrutt thet han kiøpt
haffuer og giffue wor Embizman III. Mark eller Dylliz mett Tylther
Keth. Ath thesse formelte Articla, allæ oc hver sardelis stadeligchæ
holles schullæ, till tess storre Forwaringh hænghe Wij wort Indseglae
nedhen vedh thette wort obne Bress, som giffuet oc schreffuit ør i Rotnæ,
Aar effther Guds Byrdh Femthen hundredhæ paa thet forsæ, Jomfru Ma-
rie Dagh Assumptionis.

Conf. No. 8.

13.

Trinmont lyre

14.

Bengtluys

15.

Lambeth

1501.

I Begyndelsen af det Sextende Seculo, da Kong Johannes regerede i Danmark, blev Krig i mellem Danmark og Lybekerne; disse komme 1509., med en Flode af 18. store Skibe, som skulde gaae til Sverige, og besøgte underveis Bornholm, gjorde paa Landet alt det onde som de kunde formaae, og fordrede en urimelig Brand-Skat.

Aar 1510. komme disse uindbudne Giester atter igien til Landet, med en Flode af 26. Skibe, og som Indvaanerne enten ikke kunde, eller ikke vilde betale den i det forige Aar af dem forlangede Brand-Skat, som var 8000. Mark Solv, skendte og brændte de ugudeligen paa Landet, slog et halv hundrede Mennester ihel, plyndrede og rovede med sig alt hvad de kunde bortføre af Øvæg, og andre dem nyttige Ting. Derudover passede den Danske Flode Lybekerne op

Aaret

Kirch. Hist. pag: 1072
Hjern pag: 1509.Kirch. Hist. pag: 1078
Pontani Hist. Part 2. pag: 1252, 532.
Hjern pag: 1509.
Globant anden Bornholm
urimelige og Nescie vid. pag:
pag: 176.A Knuds Dag
p. 26

Hoyer p. 130.

1512.

1520.

+ Højt fra form p. 210.
+ Konge Longo præsta
vigtig. genn.

Alaret derefter, modte dem og omrent i Egnen af Bornholm, hvor da imellem begge fiendtlige Partier, næsten med lige Lykke og Fordel paa begge Sider, men med stor Hidsighed blev stridet, hvor-
paa Alaret derefter, nemlig 1512. blev sluttet Fred.

Anno 1520. fordrede Kong CHRISTIAN den Anden, af den gang værende Lundiske Erke-Biskop Georgius Schotborg, at han, i Folge af ovenmeldte Nicolai Forpligt til Kong Waldemar den Tredie, skulde overlevere ham Bornholms Land, og Hammers-
huus Fæstning, hvilket paa den Tid var fornødent, paa det Kongen
i den imellem ham og Sverige antændte Krig, ved Bornholm kunde
have en tryg og sikker Havn for sin Flode; Men Bisshopen svarede, at
hans giorte Eed forhindrede ham, at han ikke kunde tilstaae Kongen
hans Anmodning, og at han heller aldeles vilde resignere sit Erke-
Bisshopelige Embede, end at bryde sin Eed; Han forlod og Embedet,
men allermest af den Aarsage, at han forud saae, han ikke i Fremtid-
den kunde undgaae Kongens Vrede og Henvi, om han forblev i
Embedet.

Da han havde forladt Bispe-Sædet, fornyede Kongen den fo-
rige Paastand i Henseende til Bornholm hos de Herrer Capitulares,
men da de vegrede sig ved at efterkomme Kongens Anmodning, lod
han et alene disse Herrer for deres Haardnakuheds Skyld faste i
Fængsel, men endog for deres Næse indtog Hammershus Slot
med Magt; Siden satte Kongen den bekente eg til sidst ulykslige
Theodoricum Slagheck, til Erke-Biskop i Lund; Strax efter at
Kongen havde faaet Hammershus i sin Gevalt, lod han derpaa
fængsle og forbare den bekendte Odenseer Bisshop Jens Beldenac,
som i Danmarks Historier noksom er bekjendt.

1522
Hoyer p. 165-

Anno 1522. da Krigen effentlig udbrød imellem Kong CHRI-
STIAN den Anden og Sverige, kom Lybekkerne som toge de Sven-
ske

x 22 May

skes Partie, med 30. Skibe for Bornholm, hvor de indtoge Sammershus, ihjelsløge Besætningen, befriede den forrederste Bisshop Beldenac, som for Penge havde solgt Fienden den Trestab, han var hans Herre og Konge skyldig, af sit Fængsel, og endelig lagde den lidet Kibstad Nærøe i Aste.

Kong FRIDERICH den Förste, som efterfulgte Kong CHRISTIAN den Anden i Regeringen, fortsatte Krigen imod Landets Fiender; Men da Freden Ao. 1523. paafulgte, affstod Kongen Bornholms Lands Indkomster i et halv hundrede Åar til de Lybske, for de Bekostninger som vare giorte paa Krigen imod Kong CHRISTIAN den Anden, dog saaledes, at Kongen forbeholdede sig den høieste Magt i verdslige Sager der paa Landet, og alle Embeders Besættning og Forvaltning.

Denne Kongens Aftaaelse; udgivet Aar 1525.; har velbemeldte
Herr Etats-Raad og Amtmand Urne meddelet mig, den synder
faaledes:

Vii FRIDERICH med Guds Naade &c. Giøre alle vitterligt, att es
terhi Leylighedenn seg saa begiffuer, at the Lybsche hafver welsdeligen
indtagen Wort och Kronens Land Gulandt og Wisborg-Bye, och framdelis
bestolledd Wiisborg Slott, befrygtende at huar ther icke scheede merchelig
Wundsetning med ther første, schulle och ther mett schaffe theres Villie, oc
øfse samme Slott oss och Riget til storr och langsom Skade og Forderissue;
Saa have Vii therfore nogen Tiid siden forleedenn schichet Vort merche-
lig Raadt oc Sendebudt til Lübkee mett thennom at forhandle, saa samme
Bestolling mothe mett Villie og Myndelighed opgives, och theres Krigs-
folch mothe mett Villie oc Myndelighed mett thett første ther af Landet
igien afkaldes, huilchet samme the ass Lybkee ingenledes indgaae eller
samtycke wilde, eller giffue thennom til nogen endelig Beslutning, eller
myndelig Fordrag mett thennum, mett myndere the kunde og mothe fange
Lunds Dom & Kirche oc Sancti Laurentzes Slott oc Leen, Borgenholm,

5

88

Ee og Kong Gullaug i Danne paa Kong Fred: 2 mnd 10 døgn at intst
grt Bornhol 1524, Hj: p. 190. Kong Christopher
Bornhol: igens inde Ekloftsk. Sand, ibid: —

og Hammershuus udi nogen Tidt at beholde for theres leedne Skade, som
 the beliere thennom nu wdj noger Aar, udi then Seyde schulle haffue fans
 get oc leedett ester schellig Wording; Tha paa thet Wii oc Vort
 Elschellig Danmarches Riigis Raadt, Riiget, og Meenige Riigens Ind-
 byggere motthe herefter stande udi Freed och Kendrechthighed, mett the
 Lybsche og Wendische Stæder og theres Forvandte, og att Seide, Skade
 og Forderve (som seg mangfoldelige ther udi kunde esches og begyndes)
 mothe afstilles og nederlegges, have samme Vort Raadt og Sendebudt,
 icke uden stor Besværing motthe indgange og samtyche, saa the Lybsche
 schulle udi nogle Aar have Borgengholm Slott og Leen wdj besiddene, som
 formelte vort Raadt haffuer nu sinhet og sendt os, og wort Elschel.
 Riigens Raadt een Contract og Recess forsegelt af thennom paa bode Sii-
 der paa samme Handling, som thennum paa bode Süder paa samme
 Handling imellom gjort og gangen er, hvilchen samme Contract og Recess
 Vii og Vort Elschel. Danmarches Riiges Raad icke kunde uttaa eller
 afstille, mett mindre Vii oc Riiget wilde haffue givet oss udi een aaben-
 barlig Brug og Seyde; Tha paa thett at saadan Brug Skade og For-
 dershue motthe afstilles oc borte blive; Haffue Vii og Vort Elschel. Dan-
 marches Riigets Raadt fuldbyrdt samtycht og stæfest samme Recess udi
 syn fulde Magt at blifue. Oc paa thett at Skade och Fordershue schulde
 icke formeget henge og blifue hoss Lunde Dom Kirche, haffue Vii aff
 Vor synderlige Gunst oc Maade befalett, Samtycht og fuldmagt gissuet,
 och mett thette wort obne Bress befalle, Samtyche och fuldmagt gissue
 oss Elschel. Danmarch Riiges Raadt, saa the mue paa were och Kronens
 wegne till Wederlag igien antworde oc wdlegge til Lunde Dom Kirche oc
 Sæde, Vort og Kronens Slott Wardberg mett alle thes Leen og Herrett
 som ther er nu tilliggende, saa at fornt. Lunde Dom Kirche oc Sæde
 maae oc skal have, nyde, bruge og beholde samme Slott og Leen mett
 aldt syn Kongelige Rentte, Rett og Rettighed inhet wndertagen, indtill
 saa længe fornessnte Dom Kirche Fanger samme sit fornt Slott oc Landt
 igien Borgengholm udi syn rolig Hegnert og Besidning; Dog saa at os
 Elschel. Herr Truedt Greerssen Vor Mand og Raadt, nyder og beholder
 samme Slott oc Leen paa saadan Tieniste og Afgrift esther wor Forlenings
 Bress Lydelse och Indeholdelse, og schal dog holde Slotts Loghen til
 Lunde Dom Kirche og Sædens Behoff og Trohandt; Og have vi nu
 ant-

antwordet Øss Elschel. Riigens Raadt Slotts Loghen til Wardbergs Slott, saa att the mue igien antworde twenne af Lunde Sædes Prælater, og the twenne Prelater schulle igien antworde samme Slotts Loghen Øss Elschel. Herr Truedt Greerssen, at hand then siden holde schal til Lunde Dom Kirche oc Sædes troe Haand; Og ther som Gudt forbyde ther schede, at formt. Slott Wardberg bliver herefærer bestollet af Rigens Siender, tha wille Wii meth Riigens Indbyggeres Hielp och Trost komme thennom til Undsetning, og hielpe att frye thennom af samme Bestolling, och wille Wii giøre aldt wor muelig Sliid till, hosc the Lybsche, at for meltte Borgenholm Slott og Landt moe mett thett snaariste komme igien till Lunde Dom Kirche, og Sædett her meth blissuer paa syn geistlig Jurisdicts paa Borgenholm aldeeles uforkrenket. Gissuet paa wort Slott Bisbenhafu. Aar efter Guds Byrdt M D xx v, paa Sancti Bartholomej apostoli Aftthen under wort Signethe
(L. S.)

Fra den Tid af, at Kongen saaledes havde overdraget Bornholm til de Lybske, og bevilget derimod til Lunde Erke-Biskops Sæde, Warbierg Slott og Lehn, i Steden for Bornholm, har Bornholm aldrig hort under Lunds Stift, som havde haft det i Besiddelse i 377. Aar, hverken som et Lehn, eller at enten Lunds Stift, Dom-Kirke, eller dets Erke-Bisper, have havt nogen slags Eiendem paa Landet.

1538. Anno 1538. maae Bornholms Indbyggere grovelig have forfeet sig imod deres Lybske Herstak, siden, efter Jacobi a Nelle Be-
retning, paa Raadhuset i Lybeck, endnu findes nogle Beggere eller Kander af Solv, som menes, at Indbyggerne for en slags beviset
Utroskab imod dette Herstak, have maattet give til Straf; Der skal
vere saadanne fem Beggere, hver med sin Paaskrift saaledes:

*Hvad denne ing int offegningan los Mads Behn, Rieb, og jundts Alm i Rome, fra den
Jord bin nn curieux og Andent Mann surta Insfra forlorn, oc blyvianum formunt
der Pastor. Post de Nelle obidem, van Andent He 1750.*

Paa det Förste staer:

Dat Bornholm sin Heren vorsacket
Hest im to sulckem Brose ghemacket JG. 1538.

Paa det Andet:

Woe doerlicke breckt, moeth wislick bothen
Gehorham haft gemaect
Dat Bornholm mi heft torichten mothen
To Lübeck dem erbaren Rath. JG. 1538.

Paa det Tredie:

Hedde Bornholm bedacht na framen
Were ich hiher nicht ghekamen JG. 1538.

Paa det Fierde:

Van Bornholm bin ich hir bracht
Dat maket untrv unbedacht. JG. 1538.

Paa det Femte:

Hedde Bornholm recht doen varen
Dises Raetsius had ich entbaren JG. 1538.

1576.

Hal worn 1576, fli. i. 2. den Kong Frideric. Anno 1572. qvitterede de Lybiske Bornholm efter at de havde ^{Conf. Pag. 274.} Compt tilbaer i. gra Lubekorne, som ^{Conf. Pag. 274.} Krid. f. 1526. og Czg. 4. 3. 1536. fraa ^{Conf. Pag. 274.} ma 50. Aar, og da blev der af Kong FRIDERICH ^{Conf. Pag. 274.} og abboral omvaldt; aldaaf ful, ^{Conf. Pag. 274.} den Anden indsendt Danske Betientere, og Commissarier, til at tage ^{Conf. Pag. 274.} imod Landet, og domme imellem Sveder Ketting den sidste Lybiske ^{Conf. Pag. 274.} Gouverneur, og Lands-Folket, som af ham var forurettet; Commiss. ^{Conf. Pag. 274.} sarerne vare: Bjorn Raas til Starup = Gaard; Bjorn Andersen til Steenholt; Jorgen Marsvin til Dybech; Thomas Pasberg til Sarrested, og Lands-Dommer Jacob Ifversen; ^{Conf. Pag. 274.} Deres Forsamling skede den 1ste Dec. hos Poul Boesod i Øsier Maria-Sogn, paa Høfægarden; ^{Conf. Pag. 274.} En i. 23 Jaar blev ^{Conf. Pag. 274.} Kong Frideric. ^{Conf. Pag. 274.} El.

Ellers er herved at merke, at uagtet Lybekerne besadde Landet, og holdte der deres Fogeder eller saa kaldede Hovidsmænd, Kongerne dog, som Landets rette Over-Herrer, havde forbeholdt sig, som for er meldet, Jurisdictionen, saavel i Geistlige, som i Justitie-Sager; Men hvo egentlig paa Kongernes Dage har administreret disse Ting, hvor de have boet, Eller hvad Caracterer de have fort, derom er ingen Oplysning forhaanden; Aleneste finder jeg, at Resenius i hans Manuscript melder om en Kongl. Hovudsmand i Aaret 1573, som var Johannes Urne; Like saa lidet finder man nogen Efterretning om, hvorledes det in Ecclesiasticis paa Landet blev forholdet, og hvorudi i denne Henseende Kongens Administration bestod; Hvorfore sluttet, at uagtet at Herredommets over Landet var den Lundiske Bisops-Stoel betagen, det dog in Ecclesiasticis, som i de da endnu værende papistiske Tider, var af temmelig Betydning, maae vere forbleven under samme Stift, indtil Landet af Kong FRIDERICH den Tredie blev lagt under Sicellands Stift, ved en Kongl. Befaling til Bisop Wandel af 30. Decembr. 1688., eller efter Resenii Beretning, allerede den 12te Jan. 1663. Og at denne Indretning saaledes har været paa Landet, ses iblant andet af et Pergaments Document, som mig af Herr Etats-Raad Urne in originali er blevet communiceret, hvorfaf erfares at Heilovl. Kong CHRISTIAN den Tredie har sendt Commissarier til Bornholm, for at undersøge Indbyggernes og menige Almues Klagemaal over de Lybske Fogder og Hovidsmænd, og ved sine Commissarier har ladet Sagen, endog imod Fogderne til Undersaakternes retmessige Fordeel, paa domme; Documentet lyder saaledes:

Bii FRIDERICH den Tredie med Guds Haade, Danmarkes Norges, Vendes og Gottes Konning, Hertug udi Slesvig, Holsteen, Stormarn og Dycmersten, Greve udi Oldenborg, og Delmenhorst. Giøre alle vitsterligt, at eftersom Meenige Bønder og Almue paa vort Land Bornholm hos Os underdanigst lade anholde om Confirmation paa en udi Vor Elses

lige Ricere Hr. Faders Farsfaders, Salig og Høyloflig Thukommelse
Hånds Tiid af nogle der paa Landet Committerede Rigens Raad gjorde
Constitution og Forordning mellem Indbyggerne, og de Lybste, hvilke
siden udi Vor Elskelige Ricere Hr. Faders Salig og Høyloflig Thukom-
melse, Hans unnyndige Aar, af de paa den Tiid til Regicæringen, for-
ordnede Rigens Raad, efter Undersætternes underdanigst Ansøgning
paa Høybemeldte Vor Ricere Hr. Faders Vegne er confirmeret og un-
derskrevet, og lyder Ord fra Ord som esterfølger:

Læg til h. blyde.

Vij CHRISTIAN den Fierde med Guds Haade, Danmarkes, og Norges, Vendes og Gottes udvalde Ronning, Hertug udi Slesvig Holsteen, Stormarn, og Dytmersten, Greve udi Oldenborg og Delmenhorst. Giøre alle vitterligt, estersom den Stormægtigste, Høybaerne Første og Herre, Hr. CHRISTIAN den Tredie, Danmarkes, Norges Venders og Gottes Ronning Hertug udi Slesvig, Holsteen Stormarn og Dytmer-
sten, Greve udi Oldenborg, og Delmenhorst, Vor Ricere Hr. Fader,
Fader, Salig og Høyloflig Thukommelse, nogen rum Tiid siden forle-
den, efter meenige Vore og Kronens Undersætter, Indbyggere og Al-
mue Børgere og Bønder paa vort Land Bornholm, deres underdanigste
Beretning og Klagemaal over de Lybste deres Fogder, som fornævnte
Vort Land Bornholm paa den Tiid havde udi Forsvar, haver afferdiget
nogle hans Rierligheds Raad og gode Mænd, som vare afgangne Børge
Trolle til Lill-Oe, Peder Oxe til Gisselfeld, og Niels Lange til Kiergaard
til fornt. vort Land Bornholm der samme steds at skulle forfare, og for-
høre hvis Bestyldning og Klagemaal fornævnte Vore Undersætter havde
til fornævnte de Lybstes Fogder, og Høybemeldte vore Ricere Hr. Faders
Fader, Salig og Høyloflig Thukommelse, Hans Kongl. Mayets, for-
bemelte Raad paa samme Tiid haver gjort een Constitution Skit og For-
ordning imellem fornævnte de Lybste deres fuldmægtigh, som samme Tiid
tilstæde vare, saa og fornævnte meenige Vore Undersætter, Indbyggere
og Almue paa fornævnte Vort Land Bornholm, lydende Ord fra Ord
som esterfølger:

*Constitution, Seid
af forordt - 1555.*

Vij esterstrevne Børge Trolle til Lill-Oe, Peder Oxe til Gisselfeld, og
Niels Lange til Kiergaard, Kongelig Mayets, forordnede Raad nu paa
Bornholm, giøre vitterligt med dette vort Aabne Brev, at meenige
Bor-

Borger og Bønder og Almoe, som tiene til Hammershuus haver haft des res Faldmægtige her hos Os, og beklagede, at de nu ydermeere besvøres

*Landske
Gavamina
ellen
Klagemaaler*

Ges af de Lybstes Fogder paa Slottet med deres Landgilds Giesterie, og med Egter og Arbeide, end de af gammel Tiid tilforn givet og giort ha-

- ver, udi Biskop Børges Tiid, der Steen Steensen havde, og andre for
1.) hannem, og berette, at hvis Smør som de yde paa Slottet, findes der
nogen Brøst paa, enten at det er saltet med stort Salt, eller i andre
Maader, da tage de det til Slottet for Vrag Gods, og skulle yde andet
Smør i den Stæd paa nye, og maae ikke faae det igien, som de tilforn
2.) forde til Slottet, desligste beklagede de ogsaa at de altid skulde give
Penge til Alabørd paa deres Sogne Øre, Støede, Rør, og paa deres
Sommer Uted, og berette, at de ikke kunde faae enten Ørene eller Rør
her paa Landet, som deres Fogder paa Slottet vil nøyes med uden Alabørd;
3.) Sammeledes deres Støede, Galte ville ikke heller Fogderne annamine
uden hand veyer VIII. Lisp. naar hand er staaldet og reen giort, saa at
mand undertiden maae yde halv andet Svinn, for et, hvilket aldrig var
4.) Sædwanne i Bispernes Tiid; De beklagede dennem ogsaa, at de nu giesles
med xv. eller xvi. Heste, naar Skriveren drager ud, og ikke paa de rette
Tiide om Aaret; Thi de pleyede ikke at giesles udi Bispernes Tiid med
fleere Heste end sex Heste om St. Morten Dags Tiid; Berettede de ogsaa
5.) at Fogden af Slottet icke pleyede udi Bispernes Tiid at ride udi Studting
med fleere Heste end xvi. Nu beklagde dennem, at hand kommer underv
tiden med fleere Heste end xxx. Heste, og ere dennem storligen til Besværs
6.) ring, sammeledes beklagede Bønderne, at de nu besværes med ydermeere
Egter og Arbeide til en nye Aufsgaard, som de have ladet giort til
Slottet, og intet dermed forstaaenes med det andet Arbeide, som de pleyer at
giøre til Slottet, og begiere at demaae blive quit for samme Arbeide, og ikke
besværes over gammel Sædwane, udi ligemaade beklager Bønderne dens
7.) nem, at naar de yde deres Born Skyld paa Slottet, da skudde de Tøns
den, Tøsser (to gange) og træcker hende, og siden opmaaler hende paa nye
igien, hvilket aldrig var Sædwane; Udi Bispernes Tiid; Sammeledes bes
8.) klager de at naar de føre deres Landgilde Born til Slottet, og de tage
deres yde Giedz med dennem, da vil Fogden ikke tage deres yde Giedz
uden hand kand faae, og maae beholde hvis Born der er til Overmaal
9.) paa deres Landgilde, beklage ogsaa at de skulle give Alabørd paa deres

N.B. Jaan utgryninge eng fra et. bok i Lund, no. sic. Skats
fors i Engifor. og isto suuor fyrst i byfors. vle. for lange fuld ety

1497 og
1501 p. 24. febb.

1497 og
1501 p. 24. febb.

1497 og
1501 p. 24. febb.

Bar min fjer og gæs bisp
være Lands nogen; Og para tunen Maas
da paa Landet var blomme forfug
med Land gild, og fra Arbeide og
byfond, gør gods billig og Kærl
og godmæls forblom, og Liebe kleine
ne sden bruntliger midtan at far
Im og zaalbygn, da ih mi forah
bekomme døk i Silenius 1526,
par Læring: Da viller gør Liebe
Kern infor myn tilk man nem
i mod alle døvants præiligen
af Joms vælta. Gammels jønn.

Det var en gang
at der var en gang

Det var en gang
at der var en gang
at der var en gang

Martinus: Min træ
sic. Skafliet vandt af
Lund tingsted.

1497 Aflog, for
midt i j. fra høst. Høst
tæggi. 1497 Engi "Jen
Vale, høst og vinter.

Lundgilde
Yde - Giedz
Sammeledes
Lundgilde. Arbeide

Skats
Engifor. og isto suuor fyrst i byfors. vle. for lange fuld ety

- 10) Statte / Høe, beklage ogsaa / at deres Huusmænd besvares med ydermeere
 Arbeyde end som de gjorde udi Bispernes Tiid; Og nu vi have hørt
 samme Blagemaal, som forstrevet staer, talde vi med Erlige og Høylærde
 Mand Doctor Herman Falck Borgemester til Lybek, og Hr. Bartholomeus
 Tinnappel Raad / Mand der sammesteds, de Lybkes Guldmægtige, og for-
 handlede samme Blagemaal og Besværinger til Minde og Rette udi saa
 Maade, som herefter følger: // Først om deres Nde / Smør, som de give til
 Landgilde, at naar de kommer til Slotter dermed, og vil ikke da Fogden
 annamme det for Hyldest for deres Landgilde, da skal Bønderne det maae an-
 namme og føre hjem med dennem igien, og give andet got Smør, i den Sted
 igien for deres Nde / Smør, dog skal det være saltet med sinneae Salt, og ikke Fog-
 den herefter, at maae tage deres Smør fra dennem for Drag / Smør, eller derfor
 bestatte dennem noget af, om der findes end nogen Brøst paa Item de Bøn-
 der, som skulle give Risør til Støede / Risør, om der findes Brøst paa, at Fog-
 den ikke vil nøyes med de Risør, som de fremføre, da skal Fogden have
 Magt til at tage af hver de fire Mænd Risør, som give Støede / Risør det
 Aar, den beste. Roe, og skulle saa ingen Alaboed give derpaa. // Viidere
 om Sogne Ore, at dersom Fogden ikke vil nøyes med den Ore, den Bøn-
 derne fremføre for ham nem, da maae hand tage den beste, som de Mænd
 tilhøre i Sognet, som skulle give samme Sogne Ore, af Hammershuuses
 Tiinere, og de andre Mænd hanni den at betale, og dermed være frie
 for ald ydermeere Alaboed, sammeledes om Sommer / Vøed skal holdes
 efter gammel Sædvane; item Bønderne som skulle give Støede / Galte,
 at som de beklage, at den skal veje viij Lisp, naar den er staalder og
 reengjort, da skal den herefter ikke veje mere end vii Lisp, og dermed
 være frie for ald ydermeere Alaboed; Sammeledes skal Bønderne ikke
 besvares med ydermeere Skriver / Giesterie, end med sex Heste, og skal
 det holdes om St. Mortendags Tiid efter gammel Sædvane, // Skal Fogden
 paa Slotter ikke heller være med fleere Heste udi Studting, end med sexten
 Heste efter gammel Sædvane, // desligest alle Bønderne ikke heller
 arbeyde paa den nye Aufsgaard efter denne Dag, men hvis Arbeyde de
 ere pligtige at gjøre, det skulle de gjøre til Slotter, efter gammel Sæd-
 vane, som de gjorde udi Biskop Børges Tiid, eller forkortes med Slotts
 Arbeyde igien; Som de og lader beklage / at Fogden lader stundte Tønden
 med deres Nde / Born, saa skal den ikke studdes efter denne Dag, ander-
 les.

ledes end skal maales efter gammel Skit, som maales udi alle Riøbstæderne her paa Landet, og som stede udi Steen Steensens Tiid; Udi liges maade som de beklage, at de maae give Fogden det Born, som er til Overmaal paa deres Landgilde, at hand vil anname deres Nde Gies til noye og udi betimelig Tid om Aaret, da skal Fogden herefter nu altid anname deres Nde Gies udi tilbørlig Tid, uden Alaboed, efter gammel Skit og Sædvane; Item om Skatte Høe, som de beklage, da skal Bønderne age gode ustraffelige Læs, og dermed være frie for ald yders mere Tilgift paa deres Høe; Desligeste som de beklage paa deres Huus mændes Veigne, da skulle de nu herefter giøre femb Dages Arbeide om Aaret, og dermed de og deres Hustruer at være frie for ald ydermeere Besværing af Slottet og Fogden; hvilke fornevnte Articler, som forhåndt ledt ere, som forstrevet staer, til Minde og Rett, at saa holdes skal efter deres gammel Skit og Sædvane, som de haver haft udi Bispernes Tiid, og udi Steen Steensens Tiid, men efterdi de Lybske meene, at det skal findes udi Steen Steensens Re却kabs Bøger, at det udi ligemaade haver været holdt med dennem paa alle deres Blagemaal, som de nu berette, som før er vort, at det dennem nu nyligen paalagt er, og dog skal findes at være gammelt, og icke at være dennem nu først paalagt af de Lybske, men dersom det saa findes kand, anderledes udi Steen Steensens Register, at de have slige Besvæninger haft udi hans Tiid, mens hand var Foged paa Slottet, da skulle de da giøre, og give de Lybske, ligesom de giorde udi hans Tiid, og andre for hammen været haver; Til ydermere Vidnesbyrd trycker Vi vores Signetter her needen for, gived og strevet udi Maglegaard, Mandagen nest efter Vor frue Dag Aar 1555.

13 Hvilken fornevnte Constitution, Skit og Forordning Vi efter fornevnte Meenige Vore Undersætter, Indbyggere og Almoe paa fornevnte Vort Land Bornholm deres underdanigste Begiering, have af Vor synderlig Gunst og Maade fuldbyrd, samtygt og stadfest, og nu med dette Vort Aabne Brev fuldbyrde, samtykke, og stadfæste, udi alle sine Ord, Articuler og Punkter, estersom de nu indeholde; Dog ville Vi Os, og Vore Esterkommere, Konger udi Dannemark forbeholdet have udi Fremtiden fornevnte Constitution Skit og Forordning at forandre, og derudinden, at forandre efter Tidens tilhaldene Leylighed, og Os

ff

Etter Marie Bogen.
+ Etter dette anno sal man
Innen Comission som følger indland
Lybske Rego Hermanz Borckindt,
Den vant paa Bornh. Tie 1556. id. pag.
274.

*Vnus Clausul illam Constitution
boni hominum regi et principi. Et
commissarii sive consiliorum ap-
petat ad sanctorum; Qua bon
governi in omninorū legibus
corporatio et olla corpora
Constitution et Priviliegior
sicut ista veluti iuris forordnat
in formis expressis verbis;
utrumque fiducia et comprehendit
potest sonoritatem iuris
billigum ut corpora marum re-
flectentur.*

X *Sæn mælbeink. vur
Lyghed minne Fogder*
Land synes til Rigens og Vore Undersaatters Indbyggere og Meenige Almue paa fornevnte Vort Land Bornholm deres Vytte, Gavn og Besste, lideligt, billigt og Rett Land være; forbydendes Vore Fogder, Embeds Mænd og alle andre fornevnte Vore Undersaatter paa fornevnte vort Land Bornholm, herimod paa fornevnte Constitution, Skit, og Forordning, ester som forstrevet staer at hindre, eller udi nogen Maade Forsang at giøre under Vor Hyldest og Maade givet paa Vort Slot København den 30. Juny 1593. under Vort Signet.

Høybemelte Vor allernaadigste udvalde Herre og Ronning, til forordnede Regierings Raad Niels Kaas egen Haand, Jørgen Rosencrantz egen Haand, Hack Ulstand egen Haand, da ville Vi forbemelte Constitution og Forordning, paa forbemelte Meenige Almues paa Bornholm underdanigste Ansøgning hermed naadeligen, ligeviis som Høybemelte Vores Elskelige Ricke Sr. Gader dette gjort haver, udi alle sine Ord Punkter og Articuler have confirmeret, fuldbyrdiget og stadsfæst, saa og hermed confirmerer, fuldbyrder og stadsfæster, forbydendes alle og enhver, sædeles Vore Fogder, Embeds Mænd, og alle andre fornevnte Vore Undersaatter paa fornevnte Vort Land Bornholm, herimod, estersom forstrevet staar, at hindre, eller udi nogen Maade Forsang at giøre under Vor Hyldest og Maade.

Givet paa vort Slot, København den 28de Novembr. Ao. 1650.

Under Vort Signet

FRIDERICH.

Conf: pag: 236 og 258.

Anno 1583. den 14de Septembr. befalede Kong FRIDERICH den Aanden at tiende retsfeudeligen efter Ordinansen og Necessen.

1510. Knuds dag bronten Nexoer af. 1590. den 5te Aug. under og tislader Kong CHRISTIAN den Fjerde at Herreds-Fogder, Lehnsmand og Bye-Fogder paa Bornholm hver af dennem maae bekomme, bruge, og beholde for sin Bestilling, et Gaard-Stortebœ, estersom de tilforn af Arilds Eid havt have. *X Hal pris af hørning og horn m. af dr. gaarden præcis gavne vor offift;*
Man findes og landet iblandt Købm. Borgerboen, 1596.
*Endnu er i blonst gomla Lønbs Bringe at hældte Guvner, som i Tid begyndt nu aufløgum
jeg i Kønig, nuar det omgaarne 8-10-til 15.000 - Omlo. Orpt: Borger m. land comune paa 15.000
og hørning halve blomme foranledig til Rente alle Rytter, gille og Borgerne som midt mellem
foranledig til Rytter, for at udelib sig Danmark: at haer vor alle, pris Rett Rund Rytter m.
man for hinc og finne, fel. found ande derindboen landet boder og andet harer, da mig
uden i det kærvne bæltnut. Da vien m. guvne, som nu er i landet jeg hældt i land
ogs. Kønig, salde af gomla Lønbs: af Nallen, bor; præst til jysk selle ingan
Raison og Derivation samme foran indsping.*

1596. d. 9de Inn. bevisgede Kong CHRISTIAN den Fierde, si-
gesom Hans Hr. Fader tilforne havde giort, at Indbyggerne paa
Bornholm maatte vere frie for Told at give, af hvis Heste, Øg,
Foler, Øren, Koer og andet Øvæg, som de af Landet udførde.

Conf. p. 102. 1597. J. 19 Aug. vor Kring Christ. J. 4da for vor Landet, og tog sinne til Gulland.

Anno 1602. indfaldt en Sygdom eller Pest paa Landet, hvor x Maaer lig i den confandensia
af mange Mennesker døde, og blev denne kaldet den sorte Dod. En og fort fra Europa overmauvegn
kom til Føs A. 1550, ligef. fuldst. I den føste
ullens Cygnes. Døden inde Kong Wallermer
1603. den 10de Jul. forordnede Kong CHRISTIAN den Fierde, at Bede- og Frede- Klokket daglig hver Morgen i Lands- Byerne paa
Bornholm uden Forsemmelse skulde ringes.

Aar 1629. den 6te Sept. var paa Landet et stort og uhert Jordstielv, hvorved ei alene Huse og Bygninger, men end og Klipperne rystede og skjelvede.

Anno 1630. var Pest paa Landet, dog ei af de grummeste, siden kun faa Mennesker dode deraf.

g f 2

Anno

Det Albert Ravn, som var 210,2 i Malmøe, fandt 1633 i ringen, og til Thage Thott Otteson til Ericsholm etc., daud, liget
dand, sen: Comisarij i Skæne, og Laafalings Maer paa Malmøehus, dog, baldet: Ærmerk fra hørnring, Cap. 4, som fandt den
omkr. forbi dækket træg, der paa forhånd afblæst bag, var en hulnæse - cassonata, brundt i en flise, alle flise træg, og at
alle deler af Appeler paa hinanden, var: paa Bornholm 1620: Kol der satte det næste stykke ved højre hånd i øgmen, etemne-
ringen havde ringen om og var Malmøe, som stod i indgången! Der var en mørk dependent af Plantagen og Imaginatio-
nen i indkomsten dorfstillingar og udtydningar. :

1631. Ligeledes intet der givendea bliver foranvist da i Konga og til d. Landssæde høres, hvori opmuntret
paa selve Maade bliver og baygen ikke aldrig Hagested og Anders Bilde foranvist til Borringen
og Tjällberga at konkurrere med Carlsson Belkam, at bøfsten og idomun bogen, et valle og af
skurke old præstens Mieborg og salvo gejort Knudsgaard, som lig den mindre fann i infusyn
og endroent. Christ. 4. Jyss. pag. 726.

Ligeledes Anno 1709, der Aarne. Anno 1635. den 21de Mart. var saa haard og staerk en Frost,
at man paa Isen kunde sikkert gaae fra Bornholm til Slaane.
Samme Aar den 17de Novembr. indfaldt en saa haard og
staerk Storm, at 9. Skibe forgit ved Landet.

Aug 12 34.

Anno 1638. skede paa Landet adskillige forunderlige Hendelser, som iblant andet, at der regnede Blod ned, eller en Materie, som lignede Blod, derefter kom en smart almindelig Blodgang iblant Folk, hvorfaf mange Mennesker i saer Børn bortdøde, hvilket blev kaldet Børne-Øden.

I samme Aar den 24de Nov. indfaldt atter igien en heftig Storm, hvorved tre store Skibe forafl.

Anno 1641. den 22de Novembr. landede Grev Waldemar Christian, Kong CHRISTIAN den Fierdes Son, paa sin Reise fra Moskow, paa Bornholm, og med sit store Folgeskab med Forstelse besøge Landet.

Vind omnijske Party o Skora,
mitten Admiral Louis Fleming
sugjala si af Daleren sp.
1. Junii, og da Ind sandt lagt
et par design for Borringke
og plynner i Landet, for
en fuld Ravn und til Øyan, us
Kun. Christ: 4. juli: Reg: 1241. us
fr

Anno 1644. da Krigen mellem Danmark og Sverrigé var begynt, blev Bornholm attet truet med fiendtlig Urolighed; Thi de Svenske ankom den 5te Jun. for Nexø med 45. Krigs-Skibe, i Tanke at giøre Landgang, men en Norden vind, som i en Hast uformodentlig reiste sig, drev dem med usorrettet Sag bort fra Landet.

Den 7de Jun. lagde sig ~~etter~~ twende Svenske Krigs Skibe for Anker uden for Ronne, men da alle Landets Indbyggere vendede sig derhen, for at forhindre Fienden Landgang, lettede de igien Ankere og seiglede bort.

Den 31. Jul. toge de Svenske lige uden for Svaneke et lidt ~~1644~~
Skib, som hørte Prints CHRISTIAN til.

Den 12te Sept. toge de Nærøer Fiskere et lidet Svensk Skib, som laae uden for Nærøe for Ankler, og det om Natte Tider, forend nogen paa Skibet blev deres Ankomst vaer, hvilket de gjorde, fordi Skibs-Folkene havde fravendet dem endael Smør, og andre Vahre; Men den Svenske Admiral Wrangel, som eiede dette Skib, hevnede sig Alaret derefter igien paa Nærøe = Bye, hvortom siden videre bliver meldet.

Det følgende Aar 1645. den 26de Febr. lode sig **tvende Svenske**
Orlog-Skibe see for Hammershus Fæstning, men da Canonerne
begyndte at spille fra Fæstningen, forsoiede de sig strax bort igien.

Den 22de Mart. ankomme 2de Danske Adelsmænd til Landet, som vare Laurentius Galtung og Capitain Everhardus, der vare brudte ud af det Svenske Fængsel.

Den 29de i samme Maaned snigede Fienden sig uformarst til et Dansk Krigs-Skib, kaldet Katten, som laae for Anker i Rønne Havn, og var det største Skib af den Danske Flode, der var beladt med Proviant og Ammunition; De kappede Anker. Tovene af og snappe Skibet bort, forend snart nogen paa Skibet merkede det; Men da Deboerne bleve dette vaer, hilsede de de Svenske med nogle Cannoner, som vare plantede ved Strand-Bredden, saaledes, at Fienden endog i Bornholmernes Diesyn, maatte kaste adskillige ved denne Hendelse skudte og dræbte over Borde i Havet.

Conf: Rom. & Christ: 4.
Tegnede den 10. Jul. 1719, Den 9de Jun. om Natten kom den Svenske Flode, bestaaende
Kap. 134. Legg: J. Knudsen. af 26. Eskibe, under Admiral Wrangel, uformodentlig til Landet, ^{Car. L. 1650} om bord i den
den Svenske Flode, og i Mærværelsen af Verøe besigede det. ^{Car. L. 1650} En sind tillige man Adm.
val, hvorenn den 10. Junie 1645, kultivert og
fra fortidens. ^{Car. L. 1650} En sind tillige man Adm.
første Pag. 350. Knud. som Gen: Admiral. If 3 ^{Car. L. 1650} ^{Car. L. 1650} ^{Car. L. 1650}
Lad der fore sig: Krigs-Officerne fra Præsidenten til
hovedet Generalhæren Det er givet. Flere dage. Gav
Innundmænd og Hoboje. Stolt Rosenkrantz & Kommandeur Majoren Christian Macabaeus. ^{Car. L. 1650} ^{Car. L. 1650} ^{Car. L. 1650}
som tjeninde under Mørke. og Løvendal, fæstier. Innunder ikke yderst til Fæstningen, som fæstningen havde givet hælp,
inga vare, mindre vare i hældning nu komme til Eidsvold, at der aldeledt givende, og fæstningen fæst til Majoren og en anden
givt Officer, fæst i formen, da men dem mængderne vel, in i givende vare til Hæren og Afton, dat mængderne ved givelse af det
dette fæstet, fæst i den bøndes hærdene givende og med fæstet solit hæren omvæltning; Og for hvem har ejc
de Majorer og Andere Hænderen lagte, at da mængderne sig ikke fæstede Orde, som fæstet stiftet Orde i sig selv indførsel.

不
No 1645

Isimoduran mimbang sejaka?

den 9de Jun. ganske tilig om Morgenen besegte Staden med nogle
100. Canon-Skud, og under deres Hjælp stege i Land ved et Sted
kalder Malt-Overn, og derpaa strax erobrede Byen. Admirals
Wrangel, da han var kommen ind i Staden, fortalte hans Folk,
at han forefandt det Skib, som i det forige Aar ham var bleven fra-
taget, og ophidsede dem til at hevne denne Skam paa Byen, hvorpaa
han lod alle Canoner, som forefandtes og ved Strand. Bredene vare
plantede, føre til hans Skibe, og overgav saa hans Soldater, som
omtrent vare 500e i Tallet, Staden til Udplynning, saa nær som
tre Huse, dem han, jeg veed ei af hvad besynderlig Raade, undtog,
og vilde fra Udplynning have befriet; Soldaterne esterkommende med
Glede deres Anfores Befaling i dette Tilfælde, og handlede saale-
des med Byen, at inden fire Timers Forløb, intet var derudi til-
bage, som var muligt at føre bort med sig. Da Fienden havde
bragt det udplyndrede Gods til deres Skibe, begave de sig igien til
Landet, for red Havnen at udtonne de Vins- og Ol-Fade, som de
havde slæbt med sig fra Byen; Derudi drukke de sig saa fulde, at de
lettelig uden mindste Modværn havde af Indbyggerne kundet bleven
myrdede og ihelsslagne, dersom ikke Admiralen ved sin Narvaagenhed
det havde forhindret, og Deels med Gode, Deels med Haardhed
tvunget de Druyne til at tage Ellugt til Skibene.

X Muelig iu saale af syna iuelig
syna iu hængang gisomden komme
Kongspuluya iu hæng, mnu
muelig iu hængang gisomden komme
Synle af vndolden iu Coroners
Hæng fra Ribebyg, blav fælbyg,
Int, mualtm iu af Omanniaug
guan iu inn. Længangmibille
Kil gorn brastand af Cootif godin
Klaam.

Imod Fienden distingverede sig denne Dag ved sørdeles Tap.
perhed en fornemme Borger. Son fra Svaneke, navnlig Albert
Wulffsen, tillige med to andre friske Karle, som han havde hos sig,
hvilke bare lige som Formænd for de andre, og opmunstrede dem til
at staae som en Mand, gjorde og selv deres yderste Flid med at drebe;
Men, som de varre de sidste paa Bladsen, og intet vilde vige, bleve de
og af de Svenusse ihelslagne; Denne Albert Wulffsen ligger begra-
ven midt i det sondre Vaaben. Huis ved Svaneke-Kirke, hvorom ~~for~~ fiden skal videre meldes. nr. 1671

Vin innan Lønsgang og Landstads Dommergivelse talte Holberg næ i vognen, om høje i Alm. incidenter. D. Tom. 3. p. 173.

Accorden und Wrangel blev kuttet d. 11. Junij 1645, paa Egest forfortsat, under skurke af Wrangel selv, daa Christian den
tredie, Kars Koefod, Sigwart Bagge Jacob Koefod. Lænsmænd list: Hestenkantz sørre ogne Majorlen Chr. Macrae,
at, hvemmedt se Lunde ni Lindt Jørgen. En stedt paa bagten sig med Solstænner og Murglou. til Hobot.
Jordiske omvendte hænde forgen til accordene hænghælt a partie by mælkesmorn: Le Grot Pederen Lundt Konge, saa sin
og minnen fra stor Megm. Ped. Koefod Ans. Stærk, Claus Bagge, Pd. Oleksen, Peder Laursen, Bdr. Koefod, Henric
Mortensen, Poot Nicolai, Christen Larsen, Kristian Gregersen. Zorngt paa af Doms Acten Sigwart Bagge var fram
Capit. And. Hansen lign. Jacob Koef. Capite mind. i Rome. Poot Nicolai Capit. Kars Koef. Capit. og Lænsmænd
Kristoph. Capit. i Næde, Kars Norgens Lieut. - Christian Lauridsen Capit. - Pd. Oleksen Engstrøm. Hermann
Cauder Bone Berg. i Rome. Jørgen * Kato Moller.

231

* Major

Dagen efter, som var den 10de Jun., da den fiendtlig Flode
var bleven forsterket, saa at den nu bestod af 32. Slike, sendte Adm. Christian Hanzen ut i en
miral Wrangel en Herold til Landet, og lod føresvørge, om Indbygning
gerne godvillig vilde overgive Landet, eller i vidrig Fald, vente sig.
Denne sag er hvert af samme
den haardeste Medfart. og gennem Marinen gaaer det
Commandant. som er i denne
aukorat at givne et sikkert svar.

De varede, at de ingenlunde havde i Sinde at overglve sig, men tilbed at ville give en slags Brand-Skat, med de Vilkor, at ingen af de fiendtlige Skibes Mandskab maatte sætte fod paa Landet; Det blev da saaledes afhandlet, at de i 2de Terminer skulde betale 10000. Daler, og at ingen fiendtlig Soldat maatte komme paa Landet.

Men de Svenske broede deres Øste, og paastode, at den hele Summa inden 12. Dages Forlob skulde udbetales; Snigede sig og ind til Hammershus, og tvang Besætningen til at overgive Festningens høverefter de blevne Mestere over hele Landet. Den 20de Jun. var saa heftig en Storm, at den hele Svenske Flode stod i Fare, men det blev derved, at fire Orlog-Skibe stodte paa Grund, og forgik, hvilken Skade Admiralen, skont den rimeligen gik ham næer til Hiertet, dog vidste at dissimulere, og lod som den et anfeatede ham.

To Dage derefter, nemlig den 23. Jun. led han sammenkalde Landets fornemste Indbyggere til Fæstningen, og da han havde indsluttet dem i Slots-Gaarden, trang han dem til at sværge Kongen af Sverrigé Huldstab og Trostab. Da fingen smugte, og han da fandt stranden friflyg, fagte han til sin

Den 29de Jun. indfaldt atter en stor Storm, i hvilken uden opblysn. i Garrisonen var alle for Rønne tvende af den fiendtlige Flodes største Skibe, kaldet ^{havet} den fra nu Comandant at ind Vestervig og Fortuna, blant andre gik til Grunde, og den gyrlige hele Flode blev adspred.

३११

Den Serrig, som denne Hændelse foraarsagede Wrangel, kunde han ikke skule, men han vred sine Hoender, og ønskede, at han aldrig havde set Bornholm, saasom han ved dette Lands Ebring havde vundet langt mindre, end det han havde forliset.

Den 6te Jul. indsændt sig en anden Svensk Flode ved Landet, som havde conjungeret sig med Resten af den forige, og tog Seil ad Øresundet.

Den 9de Jul. da Floden var gaaet til Seils, lod den Svenske
Befalingsmand Bardomius kalde Indbyggerne sammen, twang og
truede dem til at aflagge og nedlegge alderes Vaaben paa Slottet,
befalede og at indbringe alle fremmede Kibmands Vaare til Slottet,
som og stede; Samme Dag fik Hr. Holger Rosencranz, som i de
forige Aar havde været Kongl. Befalingsmand paa Slottet og Den,
Tilladelse, at begive sig derfra til Kiebenhavn. Da Court var gemaatte intet
Konge, gav han paa sin egen hand, en portofolio med kontraktuerne ad brevlen
og breflen; At også en samlet værdi vilde komme med i et bestemt
Den 10de Aug. indtrefdede en heftig Storm, som gjorde usige skade paa
Skade paa Kornet i Landet, saa at derudover mere end 10000de
Tonder Rug bleve spildte.

* Nuu. til Bremsebro. d. 13. Aug. 1845. Kort derefter høkom man Tidende, at Freden var sluttet, hvor-
udover den Svenske Gouverneur lod Braget af det tilforne forgangne
Skib Westervig, som endnu stak ud af Søen, opbrænde, og gav
det, som deraf kunde reddes, Indbyggerne i Rønne til Pruis, som
og deraf opfiskede en Deel Jern og Kanoner.

Den 7de Sept. strandede et stort Svensk Skib ved Nærøe,
hvoraf 13. Mand druknede, som alle i en Grav blevne paa Landet
begravne.

Den

Den 11te i samme Maaned, hød den Svenske Gouverneur ^{År 1645.}
Bardovius, at Indbyggerne skulde levere 50. Heste, alle paa det
beste udstfferede, saaledes at hver Hest med sit paalagte Tøi i det
mindste skulde veere 30. Daler værd; Hvilk'en var den sidste Skat han
paalagde Landet; Thi den 29de derefter ankomme Commissarier fra ^{In voorn tillige}
Kiebenhavn, som vare Sigvard Urne, ^{Sej Kapus!} Flemming Ulfeld, ^{Le hauptmann der hysen Sold} og ^{Inte omgangsmed}
Kield Krag, som medbragte Freds-Tractaterne; Da Indbyg- ^{Rong Cris}
gerne igien gjorde deres retmæssige Herre, Kongen af Dannemarke, ^{1749 Indbygning}
deres Trostabs Eed. Hvorefter forbencoynte Herrer d. 8de Nov. ^{Kongl. befalde}
igien fore tilbage til Kiebenhavn. ^{Sold og Kield Krag over det unntig bageværd Landt og H}
^{Da Danmark øverst lærsonen i Sjællands Førn. d. 31. Octobr.}
^{oplyser, hvad den danske stadt Aabenraa til Lourupts for fortyn Cobring, og hvornår}
^{den kranz af Axel af Jylland og gevalt betraaen Voll m. fortyn Cobring, og hvornår}
Den næstfølgende 4de Decembr. blevde de Danske Krigs-Hs. ^{Conf. Reg. 231.}
vidsimænd, som bleve bestykte ved Landets Forsvar ikke at have gjort
deres tilhørige Pligt, bragt fra Bornholm til Kiebenhavn, og der
indtil at Sagens Omstændigheder bleve esterforstede, sadte i Fængsel i ^{Thielat Borring}
det sna kalsdede Blaa-Taarn; De uskyldige bleve siden frikendte, og ^{gm. falt omv}
de som befandtes at have forseet sig, blevde forvisse Landet, ^{mm. finger}
Ily blam krigt at lønen tilbuzn maad igenn.

Mar. 1646. blev Ebbe Ulfeld sendt til Bornholm, for at
antræde Embedet som Befalingsmand over Landet.

Mar. 1647. d. 16de Nov. va
tillige med en meget heftig Storm.

Aar. 1649. og i nogle
dige Skibbrud under Landet.

Nar. 1650. d. 27de Jul. indfaldt et forskrækkeligt Veir med Storm, Torden, Lynildog Hagel, som begyndte ved fire slet om Estermiddagen, og vedvarede indtil Midnats Tid.

Lynden Pile havde givet sin beretning: - Da inden Kongen af Sveriges Kamel til Betkehof, Christen Steel til Frederiksborg, og Christen Scheel til Frederiksberg, kommer til Rigens Akademi og Kongen. Morte Esplanaderne omkring Hovedstaden og Thysgevelde Linjer, somme Gogen Rige til Bredskøb, Konge Marstal, Frederiksby, og den nittende i døg. vi gav en brev til Konge Morte og alle landene, maner Andraas og Engholm dat: Klosterværkene p. d. 1650, indholder: at, intet, vi ikke vilde betale over alle landene, menne og Alveque land vor hende Konge mose, fra hin liden konge, hvilke var Borrlingsholm van vorn konungen, hvilke i den ulevenste i den lande kan haves lig orant & Eble ulede til Øresund, konge og Konge af Frederiksby, gav Borrling, favorabelt, saade hørte og anden eniam andlaga, of maa afdale, s. vel i vorenum lande end ved vores konung, intedt minnesmærke og hente bønne til Almudan dan gav højt, indtil den gav enamara og Frederiksby, som igennem den konung, un Gunnar i Frederiksby, og unnon. **234** und i Frederiksby! Konge og Konge af Frederiksby, gav enamara og Frederiksby, land enmæ, os, Frederiksby og Frederiksby. Da gav endnu Konge og Konge af Frederiksby, gav enamara og Frederiksby, land enmæ, os, Frederiksby og Frederiksby. Da gav endnu Konge og Konge af Frederiksby, gav enamara og Frederiksby, land enmæ, os, Frederiksby og Frederiksby. Majst. af Frederiksby, etc. etc.

* Karl retter under ejendomme og Sanne År blevé af Kongl. Majest. hidsendte Commissarier, høje. Konge af Frederiksby og Frederiksby. Belb. Hr. Henric Kamel, Christen Steel og Peder Redz, adskillige Nordninger at neddempe og nogen Irring mellem Øvrigheden og Landstabet at billegne, som de lykkeligen forrettede. De ankomme den 1. Sept. og afreiste igien d. 14. Dito. Den 24. Sept. stodte fire store Svenske Skibe paa Sandhammen, som havde en Hoben i Tydskland erobret Gods, Guld, Sels og andre kostbare Sager inde, og bleve med Top og Takel og alt Folket. **Undtiden 30. Aars**, øyeblikklig kommepladsen. Min givernum i Jylland!

År 1651. blev Joachim Gersdorff Besalings- eller Amtmand over Bornholm, men Albert Freus var Commandant paa Hammershus Fæstning.

Vinteren derinden efter et stort Frost år 1653. den 16de Jul. blev en stor Ild optændt i Jorden i Vordingborg under St. Petri Sogn, som i mange Dage brændte og regede, hvilken Ild af den mindste om den 16de Jul. med stor Moie omsider blev slukt, men ingen kunde vide eller udfinde ligesinde iogten Nettet og Dage Oprindelsen til Ilden.

År 1654. den 30te Mart. blev sete brændende Ild i Lusten, og hørt adskillige Knald som Kanon-Skud.

Hvor ligesindet skabte Conf. Pag. 140. Omrent samme Tider græssede Pesten paa Bornholms Land, den begyndte den 16de Aug. 1653. eg endtes sidst i Dec. 1654. den var temmelig heftig, saalenge som den varede, saa at den bortte imod 5000. Mennesker, hvoriblant var en Provost og sein Præster.

År 1656. den 11te Mart. er paa et Sted i Aakirke-Sogn næst hos Kirken, regnet Blod ned af Himmelten, hvilket og stede Aaret derefter den 14de og 15de Jul., da man saae Blod, eller en sammenrunden Materie som levret Blod, ved to Fingers Bred tyk paa nogle Stene.

Sam-

Sammel Aar den 13de Jul. faldt en mægtig Hagel paa Lan-
det, som vare saa store som Hassel-Nodder.

Aar 1657. den 5te Jul. kom Hans Kongl. Majest. Kong ^{Vn. Anh. Penningson at op,}
FRIDERICH den Tredie, fra Danzig for Bornholm, og satte for ^{paa syn. Kongl. Carl Gustav, num.}
Nexø med 26. store og sinnaa Skibe, og den 6te Jul. seilede Hans ^{paa syn. Kongl. Carl Gustav, num.}
Majest. derfra igien ad Skaane eller til Kiebenhavn. ^{Pag. 112.}

Da Krigen i samme Aar opkom imellem Danmark og Sver-
rige, blev Bornholms Land i Relighed indtil Aar 1658. at Freden
blev sluttet d. 26. Febr. i Roestilde, efter hvilke Artikler Born-
holms Land blev overladt til Kronen Sverrigé, derom kom Tidender
til Landet, den 16de Apr. næst efter. ^{Hindrum funder Ferdinand den 16de Apr. og aldrunden hvidlig smidat kon}

Den 25. Apr. blev paa Svaneke Preddike. Stoel, allerforst
bedet for Carl Gustav, Sverriges Konge, samt og for Dronningen
Hedevig Eleonora, item for Dronning Christina, og for Carl
Friderich, Arve-Første til Sverrigé; Bispeus Ødre herom, var
dateret Lund d. 18de Mart. 1658.

Den 29. April, ankom en Oberste ved Navn Johannes ^{Xvi. uoylt. Optegnelse}
Prinsenstjold til Landet, paa Kongens Begne af Sverrigé, og ^{finskebyg. 8 Apr. num. 112. vel}
lagde 130. Mand Besættning ind paa Slottet, derpaa lod han den
6. May sammenkalde alle Landets Indbyggere, og lovede dem, paa
hans Herres og Konges Begne, al Maade og Mildhed; Dette
fede ved Alakirke-Bye, som ligger næsten midt i Landet, hvor
han og forud lod forlynde sin Fuldmagt, som Gouverneur over
dette Land, given af Kong Carl Gustav.

Men Indbyggerne merkede kort efter, at alle disse skionne
Loftter ikuns vare paa Skremt, thi den 12. i samme Maaned
blev enhver Mand befalet, at indlevere en Fortegnelse over deres

Midler og Indkomster, som de og efterlevede; Derefter blev dem paalagt, at skulde leve en vis Andel, deels af Proviant, deels af Oxer, Skoe, Sange-Klader, Kiedler, Gryder, Potter og deslige flere til Huusholding fornødne Ting.

Den 27. May paalagde Gouverneuren dem en anden Skat, som den 3. Junii skulde erlagges; Da imidlertid de fornemmeste af Indbyggerne bleve bortførte til Halmø, for der, tillsige med Stauningerne, at sovære Kongen af Sverrigé; Eeden blev afslagt for Corslets Uifeld, og Fri-Herre Sparre.

Den 6. Julii bleve omrent 500 af Landets indfodde Soldater befalet at møde i Ronne, hvorfra de bleve satte paa Skibe, og bortførte til Stettin, hvilket skede med en uhorlig Dee og Jammer-Klage, baade af de Bortgaaende og tilbage blivende, saa at hele Landet var i Jammer og Bedrovelse; Hvorudeover nogle erindrede sig en forunderlig Ting, som tre Aar tilforne havde tildraget sig udi Alakirke-Sogn, hvor man tydelig og grangivselig havde hørt et Foster græde i Moders Liv.

Kort efter at disse 500 Mand fra Landet var bortførte, blev alt Mandstab i hvert Sogn, som var 12. Aar og derover, ved Navn optegnet og enroulleret, paa det de kunde være færdige at møde og samles, naar paakrævedes. Eller enroulleres aldringst Manstab fra
hvert En Sogn modt til Confirmation.

Foruden al anden tilforn paalagt Skat, blev hver Beboere paa Landet befalet, at leve enten et Pund Hamp, eller 2. Pund Gasپeter, eller i begges Mangel, at betale en slet Daler. Det vilde nu vore enestige at hævde, at denne mælk
bliver fastholdt uunvanlig ladt.

Conf. p. 768.

Imod Julii Maaneds Udgang blev en Ingenieur af Gouverneuren befalet, i hvert Sogn paa hele Landet at beskrive og taxere hver Mands Jorder, paa det enhver skulde betale Skat af sin Ejendom. Hed skriva enk modt forstyr gisant opf finndning Den
Tindning min minligg i den samme Gård finnden i Ayen,
Ley og Blo i den nægn Eis tilfan her ant megn afmourelt;
vidkillein Rydkun mol og blomm Eis nftne vndur, af nn Ind
Gorndun med Ley- og Wimurken Ridkun, iindgym og alhaa
Grand finnden minna forgnut; Legdom her og sidne i
nyunn Tiderne brudkillein wa skunt.

Den 3. Aug. blev al Rytterie paa Landet befalet at holde sig færdig, ved første Ordre at marchere; De bleve siden commanderede den 18. Sept. at reise, da Reisen gik for sig den 8. Octobr. til Riga i Livland.

Den 4. Novembr. lod han Presterne og sine Mænd af hvert Sogn i Landet kalde til sig til Ronne, og befaalede, at alle skulde skrives til Stat, og enhver i Landet, foruden den sædvanlige Tribut, endnu skulde erlægge 18. Slette Daler. Disse erklærede, at det var en unuelig og utsædelig Byrde for Landet, deels formedst den dyre Tid, som var forårsaget formedst at Queget paa Landet nyligen af en smitsom Syge var creperet og bortdod, deels fordi det var Indvaanerne formeent, at de ikke nu som i forrige Tider, maatte soge deres Næring paa Havet.

Han befoel og, at Kibstæderne skulde udrede et halb hun, drede Matroser eller Soe-Folk, hvilket Indbyggerne ligeledes klagede at være langt over deres Krefter.

Dernest befoel han, at alle Prester, Tiender skulle dem fra tages, hvilket uden Geislighedens næste Skade og Væleggelse aldrig kunde skee.

Han paalagde og Indvaanerne adskillig usædvanlig Arbeide, samt Egter og Korseler, hvorover de maatte forsømme deres Agre, og Kornet blev paa Markerne fordervet og raadent.

Liberaliteten
Med et Ord, den gode Gouverneur forsaæ sig paa en *Rundt om i landet* Gang og i alle Tilsalde imod Fornuftens og Politiquens Regler, og i Steden for, som en viis Regenter, at have omgaact Landet med Lænfaeldighed, og at forngie Landets Indbyggere med Mildhed og Kierlighed, som, om muligt, havde kundet bringe dem

den forige milde og kierlige Regering af Thukommissie, viste han intet uden Haardhed og Ukielighed, plagede dem med usædvanlige Byrder og Skatter, som de tilforn aldrig havde hørt eller vidst af at sige; Hvorudeover og den plagede Almoe til sidst kiededes ved saa en utsaetlig Medfart, bleve bragte til Fortvilelse, og endelig imellem sig indbyrdes besluttede at kaste dette fremmede og ulidelslag af Halsen, hvilket de og paa en kort Tid udrettede.

Maaden hvorledes dette er tilgaaet, har visse, i saer uden-
for Sandfærdighed, hvortil fader vor der
paa en hundrede, ombragt og landske Skribentere imod Sandfærdighed berettet; som en gruelig og
utiladelig Handel, og fortalt Tinget paa en Maade, der kunde legges
til Saugnen. *Hoyer King. Griff.*
Puf. Reb. Let. Car. Rist. L. 5. 9. 107.
Boring. Ofoe. Hafn. p. 140. Salen
p. m. 187.
*Denne sag regner min far som en stor
Erlændmand nu og anden
gammel Soldat, som nu er død.
Den var en soldat om Danmarks
Forenklaa Dage, at da han nu
i gennemslig om Natten*
*Denne sag talte nu om Boring, *Veres leerde Historicus*, Hr. Baron Holberg, i hans Dan-
markes Riges Historie Tom. III. pag. 348. & seqv. forteller Historien
ganste oprigtig, og saaledes som den af en af de fornemmeste paa
Landet, der selv drev Handelen, navnlig Jens Rosfoed, egenhaendig
som et Dag-Register er funden opskrevet, og hvilken Forklaring jeg
af Holberg her vil anfore: Han taler derom saaledes:*

„Deres Leerde Historicus, Hr. Baron Holberg, i hans Dan-
markes Riges Historie Tom. III. pag. 348. & seqv. forteller Historien
ganste oprigtig, og saaledes som den af en af de fornemmeste paa
Landet, der selv drev Handelen, navnlig Jens Rosfoed, egenhaendig
som et Dag-Register er funden opskrevet, og hvilken Forklaring jeg
af Holberg her vil anfore: Han taler derom saaledes:

„Indbyggerne udi Bornholm vare ikke mindre lykkelige end
det i Danmark, at Kongen og *den* deres Foretagende. De samme rejsede sig op imod de Svenske, og
var aldrig nedsat ved at komme fra, ved en ikke mindre vel overlagt end dristig og heroisk Gierning, ren-
net den kon. Læge og Lanzen fra „sede det hele Land fra Fienden, og overleverede det til Kongen af
Landet, at det nu var *Frederik*, og „Danmark igien. Hovedmanden for de sammenrottede Boring-
holmer, finder jeg, at have været en ved Navn Jens Rosfoed,
som beskrevet historien af denne berømmelige Action,
deltil med salme, *at 1658 om* „hvori-

„Indbyggerne udi Bornholm vare ikke mindre lykkelige end
det i Danmark, at Kongen og *den* deres Foretagende. De samme rejsede sig op imod de Svenske, og
var aldrig nedsat ved at komme fra, ved en ikke mindre vel overlagt end dristig og heroisk Gierning, ren-
net den kon. Læge og Lanzen fra „sede det hele Land fra Fienden, og overleverede det til Kongen af
Landet, at det nu var *Frederik*, og „Danmark igien. Hovedmanden for de sammenrottede Boring-
holmer, finder jeg, at have været en ved Navn Jens Rosfoed,
som beskrevet historien af denne berømmelige Action,
deltil med salme, *at 1658 om* „hvori-

„Indbyggerne udi Bornholm vare ikke mindre lykkelige end
det i Danmark, at Kongen og *den* deres Foretagende. De samme rejsede sig op imod de Svenske, og
var aldrig nedsat ved at komme fra, ved en ikke mindre vel overlagt end dristig og heroisk Gierning, ren-
net den kon. Læge og Lanzen fra „sede det hele Land fra Fienden, og overleverede det til Kongen af
Landet, at det nu var *Frederik*, og „Danmark igien. Hovedmanden for de sammenrottede Boring-
holmer, finder jeg, at have været en ved Navn Jens Rosfoed,
som beskrevet historien af denne berømmelige Action,
deltil med salme, *at 1658 om* „hvori-

„Indbyggerne udi Bornholm vare ikke mindre lykkelige end
det i Danmark, at Kongen og *den* deres Foretagende. De samme rejsede sig op imod de Svenske, og
var aldrig nedsat ved at komme fra, ved en ikke mindre vel overlagt end dristig og heroisk Gierning, ren-
net den kon. Læge og Lanzen fra „sede det hele Land fra Fienden, og overleverede det til Kongen af
Landet, at det nu var *Frederik*, og „Danmark igien. Hovedmanden for de sammenrottede Boring-
holmer, finder jeg, at have været en ved Navn Jens Rosfoed,
som beskrevet historien af denne berømmelige Action,
deltil med salme, *at 1658 om* „hvori-

„ hvoraf man seer at den har tildraget sig paa langt anden Maade,
 „ end som derom berettes udi trykte Boger, nemlig at Magistraten
 „ og Borgerstabet lode tillave et Gieste-Bud, og dertil indbøde den
 „ Svenske Commendant Prinzenkiold med adskillige andre for-
 „ nemme Svenske, hvilke de alle massacrerede. Saaledes har Histo-
 „ rien hidindtil været troet, saa at mange deraf have fattet horrible
 „ Tanker om samme Des Indbyggere, ligesom de under Benskabs
 „ Skin havde myrdet deres Giesier. Saasom nu det er hoiligen
 „ fornordent at igiendrive falske Relationer, helst som figte til at
 „ sætte Klit paa et heelt Folk; Og mig er communiceret en Copie
 „ af bemeldte Jens Koefods egenhændige skrevne Beretning
 „ derom, vil jeg den her til denne merkelige Histories Oplysning
 „ anfore, og skal man deraf see, at hverken de Svenske vare invi-
 „ terede til Gieste-Bud, ei heller at nogen blev onkommen, uden
 „ de som ingen Quarter vilde imodtage. Den haarde Medfart Ind-
 „ byggerne lidede, drev nogle af de meest behiertede til at gribe til
 „ Gevaer, og at forrette denne prisverdige Eierung, hvorom
 „ ovenmeldte Jens Koefod, som var Hiulet derudi, taler
 „ saaledes:

„ Anno 1658. den 8de Decembr. som var en Onsdag, kom den
 „ Svenske Lands-Herre Prinzenkiold fra Slottet Hammershus
 „ op til Hasle, hvor han lod til sig kalde ud paa Gaden Borgemester
 „ Peder Olsen, og truede ham med Execution, hvis Borgerstabet ikke
 „ strax betalede det, som han havde befalet at udgives. Derpaa reed
 „ han fra Hasle op til Rosyne, hvor han tog ind til Borgemester
 „ Peder Lauritzen. Saasnart som Lands-Herren var reden fra
 „ Hasle, reisede jeg/ Jens Koefod med Herr Povel Anker fra
 „ Hasle op til Herr Jacob udi Nycher-Sogn, hvor han mig havde
 „ lovet 20. Mænd til Undsætning, naar og paa hvad Tid jeg det af
 „ ham begierede, kunde dog alligevel ingen bekomme, hvorpaa jeg reed
 „ ene derfra til Blykiesbe-Gaard, hvor jeg havde steynt mine andre
 „ Med.

1658 - 8de Dec. m
 Snedberg.

* Af jambt Bonn Bonn kom
indne nu tilbage Lars Gummeløs
som i Ronne, nu havde gift med
Lazmank Steenning Bonn
ibidem, og Lyngkinner Birthe
fuer i Ullinge, modet sel Ni.
General Inspector og Lyngkinner
Birch i Kielbækhausen, mind
Klum Hørning Aage.

240

* mod Ronne Hans Nielsen

„Med Kammerader, som var Capitaine Niels Gummeløs, Hans
„Fendrich, og Claus Nielsen, alle boende udi Hasle, hvilke
„komme til mig udi Skulle-Skov, liggende til Blykiøbe-Gaard,
„hvor Jens Larsen Risom med en Bond modte os, saa at vi fem
„Personer udi Folge forsoede os til Ronne udi Mørkningen, og rede
„ind til min Broder Mads Koefod, hvor den Svenske Ride-Foged
„gil os forbi, og begav sig strax ind til Lands-Herren, som var udi
„Peder Lauritzens Huus, hvilket blev es tilkiende givet af en Ronne
„Borger ved Navn Mads Pedersen, med Advarsel, at, dersom vi
„harde noget i Sunde med Lands-Herren, maatte det ske strax, efterdi
„den Svenske Ride-Foged havde givet tilkiende, at han havde fundet
„os i Gevær.

Vi forsoede os derfor strax til Borgemester Peder Lauritz
„og satte til Skildvagt for Deren Aage Fendrich og Claus Niel-
„sen, eftersom vi ikke vidste, hvor mange Folk Lands-Herren havde i
„Stuen hos sig. Derefter gil jeg først ind i Stuen, siden Niels
„Gummeløs og endelig Jens Lauritz. Jeg tilspurgte da strax
„Lands-Herren, om han vilde have Øvarter, eftersom han var en
„Svensk, og alle vi andre varer Danske. Derpaa gav han et stort
„Skrig, og lod sig falde mellem Bordet og Benken, men han blev
„af os optagen, og sat for Bordet igien; Paa Bordet laae en stor
„Pakke Breve som vare forseglede. Jeg tilspurgte ham, hvorfra
„de Breve vare komme, hvorpaa han svarede, at de vare komme
„fra hans Herre og Konge i Sverrig, og skulde til Pommern, jeg
„tog da Brevene til mig, forvarede dem og sagde: De skal til
„min Herre og Konge i Danmark. Derefter ville vi føre ham ud
„paa Gaden, hvilket og skede, og nogle af Ronne Borgere komme
„os i det samme til Hjælp; Lands-Herren sogte da at undsløbe,
„hvilket da man merkede, løsede en et Skud paa ham, hvoraf
„han faldt død ned paa Gaden. Vi beordrede strax to Skild-
„Vagte ved det døde Legeme, for at hindre, at det ikke skulde
„plyn-

„ Plyndres, og derpaa sogte efter hans Tienere og andre Svenske
„ som varde udi Byen, hvilke bleve tagne, og sadte udi Forvaring.
„ Secretairen og Gefrieren havde forstukket sig saaledes, at man
„ den første Dag ikke kunde finde dem, men de komme den anden
„ Dag for Lyset, og bleve tillige med de andre arresterede. Prin-
„ Benstiolds Legem blev derefter optaget, og henbaaret til Raadhuset.

„ Efter at dette var forrettet, blevet trende Mænd i Hest affer-
„ digede til Hasle med Begiering til Lands-Dommeren Peder
„ Olsen, at han vilde strax lade anholde en af Hasle Borgere, som
„ var mistænkt, paa det at han ikke skulde komme paa Slottet, og
„ der angive den hele Handel; Men han var ikke at finde i Huset,
„ hvorudover man lod sig noie med at sætte Vagt derfor. Derefter
„ gik jeg og Niels Gummeløs ind til Borgemesteren Peder Lau-
„ rizen, hvor vi bekommne tvende af Prinzenkiolds Heste, eftersom
„ vore egne varé ganske trætte, rede saa begge dersra til Nye-Kirke
„ Preste-Gaard, hvor vi strax foranstaltede med Hr. Jacob, at
„ der skulde ringes med Klokkerne, for at advare Almuen at møde
„ samme Nat ved Rødg Kirke, hvilket strax blev efterkommet.
„ Derpaa begavet vi os til Hasle, og der forsterkede os saaledes, at
„ vi blev 16. Mænd til Hest, rede saa til Rødg-Kirke til Hr.
„ Povel, hvor vi underrettede ham om alt hvis var passeret, og
„ begierede at Almuen maatte staae i Beredskab om Natten ved hans
„ Kirke til videre Ordre. Hr. Povel lod strax forsende Bud omkring
„ udi hans Sogn, at Almuen iligemaade paa samme Sted skulde
„ møde; Men han turde der ikke lade ringe med Klokkerne, efterdi det
„ var alt for nær ved Slottet. Vi rede videre 16. Mænd sterke til
„ Hest, fra Hr. Povel ned til Sandemanden Mads Høy, og der
„ bekom til Fange en Svensk Stok-Lieutenant ved Navn Niels
„ Rud, som vilde til Slottet. Da den samme var satd udi Forva-
„ ring, begav jeg mig ned til Sandvig, hvor jeg strax om Natten

Hh

„ led

*Ellehaa hvidbæksidmøgning
Tørkesmøde Kristie Brundtum
gav.*

Areal Ring

Eller om Ring Hasle syn

„ lod reise Almuen der i Byen, red saa videre til Allinge, hvor mig
„ faldt udi Hænder en Svensk Qvarter-Mester.

„ Efter at jeg havde forstærket mig med det mesie unge Mand.
„ Kion udi Allinge og Sandvig, reisede jeg med dem samme Nat
„ forbi Slottet, op til Slots-Beir-Mollen, hvor vi bekomme en
„ Svensk Soldat, som ikke vilde have Qvarter, og derfor blev ned-
„ fældet; Møllerens derimod, som havde gaact de Svenske til Haande,
„ sik Qvarter, efterdi han det begierede. Da posterede jeg mig
„ ved Beir-Mollen bag en Busk med Folket, og utsadte Skildvagt
„ paa de Steder, som jeg vidste at de Svenske kunde undkomme fra
„ Slottet, hvor vi da strax om Morgenens bekomme en Trommeslager
„ med fire Soldater, som Lieutenanten, der laa paa Slottet, havde
„ udskillet paa Kundskab, hvilke 5. Personer blev givet Qvarter,
„ eftersom de det begierede. Da komme an-macherende Capitaine
„ Niels Gummelos, med Lands-Dommer Peder Olsen og Hr.
„ Povel, samt det hele Land-Folk, og Hasle Borgerstab, som
„ havde staet ved Rødg-Kirke om Natten.

*Ancher min tilnærm. hinc si
Im blivt Først og nærm fra
Kraane.*

„ Slots-Besætningen merkede da omsider, at der var
„ Uraad paa Færde, hvorudover en af Prinzenstiolds Tjenere blev
„ udskillet, for at erfare hvad den Samling skulde betyde; Men
„ som han fornæm, at vi alle vare bevebnede, gik han ind paa
„ Slottet igien, hvor han kom i Behold, endskient vi skiede ester
„ ham; Derpaa blev raadslaget, paa hvad Maade vi skulde blive
„ Mestere af Slottet, og blev da besluttet, at skille et Brev
„ til Prinzenstiolds Frue, og Lieutenanten, som vare paa
„ Slottet, hvilket ogsaa skede ved en Tromme-Slager, og finge
„ vi strax Svar paa samme Brev. Endeligen ankomme
„ Rønne-Borgerstab tilligemed Vester-Herreds Bønder, og conjun-
„ gerede sig med det Folk, som vi tilforne havde forsamlet. Det
„ Gienstar, som var bragt fra Slottet, var af den Indhold, at
„ Be-

„ Besætningen begyndede fire af de fornemste, som dette Verk havde anført, vilde forsyne sig ned til det Huus ved Slottet, hvor Lieutenanten selv førde visde mode, for at slutte et Forlig, og at afgjøre Sagen saavel mundtlig som skriftlig, hvilket og blev efterkommet af os, saavel som af dem.

„ De fire af vores Folk vare, Borgemester Claus Clausen
 „ ud Ronne; Herman Clausen og Skipper Hans Lauritz
 „ tilligemed mig, hvilke strax sluttede en Accord med de Svenske, udt
 „ Kraft af hvilken den hele Besætning marcherede ned af Slottet,
 „ og leverede deres Gevær med Slots-Nøglene fra sig, saa at vi
 „ mod Aftenen den 9. Decembr. toge Slottet i Possession, og bragte
 „ te Besætningen, som var udkommen mod os, ind paa Slottet
 „ igien udi Forvaring, under stærk Vagt til den anden Dag, som
 „ var den 10. Decembr.

„ Efter at dette saa lykkeligen var forrettet, blev af samtlige
 „ Landets Stænder mig overdragen Militiens Direction, saavel paa
 „ Slottet, som over det hele Land, indtil man kunde faae Bud til
 „ Hans Kongl. Majest. og derafra anden Øvrighed kunde bekomme.

„ Den 27de Decembr. kom en Svensk Galliot fra Skaane,
 „ hvilken hilsede med sine Stykker uden for Slottet, og blev af mig
 „ besvaret. Jeg stillede strax twende Mand ud i en Baad, som
 „ skulle spørge om der var nogen Svensk Officer paa Gallioten,
 „ eller noget Brev til Prinzenstiold, og i saa Hald skulle de strax
 „ komme i Land til ham, og tage Brevene med sig, og kom da i
 „ Land med samme Baad en Capitaine, som havde sit Folk liggende
 „ paa Slottet, tillige med en Ritmester, ved Navn Gustav Hort,
 „ men de havde ingen Breve med sig. Disse twende lod jeg strax føre
 „ til Mr. Povel og deraf til Hasle, hvor de blev satte i Forvaring.
 „ Derefter bestillede jeg fire Baade, som skulle røe ud til samme

*Det Kjælh. Lægning. Ed. 12. 1699. pag. 135. d. 21 Dec. 1658. „ Gal-
 liot kom Folk og Skib fra Bornholm, og gjorde sig under Konge, da samda de Nek paan
 land. Skryg alle i Danmarken ifial, som vaen Insporke, og da brygdeste i Coman-
 dant og kommanderende af Konge. — 9. 29 Dec. 1659 kom fra Bornholm, og kom i Danmarken
 kom. Kom. P. nævnes nu at Danmarks Skib, Innfælden paa Bornholm, og kom i Danmarken
 paa nævnes Insporke, hengen sid. Skib. pag. 189.*

„ Galliot for at føre Skipperen og Styrmanden ogsaa udi Land,
 „ iligenmaade for, udi Ritmesterens og Prinzenkiolds Navn, at
 „ befale Lieutenanten med det Rytterie, som var om Bord, skulde
 „ følge efter. Herudover komme ongesæhr 30. Mand paa Land, og
 „ endelig allersidst Lieutenanten, hvilken, forend han foer bort,
 „ gav saadan Ordre til de tilbage blivende Corporaler, at de ikke
 „ skulde forlade Skibet, forend han skikkede dem Tegn, (hvilket giver
 „ tilkende, at han allerede havde fattet nogen Mistanke) dette vilde
 „ han ikke beklaende, hvorudeover jeg truede ham paa Livet, dersom
 „ han ikke gav tilkende paa hvad Maade, man kunde faae de øvrige
 „ Folk paa Land: Herudover aabenbaredes han det omisider, og flyede
 „ mig sin Kniv, som var tegnet, ved hvilket Middel vi finge alle paa
 „ Landet, saa der blev ikke flere tilbage uden de, som behovedes at
 „ tage vare paa Hestene. Men de blev ogsaa bragte i Land, da vi
 „ strax derpaa erobrede Gallioten, hvilken med Danske Folk blev
 „ besadt.

„ Den 29de Decembr. blev alle Fangerne bragte til Kønne,
 „ hvor de blev forvarede, indtil de til Hans Majestæt blev overstiftet
 „ med den Hollandiske Flode, som havde bragt vores Folk hid til
 „ Landet. Jeg selv, efter saa vel forrettet Sag, forsejede mig til
 „ Fæstningen igien, hvor jeg forte Commando, indtil jeg blev afloset
 „ af Commendanten Oberste Michel Wæsten. c. „

*I den næste dag forlod jeg af
Slægtens ~~og fortalte op~~
at den berømte Am
loy og Kønne i flere fra Le Læv
danner, numro Køfod under en rigtig stor storm i Nørk.*

Af denne tilforladelige Relation ses, at man gik ikke mindre
 mildt end forsigtigen til Verks, udi denne navnkundige Bornholmiske
 Revolte. Man seer ogsaa deraf, hvilken Capacitet og Hurtighed
 denne Jens Køfod har haft i at udføre saadant Verk.

Maglegaard i Hertugd.
 Kongen skal ogsaa have forærret hannem en Gaard paa Livs-
 Tid, hvilken hans Enke efter hans Dod fri haver besiddet. Eigeledes

*x Hanen nævnt liges til dannet
under deputats Landsbygds Disponi-
Peder Larsen Barfod, som var godzitman, og i Gaard omviller nu af Legga af Nørk, en bonde. Andre
fæstningerne gættet da til den 12de, i Nørk gaae Glad-Pecader, Eng Jæren lades forhæftet Altegningen og
overspillet til Linjeværk af Curiotiske i Nørk, numro mindre, for samme da selve værket var forblævne.*

andre af de fornemste, tre forgyldte Solv· Vocaler, som dennem paa Slottet med Rinse· Blin blev tilbragte, hvilke for ikke mange Aar

siden endnu have været der; paa Landet. Connin non nimir i Sifoli,

imf. sat for Løgner og Hospitals forsoning Herman Bohn, Intendant

for Komvold m. Guen Bugleveang, Inv i Rønne, d. 3. d. 1728. nonn. bok. P. 1728. 1728.

Bugge In. anden num og Etman
med Kib til Jørsen Connin.

Den haber siden den Tid stedse været forenet med Dannemarke, f. 1648. 7. Martii blm. Knutnum
og Jens Boesods Navn udi stor Agt og Ere samme steds. Hvad par Oldeland bygning i Høe-
som ellers mest opmuntrede Boringholmerne til dette dristige Fore- mers Tid. D. Magaz. 1. 8. p. 156.
tagende, vare tvende Breve, som dem fort tilforn blev tilskrevne, det In Carl Suo tav. med Corder gaa fra
ene fra Hans Oldeland, som da var Secretairer i Cancelliet, men Conn. 1. Maj. 1728. pag. 426.
siden blev Lands· Dommer i Kyen, de Dato 26de Octobr. 1658., det Linn. Kav. pag. 109. Edit. 1729; Nonn.
andet de Dato 8de Novembr. 1658. af Kong FRIDERICH den Tredie Etman. Edit. 1729. 1729. 1729.
selv. Det første lyder saaledes:

Elskelige og Velviise Borgemestere,

Borger og Meenige Almue paa Bornholm

Gelsen med Gud vor Herre!

Jeg tviler ikke paa, at naar I betænker den friched, som I haver under Eders fromme Herre og Konge, Kongen af Dannemarke, I og derimod betænke, hvad Aag, saavel og adstillinge andre Besværigheder Eder nu af Svensken paalegges daglig, som I saaledes maae udstaae, da findes vel ingen iblandt Eder, som jo ønsker sig for saadan Svenske Aag snarlig at blive entlediget; Og, eftersom Gud stee Lov! altting igien med Kibbens hafn saavel som andre af Høystbemeldte Kongens af Danmark Lande nu baade er, og haabes at komme i bedre Tilstand, da formoder jeg, næst Guds Hjelp! at saasnart som Eders Lands Tilstand i Kibbenhafn kand forståndiges, I da med forderligste skulle være forløste, formodendes derfor enhver disimidertid med hverandre at blive eendragtige, og for deres Vlaadige Herre og Konning i Danmark, som troe Mænd, og i Fremtiden tilkommendes Undersaetter, sig bevise. Jeg tviler ikke paa saadan deres Troestab og Velvillighed dennem i Fremtiden af Høystbemelte Kongel. Mayestet vorder belønnet. Wil hermed have dennem

under den Allerhøjestes Bestiermelse, Gud troligen befalet, opstendes af
Hierter, at de snarlig maa bekomme Frihed igien.

Mr. Pontoppidan omfth. Alles,
Torn: 3. Reg: 160, hnt: at 1530 Junno
Sent nu Hans Oldeland i syd
af den nu anden af fænne Hans
paa Ugesborggaard i Rægaards
Amt Nørre Jynd.

Risbenhafn

d. 26de Octobr.

1658.

Eders ubekandte

dog

Vel affectionerede Wen

Hans Oldeland.

Men Hans Majestets eget Brev til sine kiere troe Undersaetter
paa Bornholm, var af følgende Indhold:

F R I D E R I C U S Tertius hilser Eder alle og enhver, være sig Geistligheden,
fristanden, Borgemestere og Meenige Almue som bygge og boe paa
Bornholm kierligen og evindeligen, med Gud og Vor Maade. Wider,
eftersom Eder vel vitterligt er, hvorledes Vi af Kongen af Sverrige for
znogen Tid siden mod sluttede Tractater, og der wi endnu med hans her
reerende Gesandter stode i nærmere Fordrag med en god Fortroeligheds
Slutning, usformodentlig af hands Krigs Magt her i Vort Land
Sicelland, ere blerne oversaldte, og udi wores Residence Stad Risben-
hafn til Lands og Vands beleyret, og wi nu atter igien af Guds Maade
dige Bistand, og formedelst Hollændernes anseelige Succurs, saa vidt ere
enclediget, at wi for Siendens Skibs Slode os, næst Guds Hjelp, ey
meere haver at frygte, Sienden og sin Beleyrings Verk her for Byen
Haver forladt, da efterdi wi ikke twiler paa Eders Troestab og gode
Affection imod os og Eders Fædrene Land, ville wi Eder samtilig have
formanet og paamindt, at I ingenlunde lader forbriegaae, at være be-
tænkt paa de Midler og Veje, hvorwed I kand eragte Eder ved Guds
Maadige Bistand, fra dette Svenske Aag igien at befrie, og til den
Ende i Særdeleshed at lade angelegen være, hvorledes Guarnisonen paa
Slottet Hammershus kunde, om mueligt, med alle ruineres, og Landet
igien i Eders Defension stilles, eftersom I for den Svenske Slode ey tor
have Eder at frygte.

Wj ville Eders Troestab som I os i denne Tid bevise, naar Gud
fredelig Tilstand giver, i ald Maade erklaende, og dersoruden, (om I
Eder

Eder under vores Regierung godvilligen giver) Eder videre med saa
danne Privilegier og Benaaninger forsyvne, som I kand have Gavn og
Gode af. Givet paa wort Slott Bisbenhavn den 8de Novembr. 1658.

Under vor Haand og Signet.

FRIDERICH. R

(L. S.)

Man seer af alt foregaende, at, hvor dristig denne Gierung Prinsen Skoldes Handbog Kunne
om Vinteren 1658. i Saard
sig med alle nuværende Zolland
den Scodz gennover han i
Sohn, og vnel nuværende Zolland
paa mist robust opgjort og da
Prinsen sen og nuværende Zollan
willde Kongen. B. H. D.
nemt i Zolland om Kongen om 1658
hugbun. 23 Oct. 1658. B. H. D.
Engestr. Dag. 169.
end kunde synes, saa var den dog viseligen overlagt, thi det havde været en Daarlighed at begynde saadant, forend den Hollandske Undsatning til Soes ankom, og da de Svenske, som spillede Mester i Øster-Soen, i en Hast kunde taget Den tilbage igien, og tilstrekkeligen hævnet sig.

Den 29de Decembr. 1658. blev Bornholm af Landets fuldmægtige Sendebud, til Arv og Eie overgivet til Kong FRIDERICH den Tredie, ved et frivilligt Gave-Brev, som siden af Indbyggerne Geistlige og Verdslige blev stadfæstet.

Og var saaledes Bornholm den første af de Danske Provinser, som Hans Majestet blev Souverain Herre over. Gave-Brevet lyder saaledes:

Stormægtigste, Høyaarne Fyrste
Allernaadigste Herre og Konning!

Ullerunderdanigst herved, giver Vi Eders Kongl. Mayestet tilkiende, at, estersom Boringholms Land og Vi, den Tiid som fattige Undersaatter til Kongl. Mayst. af Sverriga udi forleden Vinter udi det Freds Fordrag, da imellem begge Rigerne forhandlet blev, til evindelig Ejendom under Sueriges Crone hengiven er, og den 29de Aprilis 1658. den Sueniske Landshøfding Johan Prindsenskiold, Obrist til Hest, samme Vores Land med Indvaanere er overleveret, og formedelst fornevnte Landshøfding
og

og Obrist, sig imod os samtlige Indvaanere der paa Landet alt for strengt haver forholdet, og os med ulidelige Plager, Paalegger, og Besyngninger haver tribuleret, som Vi ikke længere uden allerstørste Ruin og Ødelæggelse, haver funnet udstaae, efter vores sandfærdige publike Manifestes videre Indhold. Des Aarsage haver vi, ved Guds Bistand, siel, udi HErrens Navn, Vaaben taget i Haanden, og den Suense Magt nederlagen, og fangen taget, og til os Slott og Landet bemægtiget, med alt hvis Stykker og Munition, som den Suense Regierung der paa Boringholm havde.

Saa over saadan fald, ere vi hidkommen til Kjøbenhavn at føre vores gode og forrige Herre og Konning, Konning FRIDERICH den Tredie, Danmarkes, Norges, Wendes og Gothes Konge, i allerunderdanigste forhaabning, at hans Kongl. Mayett af Kongelig Mildhed ville annamme samme tagne Land og undersaetter, udi Hans Kongelig Bestiermelse og Forsvar, og os fra Vore Sienders videre Gevalt ville beskytte og bestierme, saa Vi ikke ydermere under deres Aag og Plager skulle geraade eller overleveres, hvorimod vi understrevne, som nu ere her nærværende tilstæde, som samme Land med haver været at vinde og tage fra Svenskens Strenge Aag og Byrde, og vi andre fuldmægtige paa Vores egne, og paa gandske Boringholms Lands og Indbyggeres, Geistliges og Verdsliges Vegne, nu hermed samme Boringholms Land, med des Renter og Indkomster, overdrager og hengiver til hans Kongl. Mayestet og hans Arvinger, fødde og usødde, for es vindelig Arv og Eyendom at følge.

Guorpa Vi ydermere ville forstasse samme Lands Indbyggers res underdanigste Bekæftelse Brev, naar Gud vil vi kommer hjem igien. Og hermed ønsker hans Kongl. Mayestet megen Lykke og Vel-siguelse, at det maae være os til Gaun, Hans Kongl. Mayestet til Glæde og Gode, og Gud allermægtigste til øre og behag. Til Vitterlig hed, haver vi samtlig dette Gave Brev med Vores egne Hænder underskriven i Kiöbenhavn den 29. Decembris Ao. 1658.
 Eders Kongelig Mayestets
 og retten Omsondigdomma Fenningst sind, Troe og pligtige undersaetter og Tjenere.
 Paa

Paa min egen og menige Boringholms Indbyggeres Vegne, saasom
Suldmægtig derfra certificerer jeg, og efterstrevne mine Landsmænd der-
fra, med egne Hænder understrevet.

Madts Koefod Pedersen	X Peder Olsen
paa sin egne og Landssens Vegne.	Peer Olsen parn nede ob paa Landet lig. Sins hende Capen af dets gavn og vane, Ja manigen som jeg hos mit Vorudning priorat har har in manus, alle i landet har og da mægt. Madt Koefod Pedersen.
Peder Olsen, X Peder Jensen.	
Moens Tidemand	Jens Larsen
egen Haand.	egen Haand.
Morten Mortensen	Jens Jensen
egen Haand.	egen Haand.
Hans Christensen	Morten Nielsen
egen Haand.	egen Haand.
Anders Staale	
egen Haand.	
Oluf Andersen	
egen Haand.	

I Anledning af det herudinden omtalte Bekræftelse. Brev fra
Landets Indbyggere, vil jeg og indlemme samtlige Adels og Frie-
Mænd paa Borringholm deres Confirmation paa det udgivne
Gave-Brev:

Den Stormægtigste Høybaarne Første og Herre, Hr. FRIDERICH
den Tredie, Dannemarkes, Norges, Venders og Gotters Konge &c.
Vores Allernaadigste Herre og Konning!

Af Hiertet idelig og altid ynskes all timelig og æwig Velfærd.

Bi understrevne Adel og Friemænd paa Borringholm fiendes og vits-
terlig giøre, at efftersom Gud allermægtigste haffuer nu naadeligen for-
hiolpet os, at dette Landz samtlige Indvaanere fra de Svendskes Aag og
Plager er befriet, og vi sampt meenige Mand her paa Landet haffuer
derfore offerstillet vores Suldmægtiger til Høystbemt. Hs. Kongel. Majst.
udi ald underdanigst Forhaabning, at Hs. Kongel. Majstet. naadeligst
vilde annamme og tage os under sin Kongel. Naade og Protection imod
og fra bente, sine og vores Fiender, at handthessue og forsvare (nest Guds
naad)

naadige Hjelp) hvorimod vi ved beinte. vores fuldmægtiger dette Land
Borringholm med sine Renter og Indkomster til Høystbeinte. Hs. Kongel.
Majest og Hans Arvinger hafver igien offerdraget og forstrevet til egen frie
Arv og Eyendom at følge efter samme vores Fuldmægtigers derpaa ud-
givne Gaffue/Bress vidre Indhold, som er daterit København den
29. Decembr. Anno 1658. Saa ville vi for vores Personer allerunderda-
nist hermed haffue samme Gaffue/Bress consentert og samtygt, som og
hermed consenteres og samtykkes udi alle sine Ord og Puncter, helst fordi
vi imod vores Villie til fornte. vores og Hs. Kongel. Majestets Siender
udi sidste Freds Tractater haffver veriet hengiven og offerdraget. Hvorimod
vi underdanist forhaaber og begierer høystbeinte. Hs. Kongel. Majestets
naadigste Læffe og Forjættelse Bress, at vi ikke ydermeere saaledes skulle
hengissues og offerdrages.

Til Vitterlighed og Sandheds Bekræftelse haffuer vi skrevet vores
Hænder her neden forre og vores Signeter hostrygt. Actum Borringholm
den 19. January Ao. 1659.

**Christian
Maccabæus.
(L. S.)**

Christian
Maccabeus.
(L. S.)

Sibert
Gagge.
(L.S.)

Matz Koefoed,
(L. S.)

Berild Hansen.
(L. S.)

Hans Koefoed
(I. S.)

Anders Hansen.
(L. S.)

Svend Olsen.
(L. S.)

Udi samme Mening haver Geisligheden, Kibstædernes Borge-
Mestere, Herrederne og Birkerne udgivet, hver for sig deres Gave-
Brev, som er af samme Dato.

Hans Majestet sandt saadant Behag udi denne Borringholms
Trostab, at han ikke alene strax udi samme Maaned tilstrev

† fra datert d. 30 May 1654, hvæn den et Takssigelses-Brev; Men endogsaa klaret derefter, ud et andet
Pag. 252, altfor kulsom hvæn rigtig;
gym mnl worn hægt: 3. Klæderindes Brægten i lærne var et, hvæn num hvæn Kiel, autor ryndt hæft.
Brev,
til og mura det først gennem Pag. 248, og illa det næste mura Pag. 250.

Brev, hvor dem en særdeles Beskyttelse, og er dette merkeligt, at Hans Majestet udi samme Brev siger, at Børenholm af Indbyg-
gerne er blevet ham foræret, saa at han anser denne Gierning som
en Gave, hvilket er den største Douceur og Høfslighed en Lands-Herre
kan lade see mod sine Undersætter. Brevet, som fortiner i Histo-
rien at indføres, lyder saaledes:

Vi FRIDERICH den Tredie, &c. Gjør hermed alle og enhver, som dette
vedkommer, vitterligt, at, eftersom, formedelst de sidste til Roskild med
Kongen af Sverrig passerede Tractater, iblandt andre, vort Land Boring-
holm, tillige med vore samtlige sammesteds boende Undersætter, til Kongen
og Kronen Sverrig maatte cederes, og overgives; Og nu samme
Lands Indbyggere, for den Svenske Regierings ubehagelige Procedures og
onde Omgivelses skyld, er blevet høiligen foraarsagede at fåste saadan
ubillig Byrde fra sig, hvilket de ogsaa ved Guds naadige Bistand lykkes
ligen have obtineret, og der ikke alleene dem selv, og bemeldte Land Bo-
ringholm med deres egen Magt og Styrke fri og frelse giort, men end
ogsaa strax derefter ved deres fuldmægtige bemeldte Land Boringholm
med alle sine Rettigheder og Indkomster os, og vore Arvinger overdraa-
get, undergivet, og foræret have, til egen fri Arv og Eyendom at folge,
som bemeldte deres Gave. Brev dateret den 29de Decembr. 1658. og mees-
nige Landets Indbyggere Edel og Uedel, Geistlige og Verdslige derpaa
givne Confirmation, dateret den 19de January nærværende Aar, det samme
vidtøftigere formelder. Da love, og bepligter vi os hermed for os og
vore Arvinger, at vi bemeldte vort Land Boringholm tillige med vore
fiære troe Undersættere sammesteds, som nu ere, eller herefter kommende
vorder, ikke alleene vilde tage og annamme, som vi ogsaa dennem forme-
delst dette vort Albne / Brevs Kraft, nu have antaget og anhæmmet,
under vor og vore Arvingers Protection og Beskermelse, dennem imod
alle og enhver efter yderste Formue at forsvare, og ved Lov og Rett ers-
holde; Men end ogsaa dennem aldrig til vore Fiender de Svenske, som
tilforn er skeed, at overgive, og udi alle Maader os mod dennem, som
en naadig og mild Herre og Vorighed beter og ervise.

Til 2

Til

Kong. Salts form: Rit for,
Kong. Danmarks

Detta linne i indført, numd
Kong. Christ: 5. d. af 24. Octob.
1658, og Frid: 1. d. af 12. Febr.
1701, Kongs Confirmation, indi
Lundofingo Polocoll. Eng.
mnd 1694, Fol. 382 f. g. g.
ii. Lænigh.

Farmuldt
Kunnen
eksplicir

De 29. Januar 1658. Krong. Kronen Svenske regierung
med omfattende Befrielse og Protektion. Men.

Til ydermeere Stadfestelse, haver vi dette vort Forskrings-Brev,
med egen Haand underskrevet, og med Vort Kongelige Secret bekræftet.
Givet paa Vort Kongel. Slot, København den 3die May 1659.

Under Vort Signet

FRIDERICH.

Dette Brev er confirmed, og Ord fra Ord repeteret af de efter-følgende Heilovlige Danske Konger, og kan man deraf slutte, at Borenholmerne have overgivet Kongen Landet til Arv og Eiendom, saa at samme De fra den Tid blev anset som et arveligt Patrimonial-Gods, det Kongelige Huus tilhørende, hvortil Indbyggerne formenede sig at være berettigede, estersom de ved egen Magt, uden nogen Hjelp af Riget, toge Landet fra Fienden; Og er det i den Henseende, at Kongen kalder deres Overgivelse en Gave.

Da Landets Restitution udi den paafølgende Freds Forhandling blev paastaaet af de Svenske, tilkiobte Kong FRIDERICH sig en Hob Adels-Gods udi Skaane, og derved, saunt andet Vederlag, for-Sverriga, in Engnissord om hvem angiede Sverrige for sin Pretention paa Borenholm. Conventionen som herover imellem Danmark og Sverrige ved et hvert Riges Plenipotentiairer blev sluttet og indgaaen, og siden af Hans Kongl. Majest., Heilovlig Kong FRIDERICH den Tredie, blev ratificeret, er følgende:

Den Stormeckigste Høyaarne Fyrstes och Herres, her FRIDERICH, den Tredie, Dannemarkes, Norges, Wendes, og Gothes Konning, Hertug udi Slesvig, Holsten, Stormarn og Dytmersken, Greve udi Oldenburg og Delmenhorst; Fuldmægtige Commissarier: Jeg Mogens Friis til Faverschov, Kongelig Majestets Cammer-Raad, Rentemester Assessor udi Cammer-Collegio, og Besalingsmand over Helgeland. Saar og Jørgen Reedtz til Vedoe, Besalingsmand over Trygevelde; og jeg Jens Juell til Frøeslesgaard, Cancellie-Raad, Secretairer over de Ndlændsche Sager.

Gjø:

Giøre hermed vitterligt, at, eftersomudi sidst sluttede Freds Tractaten for Köbenhavn den 27. May. Aar nest forleden 1660. imellem begge disse Loftige Nordiske Kongerigers Commissarier, er bleven forenet og forsikchediger, at hans Kongl. Mayestet af Danmark kunde frit staae, at foreslæg, om ikke Ven Insulen Boringholm (som i Kraft af Roschilde Freds Fordragit Ao. 1658. Kongl. Mayest. af Sverrig og Cronen til Evindelig og upaataalt Eyendom cederit war) med ic Bytte, og for ic æqvivalent Wederlag til Sig, Sit Kongl. Huus og des Arvinger, var at forhandle, og samme Handel udi Stokholm Aar 1660. den 3. July er kommen til sin fuldkommenhed og beslut, som siden af begge Kongl. Kongl. Mayest. er bleven ratificeret, hvor da endelig er bleven determineret, at Quantumet af samme æqvivalent, Wederlagh, schulde bestaa i 8500 Tønder Harkorn i adelige Godss udi Schaane, efter den ordinaire Land-Taxt udreignet; mens, eftersom Nominationen og Dispositionen af bemelte Stokholmske Tractat er henvisst til andre Commissariers Afhandling, og Wi af Höystbemeldte Kongl. Mayest. af Danmark Vores Allernaadigste Konge og Herre Godzis Speciale Nomination og Definition, med Kongl. Mayest. af Sverrig, fuldmægtige Commissarier ere overens komne, som i den af Os Kongl. Dansche Commissarier underschrevet, og forseilede Jordebog udviises, udi hvilken baade Hoved-Gaarder, med deres ordinaire Landgilde og Indkomst, findes specificerede og udreinede; Thi ere til at oprette samme Jorde-Bog saa og denne hele Handel, efter ovenbemeldte Tractater at fuldbringe, disse efterschrevne articler paa begge Sider forsikchedede, og sluttet, som folger:

- 1.) Eftersom i Kraft af Stockholmske Tractaten det æqvivalent Wederlaget imod Cessionen af Boringholm er anslaget for 8500. Td. Harkorn i Schaansche Adelige Godss, og af hans Kongl. Mayest. af Danmarks fuldmægtige Commissarier efterfolgende Adelig Schaansche Sæde-Gaarder, med deres underliggende Hønder-Godss, og des Rente ere nominerede, hvilche til den Ende, Hans Kongl. Mayest. af Dannemark haver ladet köbe og til sig handle, neml. Lille, Hørbye, Odderup, Leggewed, Tundbyeholm,

Genslunde, Billefholm, Ingelsted, Smidstrup, Mogenstrup, Flunge, Tommerup, Løvested, Gylleboe-
Dragholm, Gladslax, Svabisholm, og Walsige,<sup>Talbøn lig
alltid</sup> alle bemeldte Hoved-Gaarder med des underliggende Hender Godz, efter den nu derpaa forfattede Jorde-Bogs videre special Indhold; Thi er forasschedet, sluttet og stadfæstet, at bemelte Nomination og Definition, af bemeldte specificerede Sæde-Gaarder, og dertil ligende Godz, efter offtbemelte oprettede Jorde-Bog, skal af Hans Kongl. Mayestet af Sverrige accepteris for et fuldkommen og nøagtig Vedderlag imod Boringholm, hvilket Vedderlagh, Hans Kongl. Mayett. af Sverrig og des Successorer og Sverriges Crone til evindelig og upaatalet Eyendom af Hans Kongl. Mayett. af Danmark og des Arvinger cederis, transporteris og overdragis.

- 2.) Og saasom efter Stockholmsche Tractaten, Hans Kongl. Mayestet, til Hans Kongl. Mayestet af Danmark schal restituere Cessions-Brevet paa Bornholm saa er ogsaa efter samme Stockholmsche Tractat for asschedet og accorderet, at og derimod tillige til Hans Kongl. Mayett. af Danmark et nøagtig Cessions-Brev paa bemeldte Æqvivalent, Wederlagh, med special Nomination paa hver Hovit-Gaard, som nu cederis, saa og Summen paa des underliggende Godz i Hartkorn anslagen, som sig paa den af os høystbemelde Kongl. Mayetts. af Danmarks Commissarier underschrevne Jordebog schal beraabe, og eff samme Vigeur achtes og holdes, som den fuldkommen her havde været indført, hvilke Cessions Breve imod hverandre udverles schulle, saasiart og naar Jorddebogen paa Vederlegs Goedset af os Danske Commissarier overleveres, hvormed schal og folge, foruden den her oprettede Jordebog, alle andre Adelens Special-Jorde-Bøger, Dommer og Rettergangs Processer, Wederlaghs Godset antændende, saavidt de kunde være ved Haanden.
- 3.) Her med er og paa begge Sider for-accorderet, at efterdi til Æqvivalent Vederlaget, endel Cronens Vandte-Godz, samt endel Strøe-Godz, er paa den Danske Siide præsenterit, saa skal Vandte-Godset i Jordbøgerne intet insicereres, og af Strøe-Godset intet mee

mere end som i bemi. Jordebog, under Herre-Gaarderne er indført, og aldeles folch tilhørig, iligemaade ey heller Jura Patronatus høyere komme i Computation end de ere gaaen i Arss, Skifte eller Bisbreignet En Tonde Hartkorn for 50. Rdr. ey heller flere øde Gaarder antages forfuldt, uden de i nestforleden Kriig, og ass des Besvær ere øde blevne, og de andre afdrages fierde parten af Renten til deres Opkomst, hvilchen fierde part icke schal komme med i Utdreigningen, och schal alt umisteligt Godsf, som siden Aar 1660. den 3. July. kand være fra Sæde-Gaarden abalienerit igien did forschaffes, hvilchet, saavel som alt andet, til dette Äqvivalent Vederlagh over antvorder Godsf schal med rigtig Jordebøger, Skøder, Lodder og Adkomster verificeres, at det lige i Renten, som Adkombsten, saa maae befindes, som det præsenteres.

- 4.) Anbelangende Bygningerne paa Sæde-Gaarderne, saa schulle de, som de nu forefindes, tillige med alt det derpaa er Nagelfast i de Svensche Fuldmægtigers hænder, og udi beschedentlige Mænds Nærverelse overantvordes; Saavel som et rigtig Inventarium, og dersom siden Begyndelsen af denne Tractat, en eller anden med Vilie og Forset, paa Biugningerne og hvad der under comprehenderes, nogen Skade havde forøvet, schal samme particuler det beschale.
- 5.) Om Løsøre, Sæd, og alle slags Huusgeraad, som paa Sæde-Gaarderne findes, er saaledes foraftschediget, at Løsoren schal følge Eiermanden, og ass Øvæget saa stor Udførsel imod Toldens Erlæg-gelse tillades, som paa Hovit-Gaarderne i sig selv kand findes, dog herved icke forstaaret, det Øvæg Adelen sig siden den 20. Marty sidst forleden kan have sig til forhandlet, eller herefter sig tilfor-handlendes vorder, men af Sæden schal og paa Hovit-Gaarderne saa meget efterlades og forblive, som dess underliggende Ager Jord bør blive med besaaet, hvilchen Vaar Sæd, Hans Kongl. Mayest. af Serrig, lover til den 1. July førstkommendes at lade Eiermanden betahle, efter den Priiss, som det nu i den neste hølliggende Bisbstæd gaar og giælder, og det øvrige Born imod Toldens Erlæggelse at udschibes og bortsøres.

6.)

- 6.) Det er og paa begge Sider foraccorderet, at dersom nogen for Anno 1660. nogle Restantzier eller andre Gield hos sine Bønder haver at fordre, da schal den friit staae, det samme lovligen at lade indkraeve, dog med den Moderation, at Bønderne herved icke ruineres, og ødelægges.
- 7.) Saasom paa Kongl. Mayets. af Sverriges Siide denne insererede Nomination er imodtagen og accepteret, for ic nøyagtigth og æquivalent Vederlagh for Boringholm, saa forplichter sig Hans Kongl. Mayestet af Danmark for sig og sine Arvinger og Successorer, at dersom nogen Particulier hafuer paa noget af dette Godz, som overslevert bliver, nogen retmæssig og lovlig Prætention eller Tiltale, saa at Hans Kongl. Mayett. af Sverrig, des Successorer og Sverriges Crone, det saaledes lovligen fraginge, da schal Hans Kongl. Mayestet af Danmark des Successorer, og Arfvinger, siden det in foro Competenti lovligen er udført, og den Prætenderende tildømt, saales des Hånds Kongl. Mayestet af Sverrig, des Successorer og Sverriges Crone derfor fornøye, som viidere udi det af Hans Kongl. Mayets. af Dannemarke udgifne Cessions-Brev paa bemeldte Vederlaghs Godz udtryckeligen formeldis.

Til ydermere Visse og Forsikring, at alt dette, som foraffscheedit er, i alle sine Clauuler troeligen og fast holdes og efterkommes schal, og med det allersørste, og i det ringeste inden sex Uggers Tiid efter denne Dag ratificeres, og bemte. Ratification formedelst begge Siders Commissarier her i Malmoe udverles, da hafver viij dette med egen Hænder underschrevit, og voore Signeter undertrycht. Actum Malmoe d. 5. May 1661.

Riktig Copie efter Originalen behiender viij underschrevne:

Mogens Friis.

(L. S.)

Jørgen Reedtz.

(L. S.)

Jens Juel.

(L. S.)

ratisceret

F R I D E R I C H .

Imfd.

Imidlertid havde i Apr. 1659. indfunden sig en vis Aldelsmand, ^{Conf. Holl. T. 3. Pag. 406 og 407.}
navnlig Ouenius Thrane, som tragtede at forføre Indbyggerne ^{I den tidligere form som Olef Causon; men nu i form}
til, at de igien skulde give sig under Kongen af Sverrigé, men da ^{gav sig gaae paa Bornholm}
han saae, at han hos intet Menneske paa Landet fik mindste Geher, ^{nd fulgt kannu; I fuld}
ilede han og slap i en Hast bort fra Landet. ^{I det nu følge formen paa den og fuldrog alda - Hjörn:}

Nar 1660. den 10de Jul. blev Ulfeldt tillige med hans Gemahle. x blomme i forsta gaa
inde bragt til Bornholm, at de der skulde holdes i Forvaring. slæmmerhus

Da Hans Kongl. Majest. efter Fredens Slutning havde, som meldt er, faaet den fuldkomne Souverainitet og Arve-Rettighed over samtlige sine Riger og Lande, og til hver Provincts bleve udskikkede Commissarii, for at imodtage Arve-Hyldningen paa Kongens Begne, blev Graeve Christian Rantzau ud paa Sommeren Aar 1661. anbefalet at gaae over til Bornholm, deels for at udrette samme hoie Ørinde, deels og for at undersøge Ulfeldts og hans Frues Sag, som der sadde fangne, og heiligen havde klaget for Kongen over Commandantens General-Major Fuchses haarde Opsorrel imod dem; Aarledningne Intil Fal paa Hven : at Da begre - Kjeden 1661. Fal
Jorson ved et af Arvesen Chappellerne og all valmoe Komun til Sennviria
for at imdøve sig med m. Lævad tegl berrig, Man børne oppoget, da faderen General Fuchs
Paa jorson set komme fra Skotlen, da inforsjonen inde tilgjennem i jorson Kongl. Norden,

Den 15de Septembr. ankom Græven for Nørre, og imodtog
Eeden der den 16de Septembr. den 17de Oto i Alakirkebye, og
Sonder-Herred, og den 18de i Rønne, hvor han af begge Land-
Compagnierne, Oberste Bagtmester Brinches, og Lands-Rytte-
riet, samt de gevorbne Soldater, Adel og Friemænd paa Landet,
Provsten og Bester Herreds-Præster, Lands-Dommer, med Bor-
gemestere og Raad i Rønne blev imodtagen med stor Ære, og samme
Dag forsoiede sig efter Predikenen fra Kirken til Raadhuset, hvor
han anmaimedede alles Eed.

Eeden blev først afslagt af Obrist-Lieutenant ~~Lichsteen~~^{Lichsteens} og hans tvende Sønner; Dernæst af Christiano Maccabæo, og hans

tvende Sonner, siden af Friemændene, dernæst af Provsten og
Præsterne, derefter af Lands-Dommmeren, Borgmestere og Raad,
Bye-Fogden og Skriveren, og endeligen af Borgerstabet og Bon-
derne; Disse alle, fulgte ham fra Raadstuuen til hans Logemente,
hvør han paa det herligste trakterede dem.

Samme Tid lod Grev Rantzau af Magistraten i Rønne give sig en skriftlig Beretning, om de bekendte Bornholmiske Brod, som entrent et hundrede Aar tilforn skulle være blevne forvandlede til Steen.

General-Major Fuchs kom igien fra Landet, og i hans Sted
blev Oberst-Lieutenant Leuche bestillet, som kun var der en
kort Tid.

I det følgende Åar 1662. den 29. Mart. kom Obriste Hans Schröder til Bornholm, som besikkede Befalings-Mand over Slottet og Den; Han blev siden Åar 1669. den 22de August adlet, og kaldet Hans Lövenhielm.

Sammne Aar bleve alle Jorder paa Landet taxerede, og Indbyggerne tilholdte, af deres Producter at give Tiende.

Nar 1663. var paa Landet et uhorligt vanskeligt Host-Deier-
ligt, saa at mange maatte mieje deres Korn under Vandet; I samme
Nar blev Bornholm lagt under Siellands Stift, og alle Landets
geistlige Sager lagt under det Siellandske Biskopsdømme, og skal
den Siellandske Erke-Biskop Svane, allerforst af Heilevlig. Thu-
kommelse Kong FRIDERICH den Tredie, ved et Rescript af 12te
Jan. i forbemeldte 1663de Nar, være bleven befalet, tillige med
Sielland at antage sig Bornholms geistlige Sager; Men jeg fin-
der Gienpart af en sildere Befaling, dateret den 30te Decembr. 1668.

Conf. Pag: 66. it: 22, 101.

*Det er nu ikke mig, der kan Sieland at antage sig Bornholms geistlige Sager; Men jeg fin-
ner nu altid en der Gienpart af en sildere Befaling, dateret den 30te Decembr. 1668. H. B.
Dengt: og Bornh. igien inde. Da jeg fra begyndt, følge i salg. Lunde ds. ud af denne
med min Rørtz da. Men det er vel tilfældige nu vel opført blang Christen og dermed og ba-
fornemt. - Min henv. nummer 1671 ved Magistr. Nels. Hvid Superintendens Kgl. Hest, som nu
allmunt er. Hvorfor: Denne Regning, i Aaret 1579, medt. fra den Bornh. og andre. Det var et Rørtz
ligst. Indgave af Dr. Knudsen Dens d. 5te Day a. f. H. H. Day d. a., som findes i Co-
gia abb. minn end holdt Gunnlinge og tillige givne. Oplysning om Aftale. Et bladum
takstom. af Dr. Knudsen og Bagger samme bestandt. Bornh. Lunde ds. 29sten. 1681 et.
j. b. Det forekomme k. h. best kommet ind. Salg: af sig selv hort, nyvert med nogenmalet. H. B.
bestimmede: at i H. B. for Rørtz Hob. Broen. Økseren etc.*

udstædet til Bisshop Doctor Vandel, samme Sag angaaendes, som er kort, og lyder saaledes:

Vi FRIDERICH den Tredie, &c. Vor synderlig Gunst tilforn, Vores Neadigste Villie og Besafning er, at Du, saavidt dit Embete vedkommer, Dig tillige med Sicellands / Stift. antager den Geistlige Inspection over Vort Land Boringholm; Derned skeer Vor Villie, besafnandes dig Gud.
Skrevet paa Vort Slott Kiöbenhavn den zote December Anno 1668.

Under Vort Zignet
FRIDERICH.

P. Schumacher.

Opskriften:

Os Elstelig Hæderlig og Høylærde D. Johan Vandel, Superinten-
dent over Sicellands / Stift.

Om nu enhver af disse twende Bisshopper i sær har faaet saa-
dan en Kongelig Besafning kan jeg ei sige. *En udkl. vinaligst. Pont.*

Aar 1665. den 3die May, blev et vanskabt Lam sed paa Born-
holm, havende ligesom en Tobaks-Pibe i Munden.

Den 1te Novembr. 1669. og estersølgende Dage var en stor
Storm paa Landet, og bleve fundne den 15de Novembr. derefter otte
døde Mennesker ved Havbredden i Pouster-Sogn, som af Soen
vare opkastede.

*Den 1te Novembr. 1669. der
bleve fundne otte døde
Mennesker ved Havbredden i Pouster-Sogn
Aar 1665.*

Aar 1671. har Indvaanerne, efter Kong FRIDERICH den
Tredies Dod, føret Kong CHRISTIAN den Femte Huldkabs og
Trostkabs Eed.

Aar 1671. den 17de April forordnede Kong CHRISTIAN den
Femte en vis Torve-Dag udi Ronne paa Bornholm, hver *Lo-*

Kf 2

ver-

verdag at holdes, og et aarligt Marked samme steds, fra 1ste til 12te Jun.

*Thal form nære saa stor bygning
at gaae Borskiat paa landet 2000
menneske forlade Landet
forvaret nu bunn i Westen.
Denne morgen i 1671. ankom første Printse - Dag 1000. Lønder Korn, som Kongen forærede Indbyggerne; Samme Aar, i Sommer - Tiden vare Kongl. Commissarier her paa Landet, nemlig: Scheel og Fincke.*

*Denne form dage om aften
og dog over til Middag og hørte Landet ut nu Landet nu blivit bærlige, hvilke hørte
Two copies af alle minne Dansk
Pug: 357.*

Den 1ode Mart. 1673. døde Oberste Michel Echsteen i Rønne, og blev den 26de Ejusdem begravet i St. Clemens Kirke.

Efter hannem kom i samme Aar den 12te Decembr. Oberste Morten hid til Landet, at være Commendant.

*Hvor inn, mættet oppfanger sig Denne Oberste blev af Landsaatterne gemeenlig kaldet Roe-
mann nogen Pottam paa
Rønne, saasom han altid overhaengte dem, for at face Kier, og
paa at ville gaae paa sin ba, sielden talede med nogen af Landet, at han jo spurde, om han kunde
nagle Øye Konge; Pigg pa ba,
men overalt paa Boringholm, han
hos gummavand maae mange brygge, i
helt i alde Tider, han ved varo
gaant maae, og han maae brygge
København, for allerunderdanigst at anbringe Kongen deres Anlig-
gende; Deres til de Deputerede givne Fuldmagt, lyder efter det mig
meddelede Document saaledes:*

*Menige Lanzenz Stender paa Insulen Boringholm, hafve formedelst
worfogengelig Alarsager skyld, nødcrengende afferdiged och besuldmechtiged,
paa samlig Indbyggernis Vegne; Saakom Vi och hermed
Besuldmechtiger, och Fuldmacht gifve, Hæderlig och Vellerd Mand
Her Paul Ancker, Sogne Präst til Hasle och Rydschier-Sogner, Erlig
Achbahr och Velsornehme Mand, Matthias Rasch, Raadmand wiði
Rønne, samt Erlige och fornumstige Mend, Madz Hansen i Clemmidschier-
Sogn, och Jørgen Jørgensen i Vester Mariæ-Sogn, hvilke bemeldte fire
Mend,*

*Aar 1673. 5th Decemb: Praauden for Osk. Regn at Post Kib, Gal. Ind. Postm.
Lund Rønne m. Dine
Hæder, Johs. af Be-
gærde, paa Ingelby
paa Boringholm, vijor
twe Døgn aften
paa Postm. Bill.
Somme. til
Sogn.*

*Graadning, og Indretning for den Landet, som har været sovr
af contre carles etc.*

Mend, for Hans Rongl. Mayett. vor allernaadigste Kressve Roning och
Herre, Landzens Fornødenhed, ved wonderdanigste Supplication efter medt
givne Instrux, Allerunderdanigste hafse at andrage, og hos Høystbemeldte
Hans Rongl. Maytt. om allernaadigste Hjelp at ansøge, och vidre hves
som til Landzens Beste efter forefaldende Leylighed got och nødvendigt
kunde befndes, at giøre og lade, lige saa fuldkommeligen, som vi samtilig
selff tilstede vare; Hvorimod Vi løse och tilforplichte os, ey alleene wdi
alt, hves forekomme kunde, at holde dennem schadeslös i alle Maader;
Men endochsaas for deres Reyse, Wmage, Forsommelse, Fortæring, och
Paarowfvalse, dennem ngyachteligen at betale, och derforuden, naar Gud
vil, de lycheligen igien komme (efter deres gjorde Forretning, samt
Landzens Tilstand och Leylighed) dennem med en god Recompens at afs
legge, hvilket Vi til ydermeere Forsichring med vores underschrevne Hens
der og Zigneter bekrefster och stadfester, at ville saaledes, som forschrefvedt
staar, holde forbet. Vores Fuldmechtiger, wden Schade, och schadeslös
i alle Maader, och venligent ombede Vores Velb. Gr. Landz-Dommer
Matthias Echsteyn med os til Vitterlighed att wnderschrifsw. Actum x jannar man nn Rønn an
Landt d. 1659 paa Rønns land og
Commandant fra Kielbæk int' And
von Ecksteyn.

Paa Adelens og Frymændz Veigne

Christian Maccabæus.

Paa Geistlighedens Veigne

Jens Lauritzon

m. m.

Rønne

Nexoe.

Ester Begiering

M. Ecksteys.

Nar

Aar. 1676. den 31. May blev en stor Allarm paa Landet, og alt Land-Folket modte paa Hammeren med Stykker og Ge-vehr; Thi den Svenske Flode kom Sydvest af Soen, Hammeren tet forbi med 44. Skibe, og ginge Nordost paas; Men strax efter kom den Danske Flode, bestaaende iligemaade af 44. Skibe, forfulgte de Svenske, og komme derefter til Slag under Øeland.

Aar. 1676. var en haard og streng Vinter, og saa stor Trang og dyr Tid paa Landet paa Levnets-Middel og Vand, at mere end 1000. Mennesker forlode det, for at soge deres Fode anden Steds; Ja mange blev fundne i Landet døde af Sult og Kulde; Saa at Kongen sendte nogle hundrede Tender Saede-Korn til Landet, saasom næsten intet til Saeden var hos Indbygg. gerne tilovers.

Aar. 1677. i Jun: Maare Kol Danmark kom glort

Jor og fra Inde Saloy, Skibe og giorne i landet, men omkrent Sol Manz Lande

Conf. om Dom. om 1678. Aar. 1678. fæde det store og uborte Skibbrud af endael og saa mange Døden, at næste

Evenske Skibe imod Bornholm, da de Svenske saume Aar forlode oszno, som om den totale

K. E. Pontopp. - Tydskland; Floden bestod af 25. Skibe hvoriblant var 8. Svenske,

dan 4. 1673. Tom. 1. Pag. 3064. Stettinske, 4. Colbergiske, 4. Lybske, 4. Brandenborgiske og et

+ andet paa 3. Hollandiske, besæde omkrent med 4. a 5000. Mand; Disse fædede om

Natten imelle den 4. og 5. Decembr. ulykkeligen an på Klipperne, fæmede accedente Capitulo.

og da Bagterne paa Landet, som havde Die med Strandbredderne, fæmede

horte en forstækklig Jammers Krig og Klage, og formedelst Nat-

tens Mørkhed ikke kunde vide eller udforstke, hvad det egentlig var

for en Allarm, sendte de Bud til Lands-Dommer Rasch, som af

Dvigheds Personerne var den nærmeste, og lod ham vide den

Allarm og Tunnel, som de horte, og at rimeligen mange Skibe

vare forulykkede, siden saa mangfoldige Menneskers Raaben og

Jamren kunde fornemmes; Han, tillige med Gouverneuren Giedde, som ligeledes kort derefter herom blev underrettet, sat i en Hast en

tresindstive Mand Ryttere samlede, som blev udsendte at

recognoscere, og da disse ved Dagens Aabning funde omkrent 400.

Hvorunder sagtindom igennem til Antvng, hvori de jæntre Mænd

varoer paa Hammerhus; Men imidlertid begav sig tale om til Raabning og sat i Hast omkrent Den

mand til Jesp Indmændsat, og recognoscere, hvad der var paa Bordet. Men da de dog nu

sit Antvndet ikke havde, da de jæntre Mænd selfærlom.

I dette usykkelige Skibbrud tabtes det hele Svenske Artillerie, som de havde ført med sig fra Pommern og fra andre Stæder i Sydsjælland, der bestod af 70. Metal-Stykker, mesten halve og hele Cartouer, item fem Fyhr.-Mørsere, som siden igien blev opfiskede, og til Kongen af Dannebrog Tjeneste bragte i Forvaring. De tabte og det hele Pommerske Archive; En utrolig Mængde Penge, Guld, Sølv, Juveler og andre kostbare Ting, som var om Borde, og hvoraaf lidet eller intet blev reddet.

Fra denne Strandning, saa vel som og nogle Aar foran, regne gammle Folk deres Alder nu omstunder, saa at der siges: Jeg var to Aar, tre Aar ic. gammel, da de Svenske strandede. En anden, naar han spørges om sin Alder, siger: Jeg er fød det samme Aar, de Svenske strandede; Undertiden svarer: Jeg er fød et Aar, to Aar ic. efterat de Svenske strandede her ved Landet.

I Anledning af dette usykslige Skibbrud ere adskilige Skrif-
ter, og rettere sagt, Strid-Skrifter deels ved Trykken kommen for
Lyset, deels og in Manuscripto hos Elskere af Historien i deres
Bibliotheker i Giemme, de som jeg deraf har seet, ere folgende:

- 1.) Unvorgreiflich Feder-Gesichte über die am 4ten und 5ten Dec. 1678. Jahres unter Bornholm Schwedischer Seiten erlit- tenen Strandung, mit einigen pro & contra geführten; jedoch unpræjudicirlichen Argumenten, Jahr 1678.
- 2.) Liste derer unter Bornholm Jahr 1678. zwischen den 4ten und 5ten Decembr. gestrandeten und gefangenen Schweden.
- 3.) Schwedischer Völker Schiff-Bruch bey der, zur Kron Dænemark gehörigen Insul Bornholm; Saamt angeführten Ur- sachen, warum erwehnte Völker, so viel deren mit Mühe und Gefahr gerettet, von wegen Ihrer Königl. Majest. zu Dänemark Norwegen ic. für Kriegs-Gefangene angenommen, und gehalten werden, Jahr 1679. Quart.

^{ff Pag. 399. Specificatione Inspr. Etatander, Q1}

^{1. Brugt i Danmark, i en vobly. 1678.}

^{2. Brugt i Danmark, i en vobly. 1678.}

^{3. Brugt i Danmark, i en vobly. 1678.}

^{4. Brugt i Danmark, i en vobly. 1678.}

^{5. Brugt i Danmark, i en vobly. 1678.}

^{6. Brugt i Danmark, i en vobly. 1678.}

^{7. Brugt i Danmark, i en vobly. 1678.}

^{Pag. 400. Copia d. Reg. 1678. Oct. 1678. Det. Bornh. 1678.}

^{Pag. 401. Copia d. Reg. 1678. Oct. 1678. Det. Bornh. 1678.}

^{Pag. 402. Copia d. Reg. 1678. Oct. 1678. Det. Bornh. 1678.}

- 4.) Injustitia Danicorum prætextuum in detinendis, qvæ ex naufragio Bornholmensi servata sunt S. R. Majtis. Sveciæ Copiis rebusque; Orbi Christiano exposita, una cum brevi deductione juris altissimæ Memoratæ S. R. Majtis. ex garantia serenissimi Electoris Brandenburgici ad reparationem omnis Damni exinde perpetrati competentis, Ao. 1679. Qvarter.

5.) Examen Ratiociniorum Danicorum super Naufragio Militum Svecicorum ad Bornholmiam eorundemque detentione.

6.) Epistola Amici ad amicum etc. Lubeco Neomagum perscripto Cosmopoli 12mo.

7.) Stricta Refutatio Epistolæ Amici ad amicum, qva de Naufragio Svecorum Militum Anno 1678. Mense Dec. ad Bornholmiam Insulam, Autor illius pro & contra differere, Regemque Daniæ jus detinendi eos habuisse pluribus ostendere annis est, scripta a Varemundo ab Ehrenburg: Ireneopoli apud Arctophilum de Verolamio 12mo.

8.) Graf Ahlefeldts Schreiben an Königsmark, Copenh. den 21ten Jan. 1679.

9.) Relation von dem was zwischen zwey Königl. Dänischen und fünf Königl. Schwedischen Orlog-Schiffen, im Gesichte der Insul Bornholm unfern Rønne vorgefallen, den 3. May 1679.

10.) Königsmarks Brev til Ahlefeldt, den 26de Decemb. 1678.

11.) Litteræ Friderici Wilhelmi Elect. Brandenb. ad Comitem a Königsmarck Cockernesæ die 4. Febr. Ao. 1679. vide Litter. Procerum Europæ Part. III. pag. 1055.

12.) De Svenskes Ulykke til Søes under Bornholm udi Kong CHRISTIAN den Femtes Tid, udi Vers forfattet, om det Skibbrud den 4de, 5te Decembr. 1678. om de Svenske Fangers Transport til København, af hvilke nogle komme

bort samme Vinter, med Lands-Dommer Matthias Rasch, Resten om Høraaret nest efter, overførte af Capitaine Barfod, paa Skibet Delmenhorst, og af Capitaine Bagge, paa Skibet den flyvende Hjort; Da det underveis kom til Attaque imellem disse tvende Skibe, og fem Svenske Fregatter, hvilke sidste endelig maatte tage Flugten, Syden om Landet.

Sammme Aar 1678, strandede et Svensk Skib mod Bornholm, som forede den Svenske General Proviant-Mester; Han tillige med Skib og Brevstaber, blev i Novembr. overført til Wismar, hvor Kong CHRISTIAN den Femte den Gang opholdede sig; Kongens Besaling i denne Anledning til den Gang værende Amtmand paa Bornholm Hr. Gedde, lyder saaledes:

Cstus.

Vor Naade tilforn; Vores allernaadigste Villie og Besaling er, at Du den hos Dig strandede og ankomne General Proviant-Mester Conrad von Wallen, med nærværende hands Jagt, og alle hands hos Dig hafvende og befindlige Breve, strax til Wismar, hvor Vi forderligst formode at være, oversender, dermed skeer Vor Villie, besalendes Dig Gud. Skrevet paa Vor Slott København den 8de Nov. 1678.

Aar 1678. Ide. ~~Anni~~ Maue. Blev sindt ~~2~~ Bornholmskifte, Kommandera Rester af ~~Gardens~~, glynge post
Gammelvo langs om Landet syre op. Det blevnu vor Kommandring af Landmænd vedtakket,
hvor pligt voldsig man holdt
for tilkomm at worn Kast.

Aar 1679. den 3. May blevé tvende Danske Orlog-Skibe, som havde endeel Svenske paa Bornholm i afvigte Aar strandede Krigs-Folk at transportere til København, angreben underveis af fem Svenske Fregatter, men de Danske sloge dem fra sig under Commando af Barfoed' og Bagge.

Sammme Aar i Novembr. Maaned, led de Svenske efter et stort Skibbrud ved Bornholm, da de vilde transportere endeel Tropper til Tyskland; Helse Transporten forulykkedes med Mand og Skib, saa at der omtrent omkomme 3000. Mand; Til Landet

~~ff Pag: 141. Slidy. Bornh. omgang lide abarnde El 2 Zunnen d'fremde Kliff. Jar ble. min nemt mit opn. Dand
gallende, ii. opf in 10000 ff. Zonspunkte auf w. i. in grise. So wortet minje nist, Zientzen, Zirkel in 2 Metzopen
geborg. vero am. vno frid Puse & kirk, vno vll hoffstier, ii. minde i. mindestille sonnen, my gralde
Den no hng. farten sin luse nbe. om g. Dato betw. mo ring ungaue. Jofor den nau g'sweat en willmen
Holdig gryttaund. fortan.~~

1683, 7. Sept. Hvar Gen: Adm. Niels Huels Broder Baronens Axel, han i Ronne, bryllup i Sydfjordet, hvor sinne mand gav den hennu,
at syden til mørkets, hvem synes, at Niels døde. Drey var brugte til dækkinketebegy.
1684, 3. og 4. Jun: Kom Ribn fra Ribe med kuld og Frost, fra venstre havn. Gen: Major Carl Henr. v. Offen, Gen: Quarlt. Major
Hofmand, Admiral Span, samt Elvernesbol, til Sandværk bygning, forhuiungs Aulsgang, hvor et folkefest holdtes
x Christian Scheffed, — 1687, 7. Nov: Kom om 16. Regt. fra Ribe til Ronde, der at mørkets syn og farvand, til at bin-
1688, 22. Apr: Kom i den 1. Skift fra Ribe, samt af øerne i Castellet.
fra Ribe, samt kuld og Frost 268 *
til Castellets befrining.
1689, 18. Febr: bagvindet var svær
i Gudhavn og Lystkær.
Bleve vel reddede en 1500de Mennesker fra Havets Bolger, men de
vare saa forkomne af Kuld og Frost, at de paa en foie Tid alle bort-
dode, og bleve paa Landet begravne.

268

Bleve vel reddede en 1500de Mennesker fra Havets Bolger, men de
vare saa forkomne af Kuld og Frost, at de paa en foie Tid alle bort-
døde, og blev paa Landet begravne.

Nar 1680. sendte Kongen en Jaeger til Bornholm, som skulde fange Vildt, og det til Kjøbenhavn eller Sjælland overføre.

Sammne Aar 1680. visiterede Biskoppen over Sjælland, Doctor Hans Bagger, i Kirkerne paa Bornholm.

1683. 2. Aug. kom Innfrimpen Hl. Ry. til huse. År 1682. kom Lands- Hofdingen Giedde bort, og i hans
Sted blev satd Hr. Bendix von Hatten.

Jan, 2. alle umfang 60 Milnra. Gieb dies mir St. Bernhard von Bütten.
Gewidet der Herrn, Vidi Aperte Clauſe & nich wußt etc.

Aar 1684. blev Ertholms Verne, trende Mile Østen fra Bornholm, til Fæstning indrettet, og faldet Christianssøe; Til denne Tid havde disse Verne været regnede med til Bornholm, og anslagen i Matriculen for en Tonde og 3. Skiepper Hartkorn.

Sammme Aar 1684. var en skrekkelig Misvert her paa Landet, hvorover i næstfølgende Aar kom saa stor Dyr-Tid og Hunger, at, dersom den Hellige Kong CHRISTIAN den Femte da ikke havde understøttet Landsatterne, havde visselig en stor Deel af dem død af Hunger.

ff Claus Lin og Jesfor i Ammerkøbing, ^{Bleve d. 1. Februar 1685} När 1685. den 24de Mart. dode Lehusmanden, Hr. Bendix
Mylra gant. — Davelde paaen iki ^{var. d. 1. Februar 1685} bleven bennim transportert til
Rønnebælt og døde stuen. Bro. von Hatten, paa Lehusgaard. ^{var. d. 1. Februar 1685}
Mylra var. Ammerkøbing, at. huse. ^{var. d. 1. Februar 1685} Annalæske ^{var. d. 1. Februar 1685} ^{Concegarineus Andromachus}
Ammerkøbing var. Blaue været, inde Peter Hørth, Claus Lin, & Johann Wörn. ^{var. d. 1. Februar 1685} ^{Anthonius} ^{d. 15. dito var. d. 1. Februar 1685}
paa en del. ting og brand. overlaaen ^{var. d. 1. Februar 1685} När 1687. den 7de Mayx ankom Hans Majestet, Kong
Successori auctu ^{var. d. 1. Februar 1685} CHRISTIAN den Femte, selv til Bornholm ved Sandvig, efter
detlevest. ^{var. d. 1. Februar 1685}
at Hans Majest. havde været paa Christians-Øe, for at besee de
tag, og legende om Halle for Niels Jørgen.
der nye anlagde Festnings-Verker; Kongen opholdede sig i trenede
Hætter paa Landet, laae den første Nat i Niels Jørgensens Huus

Sand-
Pannen d. 10 m. f. Jacob Tensen Søde, Bygn. Høst til Øst. og Allinge Mønigheds, fandt jyppen i Sande,
Ring, men nu i my Døm, fraestil Kongen Blåbæren og Paven Vælden; hande Majst. hænste Østerst og Con-
mandant Webberg, paa Rønne vegne, og fraestil bor. Smidt Lønn Palæ Christianus quintus, rette dr. flens Anden,
antning, nummengeliger: Novum blæsikklin Christiani) Pannen Lønn Blåbæren Bø. Cadet i København og avan-
ceret til Vor. Lieut. da fand til: Stol med en bø. paa Stodnen; i København fandt jyppen Palæ Øst. Christianus quintus;
Ristn. Journal & Sognen var af da den ni nummer forsvundt, som mig nu blevet hentet, da jeg havnede længere
for nogen at rette her ompon dagføreren. Min. E. Søde fandt noten Raett nr. Nævnt Køgearkha,
som blægget min Querten Majst. Lars Nielsens Døm i Habbedams Gaard, d. 5. Februar fire Jaarne i Østkes Sogn
numm. Søgen Larsen. f. bonde og døla paa H. Bø. Linze, Borregaarden Lældet, og min Jyppen ordnet im. 8 cm. hin liget Palæ
eftre Mat broderen, som døde Leutene, nemt blæsnu opslabt Christianus quintus, brenn og brenn paa ØB. Køgearkha
elli i River Palæ, i Clemens ker. Sogn, dog ing. formue: ej fandt huden paa kælden hvadde, numm. allm. Dr. Christian form-
jen.

X Ant. Drey, d. 8 May nu Sonder ~~g~~^{et} Ristne Enspira til Scott, midt i Hæle, fraen Kong. var i Ristne midt
te fil Ristne, og lign. Sam i Ristne, logette hos Ant. Konge Aug. Dechner, bæstien Dym; Dmoc. mng.

i Sandvig, og de tvende andre Nætter i Lands-Dommer Anker Mullers Huus i Svaneke; Da Hans Kongl. Majest. igjen begav sig fra Landet, rejsede sig saa heftig en Storm, at Skibene vare i storste Fare; Hans Majestet var og underveis fra Bornholm til København fra den 11te til den 19de May.

I Rønne saa vel som i Nørse, Svanike, og Allinge-Kirker er, som tilforn er meldet, i hver, en stor sort Tavle ophengt, og derpaa Hans Majestets Reise og Nærverelße på Landet, med forgylde Bogstaver beslrevet.

Efter at Hans Majest. havde været paa Landet, blev resolveret *Conf. pag. 271.*
at befæste Rønne; Til hvilket Arbeide at i Stand bringe, nogle
Compagnier Norske Soldater, saa og nogle af Christians= *Ges*
Gvavnison Aar 1688. og 89. blev anvendte, og gjorde Begyndelse
med Graver og Volde omkring Byen, hvorfra endnu sees Kiendetegn;
Der blev og Synden for Byen opført et stort rund Taarn, som skulde
tiene til et Slags Castel at plante Cannoner paa; Men alt dette Ar-
beide, blev igien ophævet, og kom ei til Fuldkommenhed; Da forbe-
meldte Taarn i dets Sted blev indrettet til et Ammunitions-
Taarn, hvortil det endnu bruges, skjent det almindeligen endnu fal-
des Rønne Castel.

Nar 1696. den 31. Jan. haber en af Capitain Westerwaldts
Soldater, navnlig Niels Jensen, iboende i ^{Lærlænge} Tægen, Olsstier-Sogn
hans Hustrue, sed et vanskabt Pige-Barn til Verden, som havde
ingen Dine eller Dien-Bryne, men ikkun en lidet Strag der,
hvor Dinene skulde være: Over Munden var ingen Læbe, ved hver
Mundvig oven til, udgik et lidet Stykke spids Kied; Midt paa
Næsen var en Snabel, som hengde frem ad ned, og var bred ud
ved Enden; Dette Barn levede ved 3. Uger.

1708. 10. Sept. Aar 1708. 10. Sept. brugte Austerlitz Schors Quarz af i Ronne, som han til en opbygning
blæs ... Bræs og nr. dnat. for at Generalstaben og andre henv. Andeser under den, men ingen overfor
Bryg Capitaine og forst. int. mindste i Januar 1713. Efter Landstændsmand Har. Stolger Rosenkrantz til sydvest
Bekkerværd. Dato's høringssagen. Aar 1711. int. ful. i Frederiksby, som for Sandvæg for Austra
højsom mod) 1716. 26. Febr.

1822. Bistropen avlades vid den här tiden i Lund, och var
Klostret i Lund. Den 29. Julii i Petersk. Kyrka.

Aar 1726. var stor Misverxt paa Seede-Bahre, saa at Vin-

Aar 1726. var stor Misverxt paa Sæde-Bahre, saa at Vin-
45 April i næt fald komme bæf teren derpaag, blev saa stor Træng, at mange maatte spise Hassel-
baer bygningerne ved Læs i Roskilde, knopper og Bark, blandet med Havre-Meel, baget i Bred; Hvor-
først viste den, fra alle Knopper og Bark, blandet med Havre-Meel, baget i Bred; Hvor-
dala volden og et Rosgym paa udover og Amtmanden lod forbide at bændende Brændevin af Rug
liggelsen i næt bælgene og ~~eller~~ eller Byg; Item at intet Rug, Rug-Meel, Byg, Byg-Gryn, el-
ler Malt maatte udføres; Men om Foraaret, oversendte Kongen
Rug fra forjede en legat, til Landet, adskillige Korn-Bahre af Magazinet til Laans.

*Linnan siinä kohdalla jätettiin
Linnan siest-ominaisuuksien*

Tidligere var der en stor del af de døde i samme År, i særlig grad i Norden og Sjælland, hvilket var et udtryk for Mangel paa Fording og dets Udegtighed; Saa at de mange Steds

Aar 1739. var etter Misverxt paa Sæd og Foring.

Aar 1740. blev efter den haarde og lange Vinter, stor Man-
gel paa Bred blant Indbyggerne, og en stor del Heste creperede
af Sult og slet Foer.

Nar 1741. blev Boderne af det Kongl. Magazine laanede
til Vaar-Sæden det fornødne af Byg og Havre, efter fornuftig Rensning
af Amtmønten, onygnudt Landts Føring og Plattn. Om Roskildegaard
et føres forsyld. Ind i Boderne og der
Nar

År 1740 kom Hertugens bønne om fængsel Mosekla bønne fra øst Landet, som kom med sig at bønnen skulle være i godt hænder
for øgåning, hvilket da ble og midten blev bønne mod Mi. mifnd etc.

År 1744. blev begynt at arbeide paa et Retranchement ^x vallgraven paa landet, men kom ikke til at blive færdig, da den alligevel ikke var nødvendig. En folning heraf, nummeret Konge af Slesvig-Holsten, 209.

År 1747. strandede ved Bornholm paa adskillige Tider og Steder tolv Fartøie, blandt hvilke varde toende af Landets egne i Øerne.

År 1749. befandtes ved Eftersyn at være paa Landet 23. ^{Kunst i Aulavning og Indvællings-}
^{vid. Bl. p. 87. Økonomi og Rentefæld.}
Beir-Møller, og 40. Vand-Møller, dog de fleste ikkun sine, og undertiden i Sommers Tid ubrugelige. ^{11 Aug. c. 2. Paa Bornholm Mandsort paa 16. Årsdagsdagene i 1749. Hedesminde om Westen, da han gennemførte sine flager op til Rønne. Herfra til København, hvor han tilbage kom med Christian Wallerius som en kide fra him tilbage.}

Samme År 1749. den 5. Nov. døde i Aaekirkebyen en Dreng, 11. År gammel, som var paa sit sørdeles Sted, meget vanstabel; Thi imellem Benene, der hvor ellers membra genitilia er, var ikkun ved det ene Laar en liden, og som det syntes, meget spidsagtig Hævelse, dog uden noget Hul eller Uabning; Men strax neden for Næven var ligesom en aaben Mund tvert paa, og derud i sad et rødt stykke Kied, der saae ud som en nedflaaed Lebe, og der omkring udgik Vandet fra Barnet, og randt heftandig.

År 1750. den 21. Jun. ankom Stifts-Befalingsmanden ^{Løgebøn i Ronne før den næste}
Hr. Græve af Reventlaw her til Landet, og døde her den 24. ^{Hr. Græve, Schouw, Holm, nobil, fideic. i. ejeren, j. d. 24. Jul. 1750. i apothegue.}
Jul. samme År; Samme Tid var Bisshop Hatboe paa Landet ^{Bl. Tom. 48., var 46 Års gamm.}
for at visitere ^{paa Silbager, København og Maribo, paa at få bønne overtaget fra Sil Rügen og}
Bisphuus nye bønne over Landet; allanførst kom bønne overtaget fra Sil Rügen og

År 1751. begyndte Verne-Kopper at grassere paa Landet.

År 1752. var en overmaade varm Sommer, som med bragte en rig og velsignet Hest baade af Korn og Foder.

Bonde miller i den høje lande intet bedst, men langt ved laren fandt, hvem knugum i den lærre gogn, som kom undres og maa blazyde, dog
Hans Michelson paa H. Nederlande gav en lærre gogn, hvilken fandt en Bonde i Øster Larsker-Sogn ender
Stange gaarden kældent.

Samme Aar, fandt en Bonde i Øster Larsker-Sogn ender
gamle Solv-Mynter i Jorden, som veiede to og tive og tresierdendeel
Lod; Disse bleve af Amtmanden oversendte som Danne-Fore, til det
Kongl. Rente-Rammer, dog fik Bonden sin Betaling deraf.

Anm. I den 1753. Maj var Stifts Befalingsmanden Hr. Scheel til Landet, som paa Reisen udstod et farlig Uveirligt, og paa
dil Aar. Minde, hvori han
Befalingsmand
opholdet af Modvind, men kom dog om sider lykkelig igien tilbage

H. Aar 1753. Maj var Stifts Amtmand Hr. Scheel paa Borckholm, reiste borbaa til Kjøbenhavn.

Den 24. Junii aabte Morsvinet ved Kjøbenhavn, hvilket var et farlig Uveirligt, og paa
dil Aar. Minde, hvori han
Befalingsmand
opholdet af Modvind, men kom dog om sider lykkelig igien tilbage

H. Aar 1753. Maj var Stifts Amtmand Hr. Scheel paa Borckholm, reiste borbaa til Kjøbenhavn.

Den 24. Junii aabte Morsvinet ved Kjøbenhavn, hvilket var et farlig Uveirligt, og paa
dil Aar. Minde, hvori han
Befalingsmand
opholdet af Modvind, men kom dog om sider lykkelig igien tilbage

H. Aar 1753. Maj var Stifts Amtmand Hr. Scheel paa Borckholm, reiste borbaa til Kjøbenhavn.

Den 24. Junii aabte Morsvinet ved Kjøbenhavn, hvilket var et farlig Uveirligt, og paa
dil Aar. Minde, hvori han
Befalingsmand
opholdet af Modvind, men kom dog om sider lykkelig igien tilbage

H. Aar 1753. Maj var Stifts Amtmand Hr. Scheel paa Borckholm, reiste borbaa til Kjøbenhavn.

Den 24. Junii aabte Morsvinet ved Kjøbenhavn, hvilket var et farlig Uveirligt, og paa
dil Aar. Minde, hvori han
Befalingsmand
opholdet af Modvind, men kom dog om sider lykkelig igien tilbage

H. Aar 1753. Maj var Stifts Amtmand Hr. Scheel paa Borckholm, reiste borbaa til Kjøbenhavn.

Den 24. Junii aabte Morsvinet ved Kjøbenhavn, hvilket var et farlig Uveirligt, og paa
dil Aar. Minde, hvori han
Befalingsmand
opholdet af Modvind, men kom dog om sider lykkelig igien tilbage

H. Aar 1753. Maj var Stifts Amtmand Hr. Scheel paa Borckholm, reiste borbaa til Kjøbenhavn.

Den 24. Junii aabte Morsvinet ved Kjøbenhavn, hvilket var et farlig Uveirligt, og paa
dil Aar. Minde, hvori han
Befalingsmand
opholdet af Modvind, men kom dog om sider lykkelig igien tilbage

H. Aar 1753. Maj var Stifts Amtmand Hr. Scheel paa Borckholm, reiste borbaa til Kjøbenhavn.

Den 24. Junii aabte Morsvinet ved Kjøbenhavn, hvilket var et farlig Uveirligt, og paa
dil Aar. Minde, hvori han
Befalingsmand
opholdet af Modvind, men kom dog om sider lykkelig igien tilbage

H. Aar 1753. Maj var Stifts Amtmand Hr. Scheel paa Borckholm, reiste borbaa til Kjøbenhavn.

Den 24. Junii aabte Morsvinet ved Kjøbenhavn, hvilket var et farlig Uveirligt, og paa
dil Aar. Minde, hvori han
Befalingsmand
opholdet af Modvind, men kom dog om sider lykkelig igien tilbage

H. Aar 1753. Maj var Stifts Amtmand Hr. Scheel paa Borckholm, reiste borbaa til Kjøbenhavn.

Den 24. Junii aabte Morsvinet ved Kjøbenhavn, hvilket var et farlig Uveirligt, og paa
dil Aar. Minde, hvori han
Befalingsmand
opholdet af Modvind, men kom dog om sider lykkelig igien tilbage

H. Aar 1753. Maj var Stifts Amtmand Hr. Scheel paa Borckholm, reiste borbaa til Kjøbenhavn.

Den 24. Junii aabte Morsvinet ved Kjøbenhavn, hvilket var et farlig Uveirligt, og paa
dil Aar. Minde, hvori han
Befalingsmand
opholdet af Modvind, men kom dog om sider lykkelig igien tilbage

H. Aar 1753. Maj var Stifts Amtmand Hr. Scheel paa Borckholm, reiste borbaa til Kjøbenhavn.

Den 24. Junii aabte Morsvinet ved Kjøbenhavn, hvilket var et farlig Uveirligt, og paa
dil Aar. Minde, hvori han
Befalingsmand
opholdet af Modvind, men kom dog om sider lykkelig igien tilbage

H. Aar 1753. Maj var Stifts Amtmand Hr. Scheel paa Borckholm, reiste borbaa til Kjøbenhavn.

Den 24. Junii aabte Morsvinet ved Kjøbenhavn, hvilket var et farlig Uveirligt, og paa
dil Aar. Minde, hvori han
Befalingsmand
opholdet af Modvind, men kom dog om sider lykkelig igien tilbage

Periodus obscura.

Beor eller Boer, Landets første Findere og Bebyggere, anno mundi 2264., af hvilken som før er sagt, Landet har bekommet

met sit Navn; Dette er, efter saadan Regning, skeet i de Tider,
da Patriarken Jacob endnu levede.

Periodus under Lunde Erke-Bispet;
fra Aar 1149. til 1265. 1536

Rimula Sabina Periodus infulata.
Gist ontstaat 116. aar.

Ludwig Albertsen af Evertsteen og Gleichen, 90

Eduvig Albertina w/ Everleen by Givens, Ann 1515-1521.

Peder Windelboe, født 1325. 1326. død 1368.

Erke-Bisp Jacobus Nicolai eller Nielsen, 1361.

18 Janus var en man som nu levde, men nu bannet "Janus".
Ende han var et arfør, ende en alder og en borg.
Ende han.

Hans Uff, Mar 1379

Paulus Diægen & Johannes Laweson, advocati Castris & In-

Sulæ Borndeholm 1407.

Age Nielsøn, Hovedsmand paa Bornholm 1429., nævnes
og i samme Aar som Lands-Foged paa Bornholm,
og 1430. faldes han af Erke-Biskop Peder Ako Nielsson
dilectus & fidelis Advocatus noster in Castro nostro
Hamarensi & terra Borndeholm.

Destrand Paulus Friesen, m.
mijnenzaa Inde en mij
till te Gen. Major de Thura
communicata Portugali
num van af kann till te

oltro minuti di Resenii Marst;

minen und auf dem Felde vor dem

Götzstaf Lalesön, Høvetsmand paa Borndeholm 1448.

Tetlef Daa, Foged paa Hammershuus, 1469

Steen Steensøn, Åar 1511, en i blandt nogen av helle fævarene fortogurhøe men
moge forfiske og mangige forfattet, nærmest nytte blom,
men som vedt høgning mæn; hvilket alde ost fær all
dero accurat, eng dog falk i den sandt hældomm Oplys
Mm ligkdom og klippe fra me Pe-
aller.

i Horneodenske formes byg. Enghus ligge vaneck tilf. til Egenhuse og enggaer forhavet
gjort giora aarsig, zyger i vette sk.

Periodus Lubecensis, eller den Tid da Lybekkerne

havde Landet.

aar Aar 1526 til 1576, som næ
gion 50er aar i alt.

Berndt Knop, Aar 1532. Hovedsmand.

Blasius a Wickede, Aar 1546. til 1547.

Herman Boitin, Aar 1550. til 1556.

Sveder Ketting, Aar 1556. til 1572, eller 1573.

Matth. Tideman, Aar 1573. til 1576.

Johannes Urne, paa Kongl. Majests. vegne 1573.

Majest. Kongl. Jurisdictione, bestyrlig med bestyrelsen af Administrations- og Rejstjeneste, og i landet over Ketting, som kom bort fra ham i 1576.

Periodus under Danmark.

Manderup Parbierg, Leenesmand 1576. til 1577.

Mogens Giöe, Hovedsmand paa Hammershus og Bornholm, fra 1577. til 1579.

Henrich Brahe, Aar 1580, eller 1579.

Falck Giöe, Aar 1587. til 1594.

Hans Lindenow, Senior, Aar 1594. til 1608. eller 1609.

Jörgen Rud, Aar 1609.

Hans Lindenow, Junior, Aar 1612. eller 1614. eller 1618. til 1622. eller 1624.

Andreas Sinclair, Aar 1624. eller 22.

Holger Rosencrantz, Aar 1626. eller 1627. til 1645.

Kong Christian 4te. Reg: 983. Aarar om 1600. Kong Christian 5te, som døde 1629, i blandt andet af hans
timfællings med dr. Calmariffen Rig: mirade fra 1611-1613, da 1630: Kong. Oens, luth. i Sjælland
med Skorodt paa J. Hållandskn Grondspat paa sic om jævne Tid Engsleug mon i Øeland
og Borringholm.

Johann

Intervallum:

Joen Berdun, eller Bardonius, den 23. Jun. Åar 1645. til 1646.
en Svensk ^{of Gouverneur} Commandant over Landet.

Ebbe Ulfeldt, Åar 1646. til 1651., den 30te April.

Joachim Gersdorff, Åar 1651. til 1658. Sølv i sin øyne fra osse med Lourdes.

Albertus Friis, Commandant en soie Sid.

Haben

Intervallum:

Johan Printzenkiold, fra 29de April 1658. til 8de Decembr.
e. a. en Svensk Oberst og Lands-Gouverneur.

Mickel Ecksteyn, Åar 1659. var dog egentlig kuns sent ^{Vite} Com-

mendant og Cheff over Rytterne, som blamme deres mindeskrifts tillosserheds-

Adolph Fuchs, Aar 1660. Ober-Commandant og Amtmand,
eller Gouverneur, til 1662.

Leuche, Aar 1662. Vice-Commandant til 1670.

Hans Lövenhielm, 1662. den 29. Mart. til 1673. Command. og Føverkepp. kommande i Civile som og M.
Julius Erich Fischer, Vice-Commandant iste Aug. 1670, kommanderende i Civile som og M.
og Commandant 1676. til 1680.

Morten Bertelsen, Commandant og Amtmand, iode Mart.¹⁶⁷³ til 1676. <sup>Ud i jordens bestegnelse over
Landet i sydlige Norge.</sup> Født 1636. <sup>i sin tid tilhører af godset Barthold, og i pa Sal. Lund som nævnes
først af en int. medlen bog betruet familie af armen Kastell</sup>

Thomas Flück, Amtmand Aar 1676. til 1678. ^{en han havde næst intet af kontilbagten,}
Christian Gedde, Amtmand Aar 1678. til 1682. ^{også han var Amtmand over denne jord}

Frantz Henrich v. Dehn, Commandant Aar 1680. till 1682.

Bendix von Hatten, Aar 1682. Commandant og Amtmand ^{hvorfor han}
til Aar 1685. ^{hvorfor han} ~~af Consistorial Lette~~

Woldemar Blinck, Vice-Commissary

M III 2
Festspiele für den Tag: 86. J. 1870. Okt. 107. Okt.
Sänger der Opernhaus Martin Berthelsen, wofür niemand gesucht hat, von dem selbst
Commandeur Gabriel Oxenstiern von der Gottorpsche Ritter. Sammel-
man als die unvergängliche.

¶ Øbster Martin Bertelsen din frænuafrinda
Pjersonen mit fra min vennelystne Børde
Sognepold, der Bifrem orlyt Læge giv hanne
Læring væringen & Frønaf Lindet, at han
Jord sover vort nu loppet og izziglig Mand i Kjær
dovet; Men raffath tyre til Antvandt Embret af
Engaa Læret; Blot alltsaa vel saat Smedhafti
sam vort for i klæ. 3 Mar auf rodt, og i det næste
julit vellaaende Blægns og Væligheds gang 3
som Kunst Paj. 260 segg! Det nu han i Ronne 3
is befundne gang Parole-tillegette af som and. Westberg 1690 131 saal
oversomme omme omme for selve samme; Bartholt. #

beginning Parole - will continue as soon as Westberg 1600
comes along. As far as I can learn from Bart Holt. #

92: Having our Page and from

Jo- fra År 1717, befandt sig i land
og fulgte daas nu Lieutenant

nnn Garden til højt ligetaa
bnumens og fra Melholtborg
nnn mng. Lion Lærke - 1. 2. 1884

Norbert Bartholdy og han var en af de vigtigste.

Astræn og Ísl. datter frøg tall. og til Post, birkene
og mosey lund.

af ingen gennemstilt Bartel, Bartel og Ber-
telsen, hvorefter en blennere vellundet. Conf. Par.
260. Læsning af 13. D.

180, now man now, as said for no other
postaligan or not. When Escolar sat down Main,
begin habent certit deo etiam Samm Legistan, fauor Reg:

no! At 169 d. 20 Maji auf Gotland myffing don ♀

Johann Diderich von Wetberg, Commandant og Amtmand,

Aar 1685. til 1694. Wetberg i Kjøpman fra sin Drænges land. Odeberg
Gang i Regnskab, hvilket han fandt i Epitaphium, Han var smadet.

1691. døde af en aade. Jondborg til Hvidt, og gav ikke. Komme omkring, var først fra Island

Andreas von Buggenhagen, først Vice-Commandant Aar

1692. siden Commandant Aar 1694. den 2. Sept. til 1699. og Ob. Lieut.

Fældelse. 7. 24 Oct. 1691. og døde i samme døgn. Den 21 Sept.

Hans Böefke, Amtmand, Aar 1694. til 1699.

Ob. Lieut. Major. 24 Oct. 1700.

Ent. i den Kongl. Rescript til denne Woldemar Reedtz, Commandant og Amtmand. Aar 1699.

Indre dat. 14 Aug. 1704. 1712. 1724.

Gottfried Ludwig Bruno, Vice-Commandant Aar 1699. Major. 1712.

24de Octobr. til 1718. 1724.

Ob. Lieut. Major. 1724.

Johan Georg Ambshoffs, Aar 1711. til 1723. Vice-Commandant. Ob. Lieut. Major. 1724.

Brigadier. Mission i nu bogstavelig betegnet. 26 Aug. 1724.

Johan Henrich von Bippen, Commandant og Amtmand. Ob. Lieut. Major. 1724.

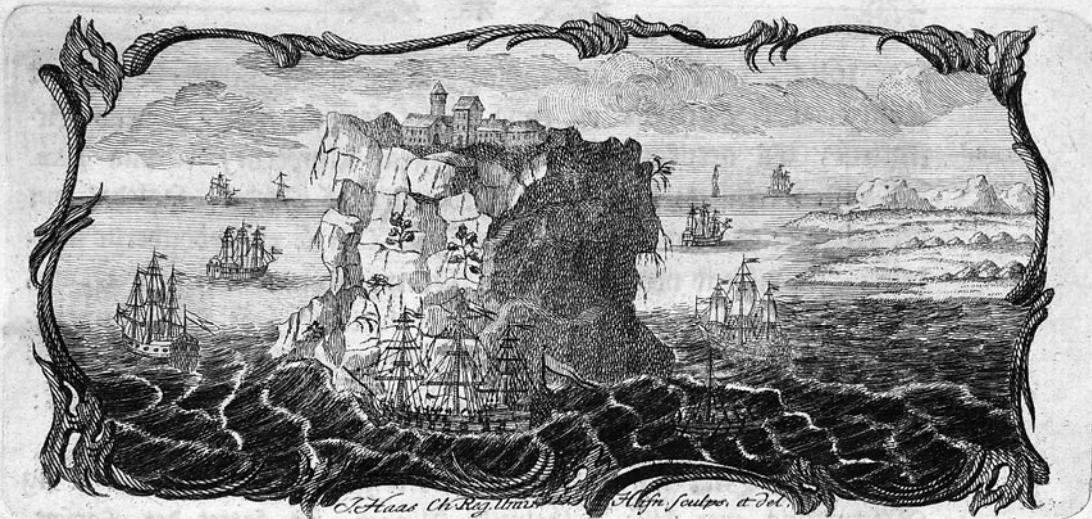
Dato 28 Febr. 1718.

Aar 1718. den 14de May, til 1722. 1. 3d. Januari.

Niels Madsen West, Commandant og Amtmand, 18de Mart. Ob. Lieut. Major. 1724.

Den 21. i byen paa Skjælvemosegaard i Jan. 1680. 1700. 1724.

1722. til 1739. 1724. 1739. 1752. 1754. 1756. 1758. 1760. 1762. 1764. 1766. 1768. 1770. 1772. 1774. 1776. 1778. 1780. 1782. 1784. 1786. 1788. 1790. 1792. 1794. 1796. 1798. 1800. 1802. 1804. 1806. 1808. 1810. 1812. 1814. 1816. 1818. 1820. 1822. 1824. 1826. 1828. 1830. 1832. 1834. 1836. 1838. 1840. 1842. 1844. 1846. 1848. 1850. 1852. 1854. 1856. 1858. 1860. 1862. 1864. 1866. 1868. 1870. 1872. 1874. 1876. 1878. 1880. 1882. 1884. 1886. 1888. 1890. 1892. 1894. 1896. 1898. 1900. 1902. 1904. 1906. 1908. 1910. 1912. 1914. 1916. 1918. 1920. 1922. 1924. 1926. 1928. 1930. 1932. 1934. 1936. 1938. 1940. 1942. 1944. 1946. 1948. 1950. 1952. 1954. 1956. 1958. 1960. 1962. 1964. 1966. 1968. 1970. 1972. 1974. 1976. 1978. 1980. 1982. 1984. 1986. 1988. 1990. 1992. 1994. 1996. 1998. 2000. 2002. 2004. 2006. 2008. 2010. 2012. 2014. 2016. 2018. 2020. 2022. 2024. 2026. 2028. 2030. 2032. 2034. 2036. 2038. 2040. 2042. 2044. 2046. 2048. 2050. 2052. 2054. 2056. 2058. 2060. 2062. 2064. 2066. 2068. 2070. 2072. 2074. 2076. 2078. 2080. 2082. 2084. 2086. 2088. 2090. 2092. 2094. 2096. 2098. 2100. 2102. 2104. 2106. 2108. 2110. 2112. 2114. 2116. 2118. 2120. 2122. 2124. 2126. 2128. 2130. 2132. 2134. 2136. 2138. 2140. 2142. 2144. 2146. 2148. 2150. 2152. 2154. 2156. 2158. 2160. 2162. 2164. 2166. 2168. 2170. 2172. 2174. 2176. 2178. 2180. 2182. 2184. 2186. 2188. 2190. 2192. 2194. 2196. 2198. 2200. 2202. 2204. 2206. 2208. 2210. 2212. 2214. 2216. 2218. 2220. 2222. 2224. 2226. 2228. 2230. 2232. 2234. 2236. 2238. 2240. 2242. 2244. 2246. 2248. 2250. 2252. 2254. 2256. 2258. 2260. 2262. 2264. 2266. 2268. 2270. 2272. 2274. 2276. 2278. 2280. 2282. 2284. 2286. 2288. 2290. 2292. 2294. 2296. 2298. 2300. 2302. 2304. 2306. 2308. 2310. 2312. 2314. 2316. 2318. 2320. 2322. 2324. 2326. 2328. 2330. 2332. 2334. 2336. 2338. 2340. 2342. 2344. 2346. 2348. 2350. 2352. 2354. 2356. 2358. 2360. 2362. 2364. 2366. 2368. 2370. 2372. 2374. 2376. 2378. 2380. 2382. 2384. 2386. 2388. 2390. 2392. 2394. 2396. 2398. 2400. 2402. 2404. 2406. 2408. 2410. 2412. 2414. 2416. 2418. 2420. 2422. 2424. 2426. 2428. 2430. 2432. 2434. 2436. 2438. 2440. 2442. 2444. 2446. 2448. 2450. 2452. 2454. 2456. 2458. 2460. 2462. 2464. 2466. 2468. 2470. 2472. 2474. 2476. 2478. 2480. 2482. 2484. 2486. 2488. 2490. 2492. 2494. 2496. 2498. 2500. 2502. 2504. 2506. 2508. 2510. 2512. 2514. 2516. 2518. 2520. 2522. 2524. 2526. 2528. 2530. 2532. 2534. 2536. 2538. 2540. 2542. 2544. 2546. 2548. 2550. 2552. 2554. 2556. 2558. 2560. 2562. 2564. 2566. 2568. 2570. 2572. 2574. 2576. 2578. 2580. 2582. 2584. 2586. 2588. 2590. 2592. 2594. 2596. 2598. 2600. 2602. 2604. 2606. 2608. 2610. 2612. 2614. 2616. 2618. 2620. 2622. 2624. 2626. 2628. 2630. 2632. 2634. 2636. 2638. 2640. 2642. 2644. 2646. 2648. 2650. 2652. 2654. 2656. 2658. 2660. 2662. 2664. 2666. 2668. 2670. 2672. 2674. 2676. 2678. 2680. 2682. 2684. 2686. 2688. 2690. 2692. 2694. 2696. 2698. 2700. 2702. 2704. 2706. 2708. 2710. 2712. 2714. 2716. 2718. 2720. 2722. 2724. 2726. 2728. 2730. 2732. 2734. 2736. 2738. 2740. 2742. 2744. 2746. 2748. 2750. 2752. 2754. 2756. 2758. 2760. 2762. 2764. 2766. 2768. 2770. 2772. 2774. 2776. 2778. 2780. 2782. 2784. 2786. 2788. 2790. 2792. 2794. 2796. 2798. 2800. 2802. 2804. 2806. 2808. 2810. 2812. 2814. 2816. 2818. 2820. 2822. 2824. 2826. 2828. 2830. 2832. 2834. 2836. 2838. 2840. 2842. 2844. 2846. 2848. 2850. 2852. 2854. 2856. 2858. 2860. 2862. 2864. 2866. 2868. 2870. 2872. 2874. 2876. 2878. 2880. 2882. 2884. 2886. 2888. 2890. 2892. 2894. 2896. 2898. 2900. 2902. 2904. 2906. 2908. 2910. 2912. 2914. 2916. 2918. 2920. 2922. 2924. 2926. 2928. 2930. 2932. 2934. 2936. 2938. 2940. 2942. 2944. 2946. 2948. 2950. 2952. 2954. 2956. 2958. 2960. 2962. 2964. 2966. 2968. 2970. 2972. 2974. 2976. 2978. 2980. 2982. 2984. 2986. 2988. 2990. 2992. 2994. 2996. 2998. 3000. 3002. 3004. 3006. 3008. 3010. 3012. 3014. 3016. 3018. 3020. 3022. 3024. 3026. 3028. 3030. 3032. 3034. 3036. 3038. 3040. 3042. 3044. 3046. 3048. 3050. 3052. 3054. 3056. 3058. 3060. 3062. 3064. 3066. 3068. 3070. 3072. 3074. 3076. 3078. 3080. 3082. 3084. 3086. 3088. 3090. 3092. 3094. 3096. 3098. 3100. 3102. 3104. 3106. 3108. 3110. 3112. 3114. 3116. 3118. 3120. 3122. 3124. 3126. 3128. 3130. 3132. 3134. 3136. 3138. 3140. 3142. 3144. 3146. 3148. 3150. 3152. 3154. 3156. 3158. 3160. 3162. 3164. 3166. 3168. 3170. 3172. 3174. 3176. 3178. 3180. 3182. 3184. 3186. 3188. 3190. 3192. 3194. 3196. 3198. 3200. 3202. 3204. 3206. 3208. 3210. 3212. 3214. 3216. 3218. 3220. 3222. 3224. 3226. 3228. 3230. 3232. 3234. 3236. 3238. 3240. 3242. 3244. 3246. 3248. 3250. 3252. 3254. 3256. 3258. 3260. 3262. 3264. 3266. 3268. 3270. 3272. 3274. 3276. 3278. 3280. 3282. 3284. 3286. 3288. 3290. 3292. 3294. 3296. 3298. 3300. 3302. 3304. 3306. 3308. 3310. 3312. 3314. 3316. 3318. 3320. 3322. 3324. 3326. 3328. 3330. 3332. 3334. 3336. 3338. 3340. 3342. 3344. 3346. 3348. 3350. 3352. 3354. 3356. 3358. 3360. 3362. 3364. 3366. 3368. 3370. 3372. 3374. 3376. 3378. 3380. 3382. 3384. 3386. 3388. 3390. 3392. 3394. 3396. 3398. 3400. 3402. 3404. 3406. 3408. 3410. 3412. 3414. 3416. 3418. 3420. 3422. 3424. 3426. 3428. 3430. 3432. 3434. 3436. 3438. 3440. 3442. 3444. 3446. 3448. 3450. 3452. 3454. 3456. 3458. 3460. 3462. 3464. 3466. 3468. 3470. 3472. 3474. 3476. 3478. 3480. 3482. 3484. 3486. 3488. 3490. 3492. 3494. 3496. 3498. 3500. 3502. 3504. 3506. 3508. 3510. 3512. 3514. 3516. 3518. 3520. 3522. 3524. 3526. 3528. 3530. 3532. 3534. 3536. 3538. 3540. 3542. 3544. 3546. 3548. 3550. 3552. 3554. 3556. 3558. 3560. 3562. 3564. 3566. 3568. 3570. 3572. 3574. 3576. 3578. 3580. 3582. 3584. 3586. 3588. 3590. 3592. 3594. 3596. 3598. 3600. 3602. 3604. 3606. 3608. 3610. 3612. 3614. 3616. 3618. 3620. 3622. 3624. 3626. 3628. 3630. 3632. 3634. 3636. 3638. 3640. 3642. 3644. 3646. 3648. 3650. 3652. 3654. 3656. 3658. 3660. 3662. 3664. 3666. 3668. 3670. 3672. 3674. 3676. 3678. 3680. 3682. 3684. 3686. 3688. 3690. 3692. 3694. 3696. 3698. 3700. 3702. 3704. 3706. 3708. 3710. 3712. 3714. 3716. 3718. 3720. 3722. 3724. 3726. 3728. 3730. 3732. 3734. 3736. 3738. 3740. 3742. 3744. 3746. 3748. 3750. 3752. 3754. 3756. 3758. 3760. 3762. 3764. 3766. 3768. 3770. 3772. 3774. 3776. 3778. 3780. 3782. 3784. 3786. 3788. 3790. 3792. 3794. 3796. 3798. 3800. 3802. 3804. 3806. 3808. 3810. 3812. 3814. 3816. 3818. 3820. 3822. 3824. 3826. 3828. 3830. 3832. 3834. 3836. 3838. 3840. 3842. 3844. 3846. 3848. 3850. 3852. 3854. 3856. 3858. 3860. 3862. 3864. 3866. 3868. 3870. 3872. 3874. 3876. 3878. 3880. 3882. 3884. 3886. 3888. 3890. 3892. 3894. 3896. 3898. 3900. 3902. 3904. 3906. 3908. 3910. 3912. 3914. 3916. 3918. 3920. 3922. 3924. 3926. 3928. 3930. 3932. 3934. 3936. 3938. 3940. 3942. 3944. 3946. 3948. 3950. 3952. 3954. 3956. 3958. 3960. 3962. 3964. 3966. 3968. 3970. 3972. 3974. 3976. 3978. 3980. 3982. 3984. 3986. 3988. 3990. 3992. 3994. 3996. 3998. 4000. 4002. 4004. 4006. 4008. 4010. 4012. 4014. 4016. 4018. 4020. 4022. 4024. 4026. 4028. 4030. 4032. 4034. 4036. 4038. 4040. 4042. 4044. 4046. 4048. 4050. 4052. 4054. 4056. 4058. 4060. 4062. 4064. 4066. 4068. 4070. 4072. 4074. 4076. 4078. 4080. 4082. 4084. 4086. 4088. 4090. 4092. 4094. 4096. 4098. 4100. 4102. 4104. 4106. 4108. 4110. 4112. 4114. 4116. 4118. 4120. 4122. 4124. 4126. 4128. 4130. 4132. 4134. 4136. 4138. 4140. 4142. 4144. 4146. 4148. 4150. 4152. 4154. 4156. 4158. 4160. 4162. 4164. 4166. 4168. 4170. 4172. 4174. 4176. 4178. 4180. 4182. 4184. 4186. 4188. 4190. 4192. 4194. 4196. 4198. 4200. 4202. 4204. 4206. 4208. 4210. 4212. 4214. 4216. 4218. 4220. 4222. 4224. 4226. 4228. 4230. 4232. 4234. 4236. 4238. 4240. 4242. 4244. 4246. 4248. 4250. 4252. 4254. 4256. 4258. 4260. 4262. 4264. 4266. 4268. 4270. 4272. 4274. 4276. 4278. 4280. 4282. 4284. 4286. 4288. 4290. 4292. 4294. 4296. 4298. 4300. 4302. 4304. 4306. 4308. 4310. 4312. 4314. 4316. 4318. 4320. 4322. 4324. 4326. 4328. 4330. 4332. 4334. 4336. 4338. 4340. 4342. 4344. 4346. 4348. 4350. 4352. 4354. 4356. 4358. 4360. 4362. 4364. 4366. 4368. 4370. 4372. 4374. 4376. 4378. 4380. 4382. 4384. 4386. 4388. 4390. 4392. 4394. 4396. 4398. 4400. 4402. 4404. 4406. 4408. 4410. 4412. 4414. 4416. 4418. 4420. 4422. 4424. 4426. 4428. 4430. 4432. 4434. 4436. 4438. 4440. 4442. 4444. 4446. 4448. 4450. 4452. 4454. 4456. 4458. 4460. 4462. 4464. 4466. 4468. 4470. 4472. 4474. 4476. 4478. 4480. 4482. 4484. 4486. 4488. 4490. 4492. 4494. 4496. 4498. 4500. 4502. 4504. 4506. 4508. 4510. 4512. 4514. 4516. 4518. 4520. 4522. 4524. 4526. 4528. 4530. 4532. 4534. 4536. 4538. 4540. 4542. 4544. 4546. 4548. 4550. 4552. 4554. 4556. 4558. 4560. 4562. 4564. 4566. 4568. 4570. 4572. 4574. 4576. 4578. 4580. 4582. 4584. 4586. 4588. 4590. 4592. 4594. 4596. 4598. 4600. 4602. 4604. 4606. 4608. 4610. 4612. 4614. 4616. 4618. 4620. 4622. 4624. 4626. 4628. 4630. 4632. 4634. 4636. 4638. 4640. 4642. 4644. 4646. 4648. 4650. 4652. 4654. 4656. 4658. 4660. 4662. 4664. 4666. 4668. 4670. 4672. 4674. 4676. 4678. 4680. 4682. 4684. 4686. 4688. 4690. 4692. 4694. 4696. 4698. 4700. 4702. 4704. 4706. 4708. 4710. 4712. 4714. 4716. 4718. 4720. 4722. 4724. 4726. 4728. 4730. 4732. 4734. 4736. 4738. 4740. 4742. 4744. 4746. 4748. 4750. 4752. 4754. 4756. 4758. 4760. 4762. 4764. 4766. 4768. 4770. 4772. 4774. 4776. 4778. 4780. 4782. 4784. 4786. 4788. 4790. 4792. 4794. 4796. 4798. 4800. 4802. 4804. 4806. 4808. 4810. 4812. 4814. 4816. 4818. 4820. 4822. 4824. 4826. 4828. 4830. 4832. 4834. 4836. 4838. 4840. 4842. 4844. 4846. 4848. 4850. 4852. 4854. 4856. 4858. 4860. 4862. 4864. 4866. 4868. 4870. 4872. 4874. 4876. 4878. 4880. 4882. 4884. 4886. 4888. 4890. 4892. 4894. 4896. 4898. 4900. 4902. 4904. 4906. 4908. 4910. 4912. 4914. 4916. 4918. 4920. 4922. 4924. 4926. 4928. 4930. 4932. 4934. 4936. 4938. 4940. 4942. 4944. 4946. 4948. 4950. 4952. 4954. 4956. 4958. 4960. 4962. 4964. 4966. 496

C. Haas Ch. Reg. Illust. A. H. S. Sculptor et del.

Christiansøe.

Dintrent tvende Mile østlig for Bornholm, ligge midt i det vilde Hav, de under Navn af Ertholmene fra gamle Tider af bekiendte fem Klipper, som af Hoilovlig Thukommelse **Sex** Kong CHRISTIAN den Feinte ere befæstede, og becerede med det Navn Christiansøe.

Disse Klipper ere af Naturen ubestigelige; Hvilken Herlighed ^{eller Indsatsen, som vogt} af Hoistbemelte Monark endnu er forøget, i det hvad Naturen ^{Traa syg Det samme opføldet} til deres Befæstelse har forglemt, ved Kunsten efter hans Anordning ^{og Danner En konstantt befest} er blevet tilsadt, saa at dette Sted i vore Tider ei alene ^{Lundt overforne, befinde} holdes for uovervindelig, men indslutter endog midt imellem sig, ^{annen Et bestreghed over vil on} en tryg og sikker Havn, hvor den Kongelige Flode, kan ligge i god ^{Island, som i Trusserne} Beskiermelse for alle Storm-Vinde, og haver saaledes i Øster- ^{til Hadsle Uoversvindeligh} Søen, tæt ved Bornholm, hvor ellers Havnene ikke ere de ^{om Zanum Magnifico} allersikkerste, en tryg Tilflugt; Tiden da denne Forbedring blev ^{og Engpaa, Int' Land udan} i Verk sat og fuldbyrdet af Kong CHRISTIAN den Feinte, var ^{Int' Europa var Engpaa for} ^{alla Winden Lundt i land}

TAB.
XXVIII.
og XXIX.

Aar 1684., da iblant andet blev paa en af Klipperne opbygget et
Taarn, med Batterier og tung Skist forsynet, til Havnens Be-
skyttelse; En accurat Grund-Tegning af Klipperne, er paa TAB.
XXVIII. forestillet; Ligesom og Prospecten af Stedet, saaledes som
det falder de Seilende i Øine, paa TAB. XXIX. er Liebhaberne med-
delet; Jeg vil end ydermere af Hr. Pontopidans Theatro Daniae,
Pag. 140. anføre, hvad samme Autor fortæller, at skulle have ef-
ter det almindelige Øygte givet Hoistbemelte Kong CHRISTIAN
Anledning til at foretage dette store Verk; Hans Ord ere saaledes:

Kong Carl den Eleverte af Sverrigé havde allerede gjort sig
Beteckning over disse Ertholmiske Klipper, og fattet det Forsæt,
derpaa at giøre den samme Indretning, som de Danske siden gjordes;
Til hvilken Ende en vis Svensk Soe-Officier blev sendt i Soen
med en forseiglet Besaling, som han ei maatteaabne førend han
var kommen paa en vis Hølde; Men det hendede sig, at en lidet
Hund, som Cheffen havde med sig om Vorde, fik fat paa Papiret,
hvorudi denne hemmelige Ordre var indsluttet, uden at nogen gav
Agt derpaa, og Hundten i Spog og Leeg bragte den halv forrevet
til Cheffens Jæger eller Skytte, som var paa Skibet, og var en
indfod Dansk; Da denne saae Indholden af Brevet, og deraf mærkede
hvad Anslag de Svenske havde; imod Danmark, og især Born-
holm, undvigede han paa en slags Maade, og kom til Køben-
havn, hvor han aabenbaredet det ganske Anslag; De Danske for-
sommrede derpaa ikke at spille prævenstre, og Kongen lod den nu
værende Indretning og Befæstning strax anordne.

Denne Historie lader jeg staae ved sit værd; I midlertid da
alting var bragt i den forankede Stand, blev derpaa en Erin-
drings-Munt præget og slaget, paa hvilken ene Side sees en Afbil-
ding af Christiansø og dens Fæstning, med disse Ord:

Mediis jam Portus in Undis.

Der-

Derover staer et Die, som sigter til den Allerhøjestes Foresyn, og derhos disse Ord:

Defendit & auget.

Paa den anden Side, er Kong CHRISTIAN den Femtes
Bryst-Billede, med denne Underskrift:

ERTHOLMIA, ante ignobilis Codani Filia nunc ausu plus
qvam Herculeo Christiani Qvinti, nobilitata, Neptuno
desponsata, Regi gloriam, Regnis Utilitatem parturit.
Posthac C H R I S T I A N S ö E. Saaledes som næst
staende TAB. XXX. der accurat viser Medaillens Størelse, TAB. xxx.
incermere forklarer.

Hernes Beboere staae alle i Kongens Dieneste og nyde deres ordentlige Besolding; Til de Gemene bliver aarlig fra København oversendt det fornødne af Brænde og Proviant, hvilket den i Fest-ningens bestikkede Provlants-Forvalter imodtager, og siden til Bed-kommende uddeler, da enhver selv besørger deres Spises Tillærrning; Men Brød og Ol tilberedes af Proviantens-Forvalteren, som deraf til enhver uddeler sin bestikkede Part.

Siden Aar 1725. bliver til denne, saa vel som til andre Høstnimer, Misdaedere hendomme, for der at arbeide i Jern; Disse bekomme deres Kost og Fede tillavet, som til dem af Proviantens Forvalteren uddeles.

Disse Klipper høredé fra deres Befæstelse af, der skede som
meldt er i Aaret 1684. under Land- Etatens General- Commissariat;
Men da Commandant Obrist- Lieutenant Pencher Aar 1741. ved
Doden afgik, blev Commandeur- Capitaine Neussitzer i hans Sted

Ud i en Specification i amtsform gaaet joratloven som Amtet Bornholms igien
holm, som nu ugnen Contribution nu at brætten erf. Savne et blant andet hørelse = Ertholm, Christi-
ansøe, nu n. blan. Dine Empare forson ugnen Commandant, H. Jc. Major Hoffmann, Fandt til d. amt.
Prison Schor afslørt i thisværdi, dato 26te Martii 1698, som vnt i extrahendr. forson, n. f. den Deci-
sionen over 1695, og 1696 aarings ugn Contributions Rgnyen Rabens Anteognheds 1te Post, fandt
fremlygs, indkøbt, mulig. En tørn i den til Røstningon og 2de Stadellen Ingnen opbygga;
den Dine 3de Fr. findes Hængesten Klæbpm, og Ristningaer for den Post; Den fern derun
varlig til Afgøring, soin i Matriculmæn anført: = H. 3de Post joratloven.

igien til Commandant besifikket, og siden den Tid har Fæstningen og dens Betiente sorteret under Søe-Estatens Jurisdiction.

Paa Den findes tvende store og adskillige smaa Damme iblant Klipperne, hvorudi Regn-Band samles, hvorfaf Beboerne kan have forneden Vand; Der findes ellers et Kilde-Beld paa Den, som kommer ud af en Klippe, omtrent et hundrede Skrit fra Søe-Breden, som er det allerskinneste Vand nogen kan forslange, hvilket i haardeste Vinters Tid aldrig tilsryser, og i hedeste Sommer altid er ganske kold; Samme Kilde er tildekket med et Tag, som af Graa-Steen er opsat mod Klippen som en Hytte.

Havnen kan til visse rumme tredive sineae eg store Skibe; Naar noget Skib nærmer sig til Fæstningen for at komme der i Havn, udstikke de Flag; Saasomart samme paa Den merkes, bliver ligeledes Fæstnings-Flagget paa Taarnet udstukket, strax derefter forsvier Lodsen med fire Matroser sig ud til Fartsiet, og bringer det i Sikkerhed, for hvilken Dieneste en Kiendelse bliver betalt efter Skibenes Storrelse og Dybstikkende; Disse Penge annammes af Provianten-Forvalteren, som derfore aflegger Regnskab; Lodsen nyder deraf en vis ham tillagt Andeel, og i Faal noget overskyder, da beregnes liget den Kongl. Cassa til Indtegt, efter et derover udstedet Reglement af 9de Jun. 1691.

Commandanten har tvende Haver, omtrent af 50. til 100. Skrit i Firekant, med adskillige Frugt-Traer ud; De andre Be-tiente, have hver 1. a 2. Haver, ja fast enhver gemeen Soldat og Matros har sin Have, som imellem Klipperne ere opfyldte med Jord, og med Steen-Gierder omgiven, hvortil Indbyggerne ei sattes Steen; Disse Haver forsyner dem med fornsden Kaal og Urter, saa de ikke behove at hente deslige fra Bornholm.

Com.

Commendanten og Betienterne have og hver en a to Kier,
hvoraf de ei alene selv kan have den fornøden Mælt, men endog selge
til de Gemene. Høst til dette Ovægs Foder føres dem til fra Born-
holm; Af Heste er ingen paa Den, siden de der ikke kan bruges;
Endeel af Betienterne have Haver med Parker, eller sinaae Damme, ^{der er nogat vnl uttrekt.}
hvorudi de kan have Karusser og Giedder, som dog ere temmelig rare;
Andre først Vandfiske, ved man paa Landet ikke af at sige.

Men af det salte Hav, faaes Lax, sinæ Tørst og Sild i temmelig Mængde, som enhver kan fiske, naar og hvor de vil, Flyndrer, Aal, og Reger faaes der og, men ikke lidet af hver slags. En halv fierding Bei Syd-Ost fra Fæstningen, paa et Sted, kaldet Graver-Hullet, hvor der er ved tredive Favne dybt, fiskes store Tørst, eller rettere saa kaledede Käblian, paa 8te 10. a 12. Punds ja i blant 24, ~~og værd.~~ Vægt, som paa Landet kaledes Graver-Huls Tørst, og ikke faaes anden Steds end paa det samme.

Af Sælhunde have Beboerne temmelig Fordeel, thi de krybe
os्टe op paa de der værende adskillige Skær og Klipper, hvor de blive
skudte, og siden henvorte.

Conf. Pag. 14. Naar Foraaret begynder; ankommer i Flokke. Tal mange Tusende af et slags Strand-Fugle til Den, som ere saa store som Torklisse Ender, med lugte Fodder, hvilke der kaldes: Aaboez, Han-nen er hvid, med sorte Pletter paa Vingerne og Sterten, grøn oven paa Hovedet, lidet større end Hunnen, som er Castanie-brun over alt, hvis Kjød er spiseligt, dog ei saa vel smagende som Bild Ender, disse blive der Sommeren over, og ligge deres Unger ud paa Græs Holmen; I hvilken Tid ingen er tilladt at komme derud, uden Com-mendantens Tilladelse, ei heller at skyde nogen af dem ved Faestnin-gen, hvorudover de aarlig formeres, og ere saa tamme, at de gaae rett ind til Faestningen med deres Unger, som tamine Ender; Maar-

Hunnen er ført til højn. Om klokkenum **N** nu sines end Gudhjem og de
vinden Borken på hundret nægla gnef lærn af Gunnar, som mif
forn havet Keld fra Ringen, at da ni dage sig til midt anden
et blytten sig langt om land, og han om klokkenum ledet forandring i græs,
med nægla hvile sider, nogen spræglude. En giorni mogen Hora, daa
fistning i ejeren brog og forgen Borken miste, idet at da bokholtet
da Gunnar øst over Mørkevugnen drægt. Underhaðen blæs en usig
fugnen in, dag hædte, hvæðin da var færdta og komme.

de saaledes med Fred har udlagt deres Unger paa Græsholmen, lader Commandanten om Efteraaret samle deres forladte Neder, hvilke renses og reengiores, da deraf bekommes den skinneste Edderdun, der hau alene tilhører, som en lidet Herlighed af Commandantshabet.

Conf. Pag: 17. Med disse samme Aaboer indsindue sig og Sorthaetter, som der kaldes Rirrer, i stor Mængde, hvilke tillige med Strand-Mæger paa Græs-Holmen udlegge deres Unger, men ere ikke til nogen Nutte.

Paa denne Græs-Holm forlyster Commandanten sig med andre Betiente paa Landet, om Sommeren, tagende kold Mad med sig, som de der nyde, og besær Aaboens, eller Edder-Fuglens Indqvartering, hvilken Forlystelse for dem, er lige saa stor, som det for andre Kjøbstæd-Folk kan være at sege deres Fornisielse i Skovene, hvorfra Dens Indbyggere ikke have det mindste at rose sig.

Conf. Pag: 16. I Efteraaret, naar det begynder at blive kolt, drage disse Aaboer, eller Edder-Fugle, alle bort, saa at ikke en eneste bliver tilbage; Men forend de drage bort, kommer et andet slags Strand-Fugle, kaldet Gadisser, hvilke ligesom løse de andre af, og ved deres Komme forkynne, at Vinteren er forhaanden; De ere af Storrelse som Krik-Ender, sorte og hvid-brogede, Hannerne have Fiere i Sterten, ungefähr halv andet Kvartier lang, i Lighed med Svalen, men Hunnen har en kort Stert som en And; Disse Fugle forblive Vinteren over, indtil Aaboen kommer igien og forkynner at Sommeren er nær, da af Vinter-Fuglen Gadissen, inden fioerten Dage efter Aaboens Ankomst, neppe er en mere at see.

Conf. Pag: 14.

Fordiden Gadissen, som er der i stor Mængde, ere og adskillige andre slags Soe-Fugle, som Duk-Ender, Hvid-Sider, og deslige, men i et langt mindre Tal end Gadissen, hvilke Fugle alle

Findes i Nørhæl worn Landet Otago, alle og at Østfjordene hvori inder maa, ligesom nu disse havde haft sin all: fra Kjønn i blandt alle dørs Fuglemane e.g. Aaboen, Græs-Fugl etc.) Int nur Nørhæl worn Landet maa Kjønn ligel af mindst fowndes i Sjælland; Kjønn maa man hafven and, fowndes som maa givens, hvilken i flot, ni faller alln daw mid Allinge og Sandvig og vilken givens om Længelands, dog maa nu, man mid Andet Fugl, som maa mindest i fra Kjønn, platten lig foyr og op til Myrrum iller Modum i Lanest e.g. Krass paa Lyng-Clement.

ere spiselige, dog ei saa gode som Aaboen; Vinter-Fuglene skydes af Betienterne, men naar Aaboen kommer, og saa længe den der forbliver, sees seldeni nogen af de andre slags Fugle; *Landsgaard* *Postgat*, *Sor og Himmerupgnv*, nærmere *Bog 282.*

Fæstningens Kirke er i det store Taarn, hvoraf den indtager ^{Har i bygningelæren indhentet, som}
en Deel, som næsten er i oval Form, eller rettere ligner en halvom Retirade, ^{Cornmandaten og onlne Officerne til}
Maanens Figur; Om samme, sluttet lettelig, er ei noget synderlig Provianc, ^{Vænnings- og mørk- og hvidt Material, og}
merkværdigt at ansegne, dog er Alsteret ziret med et smukt Malerie; ^{Provinclen, Kjøbstænnen. Ude Rind om}
^{om man Camin uder Kompanien med}
Prædike-Stolen prydet med Christi Billeder, ^{og om en vogn med: 80/12 fm}
^{og 6 gr. Fugle, Consten, som man}
^{listers og nogle andre Fedres Contrafeyrer; Desuden findes endel}
^{mindst af, som styrken og cornent,}
meget smukke Skilderier i Kirken ophængte, forestillende nogle Bi-^{Cornmandaten, givne, som man bæ-}
helske Historier; Den har trende Klokker, som alle ere af de myere ^{som man lader gøre i en tunn}
Tider, og ellers ei forestille noget betydeligt; Paa Kirke-Gaarden, ^{fra Gunniby op til Ind omstaend}
som ligger Sydost fra Taarnet, ere twende Litg. Stene; Under den yderste ^{Grenen, hvor Caronens}
ene ligger Forvalter Jægerreuter, og under den anden, den aller- ^{Forstue, der ligger paa Minnehj.}
forste Garnisons-Feldtskier, som var en Hollander, begravet; ^{Iog ved minnen af den første Gjæld,}
Paa samme Kirke-Gaard findes et aabet Begravelse, hvorudi ere ^{ogsættet min finand, kongeborn, for hvil}
trende Litg nedsatte, som ere: Major Hoffmann, der var den første ^{Emblund over Ind i Danmark Minne,}
Commendant paa Fæstningen, ^{gong, somman sielle minnen nu Dragten}
hans Frue, ^{De hane over sine Zonta, som man in-}
en Capitaine, navnlige ^{gen huse i Nørrebro paa Minnehj.}

Tid Alter. Bogen paa forst Odins Kors og Himmel. General H. bnt Elephanten Ao 1711 Thomas Bosen. Osloen Skib Christian Quartus Ao 24. Mart. 1712. Adis Oleu! Joff Colding. Orlag H. bnt Delmenhorst Ao 6 Febr. 1713. In nomine Iesu Christi. Joff Colding. Osloen Skib Delmenhorst Ao 1. May 1714. Joff Colding, Iwa Iwa! Danner als na bog fra Christian Quartus Ao 1712 og by iօra tinnelig quittering af lens Colding. Vortue Due, prudensia comite. General H. bnt Elephanten Ao 24. Jul. 1716. And Christian Spieberg. Kontenter os af Prins Christianen med sin Broder G. C. Colding. By Subvention af inden Elles Mæring. Haar Maj. H. bnt. Nalne Banka af mvald. Bille og Sande 284

na i alle 16. maaned. som ma i landet til 2. a. d. Maaned;

Bille, som døde paa Søen paa Oslo Skib, og blev her til Den overbragt; I Kirke-Journalen findes endel Anmerkninger antegnede, som mig ere meddelede, og bestaaer i følgende:

Aar 1684. den 2den Juny, kom Høvædle og Velbaerne Hr. Christopher Sehested, Her Admiral Span, General-Major von Osten til Ertholmen, og havde tvende Norske Compagnier med sig; Det ene forestod Major Holst; Det andet Capitain Gorgas, her en fæstning at ville lade fuldfærdige.

Sehested havde en Talt, og Admiral Span, men General-Majoren logerede i en Fisker / Hytte paa Bochholm (som nu kaldes Friderichsöe) der hvor Presten, Degen &c. nu boer.

Den 4de Juny fik Capellanen i Rønne, Her Anders Jensen Aalborg (Broder til Her Ole, Presten til Clemens Menighed paa Bornholm) Bud fra bemelte Herrer ved Augustin Dechner, Amtsstriver paa Bornholm, at han skulde begive sig herind at prædike.

Den 11te Juny prædikede han første gang under aaben Himmel i Leyren.

Den 19de Juny blev lagt den første Steen til det store Taarn eller Fæstning, først af Sehested, dernæst af Span, ved Trompetters Skrald og Canoners Løsning, item en Prædiken holden af Her Anders.

Den 6te July reyste Herrerne herfra med det Kongl. Skib, Pachan, som da tog Hr. Anders med sig, og satte ham i Land for Sandwig, og befalede ham hver Søndag at reyse her ind at prædike, hvilket og skedte til Septembr. Maaned, da Her Anders fik Besaling, at han continuerlig skulde, om han vilde, forblive her paa Stedet, som en Guds Tiennere i det hellige Embete, gjorde ham og Forsikring, at Majestæten havde til sagt ham so. Rde. Maanetlig, og en Degen, hvem han selv vilde anname. * Sanden fortæller om at Jern funnet lig inmodt Etter. og i modtagen dinur fra O. K. Maanetlig.

Den 16de July ankom Presten og fik Logement i Bageret, hvor der bages Brød til Gvarnisonen.

Oberste Cucheron stod for Festningens Arbejde, og commanderede alt Folket. Enhver, som seer hans Verder, maae kende ham for at have været en sortræfelig Ingenieur.

Den

Den 1ste Octobr. reiste Præsten i Land, efter Oberste Cucherons Besaling, at begrave tvende Liig i Gudhiems Kirke/Gaard. NB. Paa den Tid, var her ingen Jord.

Den 17de Octobr. stede den første Afløsning, da Major Matthias Juel, og Hr. Capitain*** komme med deres Compagnier.

Den 21de Octobr. Kom en Forvalter Søren Jensen Schiold, Degrue, Præstens Broder Hans Jensen Wandell, Wageren M. Christopher, Brygeren M. Eschild.

Den 25. Octobr. blev paa Kirke/Holmen, en Kirke/Gaard indviet.

Den 30. Nov. satte Præsten sig selv ind, da Provosten Hr. Hans Jensen Sode, vægredte sig derved, Ratione temporis & officii.

Den 2ten Decembr. blev paa Græsholmen en Kirke/Gaard indviet.

Aar 1685. den 5te Jan. blev en Formand for Deserteurerne hængt, og han var en Polach.

Den 7de Febr. kom nogle Handslangere fra Bornholm at forblive her.

Den 19de Marty blev begravet 21st Liig, paa Græs/Holmen.

Den 17de April 17. Liig.

Den 26de April, blev forkyndet, at Guds Tjeneste ikke mere skulde holdes i Husene, men paa Fæstningen.

Den 16de May kom Capitain Hirschnach, med sit Compagnie og fem Skibe, at afløse.

Den 17de May bleve de nye Messe/Blaeder, Kalk og Disk, første gang brugte, da Hr. Jacob Jensen Sode fra Olscher og Allinge betiente Præsten; Samme Hr. Jacob siges at have været en saare lystig Mand *Nid. Reg. 195.* og prediket for Kong CHRISTIAN den Seimte i Allinge til Hornsyelse.

Den 20de May blev den første Steen lagt til Lille/Taarn paa Boholmen af Major Juel og Capitain Hirschnach. NB. Capitain Meris, Capitain Bucherels, Capitain Rodsteens og Wernichs Compagnier. Capitain Lieutenant Crampe. Capitain Brant og Galys Compagnier.

Den 13de Octobr. kom Proviant-Forvalter Lorentz Abroe, som *Af samme fuldt. At Lorentzen Abroe
kom i Rønne Gunn mørkt ud deng
fraab. 1685.* skulde afløse den forige.

Den 15de ankom Capitain Baltzar Friderich Fraas, at afløse Hirschnach. *Fraas*

Den 19de Octobr. kom Major Hendrich Hofman, som skulde komme mandere paa Fæstningen, imedens Oberste Cucherons overreiste.

Den 25de Octobr. reiste Oberste Werberg til Bornholm. *Moren ujærl. altsaa tagne i mod. Inden
Lørdag kom nejlbunghofor at komme til
Lieu. Bornholm at antrete den
den 25m Conferente Commandant,
og Antnomand Gærgl.*

Lieutenant Dabberth &c.

Døbe / Fadet, som vi endnu have, kom med Søe / Hesten, og blev
brugt første gang, da Præstens Søn Jens blev døbt den 6te Decembr.
I dette Aar døde 146. Fridrich Lucas. Chirurgus Kirkering, Lieut. Merchen.
Anno 1687. Syhrverker Dyring.

Den 1te Febr. døde Degnen, og begravet den 18de i Gudhiems
Kirke / Gaard.

Den 6te Marty prædikede Hr. Hans Povlsen Ancher, Præstens
Søn og Cappellan.

Den 4de May indsats en Deign Hans Jandrup.

Den 11te May kom Kong CHRISTIAN den Femte om Morgenens
Klokken 3, og reiste Klokken 7. Slet.

Anno 1688. den 16de Aug. blev Degnen Jandrup promoveret til
Vester Marix - Sogn paa Bornholm.

Den 26de Aug. blev Degnen Samuel Hansen indsats; Han har været
en brav Mand, og har prædiket nogle hundrede gange her paa Fæst-
ningen, men for Betaling.

Den 16de Octobr. blev den nu værende Kirke / Gaard indviet.

Den 6te Decembr. kom med det Kongl. Skib Gakmed en Klokket.

Den 111 døde Kirkering, i hvil Sted denne Feldstiers Fader
Mester Peiter Magnus kom, og blev viet i Rønne.

Auditeuren Johan Bendix Fesler.

De udpuklede Nessing / Stager i Kirken, har Skipper Niels Mad-
vig, førende det Kongl. Skib Gachmed, foreret til Kirken Anno 1692.
den 21de Aug.

Den 3de Nov. 1701. døde Styk / Lieutenant Hans Hess; Michel Mad-
sen kom i hans Sted.

Den 25de April 1702 succederede Tønder Lorentz Abroe.

Den 1103. 22de Aug. blev Under / Constabel Hans Søfrensen (Fendrich Kyns
Fader i Rønne) og Martha NB. Scheel trolovede.

Anno 1704. den 18de Jan. havde Sorvalter Tønder 3 Bryllup med

Landsdommer Ancher Möllers Stifatter Helvig Kofoed.

Efter Tønder kom Sorvalter Jagenreuter.

Anno 1706: den 14de Nov. blev Præstens Søn Jens Andersen Aal-

borg indsats til Capellan.

H Eftersom han kom Andrear. Tuglevarng 1743.; han den Anno
kommt tilhører mig mit drenge Kongl. Født og Rigtskem. Rønne.
Blas gift min aar mit Kongl. Handskabers afhører fra Søn
i Rønne Anna Frederica née de Kierchbach, forsyn Comandant Hjel-
nach paa øde sandstrænder. Han vorn if. 31stüllü 1749, og i jænde
Komblas Hjelnit Schiotz Sorvalter, kom mit Lægegaller Runde
Character; nærmest affor, mit længre Billvældh, Dinur, Ann, til Jens
Bierring Andersen if. 1709, en Broder til General-Auditeur og Ambts-
Sorvalter Andersen paa Bornholm; Man Schiotz begav sig jævnlig
til Bornholm at bor paa 3. 5te Maaninden Gorad i Nybyg. Boeg, som
hans et gær Etter tilførem forvalt Krobb og lade kibut osbygge; han
ungift mit H. Commandeur Capitaine og Comman: Schiolt.

* Del not hvid Jandrup.

* Jacob Friid Langhorn

Anno 1709. den 29de May døde den gode ærlige Mand Hr. Anders Jensen Aalborg, der virkelig har været en god Præst, og antegnet alle Ting fra Fæstningens Anlegtgelse, saa nøye, at det er en Lyst at læse det &c.

Anno 1709. den 23. May, døde Commandant og Major Hosman, og
den 14de Juny indsat i sin Begravelse 8ove Aar gammel, 5. Uger og
5. Dage. *Vær blomstlygt 27. Hvidvorn som af canonen og gælver.*

Denne Mand fortelles om, at, uagtet han var nogle Aar blind af Alderdom, førte han dog en stærk Commando, og dandsede gierne en Menuet.

Den 2de Aug. blev Gr. Clemen Funch kaldet at være Preest her
paa Stedet, som han kom til Øster-Mari Bgn i sit Berlum Landyra Bornholm.

31. Juli 1720 blive Anno 1710. den 27de Febr. ankom den fortrefelige og retsferdige ^{Nisser: Kom da Bornholmske}
~~Landssold~~ ^{Landsold} ~~første~~ ^{første} gong til Skæve
Jomfru af Bornholm fra landet. ^{Landssold først gang til Skæve}

Den 24de July ankom Capitain Bille over Soldaterne, død paa Slos ^{at gjennom Garrison's Etterfølger.}
den under Sandvig, og indsat efter Halbruchs Befaling i Hofmans Bet ^{af: Tunisie soldater Smith-Hoffmann.}
gravelse; han havde ellers hjemme i Jylland.

Den 10de Juny 1711. døde Degenen Samuel Hansen Wallenberg i sit
57de Aar, og havde været Degen her i 23. Aar; Han har været en
god Degen.

Anno 1711. den 17de July blev Hofmans Frue, Dorthe Lisbeth von Grynnewald, indsat i sin Begravelse i sit 66. Aar.

Den 29. Nov. kom Degenen Laurs Luster, Hr. Clemens Broder; efter
6. Ilgers Qvarentennie paa Rönne Citadel, formedelst Pesten;

Anno 1713. den 29. Nov. forærede Hr. Commandant Halbruch en *J. 8. Julii 1713* brygget af nuga
Sølv Viin / Glæste og et Oblat - Giemme eller Daase af Sølv til Kirken. *N. om Middagmi*
1715. den 16. Septemb. f. *J. 27. Julii 1715* *27. Julii 1715* *27. Julii 1715*

1715. den 15de Septembr. fik Hr. Clemen Funch sit Balds' Brev paa
Øster Mariæ-Sogn.

2. Studenter iver Mariager og Thomas Ursin forrettede Døgne & Tidet 1714. 2. Maj 1828 Hans Osen
nesten for Laurs Luster, imedens hand var i København. Døgne og Brogynne der.
Først, da han ankommer, om den første har Chr. Clemens skrevet meget slet i Journalen.
Kunstneren er en af de bedste.

Samme personer Anno 1716. den 14de April blev Hr. Bagge Brant voceret, og efter ^{af 21 Aug: kom} ^{Egar Petr. i Brim og}
^{Appell: i Røde, og præs} ^{med Dom om Drogm. Danmark gennem}
^{Catharinae kongl. ham Hr. Thomas From.} ^{Aller bestyrke med Lænner, som er givet}
^{Saa vidt Journalep. 1750 i Junii; *} ^{komma bort fra den 2de voldsomme}
^{Jordstyrke af Leonens Middagd og den forlystende 1756; Også hørte han} ^{geværdighed, som var ved at}
^{geselskab, som tog sin tilbage i 1758. Samme vester til Christian Væth. 1716. 14. April. Et. 1716. Et. 1716.}

Steen-Tavle indmuret, hvorpaa sees Kong CHRISTIAN den Femtes

Hele 13. Dec: gil Ordinanten af fva Com-
mandanter.

On Nationalgarden 23 Aug. 1791. Visited by Major Peucker, ^{from 1791} Commandeur Neupitz, and most kindly by admr. Commandeur Capitaine Tibolt.

4. winter and 1999.

Hole Navn i Chiffre, og derunder efterstaende Skrift, som af den berømmede ferdum Professor Oluf Borch er forfattet.

Ne taceant Homines Saxum hoc loquitur
 Providentiam Opt. Max. Regis CHRISTIANI Qvinti, Augusti
 Daniæ Norvegiæque Monarchæ :
 Qui, inter Temporum asperrita Bono publico se intendens,
 Hic sibi Pelagus despontit,
 Et Securitate Maris Danici, Præsidio Phæsolorum, novi Portus,
 Tutamini Munitamentum,
 Qvod cernis, inter ardua Rupium & Tremitus æqvoris,
 Heroico ausu inflammatus,
 Erexit, firmavit, absolvit.
 Ut agnoscant Posteri, Invictum Bellis Regem,
 Ne hic quidem a naturæ Iniquitate Vinci potuisse
 Posuit anno Christi MDCLXXXIV.

Og saa meget om Christians - Øe.

Nel

N.B. Hvad herunder Registeret er nedstrevet og betegnet med Tit., betyder
At det er angivet i dagene af hvert måneds Tidspunkt

ଶ୍ରୀମଦ୍ଭଗବତ୍ ପାଠ୍ ୧୫

Register.

A.	Side
Naben Brev (Kong FRIDERIC den Andens) om dem, som give sig ud for Herremænd paa Bornholm, og ei ere	45.
Samme Konges, an- gaende Nonne Stads-Vaabben	128.
Bornholms Indbygge- res, hvorved de overgive Landet til Kong Eric Mervæd	204.
Erke-Biskop Nielses af Lund i Skaane, hvorved han forspligter sig til at tilbage lever Hammershus-Slot til Kongen, naar forlanges	209. 211.
Naben Begravelse, Major Hoffmanns, paa Christians-Øe Kirke-Gaard	283.
Næboer	14. 281.
Rækker Sogn	21.
hvoraf har sit Navn	84.
Næ-Kirke-Bye	178.
dens Vaaben, Grund- Tegning og Prospect	ib.
Lands-Tinget og Geist- lighedens Forsamling, naar Prov- stenen kommer tilbage fra Roskilde Lande-Møde, holdes der	ib.
der lod Prinsenstjold forsamle Landets Indbyggere	235.
Næ-Kirke smukkede paa Bornholm, er bygt som et Modelle efter Dom- Kirken i Lund	179.
er bygt af Bornholmif- Marmor	ib.
Aau bygget af vid. Birgerus-	
Næ-Kirke den Falbes, efter Lunde- Dom-Kirke, St. Laurentii Kirke	179.
eller Capitels-Kirken	180.
dens Alter og Alter-Table	ib.
Pulpituret	182.
Prædike-Stolen og Fonten, som er rar	183.
en Table til Afmindelse af Kong CHRISTIAN den Femtes Nær værelse der paa Landet	1687. ib.
Væggene ere malede med Bibelstek Historier	ib.
Nal	24.
Nale-Kraager	13.
Narsdale	25.
Aborrer ere rare	24.
Adelsfab	42.
Adels-Brev af Erke-Biskop Byrge til Jens Røfod	44.
Adelsmænd 3. i Øster Marker Sogn	58.
Adelige Vaabener i St. Knuds Kirke	71.
Adelsmænd (Danske) som vare brudte ud af det Svenske Fængsel, kom til Bornholm	229.
Adelens paa Bornholm deres Confirma- tion paa Indbyggernes Gave-Brev til Kong FRIDERIC den Tredie paa Bornholm	242.
Adels Gods kloft i Skaane af Kong FRIDERIC den Tredie, og givet de Svenske til Wedderlag for Bornholm	252.
Do	ib.

S	S	S	Side
Afbildning af et Hoved paa Taget af Nye Kirke	74.	Alter-Tavlen i Gudhiems Capelle i nye Larster Kirke	57. 67.
Aflads-Brev (Cardinalernes) for Kirken i Ronne	129.	i Knudske Kirke	70.
Aflaelses-Brev (Kong FRIDERIC den Første) til Lybellerne paa Born- holms Lands Indkomster	217.	i Wester Marie Kirke	83.
Age Nielsen en Adelemand	58.	i Bolster Kirke	90.
Ager-Stakker samle Korn under Jorden	10.	i Poulske Kirke	93.
Akkelse (Elisabeth)	61.	i St. Peders Kirke er ved Degrads Uagtighed næsten op- brændt 1694. men af Johanne Sal.	
Albertsen (Ludvig) indtog Bornholm 1319. paa Kong Eric Wenveds vegne	204.	Capit. Hans Roefods sat i Stand 1734.	96. 130.
forføres af Erke-Bis- kop Eger Juul til at forlade Kon- gens Dienst, og antage hans	206.	en gl. Rommersk Catholse i samme Kirke	136.
bliver af Erke-Bisloppen fadt som Besalings-Mand over Hammershus Gæstning	206.	i Hasle Kirke	151.
kaldes af Kong Christo- pher den Anden Hans Marst udi hans og hans Sons Erics For- ligelses Brev med ham	107.	og Klædet i Svanike Kirke	155.
Alf Erlingsen, en Gæs-Movere, som blev rettet ved Helsingør	202.	i Nørre Kirke	174.
Alf	13.	Ammunitions Huse	125.
Alleker	ib.	Amsel	21.
Mlinge	25.	Amt-Stuen er i Ronne <i>Antikke Amt. Georg Tel. p. 71.</i>	141.
Almindskov	35.	Amt-Manden boer og der <i>Antuerpen op anden Enfaldings Mont 272 f.</i>	ib.
Alter (Hedenß)	46.	Anders (St.) Capelle i Øster Sogn	63.
Alter i Øster Marie Kirke	59.	Angel-Mus	10.
i Øster Kirke	64.	Anmærkning (Resentii) om vindverne i Husene i de Bornholmske Kibstæder	189.
i Macke Kirke	180.	Anna (St.) Patronesse for Gudhiems Capelle	58.
Tavlen i Øster Larster Kirke	53.	Arnager	25.
		Arnfastus, Bisop i Marhuis, forgav Kong Christopher i Sacramentet, fordi han havde taget Hammershuns Slot med de 3. Dele af Born- holm	

Side	Side
holm fra Erke-Bisshop Jacob Erlandsen , , , , 201.	Bardovins paalegger Indbyggerne at levere Høste , , , , 233.
Arena farinæ, eller Mel-Sand stades ved Ronne-Castell , , , , 73.	Gatterier, Wold og Retranchemens paa Bornholm paa de Steber, hvor Landgang kan giores , , , , 121.
Arrest-Huus i Ronne , , , , 125.	Bauner paa Høiene , , , , 125.
Artillerie-Wesnet paa Bornholm , , , , 121.	Bær, alle slags paa Bornholm, saasom: Multe-Bær, Tylte-Bær, Bram- Bær, Blaue-Bær &c. , , , , 31.
<i>Verbnidsp.</i> <i>af frie M.</i> <i>gaarhuse</i> <i>Til: p. 58.</i>	Bedre og Frede-Klokken befalet at ringes af Kong CHRISTIAN den Fjerde , , , , 227.
Astaque imellem 5. Svenske Fregatter og og de 2. Danse Skibe, som over- førte de Svenske stibbrudne Fanger fra Bornholm til Kjøbenhavn , , , , 267.	Befalings-Mænd paa Bornholm op- regnes , , , , 272, 276.
Autors Menning om Bornholms Bebyg- gelse , , , , 199.	Befaling (Kong FRIDERIC den Tredies) til Bisshop Doctor Hans Wandel om at antage den geistlige Inspection over Bornholm , , , , 259.
• Betenkning over Prinsen- stjolds Opsørelse , , , , 237.	Beggere givet til Straf af Bornholms Indbyggere paa Raad-Huset i Lybek , , , , 219.
Axel-Bær Træer segle nede, fælde og Døde { Auction på Langgårdsgaard Tit: 41. Døgelskabsvogn - 40. Tit: 1.	Begravelses Skille , , , , 42.
Baadsstad , , , , 25.	Begravelse i en Høi , , , , 95.
Bager (Bisshop) visitiret paa Bornholm , , , , 268.	• • • (aaben) paa Christians-Øe Kirke-Gaard , , , , 283.
Bagge og Barfoed 2. Danse Søe, Capitainer, som med 2. Danse Skibe affløge 5. Svenske Fregatter , , , , 267.	Beklædner, enkelte, dobbelte og tre dobbelte , , , , 16.
<i>Kluf Brude Nobilitations borg og Biltonsua</i> Baller (de fornemmeste) paa Bornholm , , , , 33.	Bekle - Sterer , , , , 21.
Balle - Svaler , , , , 21.	Benaadinger (Kongel.) , , , , 48.
Bardovins, Svenske Befalings-Mænd paa Bornholm twinger og truer Indbyggerne til at nedlegge alle deres Vaaben paa Slotet , , , , 232.	Bendix von Hatten Commandant , , , , 54.
Balts-Myr , , , , 36.	Beskrivelse (Historisk) over Bornholm , , , , 199.
	Bier , , , , 13.
	Bille (Capitain) begravet paa Chris- tians-Øe Kirke-Gaard , , , , 283.
	Bil-
	Ø 2

			Bornholms Jyde og Begivenheds Boggen tagen fra form: og udskrevet af Side
Gillede (forgylde) i en Hulning i Mu- ren i St. Knuds Kirke, som skal forestille St. Knud	71.	Bornholms adskillige Navne, Frugtbar- hed ic.	1.
Gilleder (Helgenes) paa Alter-Tavlen i Ronne Kirke	131.	• • • hvoraf har sit Navn? 199.	
Birgerus (Erke-Biskop i Lund i Skaane)		• • • dens Lage og naturlige Be- stæffenhed 3.	
• • • skal have resideret paa Hammers- huns Slot en Tidlang 211.		• • • Storelse og Skikkelse 3.	
• • • har udgivet en Forordning 211.		• • • Producter 6.	
Biskoppernes Navne i Kjøbenhavn og i Lund i Skaane, fra Lutheri Tid af i St. Clemens Kirke 101.		• • • Indeling 49. 26. Til.	
Blaae Taarn, deri blev sat de Danske Krigs-Hoveds-Mænd, som blev beskyldte for, at de ikke havde efter- kommet deres Pligt, da Bornholm blev indtaget af de Svenske 233.		• • • Militaire Forsatning og Anstalt 120.	
Blod regnet ned af Himmelten 234.		• • • er besæt af Naturen 121.	
Blomster af Guld vævede i Messe-Ha- gen i St. Knuds Kirke 70.		• • • De 3. Dele deraf lagt un- der den Lundiske Bispe-Stoel af Kong Svend Grætchede 200.	
Glyekoppe-Gaard i Nyeler Sogn 82.		• • • plaget af Søe-Rovere 202.	
Gobbe-Maen, deri findes Bolus rubra 58.		• • • den fjerde Deel deraf gik bort med under Kong Eric Menved 203.	
Golster Sogn hvoraf har sit Navn Kirkes Seigl. ib.		• • • lagt under Siellands Stift af Kong FRIDERIC den Tredie 221.	
Bolus rubra, fusca, cinerea, nigra &c. findes i Maeler Sogn 88.		• • • indtaget af de Svenske med Liff 231.	
Bonde-Nosiner 35.		• • • overladt til Sverrig ved den Røvestildiske Freds Slutning 235.	
Bondevede 95.		• • • dens fornemmeste Indbygg- ere føres til Malmøe for at sværge Kongen af Sverrig 236.	
Bonde fundet gamle Sølv-Mynter i Jorden 272.		• • • Rytterie føres bort af de Svenske til Riga i Livland 237.	
Borch (Professor Gle) hans Opskrift paa det store Taarn paa Christiaus- Øe 288.		• • • Indbyggere vare forbudne at søge deres Næring paa Havet ib.	
Borde forarbeides af Ege-Træ, som findes i Moeser 37.		• • • blive leede af det Svenskeлаг 238. Til. 49	
		• • • Guldmægtige, Sende-Bud, overgive Landet til Kong FRIDE- RIC den Tredie til Arv og Eje 247.	
		Born,	

Bist. Borgers som mægl.
Hulde Gylden i Næler
Til. 45.

Bryghs alle Bryge.

Bisshop Tuce i Lund Sankt
Abelit. En af Oluf
Bagge. Till. Joz. Hk.

	A	B	C	
Gornholm var den første af de Danske Provinser, som Kongen blev Sou- verain over	Side 247.	Brol - Fugle	Side 13.	
Indbyggernes Gave - Brev til Kong FRIDERIC den Tredie	247.	Brude - Kroner	42.	
Abelens Confirmation paa samme Gave - Brev	249.	Braus - Haner	13.	
= ansees som et arveligt Patri- monial - Gods	252.	Bryllupper	41.	
dets Restitution paastaaet af de Svenste		Brond - Vand	33.	
Borre - Søe		Brod som blev til Steen	258.	
Braser		Brod og Havn for bygde i Hornholm	42. Til.	
Brændevis forbudet at brændes af Rug eller Byg	270.	Bonderne byde deres Venner til Giest paa Raage - Unger	19.	
Bret, hvorpaa Kirkegangs Koners Offer fordum blev lagt i Vester-Mariae- Kirke		deres Klæde - Dragt	40.	
Brev (Nobilizations) for Jens Koefod af Erke-Biskop Børge	44.	Bulke - Gaard	82. <i>Buggenhagen, And. Biskop i Hors- kirkens Settelse p. Til. p. 68.</i>	
(Taksigelsen) af Kong FRIDERIC den Tredie til Bornholms Indbyggere	250.	Byg, Byg - Sæd	27. <i>Taksigum Conducitum kon- suetudo Diu Organus. Maa. p. 70.</i>	
(Kong Christopher den Andens og og hans Sons) hvorved Ludvig Albertsen tages til Raade	206.	Bonder - Gaarde ere alle paa Bornholm Selv - Eier - Gaarde	49.	
(Kong CHRISTIAN den Femtes) til Amtmand Giedde, om den Svenske General-Proviant-Mester Conrad von Yallen, som var strandet	267.	Bon, giort af Prædike - Stolen for den Svenske Konge og hans Familie først i Svaneke Kirke	235.	
Bronstrup (Hr. Thue og Hr. Jens) Erke-Biskopper i Lund	184.	Børge (Erke-Biskop i Lund) hans Pri- vilegier given Naekirke Bye	184. <i>Om vise Børgerus.</i>	
Brosers - Rif	92.	" hans Sigill	188.	
Brodre (Fire) paa en Eid Præster till de 4. Kirker med de runde Taarne	57.	Borne - Dod	228.	
		" Kopper græssered	271.	
		C.		
		Cams	135. Side	
		Cannike - Gaarden	179.	
		Caniner	9.	
		Canoner (Felt) ved hvert Infanteries- Compagnie	125.	
		Cantsler (Capit. Lieutn. Ernst) hans Monument i Nye - Kirke	82.	
		Capelle (St. Anne) i Sudhiem	57.	
		" har kun en Klokk	58.	
		Anocleas Lund Finches attest at Skaglegaard er uplaen og at Dø 3. Junij 1693 op 1774, p. Til - Cap. 17.		

225

226

227

Side

Capelle (St. Anders) i Øpster Sogn
er ikke mere til 63.

“ (St. Jørgens) i Næckirke,
Sogn 87.

Capitels Kirken er Næc. Kirke 180.
~~Capitels Kirke~~ Cardinalernes Aftalds. Brev for Kirken i

Ronne 129.

Carl Eriksen Erke-Biskop i Lund
fik Bornholm, men maaatte betale
til Adelsmandens Uffonis Arvin-
ger 1000. Skaanste Mark 208.

Gustav (Konge i Sverrig) lader
befale at giore Bon for sig og sin
Kongelige Familie af Prebile-
Stolen 235.

“ “ “ sender Oberst Johannes
Printsenstold som Gouverneur
over Landet ib.

Carutser 23.

Castell (Ronne) derved findes arena
farinæ 73.

“ “ “ er et almindeligt Am-
munitionas-Hus 123. 268.

Catholst Geisliges Billede udhuggen i en
Steen paa Øster-Larster Kirke-
Gaard 57.

Caviller bestadiges undertiden af Myrer
og Drentvisse 12.

Cement-Stene findes i Næcker Sogn 88.

CHRISTIAN den Anden (Kong) fordroede
Bornholm tilbage af Erke-Biskop
Georgius Skotborg, som derud-
over ressignerede sit Embede 216.

“ “ “ led faste Capita-
lares i Fængsel, og indtog Ham-
mershus Slot med Magt ib.

Ømstindom i 1700.

CHRISTIAN den Anden (Kong) satte
Theodoricum Slaghet til Erke-
Biskop i Lund og lod fængsle Bi-
skoppen af Odense Jens Beldenæg
paa Hammershus Slot 216.

“ “ “ fil Krig med
Sverrig ib.

CHRISTIAN den Tierde (Kong) tillader
Herreds-Fogder, Lehns-Mænd og
Bye-Fogder paa Bornholm at be-
holde en Gaard Stortebue for de-
res Bestilling 266.

“ “ “ efter giver Tolden
af hvis Creature udføres af Landet 227.

“ “ “ forordner at ringe
Bede- og Frede-Klokken ib.

“ “ “ gjorde selv en
Reise til Bornholm ib.

CHRISTIAN den Femte (Kong) forord-
nede en vis Torve-Dag hver Lever-
dag i Ronne og et aarligt Market 259.

“ “ “ forærede Indbyg-
gerne 1000. Tonder Korn 260.

“ “ “ kommer selv til
Bornholm ~~for at~~ 268.

CHRISTIAN den Siette sender Commiss-
sarie 270.

Christians. De befæset af Kong CHRISTIAN den Femte 277.

“ “ “ over dens Besættning er
slaget en Medaille 278.

“ “ “ dens Beboere staae alle i
Kongens Dienste, og forsynes med
Proviant og Brænde fra København 279.

“ “ “ dertil forsendes Misæ-
dere at arbeide i Jern ib.
Chris-

	Side.
Christians. De henholder under Søe-Etas- tens Jurisdiction	280.
" har foruden Regn-Band en rar Kilde	ib.
" der ere og mange Hau- ger	ib.
" dens forrige Brug	283.
" dens Kirke	ib.
" Journal fra 284. til	287.
Christophers (St.) Billeder paa Alster- Tavlen i Nonne Kirke	131.
Christopher den Første (Kong) tog Hammershus Slot fra Erke-Bis- kop Jacob Erlandsen tillige med de øvrige 3. Dele af Bornholm	201.
" blev desfor af Arnsfesto Biskopen af Aarhus med Gift dræbt i Sacramentet	ib.
Christopher den Anden Kong Eric Menveds Broder saaer en Legat fra Paven	206.
" hans og hans Søns Erics Brev, hvormed Lud- vig Albertsen tages til Raade	ib.
" opsiges Huldstab og Troststab af Rigs-Stænderne i Daumark	208.
Cicero (Marcus Tullius) Procons. paa et Messingsfad i Fonten i St. Ni- colai Kirke	67.
" firte og Meldt. Cognit. Coling. Tel. 19. Cimbrer, Cimbrers, Havn	1.
Citron-Fugle	14.
Clemens (St.) Sogn	98.
" Kirke, deri Kongernes Ravne af den Oldenborgske Stam-	
me, saa og Bisopernes baade i Klorehavn og i Lund i Skaane	101.
Commendanten boer i Nonne	141.
Commendantens Nogens Gjæs og Lands-Dommer Peder Hansens Meglings-Brev imellem Repre- Borgere og næste Lands-Bye	171.
Commenderne og Besalings-Mæn- dene opregnes fra Side 272. til	276.
Commissarier imellem Sveder Rietting og Bornholms Indbyggere	220.
" Danske igentage Born- holm, og tage Indbyggerne i Ed	233.
" til at bilægge Twistigheder imellem Oprigheden og Indbyg- gerne	234.
" Kongelige	260.
" sendte af Kong CHRISTIAN den Siette	270.
Compagnier (4. Infanterie) kaldes Na- tionale	122.
" 4. Herreds	123.
" 7. Borger i Klostæderne	ib.
" 2. Dragoner	ib.
" som alle, i sær Dragoner. Compagnierne ere nogle gange stær- kere end de gevorbne Compagnier	ib.
Confirmation (Adelens) paa Borgernes Gave-Brev til Kong FRIDERIG den Tredie paa Bornholm	249.
Complexion (Indbyggernes)	30.
Constabler og Under-Constabler	121.
Convention imellem Dannemark og Sver- rige angaaende det Wedderlag som	
Consistorii Rett p. 46.	blev

ÆSSE

ÆSS

ÆSS

	Side		Side
blev givet Sverrig for Bornholm	252. - 256.	Rude i et vindue i Øster Marie Kirke	62.
Copie (Worms) af et Nuntius Skriftpaa 2de Liig-Slene i og uden for Vaaben-Huset i St. Nicolai Kirke	69.	Drost Lauritz Jonæsen	207.
Creaturene doe af Mangel paa Føring	270.	Duer tamme og vilde	14.
D.		Ringel-Duer, Hull-Duer	ib.
Dag-Register (Jens Roefods)	239.	Turtel-Duer findes ikke	ib.
Damme,	23.	Dukkerter eller Duk-Ender	ib.
paa Christians-Øe	281.	Dug (Usund)	29.
Dale (de fornemmeste)	33.	Dyr (stamme fremsatdede) ere paa Bornholm af samme Slags, som i de øvrige Danmarks Provincier	4.
Dannemark foruroreliges ved Bisshoppernes Conspiracy og Forræderie	208.	Wilden Dyr paa Bornholm	263.
Danske Magazins Formeldning om den Bornholmske Adel	42.	ligeledes	268.
Dechner (Augustus) Anmitskriver paa Bornholm	132.	Død (den sorte)	227.
Deputerede (Firer) sendt til København fra Bornholm	260.	den anden	ib.
Degre fra Bornholmene mægl. Ttl. 2.	2.	Børne-Død	228.
Diamanter udbyrdes af et Marmor-Rif i Søen, af hvilke Sal. Dronning Lovise har baaret een	1.	Død bland Creature af Mangel paa Føring	270.
Documenter (gamle) hvori nævnes adskillige Gaarde, som nu ei ere til	52.	<i>Det er dog jo ikke sikkert at dette er døde</i> <i>Det er dog jo ikke 1692, men 1693.</i>	Ttl. p. 4.
(Et Pergaments) hvorfaf sees Bøndernes Klagemaal paa Bornholm over de Lybske Fogder	221.	Ebbe Ulfeldt, Befalings-Mand paa Bornholm	233.
Dompapper	14.	Ehsteen (Obrist Michel) hans Begravelse i St. Clemens Kirke	104.
Drage-Kister forsærdiges af Ege-Tre, som findes i en Mose	37.	Edder-Fugle	14. 281.
Dreng (vanskabt)	271.	Eed (Troestabs) tvinges Bornholms Indhyggere at gifre den Svenske Konge ved Admiral Wrangel	231.
Drib-Fugl	19.	gives igjen Kongen af Danmark ved Fredens Slutning	233.
Dronning Sophies og Kong ERIDERIC den Andens Ravne inddændte i en		aflegges efter i Malmse for Counts Ulfeldt og Fri-Herre Sparre paa Kong Carl Gustavs vegne	236.
		(Orve-Hyldings) aflagt for Grev Christian Rantzau	257.
		<i>Edder</i> <i>Ehsteen, Mathias Log Gall</i> <i>på born. Landt. Dommer. Ttl. p. 65.</i>	

	S	M	A		S
Ged (Huldkabs og Troestkabs) aflagt til Kong CHRISTIAN den Femte	259.			misidde derudover den sidste fierde	
				Part af Bornholm	203.
Gege , Træ findes i en Mose, hvoraf giøres Borde, Drage-Rister, Skabe og deslige	37.			Eriksen (Erke-Biskop Carl) fil Bornholm igien	208.
Genebær-Ris	15. - 34. - 38.			Gründrings Mynt om Christianssøes Besæstning	278.
Egerne	9.			Erke-Biskop Gyrges Adels-Brev til Jens Koefod	44.
Eginus , en Skaanske Bisshop, menes at have omvendt Bornholms første Beboere til den Christelige Religion	200.			Johann Dross	53.
Els-Dyrs Horn fundet i en Mose	37.			Doctor Hans Svanes Navn paa den mindre Klokke i Øster Kirke	66.
Ender, Duk, Ender	14. - 282.			Jens Grand resideret paa Hammershus Slot	110.
Krig-Ender	17.			Erke-Biskopper i Lund	184.
Vild-Ender	22.			Erter	28.
Engbund	38.			Erholms Verne indrettes til en Fæstning og kaldes Christianssøe	268.
Enroullering	124. - 236.			Esbern Jul af Vapn	58.
Epitaphium over Capit. Jens Koefod i Øster Marice Kirke	61.			Esgaard	95.
Eric Nervved (Kong) menes at have ladet de runde Taarne bygge til Kirkerne paa Bornholm, eller Erke-Biskop Johann Dross.	53.			Exercere-Pladser ved Kirkerne	124.
(Kong) til ham overgives Landet	204.				
- Emunds (Kong) Sen lagt de 3. Dele af Bornholms Land under det Lundiske Erke-Biskops Sæde	200.			F.	
- Glipping (Kong) erobrede Bornholm og Hammershus Slot igien, efterat det var indtagen af Jarl mæro, Førsten paa Nygen	202.			Faarenes Størrelse og Bestaffenhed	6.
- Nervved (Kong) lod sette Erke-Biskoppen Jens Grand i Fængsel,				deres Uld er bedre end den Sjællandste, og forarbeides der i Landet	ib.
				Svaghed	7.
				Faare-Kyllinger	12.
				Fad af mørke-blæst Marmor ved Alteret i Øster Kirke	64.

S	S	S	Side
Gad (Messing) i Fonten i St. Nicolai.			Gisse (Leier) de fornemmeste 25
Kirke med Paaskrift: Marcus Tulius Cic. Procons.	67.		Gisserie (den fornemmeste) ib.
Galle	14.		Gagger-Muns 14.
Gane i Øster-Larfer Kirke over Oberste Bendix von Hatten	54.		Gleß føres fra Bornholm til København 8.
- i Øster Maria over Capit. Jens Boefod	61.		Gliiser (en Art) findes ved Snogebæk 92.
- ligeledes over Capit. Hans Madsen Boefod	ib.		Glude (Svensk) gier Landgang ved Nørre 229.
- over Major Claus Boefod	62.		" " " blev forsærket 231.
- 3. under Loftet i Øster Kirke	64.		" " " til sidst adspredt ib.
- over Capit. Hans Hansen Boefod i St. Nicolai Kirke	68.		" " " en anden lod sig se, men
- 3. i Nye Kirke.	81.		gik til Helsingør 232.
- over Capit. Hans Jensen Boefod i Øster Maria Kirke	84.		" " " forfulgt af den Danske 263.
- 2de i Choret i St. Olai Kirke	106.		Glyndere 24.
- en over Vagtmester Lieutenant Hans Meyer i Sandvig og Alinge Kirke	ib.		Glyve-Sand og dens Dempelse 38.
- to dito sorte	119.		" " " dens Marsag 39.
- twende i Hasle Kirke	153.		Glojet paa Øster Maria Kirke en flukt Hrn 63.
Gartoier (tolv) strandet ved Bornholm paa engang	271.		Gloiter 20.
Geberen kaldes Stifmoderen, Rabban, det Lea Bæst, eller Lea Bøfning	16.		Gnat 30.
Gelt - Canoner ved hvert Infanterie-Compagnie	125.		Goedspor af Hedenkabet paa Bornholm 46.
Girbeen kaldes Hunde-Ogler	12.		Fonten i Ronne Kirke 137.
Gjeld - Stavning	17.		" " " i Næckirke er rar 183.
Gjist (serf)	23.		Goreller 24.
- (først Vand) rar paa Christiansøe	281.		Gorandring af Herskab 47.
Gisse, Damme	23.		Gortegnelse paa Bisshopperne i Sjællands Stift siden Souverainiteten 190.
<i>23. 163.</i>			" " " paa Commandanterne 272.-276.
			" " " paa Provsterne paa Bornholm siden Reformationen ib.
			" " " paa Præsterne over det ganske Land 191.-199.
			Gorligelses Brev (Kong Christopher den andens og hans Sons Erics) med Ludvig Albertsen 107.
			Gor-

S	M	N	O	P	Side	Side
Vorordning udgivet af Erle-Bisshop Birger						<i>Fælles Grundlægning af Danmark for William Blaives ord i syd. Skæve gaaardhu Jaune Liss 28. p. 44. Tid.</i>
geo	fra 211. til 215.					
Foster er hort græde i Moders Liv	236.					
Fred sluttet imellem Danmark og Sverrig	232.					
Frennegaard i Øster Sogn	63.					
FRIDERIC den Andens (Kong) aabne						
Brev om dem paa Bornholm, som						
give sig ud for Herremænd	45.					
og Dronning						
Sophia Mayne indbrændte i en						
Rude i Øster Marie Kirke Bindue	62.					
aabne Brev						
angaaende Rønne Stads Vaaben	128.					
afstaaer Bornholms Lands Indkomster til Lybefærne i 50. Aar	217.					
hans Aftaaels-						
ses Brev	ib.					
den Anden taget det til-						
bage igien	220.					
den Andens Befaling om						
at tiende retsfærdeligen	226.					
den Tredie lagt Born-						
holm under Siellands Stift	221.					
den Tredie kom til Born-						
holm	235.					
hans Brev til						
Bornholms Indbyggere	246.					
Taksigelses Brev						
til samme	250.					
Forsikrings						
Brev, hvorved han forsikrer dem						
om aldrig mere at ville afstaae						
Bornholm til Sverrig	251.					
han falder det						
selv sit Forsikrings-Brev, og er det						
siden confermeret af alle folgende						
Konger	252.					
Frost (en usædvanlig stærk)	228.					
Fruentimmers Duelighed og Flittighed	6.					
de forstaae at farve	7.					
Frugtbarthed paa Korn-Sæd	27.					
Froer (Peder Ores)	11.					
et særdeles slags, som kaldes						
Lovskriger.	ib.					
Fugle-Arter	13.					
Brol-Fugle	ib.					
Citron-Fugle	14.					
Driv-Fugle	19.					
Edder-Fugle	14.-281.					
Krams-Fugle	16.					
Havre-Fugle	15.					
Fugle-Kongen	14.					
Guldmaegt (de Bornholmske Deputeredes)	260.					
Gyrre-Træ, som findes i en Mose	37.					
G.						
Gaard foreret Jens Roefod af Kongen	244.					
Gaardene ligge vidt adspredte paa Bornholm, have Navn af Bye	49.	<i>gaardens vidde spredning paa Bornholm. Det. p. 91.</i>				
de fornemmeste i Mackirke Sogn	87.					
i Pederker Sogn	95.					
i St. Clemens Sogn	98.					
i St. Olai Sogn	110.					
Gaase-Ruske	15.					
Gadebygaard	58.					
Gadisser, eller Hav-Gadisser	15.					
Op 2						
Gag:						

ÆLD

ÆLD

ÆLD

Side	Side
Gagge (Jørgen) og Husfri deres Baabener i St. Knuds Kirke 70.	Gouverneur (den Svenske) paalagde Skat 233.
Galskiftts (Lieuten. Iver Christopher sen) Monument i Aaker Kirke 182.	Graae-Been, Graae-Nalle 16.
Gave-Brev (Bornholms Indbyggeres) til Kong FRIDERIG den Tredie paa Landet 247.	Graae-Spurrer 22.
ligeledes fra Geisligheden, Borgemesterne, Herrederne og Birkene 250.	Grand (Erke-Biskop Jens) har resideret paa Hammershus Slot 110. 203.
Gedder 23.	Graß-Ziegen 16.
paa Christiansø rare 281.	Muke 21.
General-Mynstring 124.	Græshedes (Kong Svend) Donation paa Bornholm stadsfæstet af Kong Waldemar den første 200.
General-Proviant-Mester (en Svensk strandet paa Bornholm 267.	Graes-Smutter 15.
Gemeen Mands Indbildung om Skaden og Roven 20.	Grævinger 9.
Gersdorff (Joachim) 102. 234.	Gudhiem 25.
Gevihr (Hjorte) i Ronne Kirke, hvor paa hænges Kransse 139.	hvoraf har sit Navn 57.
Gevorben Milice er ingen paa Bornholm 121.	Guldmine er funden 58.
Gifstige Orme 11.	Guld - Klumper, Stykker eller Mynt fundet i en Ager i Jysser Sogn 66.
Gerde-Smuttere 14.	Stang funden samme Sted af en fattig Mand i Svaneke 16.
Gies, tamme og vilde 15. 22.	fundet paa 2. Steder i Vester Marie Sogn 83.
Gray-Gies 15.	Gummeløs (Capit. Niels Nielsen) hans Monument 153.
Gise (Falk) til Skiersen 172. 62.	Guthins hvem var 1.
hans Overdragelse Brev paa en Ager til Nørre Bye 172.	Guthiland, nu Gulland, hvoraf har sit Navn 2.
Glenster 15.	Guul-Tossem faldes Bjornen af den gemene Mand i Norge 16.
Gouverneur (den Svenske) gav Indbyggerne i Ronne Braget af det Svenske Ørlogs Skib, Westervig faldet, som var strandet paa Bornholm, til Pris 232.	Gule-Rodder eller Mor-Rodder de bestre voxe i Hasle 151.
Grubbe, Jr. Regtze Til gr. 76. 144.	Gyldensgaard 58.
	Goger 15. 16.
	5.

Side

Side

3.

Hagel, usædvanlig store	235.	Havre, den bedste males til Grynh den fletteste sælges	28.
Hakkeleth, et Sted i Wester Marie Sogn, hvor der er fundet Guld	82.	Havre, Sæd	27.
Hammeren	33.	Hav-Wirvel ved Nørre	164.
Høymere-Søe	23.	Hedenste Altere paa Bornholm	46.
Hammershus ¹⁰⁷ 23.it.108.201.206.211.216. ^{M.} indtaget af Lybekerne ^{18.63} 217.	231.	Heeder	38.
indtaget af den Svenske Admiral Wrangel tillige med det ganske Land		Hekken, Tærner	17.
Virketing forдум kaldet		Helgens (alle) Sogn	73.
Groeting	46.	Billeder paa Alter-Tavlen i Gudhiems Capell	57.
Hamp	28. 236.	paa Alter-Tavlen i Ronne Kirke	131.
Handslangere ved Artilleriet	121.	Hellig Peder	25.
Hasle	25.	Helligdoms-Kilde	33. 110.
Herred	49.	Hemmingers Herred	40.
ligger i Ruths Sogn	150.	Henge-Dynd	23.
der holdes Norre-Herreds Ret- tergang	ib.	Herlighed af Commandantskabet paa Christianssøe	282.
dens Borgere var de første, som begyndte at afslasie det Svenske Krig	ib.	Herreder paa Bornholm	49.
Stads Vaaben	151.	Herreds Compagnier	123.
i Byen er kun en eneste Brond	ib.	Herstabs Forandring	47.
dens Grund-Tegning og Opstalt 154.		Hervidsied Herred i Skaane tillige med Ronne Herred paa Bornholm maatte Kong Erik Menved overgive til den Lundiske Erke-Biskops Stol	203.
Hørboe (Bisshop) visiterer	271.	Heste paa Bornholm deres Storelse og Slabning	4.
Højer Hartkornets ¹⁰⁸ ^{M.} ⁹⁵ Contraposition		bruges til Dragoner Heste	ib.
Hav-Gadisser, deres Fier og Duun er god	15.	tilforn folgt en anseelig Deel til Pommern og Lybek	5.
Havne paa Bornholm	3.	findes og af Norsk Art	ib.
paa Christianssøe	280.	Høje	
Haver ere mange paa Christianssøe	ib.		
Hartkorn ¹⁰⁹ ^{spas af} ^{ignn} Contraposition pp 3 Erkommne - ^{M. 62.} 89.			
Hartkorn, spas af Contraposition pp 3 M. 90.			

SØNDAG

Side	Side
Hestie paalagt Indbyggerne at anskaffe af den Svenske Gouverneur Bardovio 232.	Huulning i Muren i St. Knuds Kirke, hvorudi et forgylt Billedet 71.
doer 270.	Hvede 28.
ere ei paa Christiansse kan ei heller bruges 281.	Hvelvinger 2. i Nye Larsser Kirke 67.
Heirer 15.	Hvide Muus 11.
Hiorte og Hinder har tilfern været der i Mængde 8.	Hvillinger 24.
ere forte til Sielland ib.	Hoe avles kun lidet 38.
Historisk Beskrivelse over Bornholm 199.	fores til Christiansse fra Bornholm 281.
Hjulkatte 11.	Hege 16.
Hoffmann (Major) den første Commendant paa Christiansse hans Begravelse der paa Kirke-Gaarden 283.	Hør 28.
Holbergs (Baron) Beskrivelse om Maaden, hvorledes Indbyggerne paa Bornholm forholdte sig med at afsætte det Svenske Aag 238.	Høie i Peerster Sogn 95. <i>Høie i Peerster Sogn von Christian Macabous med sine Fæller -</i> <i>J. J. van Evert -</i> 65.
Honnig bruges i Steden for Sukker 13.	Jagt paa Bornholm 8.
Horn af Elsdyr fundet i en Nose 37.	forbudet Indbyggerne ib.
Horn Øvæg solgt i Mængde fra Bornholm til Sielland 5.	Tarimarus, Forsie paa Rygen, sik Hammershus Slot tilbage, og handlede yndelig med de Gangne 201.
falder smaat, af hvad Marsag 6.	Jasmund paa Rygen hvor langt er fra Bornholm 3.
Hornfist 24.	Idiotismi i det Bornholmske Sprog 51.
Horse - Tøl foræret af en Bonde til en Kirke der paa Landet 4.	Ild i Jorden 234.
Gosger 16.	i Lusten ib.
Hortulaner 17.	Indbyggerne paa Bornholm klæde sig med Landets Producter 7.
Hospital i Mackirke Sogn 87.	" " " selge og deraf stior Mængde til andre Provincier ib.
Holm i Nonne 141. <i>Holm Baronage, Til. p. 67.</i>	" " " deres Complexion 30.
Hoved-Pande (St. Clemens) der i Kirken indmuret 104.	" " " Naturel 39.
Hull-Duer 14.	" " " gode Egenskaber 40.
Humle 28.	" " " Laster <i>Farkompr. Til.</i> 41.
	" " " Krugbarhed og Talrighed ib.
	Indeling (Landets) <i>Inscription p. Gen. M. Westre lig. Rytter. Til.</i> 49. 26.Til.
	" " " 7.

	Side		Side
Insecter	II.	Kar (Bondevedes)	96.
Johannes Greve af Holstein solgt Bornh. 209.		Karper	24.
Johannes Konge i Danmark, i hans Tid plyndrede Lybekerne Bornholm 215.		Karusser Falbes Kropper	23.
Jorden ploies forend den giodes til Rug-Sed	27.	" rare paa Christiansø	281.
" beskrives og taxeres	236.	Katten, et Dansk Krigs-Skib, borttaget af de Svenske i Ronne Havn.	229.
Jordstælv paa Bornholm	227. 233.	Kayer	Kjærlighed paa Bornholm. Tid. - pag. 13. <i>Bredt som bygning dyrkelsse konge</i> Kignde; Legn af Hedenskab paa Bornholm 46. <i>tid. 88.</i>
Ipsler hvoraf har sin Oprindelse	51.	Kilde (en rør) paa Christiansø	13.
" Sogn der til er Svannile Nanner 63.		" (Helligdoms) paa Bornholm 110.	
" de fornemmeste Gaarde der i Sognet ib.		" (beromite) Bislops-Kilden,	
Iredskær de beste	16.	Kaalde-Kilden ic.	32.
Isnarus Erke-Biskop i Lund, blev sadt i Jens Grands Sted, som reiste til Rom	203.	Kirke, Sogne i Øster-Herred	50.
Invil (Esger) Erke-Biskop i Lund	104.	" " i Vester-Herred	66.
" satte Ludvig Albertsen til Besalings-Mand over Hammers- hus Fæstning	206.	" " i Synder-Herred	84.
" dode Aar 1324.	208.	" " i Norre-Herred	98.
Jæger-Regel om Vald-Sneppens Ankomst	20.	Kirker med rundt Taarn 4. paa Bornholm	57. <i>Kirkbruds tiden 16. Tid. 36.</i>
" oversendes til Bornh. af Kongen	268.	Kirken i Ronne	128. & seqv. <i>Kirkbruds tiden 16. Tid. 36. 49 gislet. Tid. pag. 41.</i>
Jægenrenter (Forvalter) begraven paa Christiansøs Kirke-Gaard	283.	Kirke-Journal paa Christiansø	284.
R.		Kietting (Svader) den sidste Lybke	
Gaarde og Gane op hængt i Vester-Marie Kirke	83.	Gouverneur paa Bornholm	220.
Kaas	25.	" hans Navn indbrændt i en Vin- dues Rude ved Alteret i Rue-Kirke	180.
Kablian	281.	" hans Billedet i legemlig Sto- relse, tillige med hans 2. Hustruers, udhuggen i en stor Liig-Sten for Alteret	181.
Kalken i Øster-Marie Kirken af Selv, der paa Maria med Barnet	59.	Kinsby i Ipsler Sogn	63.
" i Nye Kirke er mærkværdig	73.	Kibmands Karle fra Lybek op holdte sig paa Bornholm om Sommeren for at kibe Heste og Stude	5.
Kalke (tre) til Rue-Kirke med deres Inscriptioner	III.	Kibstæder hvor mange ere paa Bornh.	46. 48.
Karme	135.	Kibmændene i Nørre blive bedragne af nogle Svenske Krigs-Fanger	180.
		Kise	

	Side		Side
Kiserne paa Bornholm blive bidte paa Overet af Skrubtudser	11.	Koefod (Eesper)	130.
haves og pa i Christiansø	281.	(Peder) Borgmester i Ronne	133.
Kjeller (Hans) Fændrik begraven i Øster Kirke	65.	(Mads Pedersen)	134.
Kiellergaarden i Øster Sogn	ib.	(Poul Hansen)	136.
Klager indsendt i en Memorial til Kong CHRISTIAN den Siette under et opdigtet Navn	270.	(William Poulsen)	ib.
Klipper (de fornemmesie) paa Bornholm	33.	(Jacob, Pagel)	160.
rode og hvide stribede som Gingang	164.	(Morten, Herman)	162.
Kloffe (Den store) i Øster Kirke	65. 66.	Koefodsgaard	84.
Kloffe hins a parte voldskirke	ib. 18.	Koefoders Vaaben paa Kalken i Nye Kirke	73.
Klokkerne i St. Nicolai Kirke	68.	Kolde, Sygen kaldes Stifmoderen	16.
i Nye Kirke	82.	Kommen	28.
i St. Clemens Kirke	105.	Konernes Tractamente i deres Sammen- komst	13.
i St. Olai Kirke	107.	Kopper (Børne) græssered paa Bornh.	271.
i Ronne Kirke	141.	Korn samles i Mængde under Jorden af Markmusene	10.
Klæde-Dragt (Bondernes)	40.	Lerker	17.
Kniber	21.	Sæd og Aeling	27.
Knitlinga Saga dens Beskrivelse over Bornholm	2.	1000. Tønder forteret Jubbyggerne paa Bornholm af Kongen	260.
vises at være urigtig	3.	Vahre oversendt af Kongen	270.
Knudster Sogn	70.	Kort over Bornholm	3.
Knuds (St.) Billede i Knudster Kirke	71.	Krag (Kield) en af de Kongelige Danske Commissarier	233.
Koe Morten en Commandant paa Bornh.	260.	Krager	16.
Koefod (Jens) hans Nobilitations-Brev	44.	Kragegaard	63.
(Peder) hans Monument i Øster Marie Kirke	60.	Krampe (Capit. Lientn. Adam) hans Monument i Hasle Kirke	153.
(Capit. Jens) hans Skilderie og Vaaben samt 2. Hustruers	61.	harde en Trocken Macabaeus til Egte, men formedest begangne Lei- ermaal blev skilt fra hende	154.
(Capit. Hans Madsen) med Tane over	61.	Kramsfugle eller Drosseler	16.
(Major Claus) ligeledes med Tane over i Øster Marie Kirke	ib.	Krebs	24.
(Capit. Hans Hansen) hans Monument i St. Nicolai Kirke	84.	Krek, Ender	17.
<i>Koefod, Ensi, Ensi, gld. p. d. j. Linde Kun forvaltning om til Regimentsp. Sondermark. Tell. 15 Conform: qua junc Enfalt: sum Capit. Tell. - 16.</i>		Krig imellem Dannemark og Sverrig	228. 235.

SØNDAG

MIDDAG

SØNDAG

	Side		Side
Kroner af Solv, hvormed Brudene til-		Lerke (General) sendt til Bornholm,	
forn blevne pyntede paa Bornholm	42.	som Commissaire	270.
Kronens Gaard	51.	Lerker	17.
Kropper	23.	Lenche (Oberst, Lieutenant.) Commandant	258.
Kruske med endeel Been og Næse forvares i et Skab i Muren i Aafer Kirke	181.	Lidelse (Christi) afmalet paa Pulpituret i Nye Kirke	74.
Kukker	15.	ligeledes paa Pulpitur i Ronne Kirke	138.
Kultinger	24.	Liig-Steen paa St. Nicola's Kirke-Gaard	68.
Kyndegaard	82.	i Vester Maria Kirke	84.
Hinnslab om Bornholmsk. Tz. Lægningd 30. M.	30.	(en rar) paa Volser Kirke-Gaard	91.
L.		i St. Olai Kirke	106.
		i Sandvig og Allinge Kirke	119.
Lage (Bornholms)	3.	i Nørre Kirke med Opførsigt paa	
Lam (et vanskabt) født paa Bornholm	259.	i Form af en Urne	177. Tel. 25. og 26.
Landgangen paa Bornholm med Batte-		paa Christianssøs Kirke-Gaard	282.
rier forsynet		^{3d. Tel. 26. og 27. Ronne Kirke 8.}	
Landstour Peder Hansen 1600. Tel:	26.	Limens Gaard	179.
Landsting hvor holdes	46.	Lindenov (Hans) til Ørslev	53.
Landets Dyrighed	47.	Listed	25.
Privilégia	ib.	Love i Henseende til Arv	42.
Inddeling	49.	Lods paa Christianssø	280.
^{Første Gang op 1600. da Tel.}	31.	Luftens Beskaffenhed paa Bornholm	28.
Land, Provsten boer i Ronne	141.	Lybske Herrelab paa Bornholm	47.
Gang (de Svenskes) paa Bornholm	231.	Lybekernes ugadelige Forhold paa Bornh.	215.
Larsker Sogn	51.	de indtoge Hammershus, ihjelstog Besætningen, og afbrændte	
Laurentii (St.) Billeder paa Alter-Tav-		Nørre	217.
len i Aafer Kirke	180.	Lykke (Hr. Peder) Erke-Biskop i Lund	
Lare - Gangst, det fornemmeste Fisserie		i Sjaane	184.
paa Bornholm	24.	Lyngen (store)	23.
bestadiges af Sæll-Hunde	ib.	Lyng - Vibor	132.
Lare - Lænker	25.	Lyse - Kroner i Ronne Kirke	138.
Lar fanges og paa Christianssø	281.	Lægedoms Midler	31.
Lediegaard	63.	Løvenhielms (Ober-Commandant og Amtmand) og Frues Vaabener i	
Leer, som den Coblenzer, item Pibe -		St. Knuds Kirke	72.
Leer findes ved Strandbye-Gaard	89.	Løv - Skrigere	11.
Lee - Katte	9.	Qq.	M.
Lehns - Gaard	51.		

ÆLD

ÆLD

ÆLD

M.

Side

Side

Mæger	17.	Markmusene samle Korn i stor Mængde under Jorden	270.
Maaer ere ingen paa Bornholm	9.	Marmor (marke blaă) hvoraf et Fad i Ipsker Kirke	64. 88.
Maccabæus (Capit. Christian) til Slousholm begraven i Ærsker Kirke	65.	" " Ris i Soen, hvoraf udbrydes Diamanter	95.
Madk Baaben, ^{ib.}	ib.		
Magazin (Det Danske	140.	Marst (Ludvig Albertsen) og Peder Wendeboe	207.
" " Kongens) er i Ronne	141.		
Magistraten i Ronne	ib.	Medicamenter	30.
Maglegaard ^{En vilgen ved Sjællands Hoved med en høj}	61. 84.	Meel-Sand findes ved Ronne Castell	73.
Makrel ^{En vigtig fisk i Mælumvær, etc.}	24.	Meninger (adskillige) om Bornholms første Bebyggelse	199.
Malaing (emblematisch) paa Kvind-Folke Pulpituret i Nye-Kirke	74.	" " (Selværdi og Resenii) om Kee Sogns Navns Oprindelse	110.
" " paa Prædike-Stolen og Pulpituret i Roe-Kirke	13.	a Melle (Jacobi) Beretning om 5. Beg.	
Malt-Dæern, et Sted hvor de Svenske siege i Land	250. 30	gere paa Lybeks Raadsby, som skal være givet til Straf af Bornholms Indbyggere	219.
Mandkion (alt) paa Bornholm er Landets Guarnison	121.	Messe holdt i St. Margrethe Capelle hver Løverdag	58.
Mandse	26.	Messe-Hagelen i St. Knuds Kirke meget gammel, rar og kostbar	70.
Mandstabet paa Bornholm mynstret for Kong CHRISTIAN den Fierde	227.	Michels-Herred	49.
Mangel paa Brød paa Bornholm 1740.	270.	Milice (gevorben) er ingen paa Bornh. ^{Miliciens bestyring} Til. 34. ^{Tabelle p. 51.}	121.
Manuscript (et gammelt Islandst) giver en fort, men uesterrettelig Beskrivelse over Bornholm	2.	Militaire Forfatning og Anstalt paa Bornholm ^{Milit. og Civile bestyring. Tabel. 14. 34. Til. 120.}	120. ^{54. Til.}
Margrethe (St.) Capelle i Øster-Mari-		Mineralia og Marmor findes i Nækirke Sogn	88.
rice Sogn	58.		
Marie Billede med Barnet paa Kalken i Øster-Marie Kirke	59.	Mistler	20.
" " (Vester) Sogn	82.	Misdædere forsendes til Christians-Ø	
" " de fornemmesste Gaarde der i Sognet	83.	for at arbeide i Jern	279.
Marked (carlig) forordnet at holdes i Ronne	266.	Misvært paa Bornholm	268.
Markeskiel, ^{ib. omkring 1740. Til. 10.}		Mosser	38.
	Til. 43.		

Mor-

Side	Side
Morten (Oberste) Commandant paa Bornholm, kaldet Koe-Morten <i>sch wyrk. Wiss. u. v. Gage. Tel. 62.</i>	Norsk-Heste-Art paa Bornholm 5. Nye Larfer, eller rettere Nicolai Sogns Kirke 66. 67.
Muldvarper ere ingen 9.	
Muur (den vestre) i St. Nicolai Kirke nedfaldet Paaske Mandag 1661. 67.	Nyekirke eller Nye Kirke-Sogn hvoraf har sit Navn 73. Kirkens Aftegning ib.
Muns ere 3. Slags paa Bornholm 10. <i>(hvide)</i> 11.	Nyekirke (Capit. Morten Mortensen) hans Monument 81. (Lieutenant Christen Mogensen) hans Monument ib.
Musvitter 17. 21.	Rødder samles af Skov-Musene 10.
Mynstring (General) paa Bornholm 124.	Norre-Herred 49. 98. <i>Sobilit. Arv. af Bischof Tve. Tel. 42.</i> <i>Ole Bagge O. Tel.</i>
Mynter af Guld fundne i en Ager i Jyssker Sogn 66. " af Sølv fundne i Jorden 89. 272.	Side
Myre-Gaard i St. Nicolai Sogn 68.	Odbbere 9.
Myrer ere somme Mar i stor Mengde 12.	Offer (Kirkegangs Koners) bestod for- dum i Ost og Brod ic. 83.
Molne-Bær Træer 35.	Oker findes i Aaker Sogn 88.
Møller (Peder Larsen) Borgemester i Ronne i 134.	Gadelands (Hans) Brev til Bornholms Indbyggere 245.
Møller (Beir og Vand) / Tel. p. 87/ 271.	Olden er kun lidet paa Bornholm 8. " Væg en eneste paa det ganske Land 35.
27.	Olffer, eller St. Olgi Sogn 105.
Nationale Compagnier paa Bornholm 122.	Omgangs-Sygen 30.
Nachtigal (der falsche) 21.	Orlogs-Skibe (to Danske) angribes af sem Svenske Fregatter 267.
Nattergaler 17.	Ormax Herlungen en Adelsmand 58.
Negen-Augen 25.	Orme giftige, og andre Regn-Orme, Kaal-Orme kaldes Madke ib. Spindel-Orme gjore Skade paa Æble-Træerne 12.
Nerse i Bolster Sogn 89. " hvoraf har sit Navn 163. " dens Grund-Tegning og Prospect 164. " Privilegier af Erke-Biskop Peder i Lund 165.	Ortolancer 17.
Nicolai (Erke-Biskop Jacobus) i Lund 209.	Overtroe (den gemene Mands) paa Bornh. 16.
Nicolai (St.) Billedede paa Alter-Tavlen i Ronne Kirke 131.	Ores (Peder) Friser 11.
Nielsen (Capit. Christen) hans Monument 64.	
Nimmer-Dug 29.	Dq 2 p.

p.

	Side
Padder faldes paa Bornholm Ægger	11.
Pat (Michel) en merkværdig Person	138.
Palmer	35.
Paradiis-Gaard	63.
Parker paa Christiansø	281.
Peder Erle-Biskop i Lund	184.
Peerler Sogn, der voxer den beste Rug og Byg	94.
Penge beregnes paa Bornholm kun til Slette-Dalere	5.
Pergaments Document fra 221. til 226.	
Perler (ægte) paa Messe-Hagelen i St. Knuds Kirke	71.
Pest paa Bornholm fire gange	227.-234.
Petræi (Nicolai) Beretning om Born- holms Opfindelse	1.
Philander et opdigtet Navn under en Memorial indsendt til Kong CHRISTIAN den Siette	270.
Pige-Barn (et vanskab)	271.
Pighavarre	24.
Pind. Svæm ere i Mængde paa Bornholm og kaldes Hul-Latte	11.
Vocaler af Solv forgylde foræret Jens Koefod af Kongen	245.
Pontoppidan (Biskop)	278.
Pors (Stig) med sine Tilhængere slaar Kong Eric Slipping ihiel	202.
Posterne (Artillerie) hvor mange	125.-126.
Post-Ryttere ved Dragoner-Compagnierne	124.
Pouster Sogn hvoraf har sit Ravn	92.
dets Sejgl	ib.
derved er en merkværdig An- tegnelse	94.
Prinsenstjold (Oberste Johannes)	
Svenst Gouverneur paa Bornholm	235.
lader forkynne sin Fuldmagt, og paabyder hvert Mand at give Forteg- nelse paa deres Midler og Indkomster, paalægger deresfor Stat	235.-236.-237.
Peder Jensen, Kirkegods-Supper	72.

Kunstner, vid: Knæfum.
p. 191, 199.

Prinsenstjolds- Kilde Tidsp. 80. Side	
Prinsenstjold besaler Kibstæderne der paa Landet at udrede 50. Matroser	ib.
- - - at frataage Præst. deres Tiender	ib.
- - - plagede Indbyggerne med Arbeide og Kiersel	ib.
- - - Autors Betænkning over denne hans Opsæsel	ib.
- - - til sin Død af et uvist Skud,	
i det han vilde undsbe	240. Tid. 44, 49
privilegier for Bornholm	47.
(Ronne Byes) nemlig:	
1.) Erle-Biskop Jenses Privilegier	
meddelede Ronne Borgerstab	142.
2.) Hoveds-Mand, Borgemestere og Raad paa Bornholm deres Slut- ning om Stat og Uddelsel	143.
3.) Det Lybske Senats-Brev angaaende den Danske Mynt	144.
4.) Kong CHRISTIAN den Tredies Privilegier givet Ronne, Næsse, Svanike og Hasle	145.
5.) Kong FRIDERIC den Andens Pri- vilegier for Kibstæderne paa Bornh.	146.
6.) Samme Konges Privilegier for Bornholms Land	147.
7.) Kong CHRISTIAN den Fierdes Brev til Bornholm	148.
8.) Samme Konges Brev til Magistra- ten paa Bornholm	149.
9.) Kong FRIDERIC den Tredies Con- firmation paa alle Privilegier	ib.
Privilegier (Aakirke Byes) nemlig:	
1.) Erle-Biskop Børges Brev, hvorved han confirmerer alle de Privilegier, som af hans Formænd varé givne	184.
2.) Samme Erle-Biskops Forligelse Brev imellem Aakirke Bye og en velhavende Bonde om Åger og Eng	186.
3.) Sammes Privilegier givne samme Bye efter en indfalden Ildebrand	187.
Propriet. og Stir-gaamh. Tid. 94) Et	

Søndag Middag

Side		Side
4.) Et Kalds-Brev udsiedt af Capitelet i Lund til Hr. Niels Matth. Lund 188.		derom en Table til Almindelse i Nonne Kirke 135.
Proces om St. Jørgens Hospitals Ind- komster 87.		Nidén bruges meget paa Bornholm 4.
Provster paa Bornholms Land siden Re- formationen 190.		Riu-Spører, eller Regen-Spærer 19.
Provstie, er fun et paa Bornholm 49.		Risegaard 88.
Præster (fire Brodre paa en Eid) til de fire Kirker paa Bornh. med runde Taarne 57.		Rosengaard i Øster Sogn 63.
Præsterne paa Bornholms Land siden Re- formationen 191. 199.		Rosenkranz (Besalings-Mand Holger) og Frue Lene Gyldenstierne deres Baabener i Øster Marie Kirke 60.
<i>Graabekkegaardens Tidsskrift p. 79.</i>		" ligeledes i St. Anuds Kirke 72.
O.		" saer Villadelse af de Svenske at reise til Kjøbenhavn 232.
Øvind-Golk paa Bornholm ride i Ever- Saddel 4.		Røtter paa Bornholm ere Indbyggerne til stor Skade og Plage 9.
" ere huslige, flittige og vindstibelige 6. 7.		" hagle overmagde sterk 10.
Øvikstiert 21.		Rug, Rug-Sæd paa Bornholm 27.
Øvæg-Syge paa Bornholm 237.		" mere end 10000. Esnder blev spildt ved en stor Storm paa Bornholm 232.
<i>Graabekkegaardens Barnetidsskrift p. 45.</i>		Runist Skrifst paa Steine 56. 69. 85. 98. 99. 114.
R.		Rune Svarttorv v. Hr. Alphabekke Tid. pag 82.
Raager 17.		Rune Brve 86.
" deres Forhold og Mytte 18.		Ruths Sogn og Kirke hvorf har sit Navn 115.
" ere hvide og brogede 19.		Ryler <i>Graabekkegaardens Tidsskrift p. 10.</i> 20.
Raage-Skat 18.		Rytteriet føres bort fra Bornholm til Riga af de Svenske 237.
Ranzau (Grev Christian) Kongel. Com- missarius paa Bornh. 1661. 104. 257.		Røgne-Herred 49.
Rast Lands-Dommer 263.		Røve (rode) 9.
Ravn 19.		Roe-Sogn hvorf har sit Navn 110.
Reetz (Waldemar) Gouverneur paa Bornh. 68.		Roe-Stad 25.
Reger 25.		Ronne Hoved-Staden paa Bornholm ligger i St. Anuds Sogn 70. 126.
Religionen paa Bornholm 46.		" dens Havn og Herligh. med Fiskerie 127.
Resenii Manuscript 141.		" dens gamle Indseigl ib.
" Menig angaaende Oprindelsen til det Ravn Ibster 50.		" dens Stads-Vaaben givet af Kong FRIDERIC den Anden 128.
" om Ronne Byes Forsyttelse 126.		" Kirke er ei unanfeelig ib.
Rettergangs-Steder paa Bornholm 46.		" har en Table til Almindelse af Kong CHRISTIAN den Femtes Nærve- relse der paa Landet 132.
Retranchement omkring Ronne begyndt at arbeides paa 271.		" Kirke, der i Vaaben-Huset en Table med Optegnelse paa de Mennester,
Reventlan (Stift-Besalings-Mand Greve) hans Ankoms og Død paa Bornholm ib.		D 3 " som <i>Ronne Raadsfaars Rødder p. Tid. 60. 61.</i> <i>Ronne, Rønne Tid. Dom. Tid. 8 pag:</i>
<i>Graabekkegaardens, Lovsikts William Clausen paa liden 17. og 18. Tid. p. 44.</i>		
Regitzel, sur Grubbe.		

som ere døde i hvert Sogn der paa		Slotte (forslæbne)	
Landet i Pestens Tid	140.	g Smør - Enge, et Sted i Vester Maria	
Klokkerne, Skoler og Hospitalet	141.	Sogn, hvor der er fundet Guld	83.
begyndt at besættes	268.	Snepper	16. 20.
Herred var kist af en Adelsmand		Snoge	11.
ved Navn Uffo	204.	- Bæk der findes Flieser	25. 92.
Nor drommer	11.	Snaerer	20.
		Sode (fire Brodre)	57.
S.	Side	Soel - Sorter, eller Sold - Sorter	21.
Salomons Kilde	108.	Soldater (500) af Landets indfødde	
Salpeter	236.	føres bort af de Svenske til Stettin	236.
Sand (fint) føres fra Bornholm til Kielb.	92.	Sommer (en overmaade varm)	271.
Hammeren, derpaa stodte fire		Sort - Hætter paa Bornholm	17.
Svenske Skibe og blevé	234.	paa Christianssø	282.
Sandvig og Allinge Kirke	116.	Spindel - Orme fordrides ved et eget Middel	12.
Schröder (Obersie Hans) blev adlet og		Spraglede Hjorte i Sjælland ere af den	
kaldet Løvenheim	258.	Bornholmske Art	8.
Scoringe kaldes Bornholm af nogle		Spurrer	22.
<i>Skriventere</i>		Staal - Orme	13.
<i>Session paa Bornholm to gange om Aaret</i>	124.	Steen (en rod Marmor) med Runiskrift	
Silb	25.	paa i Vaaben - Huset i Roe - Kirke	114.
Silde - Garn	26.	Steen - Squatt, Steen - Dulp, eller	
Sirriser	12.	Steen - Hiolp	21.
Skab af Egg i Roe - Kirke, hvori fordum		Kull findes mellem Manne og Hasle	72.
er bevaret en af de der brugelige		Ristier ved Hav - siden, hvor Grav-	
Brude - Kroner af Sølv	112.	Giesene legge deres Unger ud	15.
Skader, Skov - Skader og Strand - Skader	20.	Tavle i Muren paa det store Taarn	
Skaller	25.	<i>Wann</i> paa Christianssø	287.
Skarn - Bassar	12.	Stillidser	21.
Slibbrud steer øste ved Bornholm	3. 233. 267.	Stor - Lyngen	38.
et stort, hvorsfra gamle Folk		Storke	21.
regne deres Alder	265.	Strid - Skrifter om den store Svenske	
Skibe i Ronne Kirke	138. 139.	Stranding ved Bornholm	265.
Skilderie (Jørgen Jensen Sodes)	54.	Stutterier holdes ei paa Bornholm	4.
(12. Præsters) i Næcker Kirke	181.	Stærer	21.
Sklevla	15.	Stor kaldes Storgia	26.
Skove ere kun faae	8. 34. 282.	Størrelse og Skikkelse af Bornholm	3.
<i>Tel.</i>	30.	Stortboe, en Gaard tillagt Herreds-	
Skovsholm	63.	Fogder, Lehns - Mænd og Bye-	
Ekrubudser fordrides med Tiøre	12.	Fogder paa Bornholm	226.
Skuder	19.	Suddere	23.
Slaghet (Theodorius)	216.	<i>g Smør, Laurvig</i> <i>Tel.</i> 88.	Swag
Slanger	13.		
<i>Stole Register paa Bornh.</i> 1753, <i>Til.</i> 35.			

*Sint Jørgen Andreas, hoveds mands
først tillægts fotografi. Nykirke,
Bornholm. 1753, Tit. 35.*

Tilleg pag. 66:

Æ. S. Æ. S.

	Side		Side
Svaghed blandt Gaazene	7.	Teign	25
Svaler	21.	Terra alba findes paa Strandbye-Gaards	
Svane (Doctor Hans)	66.	Grund i Nyeler Sogn	82.
Svaner	21.	alba paa Nise-Gaards Grund	
Svanike hvor ligger og har sit Navn	154.	i Aaekker Sogn	88.
har Kiobsieds Friheder	155.	Thanch (Jens) Profsi	67.
der fanges sfor Mængde af		Thrane (Ovenius) vilde forsare Born-	
smæa Sild	ib.	holms Indbyggere til at falde fra	
dens Kirke	ib.	Danmark igien til Sverrig	257.
Byevangs Frugtbarhed	27.	Tomme, eller Tommelidning	14.
Svartinger	21.	Torbage, eller Torbist	12.
Svensker	ib.	Torsk, kaldes alene Fisk	26.
Svensen (Peder) af Vapn	63.	tv Slags, graae og rød, forsendes	ib.
Svensk Herstak paa Bornholm	47.	Træpikkere	22.
Svenske forkommet Fundaterne og Ad-		Trolovelser	41.
komst Brevene for St. Jørgens		Ludser ere i Mængde paa Bornholm	11.
Hospital	87.	Lydse Ord i det Bornholmste Sprog	51.
søge forgives at giore Landgang		Lei følges ud af Landet	
paa Bornholm	228.	Tot, Topia, U. Tit. p. 72. 6.	
Svenske plyndre Byen Nørre, og drifte			Side
sig drukne	230.	Ugler	22.
lide saa vel som Landet sfor Skade		Uld, den Bornholmste bedre end den	
af Storm	263. 231. 232.	Siesslandiske	6.
sager Bornhæved den Noestildste Fred	233.	forarbeides i Landet	ib.
Sviin fedes paa Bornholm	8.	Wihfeldt (Cortis) med hans Gemahl	
Sygdom blandt Hestene	4.	sadt i Forvaring paa Hammershus	
Sygdommne blandt Mennesker	29.	Slot	257.
en besynderlig	30.	Wene (Knud) Rittmester	61. 221.
Synder-Herred	84.	(Sigvard) Kongel. Dansk Com-	
Synder-Gaard	81.	missarius	233.
Sælhunde	24.	Gothannus (Konge. Kong. Dom. Stats-Maad) nu væ-	
Gangst paa Christianssø	281.	rende Amtmand paa Bornholm har 276.	
Sær (ferke)	163. 23.	meddeelt-Autor de feste og troevær-	
Sæ-Slag imellem Lybekerne og den		digste Esterretninger om Laadet	189.
Danske Flode	216.	Udværing. V. Tit. 31. Wijckz Turckh. Tit. 31.	Side
Sæbægger Hornsh. Tit. T.	4.	Vaabener som findes i Kirker	44. 45. 60. 61.
		(ib. 62. 70. 71. 72. ib. 73.	
		(118. 119. 155. 181. 182.	
Taarn (et stort) paa Christianssø	283.	Vaar-Luftsen usund	29.
Tabeller over Christianssø	278.	Vagter i Kiobsiederne og paa Landet	123.
Tayler op hængte til Afmindelse	67. 81. 106.	Vagboer	ib.
(112. 114. 117. ib. 118. 132.			
(135. 140. 156. 164. 268.			

Tamper-Roll. 46.

Tabelle over Døgnen, Etaph. Døgn
Brunkuerne, Kjoch-Døgn, vifl Døgn, Tit. 84.
Topographisk Tabell over Jorckbys 85.

	S	S	S	Side		S	S	Side
Vagteler				22.	Wilde-Dyr			8.
Vald - Snekker				20.	Wildtets Formindskelse			ib.
Valdemar den Første har bygget Hammershus Slot				201.	dets Marsag			9268.
hans Sonner stadsæt somme Donation og tillige overladt Slottet til Bisloppe				ib.				
den Tredie saaer Slaane og Bornholm				209.	Wilde-Gies			22
(Christian Grey) Kong CHRISTIAN den Fierdes Son lade paa Bornholm				228.	Vinstrup (Doctor Peder)			72.
von Ballen (Conrad) Svenske				267.	Vinter (en meget stræng)			263.
Vand - Sted				23.	Jugle paa Christiansse			282.
Høns				22.	Bip - Stort			21.
Wang				25.	Virvel i Havet ved Nexøe			164.
Wanskabt Dreng				271.	Visitatser (Biskoppernes) antegnede i Poulsler Kirke			94.
Vare - Tegn				125.	Volde og Metranchemens			121.
Varhierg Slot og Lhn hevligst til Lunde				267.	Vollens - Gaard			21.
Erke-Bisopps Sæde i Steden for Bornholm				22.	Wrangel (Den Svenske Admiral) hans			
Vederlag givet de Svenske for Bornh.				25.	Slid borttages af Nexøe Fisitere			229.
Bedtegt og Love i Henseende til Rev				271.	hans ugudelige Opsærel mod			
Weir (et forskælkeligt)				125.	Byen			230.231.232.
Wellings - Naen				24.	Wæbner, Wapu			42.43.
Gaard				82.	Wægge - Luus,			12.
Vendelborg (Peder) twinger Ludvig Albertsen til at overgive Hammershus til Kong Christopher den Anden				219.	Wæve haves i Husene			7.
kaldes af Kongen Hans				252.		N.		
Wærte				42.	Østet i Slaane hvor langt er fra Bornh.			Side
Wester - Herred				233.				
Marie Sogn				24.		S.		
Gaard og Bierregaqyd				82.	Zeischen Zinslein			Side
von Werberg Ober - Commandant og Amtmand				206.				
Viber, Vibe-Unger				207.	Egteskabs Sagers Paakjendelse			Side
Vilker				66.	Ara Bornholmiana			46. Tel. 147.
Wilde Heste paa Bornholm				82.	Egteskabsgaffes Anhæng. Tel. 48.			
				ib.				
				119.		O.		
				22.	Ølet i Nepse er berosnt			Side
				28.	Oretvister ere underiden i stor Mængde			164.
				4.	Ørne			12.
					Ørter			22.
					Østlige Vinde stadelige			24.
					Øster			29.
					Øster Larster Kirke har rundt Taarn, og			50.
					er af det Slags den første			53.
					Øster Maria Kirke			60.
					Øde Købne og Ronne			

Janus vinget med Hornet
paa huk til Bismarck. Tel. p. 62.

West. Nels. Partions Akten
som Commandant. Tel. p. 63

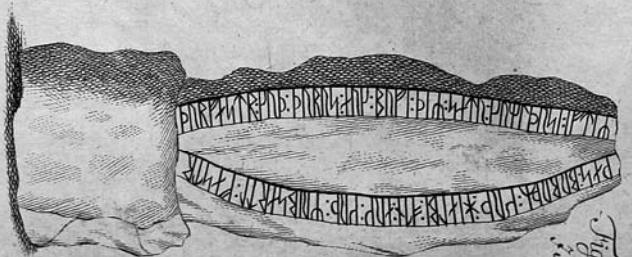
Inscriptio paa Janus og Rytter. Tel. p. 7.

T A B E L

Over Gaardene som under samme N
findes paa Kortet over BORNHOLM.

SØNDER-HERRED.		STER-HERRED.		NØRRE-HERRED.	
KNUDSKER	2. Sørvete	A AAKER	15. Tykete <i>Østholme</i>	IB SKER	57. Lille Love
SOGN.	7. Mølle	SOGN.	16. Minke	6. Slæde <i>Mølle</i>	6. Søde <i>Mølle</i>
Selv - Eier Gaarde.	8. Lyng	Selv - Eier Gaarde.	20. Gæd Kirken	R Ø E	Værnede Gaarde,
No.	45. Lofts	No.	23. Gæd Kirken	59. Hunde	31. Tæs <i>Tæs</i>
1. Surfiske =	46. Lille Mølle	24. Lille Myre	7. Gæde	8. Dymme	32. Græsge
2. Lille Surfiske	45. Lille	25. Gæde	9. Krikoboe	9. Krikoboe	1. Krikoboe <i>Krikoboe</i>
3. Surfiske	42. Sten	26. Gæde	10. Hølze	10. Hølze	2. Hølze <i>Hølze</i>
4. Hølze	43. Gæde	27. Hølze	11. Krikoboe	11. Krikoboe	3. Krikoboe <i>Krikoboe</i>
5. Tønnes	44. Jyde	28. Hølze	12. Rytter	12. Rytter	4. Store Myre
6. Bands	45. Kægge	29. Hølze	13. Kjæle	13. Kjæle	5. Store Myre
7. Bands	47. Haerget	30. Hølze	14. Tjede	14. Tjede	6. Lille Myre.
8. Lyng	48. Ploune	31. Hølze	15. Høle	15. Høle	7. Ruthske <i>Ruthske</i>
9. Elle	49. Tønde	32. Hølze	16. Høle	16. Høle	8. Stange <i>Stange</i>
10. Kratken	50. Tønde	33. Hølze	17. Kjæle	17. Kjæle	9. Skinnende <i>Skinnende</i>
11. Rytter	51. Kjæle	34. Hølze	18. Høle	18. Høle	10. Afers <i>Afers</i>
12. Rytter	52. Rytter	35. Hølze	19. Høle	19. Høle	11. Afters <i>Afters</i>
13. Kjæle	53. Rytter	36. Hølze	20. Drægere	20. Drægere	12. Afters <i>Afters</i>
14. Høle	54. Rytter	37. Hølze	21. Drægere	21. Drægere	13. Afters <i>Afters</i>
15. Kante	55. Galinge	38. Hølze	22. Drægere	22. Drægere	14. Afters <i>Afters</i>
16. Rytter	56. Galinge	39. Hølze	23. Kjæle	23. Kjæle	15. Afters <i>Afters</i>
17. Sniddie	57. Hølze	40. Hølze	24. Græme	24. Græme	16. Afters <i>Afters</i>
18. Sandemands	58. Hølze	41. Hølze	25. Kjæle	25. Kjæle	17. Afters <i>Afters</i>
19. Folge	59. Hølze	42. Hølze	26. Kjæle	26. Kjæle	18. Afters <i>Afters</i>
20. Folge	60. Hølze	43. Hølze	27. Kjæle	27. Kjæle	19. Afters <i>Afters</i>
21. Tønde	61. Hølze	44. Hølze	28. Kjæle	28. Kjæle	20. Afters <i>Afters</i>
22. Tønde	62. Hølze	45. Hølze	29. Kjæle	29. Kjæle	21. Afters <i>Afters</i>
23. Tønde	63. Hølze	46. Hølze	30. Kjæle	30. Kjæle	22. Afters <i>Afters</i>
24. Tønde	64. Hølze	47. Hølze	31. Kjæle	31. Kjæle	23. Afters <i>Afters</i>
25. Tønde	65. Hølze	48. Hølze	32. Kjæle	32. Kjæle	24. Afters <i>Afters</i>
26. Tønde	66. Hølze	49. Hølze	33. Kjæle	33. Kjæle	25. Afters <i>Afters</i>
27. Rommande	50. Hølze	50. Hølze	34. Kjæle	34. Kjæle	26. Afters <i>Afters</i>
28. Lille Alme	51. Hølze	51. Hølze	35. Kjæle	35. Kjæle	27. Afters <i>Afters</i>
29. Unde Høyen	52. Hølze	52. Hølze	36. Kjæle	36. Kjæle	28. Afters <i>Afters</i>
30. Jydsk	53. Hølze	53. Hølze	37. Kjæle	37. Kjæle	29. Afters <i>Afters</i>
31. Værnede Gaarde.	54. Hølze	54. Hølze	38. Kjæle	38. Kjæle	30. Afters <i>Afters</i>
32. Værnede Gaarde.	55. Hølze	55. Hølze	39. Kjæle	39. Kjæle	31. Afters <i>Afters</i>
33. Værnede Gaarde.	56. Hølze	56. Hølze	40. Kjæle	40. Kjæle	32. Afters <i>Afters</i>
34. Værnede Gaarde.	57. Hølze	57. Hølze	41. Kjæle	41. Kjæle	33. Afters <i>Afters</i>
35. Værnede Gaarde.	58. Hølze	58. Hølze	42. Kjæle	42. Kjæle	34. Afters <i>Afters</i>
36. Værnede Gaarde.	59. Hølze	59. Hølze	43. Kjæle	43. Kjæle	35. Afters <i>Afters</i>
37. Værnede Gaarde.	60. Hølze	60. Hølze	44. Kjæle	44. Kjæle	36. Afters <i>Afters</i>
38. Værnede Gaarde.	61. Hølze	61. Hølze	45. Kjæle	45. Kjæle	37. Afters <i>Afters</i>
39. Værnede Gaarde.	62. Hølze	62. Hølze	46. Kjæle	46. Kjæle	38. Afters <i>Afters</i>
40. Værnede Gaarde.	63. Hølze	63. Hølze	47. Kjæle	47. Kjæle	39. Afters <i>Afters</i>
41. Værnede Gaarde.	64. Hølze	64. Hølze	48. Kjæle	48. Kjæle	40. Afters <i>Afters</i>
42. Værnede Gaarde.	65. Hølze	65. Hølze	49. Kjæle	49. Kjæle	41. Afters <i>Afters</i>
43. Værnede Gaarde.	66. Hølze	66. Hølze	50. Kjæle	50. Kjæle	42. Afters <i>Afters</i>
44. Værnede Gaarde.	67. Hølze	67. Hølze	51. Kjæle	51. Kjæle	43. Afters <i>Afters</i>
45. Værnede Gaarde.	68. Hølze	68. Hølze	52. Kjæle	52. Kjæle	44. Afters <i>Afters</i>
46. Værnede Gaarde.	69. Hølze	69. Hølze	53. Kjæle	53. Kjæle	45. Afters <i>Afters</i>
47. Værnede Gaarde.	70. Hølze	70. Hølze	54. Kjæle	54. Kjæle	46. Afters <i>Afters</i>
48. Værnede Gaarde.	71. Hølze	71. Hølze	55. Kjæle	55. Kjæle	47. Afters <i>Afters</i>
49. Værnede Gaarde.	72. Hølze	72. Hølze	56. Kjæle	56. Kjæle	48. Afters <i>Afters</i>
50. Værnede Gaarde.	73. Hølze	73. Hølze	57. Kjæle	57. Kjæle	49. Afters <i>Afters</i>
51. Værnede Gaarde.	74. Hølze	74. Hølze	58. Kjæle	58. Kjæle	50. Afters <i>Afters</i>
52. Værnede Gaarde.	75. Hølze	75. Hølze	59. Kjæle	59. Kjæle	51. Afters <i>Afters</i>
53. Værnede Gaarde.	76. Hølze	76. Hølze	60. Kjæle	60. Kjæle	52. Afters <i>Afters</i>
54. Værnede Gaarde.	77. Hølze	77. Hølze	61. Kjæle	61. Kjæle	53. Afters <i>Afters</i>
55. Store Guusnande	78. Hølze	78. Hølze	62. Kjæle	62. Kjæle	54. Afters <i>Afters</i>
56. Følge	79. Hølze	79. Hølze	63. Kjæle	63. Kjæle	55. Afters <i>Afters</i>
57. Følge	80. Hølze	80. Hølze	64. Kjæle	64. Kjæle	56. Afters <i>Afters</i>
58. Bro	81. Hølze	81. Hølze	65. Kjæle	65. Kjæle	57. Afters <i>Afters</i>
59. Seite	82. Hølze	82. Hølze	66. Kjæle	66. Kjæle	58. Afters <i>Afters</i>
60. Seite	83. Hølze	83. Hølze	67. Kjæle	67. Kjæle	59. Afters <i>Afters</i>
61. Bakke	84. Hølze	84. Hølze	68. Kjæle	68. Kjæle	60. Afters <i>Afters</i>
62. Bakke	85. Hølze	85. Hølze	69. Kjæle	69. Kjæle	61. Afters <i>Afters</i>
63. Bakke	86. Hølze	86. Hølze	70. Kjæle	70. Kjæle	62. Afters <i>Afters</i>
64. Paa Bakken.	87. Hølze	87. Hølze	71. Kjæle	71. Kjæle	63. Afters <i>Afters</i>
65. Paa Agene	88. Hølze	88. Hølze	72. Kjæle	72. Kjæle	64. Afters <i>Afters</i>
66. Langens	89. Hølze	89. Hølze	73. Kjæle	73. Kjæle	65. Afters <i>Afters</i>
67. Stalit	90. Hølze	90. Hølze	74. Kjæle	74. Kjæle	66. Afters <i>Afters</i>
68. Tophems	91. Hølze	91. Hølze	75. Kjæle	75. Kjæle	67. Afters <i>Afters</i>
69. Hæksege	92. Hølze	92. Hølze	76. Kjæle	76. Kjæle	68. Afters <i>Afters</i>
70. Dyge	93. Hølze	93. Hølze	77. Kjæle	77. Kjæle	69. Afters <i>Afters</i>
71. Lille	94. Hølze	94. Hølze	78. Kjæle	78. Kjæle	70. Afters <i>Afters</i>
72. Søndre	95. Hølze	95. Hølze	79. Kjæle	79. Kjæle	71. Afters <i>Afters</i>
73. Søndre	96. Hølze	96. Hølze	80. Kjæle	80. Kjæle	72. Afters <i>Afters</i>
74. Søndre	97. Hølze	97. Hølze	81. Kjæle	81. Kjæle	73. Afters <i>Afters</i>
75. Søndre	98. Hølze	98. Hølze	82. Kjæle	82. Kjæle	74. Afters <i>Afters</i>
76. Søndre	99. Hølze	99. Hølze	83. Kjæle	83. Kjæle	75. Afters <i>Afters</i>
77. Søndre	100. Hølze	100. Hølze	84. Kjæle	84. Kjæle	76. Afters <i>Afters</i>
78. Søndre	101. Hølze	101. Hølze	85. Kjæle	85. Kjæle	77. Afters <i>Afters</i>
79. Søndre	102. Hølze	102. Hølze	86. Kjæle	86. Kjæle	78. Afters <i>Afters</i>
80. Søndre	103. Hølze	103. Hølze	87. Kjæle	87. Kjæle	79. Afters <i>Afters</i>
81. Søndre	104. Hølze	104. Hølze	88. Kjæle	88. Kjæle	80. Afters <i>Afters</i>
82. Søndre	105. Hølze	105. Hølze	89. Kjæle	89. Kjæle	81. Afters <i>Afters</i>
83. Søndre	106. Hølze	106. Hølze	90. Kjæle	90. Kjæle	82. Afters <i>Afters</i>
84. Søndre	107. Hølze	107. Hølze	91. Kjæle	91. Kjæle	83. Afters <i>Afters</i>
85. Søndre	108. Hølze	108. Hølze	92. Kjæle	92. Kjæle	84. Afters <i>Afters</i>
86. Søndre	109. Hølze	109. Hølze	93. Kjæle	93. Kjæle	85. Afters <i>Afters</i>
87. Søndre	110. Hølze	110. Hølze	94. Kjæle	94. Kjæle	86. Afters <i>Afters</i>
88. Søndre	111. Hølze	111. Hølze	95. Kjæle	95. Kjæle	87. Afters <i>Afters</i>
89. Søndre	112. Hølze	112. Hølze	96. Kjæle	96. Kjæle	88. Afters <i>Afters</i>
90. Søndre	113. Hølze	113. Hølze	97. Kjæle	97. Kjæle	89. Afters <i>Afters</i>
91. Søndre	114. Hølze	114. Hølze	98. Kjæle	98. Kjæle	90. Afters <i>Afters</i>
92. Søndre	115. Hølze	115. Hølze	99. Kjæle	99. Kjæle	91. Afters <i>Afters</i>
93. Søndre	116. Hølze	116. Hølze	100. Kjæle	100. Kjæle	92. Afters <i>Afters</i>
94. Søndre	117. Hølze	117. Hølze	101. Kjæle	101. Kjæle	93. Afters <i>Afters</i>
95. Søndre	118. Hølze	118. Hølze	102. Kjæle	102. Kjæle	94. Afters <i>Afters</i>
96. Søndre	119. Hølze	119. Hølze	103. Kjæle	103. Kjæle	95. Afters <i>Afters</i>
97. Søndre	120. Hølze	120. Hølze	104. Kjæle	104. Kjæle	96. Afters <i>Afters</i>
98. Søndre	121. Hølze	121. Hølze	105. Kjæle	105. Kjæle	97. Afters <i>Afters</i>
99. Søndre	122. Hølze	122. Hølze	106. Kjæle	106. Kjæle	98. Afters <i>Afters</i>
100. Søndre	123. Hølze	123. Hølze	107. Kjæle	107. Kjæle	99. Afters <i>Afters</i>
101. Søndre	124. Hølze	124. Hølze	108. Kjæle	108. Kjæle	100. Afters <i>Afters</i>
102. Søndre	125. Hølze	125. Hølze	109. Kjæle	109. Kjæle	101. Afters <i>Afters</i>
103. Søndre	126. Hølze	126. Hølze	110. Kjæle	110. Kjæle	102. Afters <i>Afters</i>
104. Søndre	127. Hølze	127. Hølze	111. Kjæle	111. Kjæle	103. Afters <i>Afters</i>
105. Søndre	128. Hølze	128. Hølze	112. Kjæle	112. Kjæle	104. Afters <i>Afters</i>
106. Søndre	129. Hølze	129. Hølze	113. Kjæle	113. Kjæle	105. Afters <i>Afters</i>
107. Søndre	130. Hølze	130. Hølze	114. Kjæle	114. Kjæle	106. Afters <i>Afters</i>
108. Søndre	131. Hølze	131. Hølze	115. Kjæle	115. Kjæle	107. Afters <i>Afters</i>
109. Søndre	132. Hølze	132. Hølze	116. Kjæle	116. Kjæle	108. Afters <i>Afters</i>
110. Søndre	133. Hølze	133. Hølze	117. Kjæle	117. Kjæle	109. Afters <i>Afters</i>
111. Søndre	134. Hølze	134. Hølze	118. Kjæle	118. Kjæle	110. Afters <i>Afters</i>
112. Søndre	135. Hølze	135. Hølze	119. Kjæle	119. Kjæle	111. Afters <i>Afters</i>
113. Søndre	136. Hølze	136. Hølze	120. Kjæle	120. Kjæle	112. Afters <i>Afters</i>
114. Søndre	137. Hølze	137. Hølze	121. Kjæle	121. Kjæle	113. Afters <i>Afters</i>
115. Søndre	138. Hølze	138. Hølze	122. Kjæle	122. Kjæle	114. Afters <i>Afters</i>
116. Søndre	139. Hølze	139. Hølze	123. Kjæle	123. Kjæle	115. Afters <i>Afters</i>
117. Søndre	140. Hølze	140. Hølze	124. Kjæle	124. Kjæle	116. Afters <i>Afters</i>
118. Søndre	141. Hølze	141. Hølze	125. Kjæle	125. Kjæle	117. Afters <i>Afters</i>
119. Søndre	142. Hølze	142. Hølze	126. Kjæle	126. Kjæle	118. Afters <i>Afters</i>
120. Søndre	143. Hølze	143. Hølze	127. Kjæle	127. Kjæle	119. Afters <i>Afters</i>
121. Søndre	144. Hølze	144. Hølze	128. Kjæle	128. Kjæle	120. Afters <i>Afters</i>
122. Søndre	145. Hølze	145. Hølze	129. Kjæle	129. Kjæle	121. Afters <i>Afters</i>
123. Søndre	146. Hølze	146. Hølze	130. Kjæle	130. Kjæle	122. Afters <i>Afters</i>
124. Søndre	147. Hølze	147. Hølze	131. Kjæle	131. Kjæle	123. Afters <i>Afters</i>
125. Søndre	148. Hølze	148. Hølze	132		

TAB. III

Fig. 4. 29:86.
Sæter, R.Fig. 7.
29:87.
Kvalvika
Kvalvika.

A stone fragment featuring a small, rounded protrusion on top. Below it is a horizontal band of runic text.

Sæter, R. Vær. Hafn. Sc.

A stone fragment with a distinct curved top. A horizontal band of runic text is visible on its side.

Fig. 3. 29:85.
Sæter,
Rye.

A stone fragment with a curved top. It features a horizontal band of runic text.

Fig. 6.
29:86.
Kvalvika.

A stone fragment with a curved top. It features a horizontal band of runic text.

Fig. 9.
29:86.

A stone fragment with a curved top. It features a horizontal band of runic text.

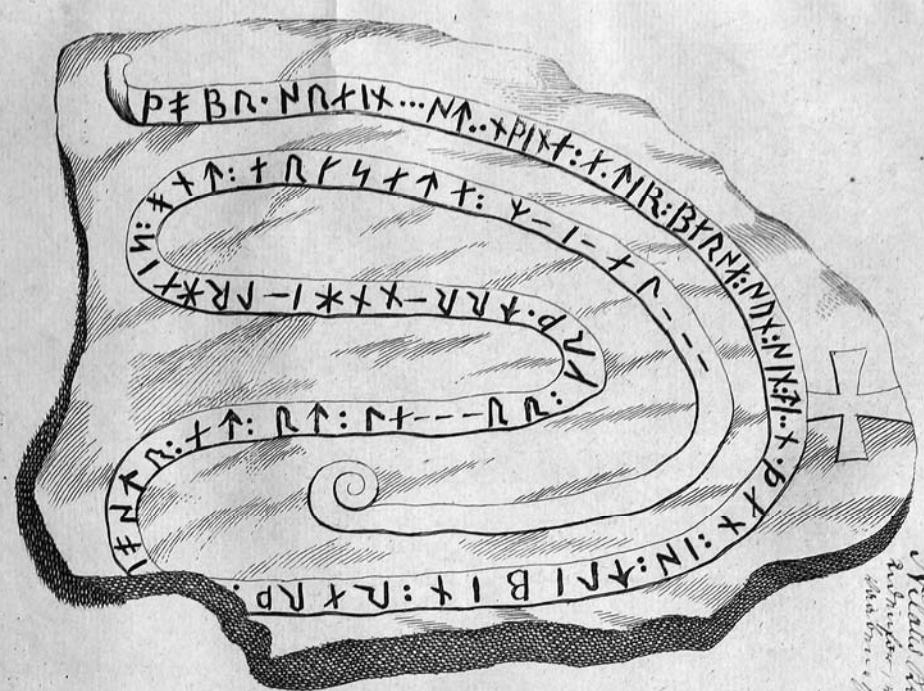
Fig. 2. 29:86.
Sæter,
Rye.

A stone fragment with a curved top. It features a horizontal band of runic text.

Fig. 5.
29:86.
Kvalvika.

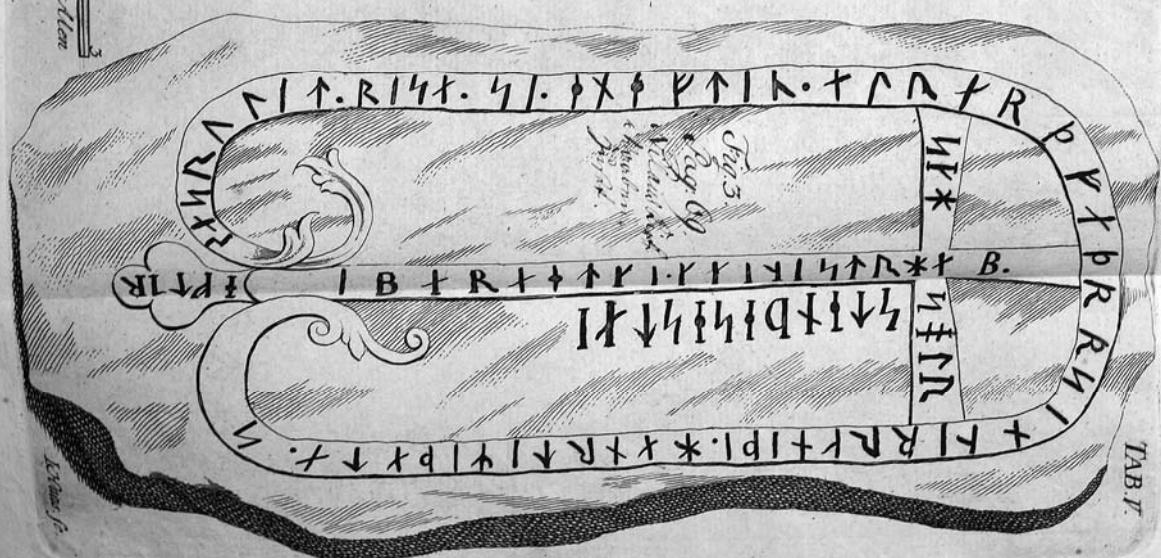
A stone fragment with a curved top. It features a horizontal band of runic text.

Fig. 1.
29:86.
Sæter,
Rye.

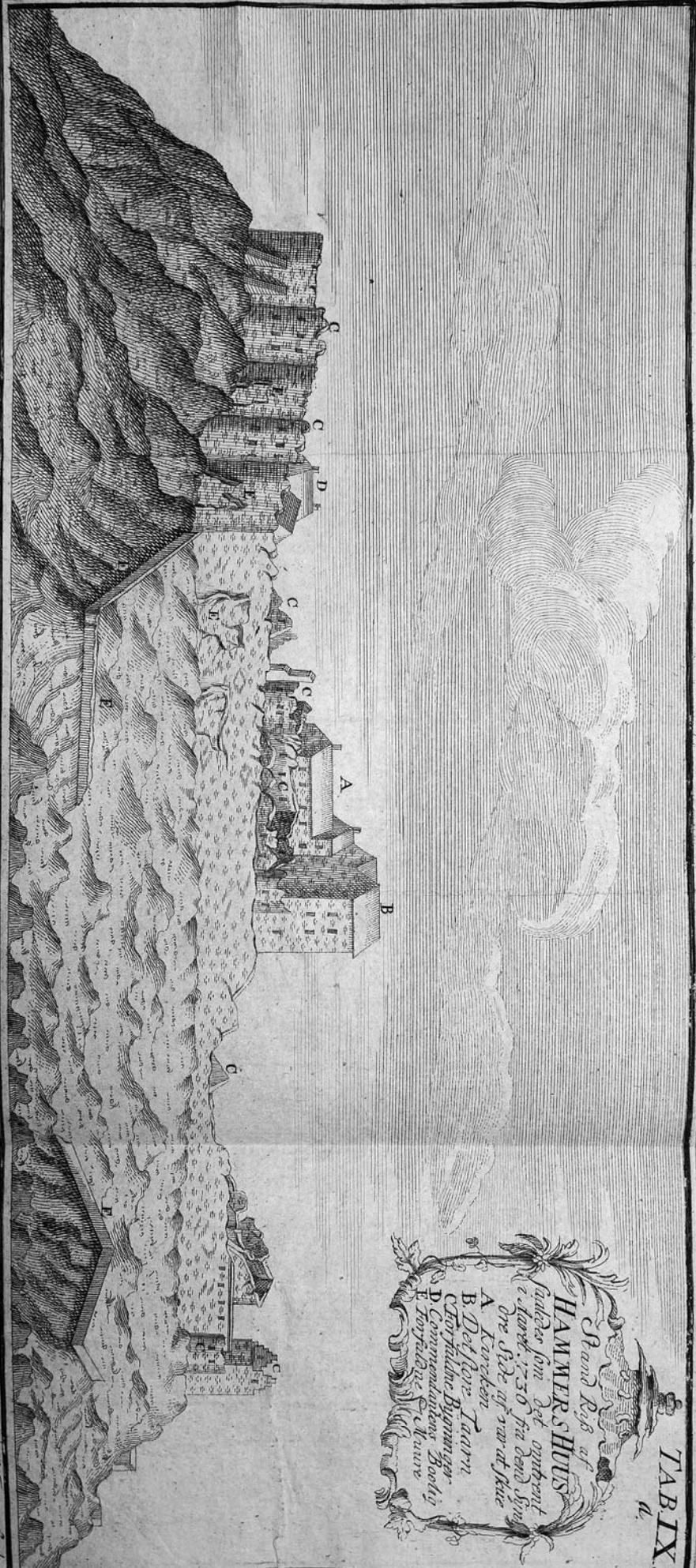
四

ad. B. G.
Villalba
R. M.
Buenos Aires
Argentina

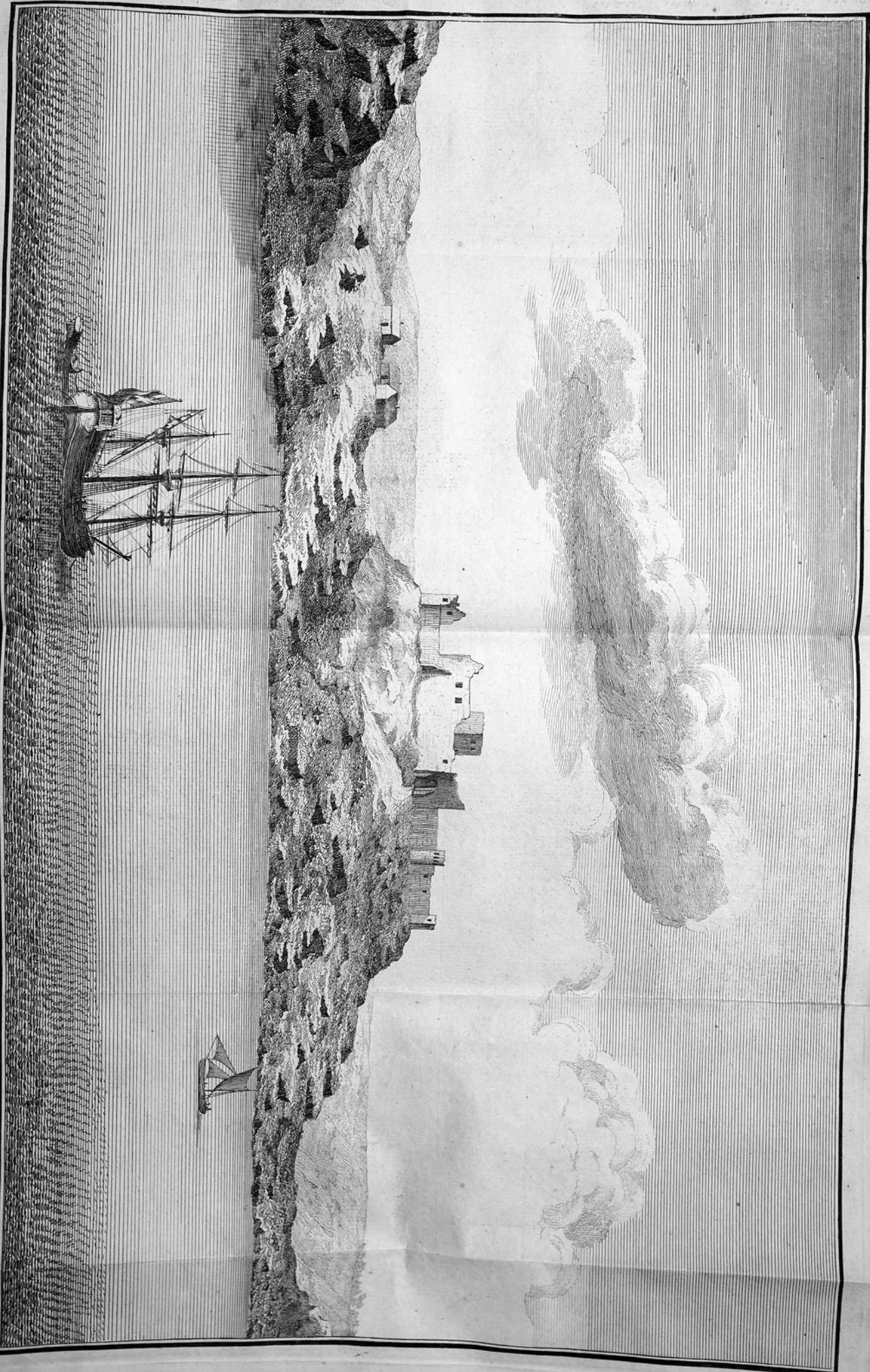

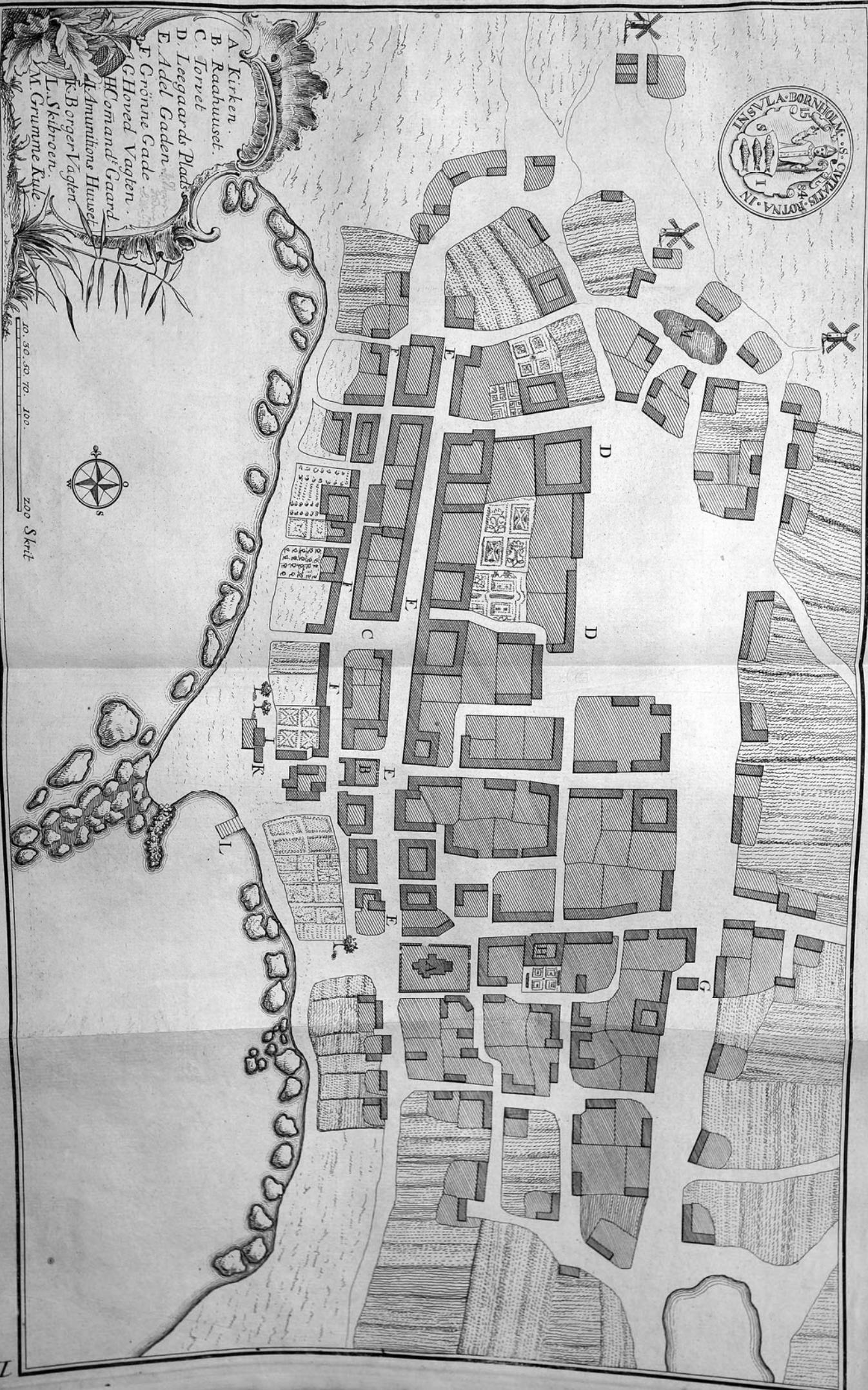
TAB. IX

J. G. J. G.
St. and R. af
HAMMERSHUS
Sunder som Det omtrent
i Aaret 1530 fra den 5te
Dreidejring var afsluttet
A. Kirken
B. Det høje Tårn
C. Tor-hulne Bygning
D. Commandører Boot
E. Kommandørerne Værre

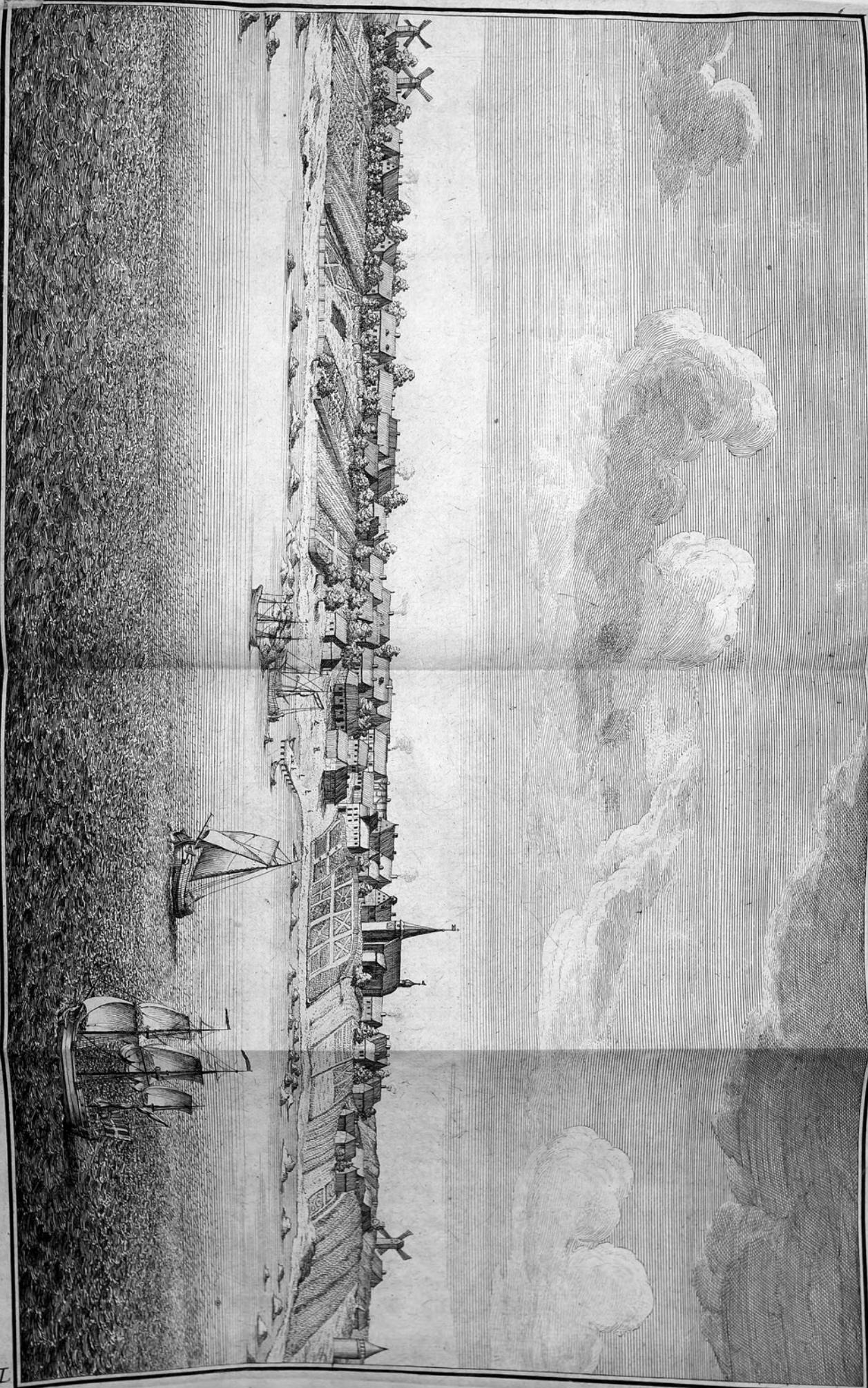
*Prospect af det gamle HAMMERSHUUS-Slott paa Bornholm
Saaledes om dets Rude rai Vore Tider falde desforbi Seilende i Dine.
Anno 1754*

Grund-Tegning af
RÖNNE Kjøbstæd
paa Bornholm

Prospect af
RÖNNE-Kiöbstæd paa Bornholm
Tagen fra Søen 1754

TAB:XII

Prospect of Svaneke Kirkegaard paa Bornholm

Taet fra den Syd-ost Side.

Maar 1754.

Chiteng. Reg. Univers. Hafniae. I. Haar. f.

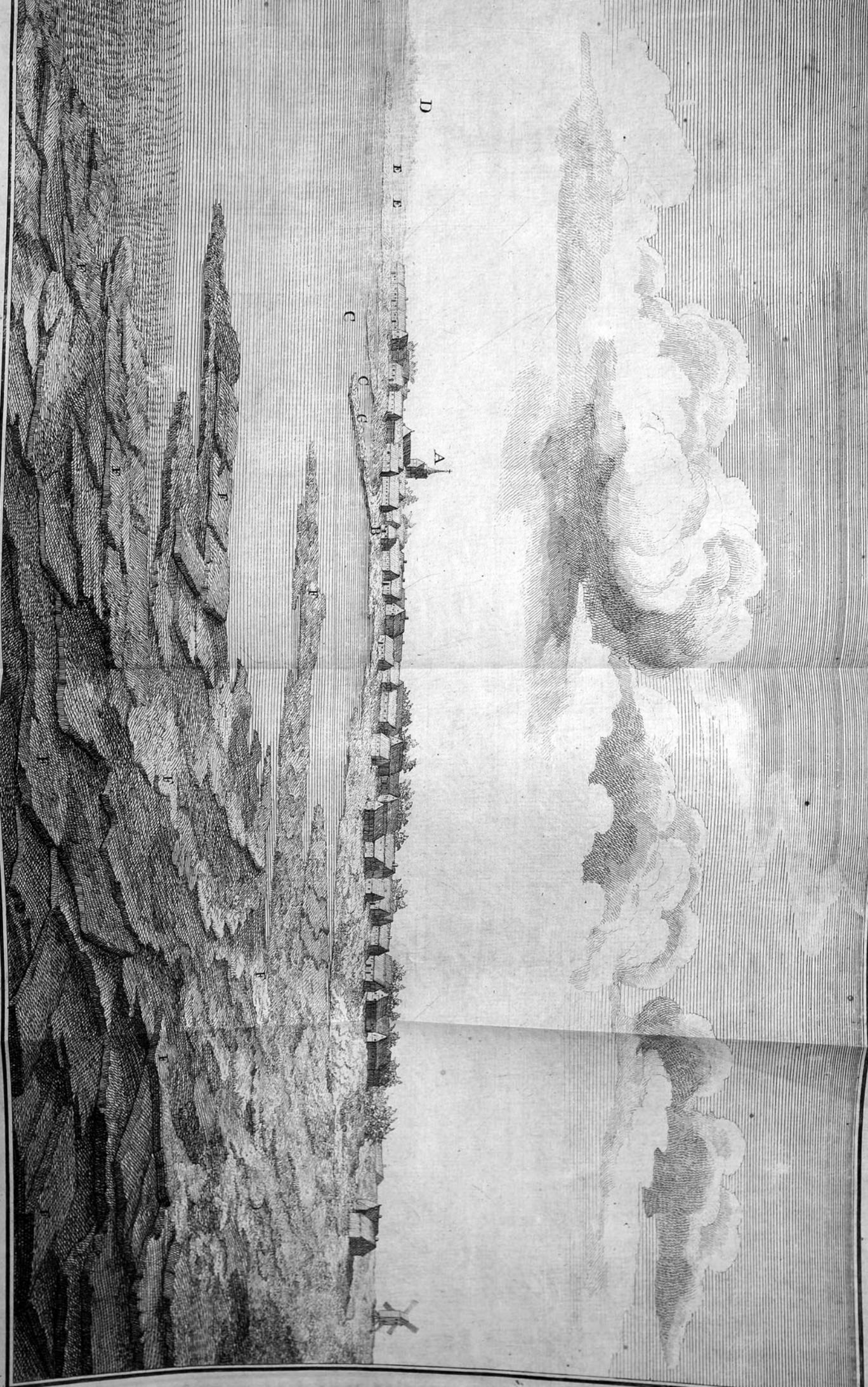
1. Kirken. 2. Kastellet.

3. Wagten. 4. Sven Klipper.

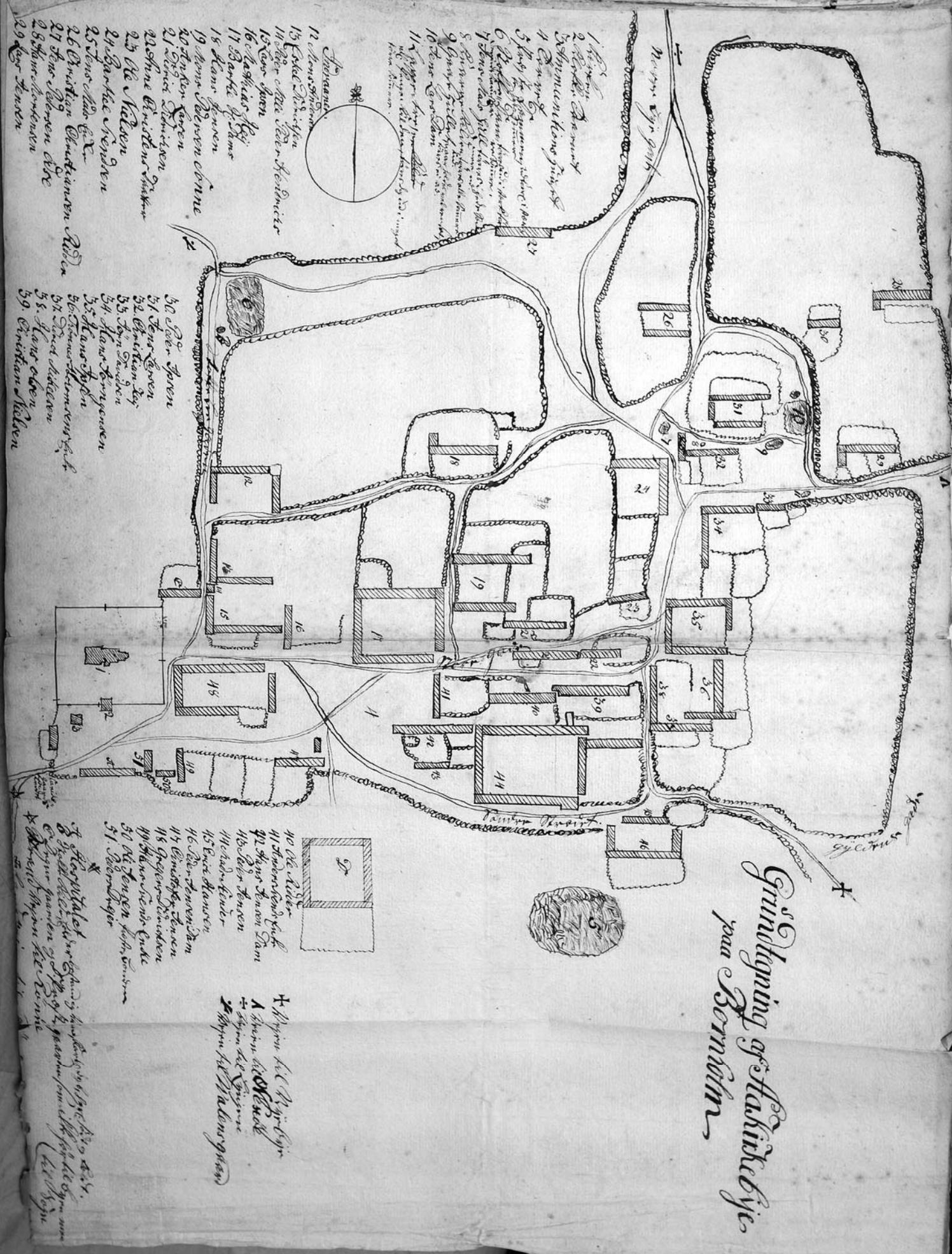
A Kirken.
B Raadhuset.
C Hafnen og Skibroen.

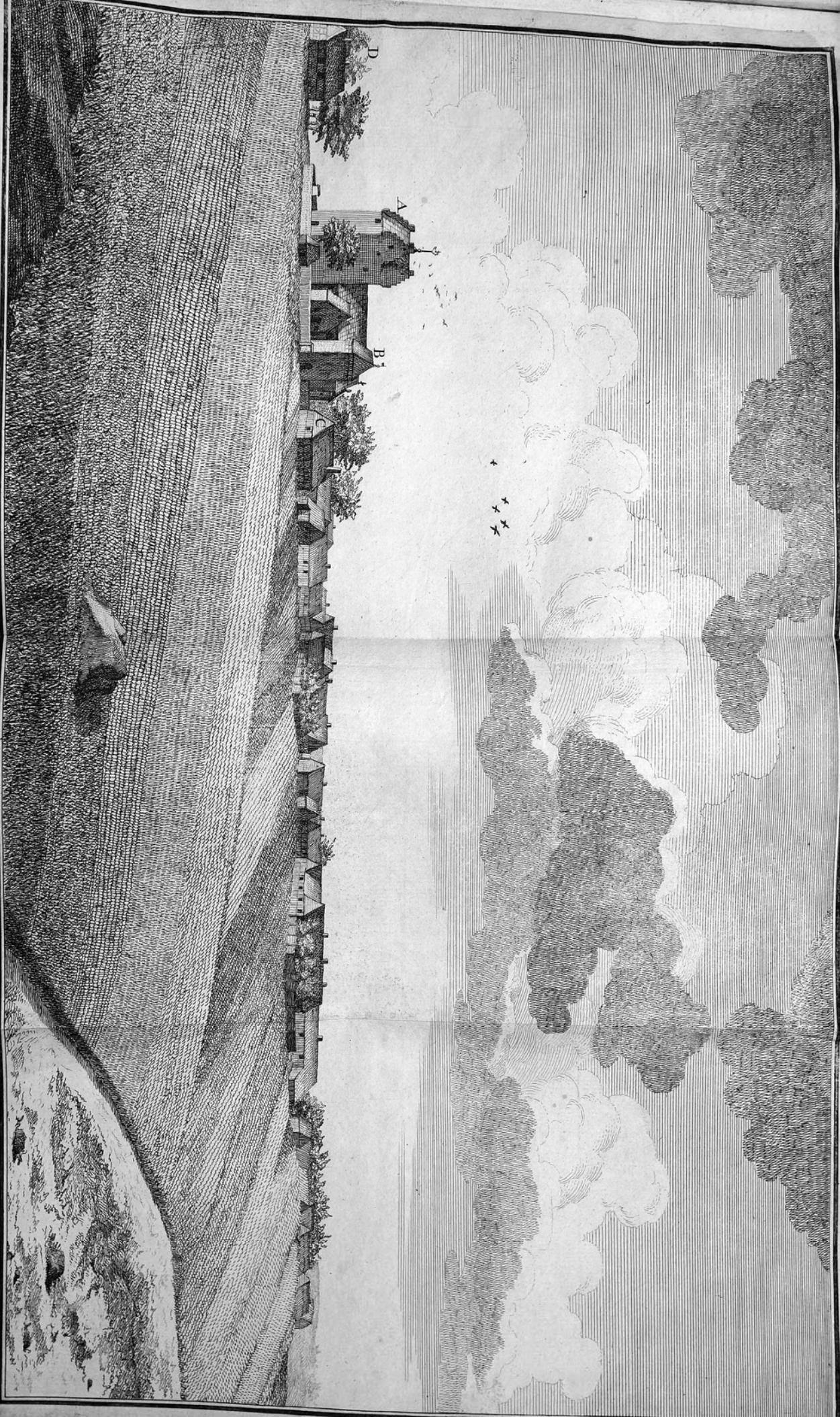
Prospect
af NEXÖE
Tagen pa den
Nordøstside
Anno
1754.

D Snogebek.
E Hundrerønken.
F Klipperne.

Grußwörter des Hauses Württemberg

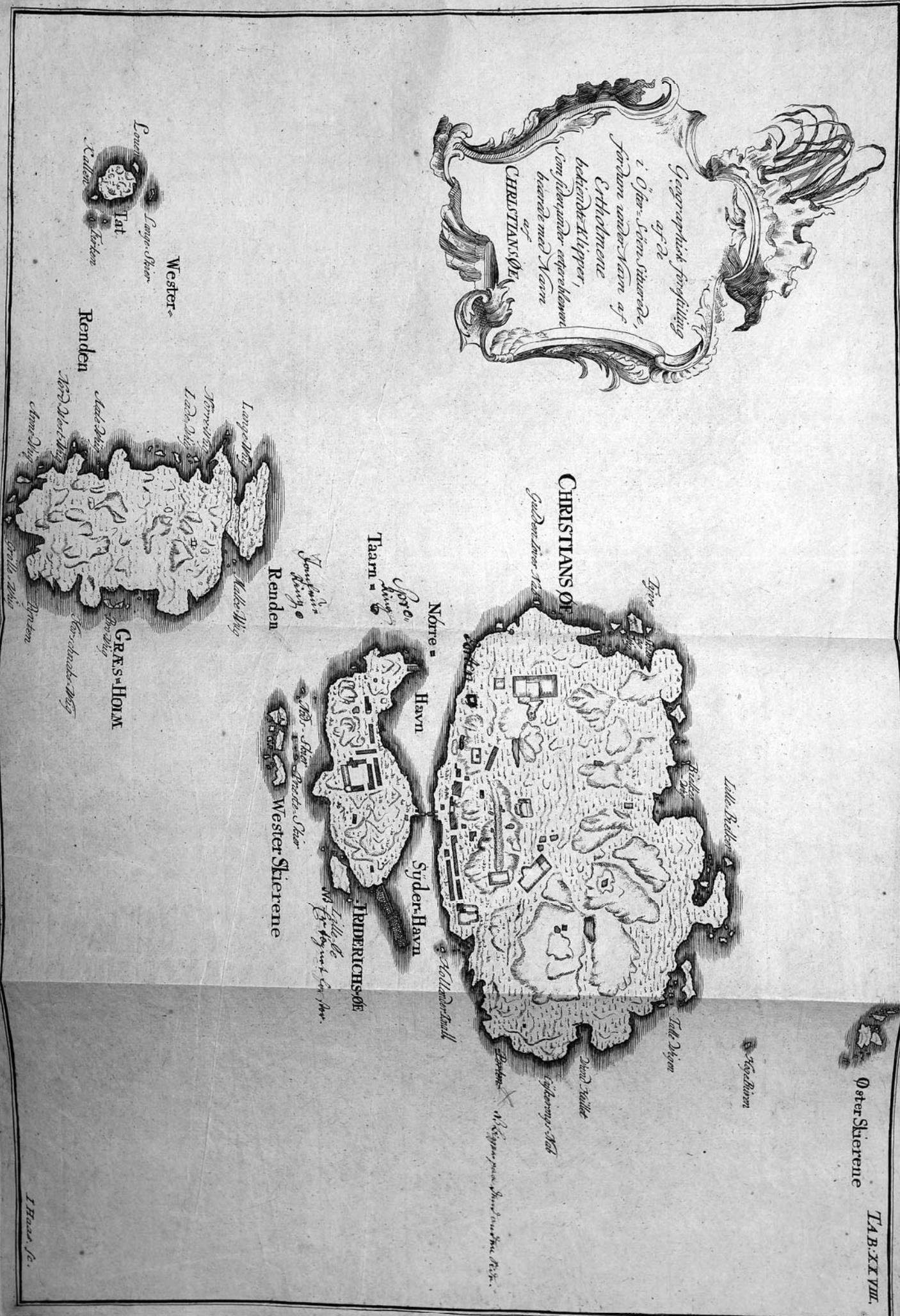

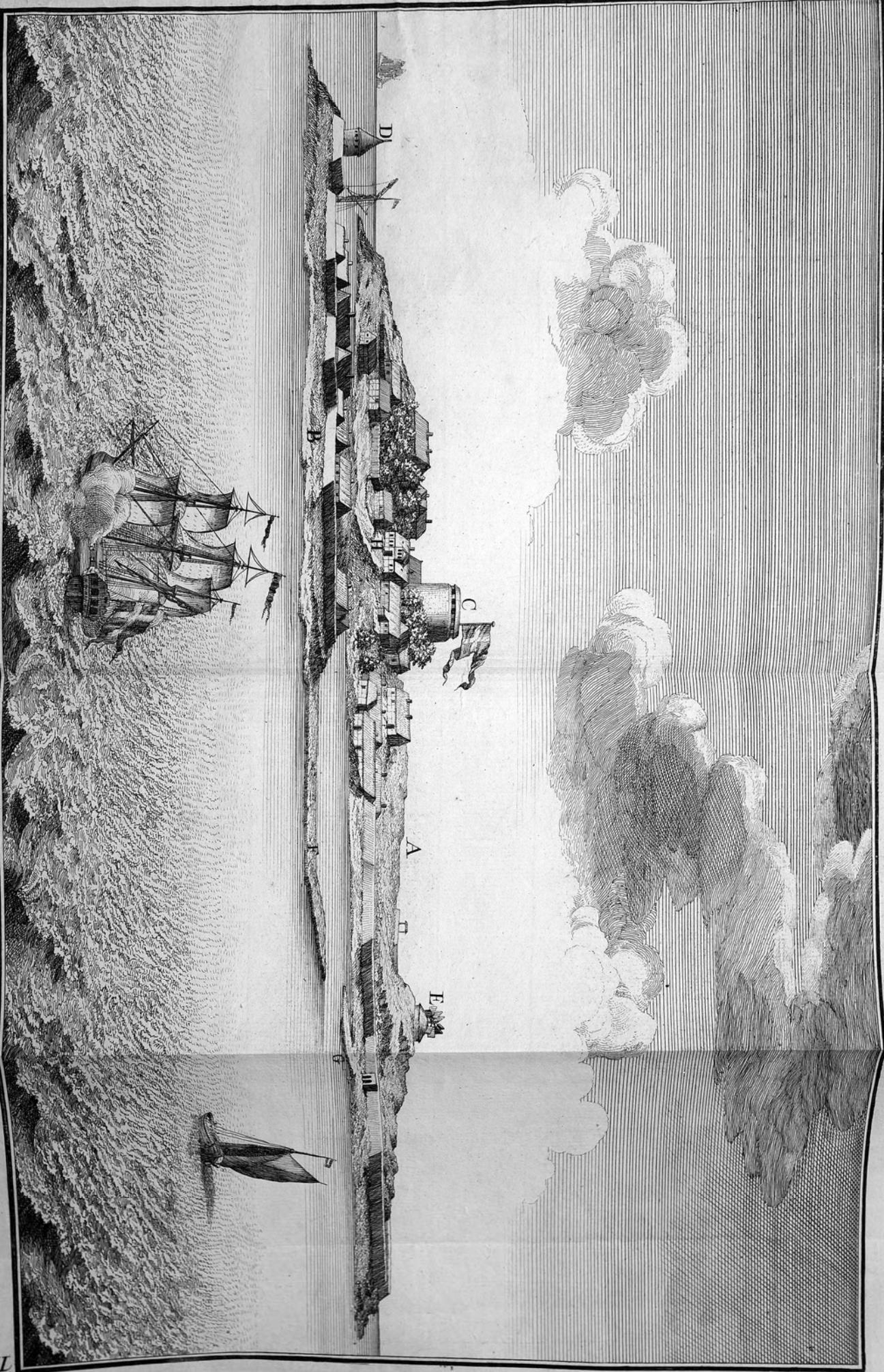

A. Iohannes Kirke
B. Klaake Taarnet

Project af
A KIRKEBYE
Togen paaden Sondre Side.
Anno 1754.

C. Hospitallet
D. Kannikke Gaarden

A. Christianshavn. B. Friderichshavn.
C. Det store Tårn. D. Det lille Tårn.

Prospect af
CHRISTIANSOE
Tagen fra den vestre Side
A. 1754.

